

Wydanie trzecie

Podręcznik integracji dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki

Dyrekcja Generalna
ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa

Komisja Europejska

Podręcznik integracji
dla osób odpowiedzialnych
za kształtowanie i wdrażanie polityki

Wydanie trzecie, kwiecień 2010

*Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu
znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.*

Numer bezpłatnej infolinii*:

00 800 6 7 8 9 10 11

* Niektórzy operatorzy telefonii komórkowej nie udostępniają połączeń z numerami 00 800 lub pobierają za nie opłaty.

Podręcznik opracowany na zlecenie Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej przez Jana Niessena i Thomasa Huddlestone'a z Grupy ds. Polityki Migracyjnej (Migration Policy Group).

Elektroniczną wersję podręcznika można pobrać ze strony internetowej Komisji Europejskiej: http://ec.europa.eu/justice_home/ oraz z europejskiej strony internetowej poświęconej integracji: www.integration.eu.

Wiele informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa (<http://europa.eu>).

Dane katalogowe znajdują się na końcu niniejszej publikacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2010

ISBN 978-92-79-13520-0

doi:10.2758/18256

© Unia Europejska, 2010

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

© Opracowanie graficzne: Ruben Timman / www.nowords.nl

© Zdjęcia: MM Production / Corbis

Printed in France

WYDRUKOWANO NA PAPIERZE BIAŁYM BEZCHLOROWYM

Spis treści

Przedmowa	6
Wstęp	8
■ Rozdział 1. Europejska wymiana informacji i dobrych praktyk	13
1.1 Ukierunkowana współpraca europejska w dziedzinie integracji	15
1.2 Podręcznik w pigułce	21
■ Rozdział 2. Środki masowego przekazu i integracja	25
2.1 Wyzwania i możliwości w środowisku mediów	26
2.2 Tworzenie skutecznej strategii medialnej	31
2.3 Tworzenie bardziej różnorodnych mediów	38
Wnioski	46
■ Rozdział 3. Podnoszenie świadomości społecznej i wzmocnienie pozycji migrantów	49
3.1 Podnoszenie świadomości: kształtowanie świadomych opinii i zwiększanie aktywności społeczeństwa	51
3.2 Budowanie potencjału migrantów i wybór działań	67
Wnioski	74
■ Rozdział 4. Platformy dialogu	77
4.1 Organizacja i funkcjonowanie platformy – pokonywanie przeszkód	80
4.2 Rola wiodącego organu władz publicznych lub wiodącej organizacji społeczeństwa obywatelskiego	95
Wnioski	100

■	Rozdział 5. Nabywanie obywatelstwa i praktyka aktywności obywatelskiej	103
5.1	Pojęcie wspólnej przyszłości różnorodnego społeczeństwa i różne interesy z nim związane	105
5.2	Nabywanie obywatelstwa	110
5.3	Procedury administracyjne jako zachęta dla przyszłych obywateli	116
5.4	Od nabycia obywatelstwa do aktywności obywatelskiej wśród starych i nowych obywateli	123
	Wnioski	128
■	Rozdział 6. Młodzież ze środowisk imigracyjnych, kształcenie i rynek pracy	131
6.1	Poprawa systemu szkolnictwa	132
6.2	Inwestowanie w uczniów	143
6.3	Ułatwianie dostępu do szkolnictwa wyższego i integracji na rynku pracy	150
	Wnioski	159
	Załącznik I: Wspólne zasady podstawowe dotyczące polityki integracji imigrantów w Unii Europejskiej	161
	Załącznik II: Narzędzie służące wprowadzaniu punktów odniesienia w procesie integracji	163
	Załącznik III: Krajowe punkty kontaktowe do spraw integracji	167
	Załącznik IV: Wybrana bibliografia	173

Legenda:

Dla większej przejrzystości w strukturze podręcznika zastosowano ramki i następujące symbole:

 = podsumowanie podkreślające wyciągnięte wnioski

 = przykład dobrej praktyki

 = linki do stron internetowych zawierających dalsze informacje. Linki zostały zamieszczone we wszystkich przypadkach, w których było to możliwe. Uwaga: linki te były aktualne w trakcie opracowywania, ale mogły ulec zmianie.

Przedmowa

Siedem lat temu podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Salonikach szefowie państw i rządów wystąpili z inicjatywą prowadzenia szerszej debaty na temat zagadnień związanych z integracją w celu dzielenia się stosowanymi praktykami. Komisja Europejska, we współpracy z krajowymi punktami kontaktowymi ds. integracji, przy których odbywają się regularne spotkania ekspertów, zdecydowała o sporządzeniu podręcznika dobrych praktyk.

Prezentowane dzisiaj trzecie wydanie podręcznika zawiera omówienie kwestii o zasadniczym znaczeniu, takich jak: „media i integracja”, „podnoszenie świadomości i wzmocnienie pozycji migrantów”, „platformy dialogu”, „nabywanie obywatelstwa i praktykowanie aktywności obywatelskiej”, „młodzi imigranci, edukacja i rynek pracy”. Blisko 600 ekspertów reprezentujących rządy oraz społeczeństwo obywatelskie przez ponad 18 miesięcy pracowało nad wymianą koncepcji w tych kluczowych kwestiach, dostarczając szerokiego wachlarza zarówno inspirujących, jak i konkretnych przykładów zaprezentowanych w niniejszej edycji podręcznika. Podręcznik nie jest jednak jedynym owocem prac ekspertów. Siedem lat współpracy, trzy wydania podręcznika, czternaście seminariów technicznych i zaangażowanie kilkuset osób – wszystko to przyczyniło się do powstania sprawnie funkcjonującej i ściśle ze sobą połączonej wspólnoty praktyków.

Nadal stoimy przed wieloma wyzwaniami. Podręcznik stanowi jednak krok naprzód w procesie wypracowywania wspólnych rozwiązań. W poprzednich wydaniach zajmowaliśmy się programami wprowadzającymi, udziałem obywateli w życiu społecznym, wskaźnikami, włączaniem problematyki, warunkami mieszkaniowymi w środowisku miejskim, integracją gospodarczą oraz zarządzaniem integracją. Niniejsze, trzecie wydanie odnosi się niemal do wszystkich obszarów mających znaczenie, określonych we wspólnych podstawowych zasadach uzgodnionych przez państwa członkowskie w 2004 r.

Obserwujemy stałe powiększanie się tej wspólnoty integracyjnej. W zeszłym roku dokonano otwarcia europejskiej strony internetowej poświęconej integracji; zamieszczono tam setki przykładów dobrych praktyk mających stanowić źródło dalszej inspiracji i często będących początkiem nowych znakomych pomysłów i projektów. Finansowanie niektórych z nich umożliwia Europejski Fundusz Integracji.

Niniejsze, trzecie wydanie oraz nowo otwarta strona internetowa są ukoronowaniem pierwszego etapu wspólnej agendy na rzecz integracji z 2005 r. Traktat lizboński umożliwia podejmowanie środków motywujących i wspierających działania państw członkowskich na rzecz promowania integracji. Program sztokholmski, konferencje ministerialne na temat integracji oraz debaty prowadzone na europejskim forum integracji są źródłem inicjatyw dla rozpoczynającej się nowej dynamicznej fazy prac zmierzających do osiągnięcia wspólnego celu – dobrobytu wszystkich obywateli w zróżnicowanym społeczeństwie. Komisja Europejska pozostaje w dalszym ciągu ściśle zaangażowana w ten proces.

A handwritten signature in blue ink, reading "Jonathan Faull". The signature is fluid and cursive, with a prominent arch over the first part of the name.

Jonathan Faull
Dyrektor generalny
Dyrekcja Generalna
ds. Sprawiedliwości, Wolności
i Bezpieczeństwa
Komisja Europejska

Wstęp

Podręcznik integracji zawiera wnioski i dobre praktyki wynikające z doświadczeń osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki w całej Europie. Dzięki zebraniu i przedstawieniu konkretnych przykładów dotyczących różnych obszarów integracji imigrantów podręcznik wnosi wkład w szerszy proces polityczny w dziedzinie integracji w Unii Europejskiej (UE), w szczególności w rozwój europejskich ram integracji.

Podobnie jak poprzednie wersje podręcznika jego trzecia wersja obejmuje zarówno kwestie merytoryczne, jak i metodologiczne. Prezentuje trzy zagadnienia tematyczne i trzy podejścia do zarządzania. W rozdziałach dotyczących roli mediów, nabywania obywatelstwa i praktyki aktywności obywatelskiej oraz doświadczeń młodzieży ze środowisk imigracyjnych zgromadzonych na etapie kształcenia i na rynku pracy przedstawiają praktyki funkcjonujące w tych konkretnych obszarach i wyciągnięte z nich wnioski. W rozdziałach dotyczących europejskiej wymiany informacji i dobrych praktyk, podnoszenia świadomości i wzmocnienia pozycji oraz platform dialogu przeanalizowano struktury i mechanizmy stosowane we wdrażaniu skutecznych strategii integracyjnych we wszystkich obszarach polityki. Trzecie wydanie powstało na podstawie wyników specjalistycznych seminariów zorganizowanych przez ministerstwa odpowiedzialne za sprawy integracji w Wiedniu (listopad 2007), Paryżu (listopad 2007), Atenach (marzec 2008), Dublinie (maj 2008), Lizbonie (listopad 2008) i Tallinie (luty 2009).

Celem rozwijającej się Europy jest zapewnienie długoterminowego dobrostanu wszystkim członkom jej różnorodnych społeczeństw. Różne grupy imigrantów będą nadal przybywać do Europy i osiedlać się w niej, stając się częścią jej społeczeństw, które przechodzą proces przekształceń również pod wpływem zmian społeczno-gospodarczych i demograficznych.

Celem polityki w zakresie integracji jest osiągnięcie konwergencji wyników społecznych w odniesieniu do wszystkich mieszkańców. Wymaga to aktywnego zaangażowania wszystkich obywateli i mieszkańców – pochodzących i niepochodzących ze środowisk imigracyjnych. Wykorzystując swoje umiejętności i kwalifikacje, mogą oni wnieść wkład w społeczne, gospodarcze, kulturalne i obywatelskie życie społeczeństwa.

Jednostki rozwijają zdolność uczenia się przez całe życie i obejmują rolę liderów przemian na rzecz integracji społeczeństw. Porównywalne prawa i obowiązki, podobnie jak zwiększenie dostępności najważniejszych instytucji, sprawiają, że uczestnictwo staje się możliwe.

Mieszkańcy pochodzący ze środowisk migracyjnych mogą napotkać trudności związane z ich pochodzeniem, warunkami osiedlenia lub dyskryminacją. Mieszkańcy niepochodzący ze środowisk migracyjnych mogą napotkać trudności związane z życiem w sąsiedztwie nowych współmieszkańców, przystosowaniem się do zwiększonej różnorodności wokół nich i negocjowaniem nowych koncepcji obywatelstwa i uczestnictwa.

Do nowych ustaleń dotyczących aktywności obywatelskiej dochodzi się dzięki usuwaniu przeszkód i z pomocą podmiotów ułatwiających integrację społeczną. Władze publiczne, społeczeństwo obywatelskie i sektor prywatny stają się „organizacjami uczącymi się”, w ten sposób pomagają sobie wzajemnie i wspierają proces integracji. Zdobywają wiedzę międzykulturową i aktywnie zajmują się zmieniającymi się potrzebami, dynamiką społeczną i dobrostanem coraz bardziej różnorodnej ludności.

Rozdział pierwszy różni się od pozostałych rozdziałów, ponieważ przedstawia obecny sposób funkcjonowania wymiany informacji i dobrych praktyk w ramach europejskiej współpracy ukierunkowanej na integrację. Kilka przykładów praktyk dotyczy działań na szczeblu UE, nie zaś krajowym. Rozdział ten odnosi się do ustalania norm prawnych i sprawozdawczości z ich wdrażania. Dotyczy także ustalania priorytetów polityki na poziomie europejskim oraz w skrócie przedstawia najważniejsze elementy wspólnej agendy na rzecz integracji, takie jak europejska strona internetowa poświęcona integracji i Europejskie Forum Integracji. W szczególności zaprezentowano w nim proces opracowywania podręcznika, w tym trzy cykle seminariów specjalistycznych, które doprowadziły do powstania trzech wydań podręcznika dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki.

Rozdział drugi skupia się na roli środków masowego przekazu w integracji imigrantów. W demokracjach liberalnych, które gwarantują wolność prasy, rola mediów polega na zapewnianiu informacji, edukacji i rozrywki. Media funkcjonują jako platforma otwartej i uczciwej komunikacji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów rzeczywistości społecznej, w tym migracji. Posiadają one potężne instrumenty, które mogą wpływać na postawy w społeczeństwie i dostarczać informacji wszystkim jego członkom, w tym imigrantom. Organizacje medialne uczą się rozpoznawania potrzeb coraz bardziej różnorodnych grup odbiorców, usuwania przeszkód i tworzenia nowych możliwości w zawodach i w organizacjach związanych z mediami, z których skorzystać mogą osoby pochodzące ze środowisk imigracyjnych. Przedstawiciele zawodów związanych z mediami, władze publiczne, politycy, ogół społeczeństwa, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie i przedsiębiorstwa prywatne – wszystkie te grupy mają tu swoją rolę. Rozdział drugi przedstawia strategie rozwoju kompetencji podmiotów zaangażowanych w integrację w świecie mediów.

Rozdział trzeci łączy podnoszenie świadomości społeczeństwa i wzmocnienie pozycji migrantów jako dwa uzupełniające się podejścia. Działania w obu tych dziedzinach przyczyniają się do uruchomienia koncepcji integracji społecznej jako dwukierunkowego procesu wzajemnego dostosowywania się imigrantów i ogółu społeczeństwa. Podnosząc świadomość, osoby odpowiedzialne za kształtowanie i wdrażanie polityki zwiększają wiedzę ogółu społeczeństwa na temat kwestii integracji i wrażliwość na dobrostan wszystkich współmieszkańców. Wyższa świadomość przyczynia się do wzmocnienia pozycji, gdyż poszczególne zainteresowane grupy rozwijają bardziej świadome opinie na temat różnorodności i zyskują możliwość bardziej aktywnego uczestnictwa w procesie zmieniania opinii. Wzmocnienie pozycji pomaga również samym imigrantom. Buduje ich wiedzę na temat własnych potrzeb oraz zwiększa ich zasoby i zdolności w tym zakresie.

Umożliwia to imigrantom i ich organizacjom dokonywanie bardziej świadomych wyborów i angażowanie się w bardziej znaczące działania mające na celu zmianę sytuacji integracyjnej. Wzmocnienie pozycji przyczynia się do wzrostu świadomości, gdyż w ramach projektów zaczęto uznawać wyjątkowe umiejętności imigrantów jako podmiotów podnoszących świadomość i opierać się na tych umiejętnościach. Te dwa zagadnienia wiążą się z systematycznymi kontaktami między wszystkimi mieszkańcami jako wolontariuszami (przez dostęp do ogólnych instytucji i nowych organizacji partnerskich) oraz jako obywatelami (przez uczestniczenie w kształtowaniu polityki w zakresie integracji i nowych form lokalnej postawy obywatelskiej).

Rozdział czwarty przedstawia platformy dialogu jako jedno z narzędzi negocjowania warunków integracji. Promują one długoterminowe, wzajemne zrozumienie i zaufanie. Mogą zapobiegać konfliktom między imigrantami, mieszkańcami, obywatelami pochodzącymi i niepochodzącymi ze środowisk imigracyjnych, a także między tymi różnorodnymi grupami a władzami publicznymi, jak również przyczyniać się do ich rozwiązywania. W rozdziale tym przedstawiono poszczególne kroki w procesie organizowania i funkcjonowania tworzonych *ad hoc* i stałych platform dialogu. Rozważono w nim przeszkody, jakie osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki muszą nieraz pokonywać, a także zadania ułatwiające integrację, jakie można przypisać najważniejszym władzom publicznym lub organizacjom społeczeństwa obywatelskiego. Skuteczna platforma zapewnia otwartą wymianę poglądów, opartą na wzajemnym poszanowaniu. Jeżeli jest prawidłowo skonstruowana, pomaga uczestnikom w odnajdywaniu wspólnej płaszczyzny współpracy w celu zajęcia się potrzebami ich społeczności. Tam gdzie kończy się rola platformy, podejmowane są działania następcze, które mogą skutkować tworzeniem nowych sieci między osobami i organizacjami w terenie, dając im wspólne poczucie tożsamości i zainteresowania dobrostanem sąsiadów.

Rozdział piąty analizuje nabywanie obywatelstwa z punktu widzenia podejścia do integracji, które jest ukierunkowane na obywateli. Imigranci, którzy wiążą swoją przyszłość z danym krajem, są zainteresowani życiem w nim i posiadaniem tych samych praw, obowiązków i możliwości uczestnictwa. Państwa członkowskie UE, które stają się krajami imigracji, są zainteresowane pełnym społeczno-gospodarczym i politycznym włączeniem społecznym. Dokonują tego, podnosząc wskaźnik naturalizacji osiadłych pierwszych pokoleń mieszkańców oraz zabezpieczając nabywanie obywatelstwa przez ich dzieci urodzone w danym kraju. Rozpoznaje się i pokonuje pewne przeszkody w dotychczasowym prawodawstwie dotyczącym obywatelstwa, które w niezamierzony sposób wykluczają osoby obecnie ubiegające się o obywatelstwo lub zniechęcają je do tego. Ograniczane są elementy procedury administracyjnej, które najczęściej powodują opóźnienia w procesie naturalizacji lub proces ten zakłócają. Prowadzi to do większej skuteczności wdrażania i większego zadowolenia z usług wśród przyszłych obywateli. Jednym z elementów ułatwiania procedur, który uznano za wyższy priorytet w kilku państwach członkowskich, jest wzrost uczestnictwa i zainteresowania wśród ogółu społeczeństwa. Zachęcanie nowych i starych obywateli do aktywności obywatelskiej po nabyciu oby-

watelstwa umożliwia im kształtowanie wspólnej przyszłości zróżnicowanego społeczeństwa. Aktywność obywatelska łączy rozmaite tożsamości członków społeczeństwa i umożliwia im wnoszenie pełnego wkładu w gospodarcze, społeczne, kulturalne, obywatelskie i polityczne życie kraju.

Rozdział szósty zawiera przegląd różnych strategii poprawy wyników kształcenia i wyników zawodowych osiąganych przez młodzież ze środowisk imigracyjnych. Osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki uczą się, w jaki sposób uprzedzenia rozpowszechnione w systemie szkolnictwa lub indywidualne czynniki społeczno-gospodarcze oraz znajomość języka znacząco wpływają na możliwości, ale także na trudności, jakie osoby pochodzące ze środowisk imigracyjnych napotykać na każdym etapie kształcenia – od dzieciństwa do wczesnej dorosłości. Podejmowane środki mogą pomóc w budowaniu potencjału samych młodych imigrantów oraz najważniejszych instytucji odpowiedzialnych za uwzględnianie potrzeb w zakresie nauki wszystkich uczniów, zarówno imigrantów, jak i rodowitych obywateli. W połączeniu z solidnym kształceniem międzykulturowym podejście to sprzyja nowym i bardziej znaczącym formom uczestnictwa w coraz bardziej zróżnicowanych szkołach i ich społecznościach. Poprawa jakości i skuteczności kształcenia i szkoleń oraz zwiększenie ich dostępności dla imigrantów tworzy więcej lepszych możliwości kariery zawodowej, co zwiększa konkurencyjność gospodarczą i spójność społeczną danego kraju.

Rozdział 1

Europejska wymiana informacji i dobrych praktyk

Imigracja i integracja, zagadnienia, którymi zajmowało się dotychczas niewiele wyspecjalizowanych podmiotów, znalazły się na pierwszych miejscach programów działania licznych organizacji różnego rodzaju. W wielu obszarach integracji decyzje podejmowane na szczeblu UE mają coraz większy wpływ na politykę szczebla krajowego i niższego. Kształtowanie polityki UE może być długotrwałym i skomplikowanym procesem, w który w różnym stopniu angażują się rządy krajowe, społeczeństwo obywatelskie i instytucje europejskie. Komisja Europejska odgrywa w tym zakresie główną rolę, często jako inicjator i koordynator. Aby zrozumieć swoją sytuację, osoby odpowiedzialne za kształtowanie i wdrażanie polityki na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym muszą dowiedzieć się, w jaki sposób kształtuje się politykę na poziomie europejskim, i otrzymać możliwość uczestniczenia w europejskich mechanizmach współpracy.

W pierwszej części niniejszego rozdziału przedstawiono w skrócie obecny sposób funkcjonowania ukierunkowanej współpracy europejskiej w dziedzinie integracji. W prawie Wspólnoty Europejskiej określa się normy w obszarach, które mają duży wpływ na integrację imigrantów. Współpraca prawna w zakresie integracji rozwija się wraz z nowymi zobowiązaniami politycznymi i współpracą techniczną. Zorganizowana wymiana informacji między krajowymi punktami kontaktowymi ds. integracji a Komisją Europejską, odbywająca się w ramach koordynowanych przez Komisję, jest uwzględniana podczas posiedzeń ministrów odpowiedzialnych za integrację. W ich konkluzjach określa się priorytety odnośnie do nowych obszarów współpracy europejskiej, których realizacja i finansowanie mają przebiegać w ramach projektów różnorodnych grup reprezentujących zainteresowane strony oraz władz lokalnych, regionalnych i krajowych w całej Europie.

Niniejszy rozdział nie obejmuje szerszego kontekstu głównego nurtu działań w obszarze integracji na poziomie UE, który był przedmiotem komunikatu Komisji Europejskiej z 2005 r. dotyczącego wspólnej agendy na rzecz integracji. W innych obszarach współpracy europejskiej podjęto na przykład kwestię integracji różnych kategorii imigrantów (w tym uchodźców) w kontekście kultury, edukacji, zatrudnienia, przedsiębiorczości, równych szans, zdrowia, wielojęzyczności, opinii publicznej, badań naukowych, włączenia społecznego i polityki miejskiej. Ponadto na integracji imigrantów skupiają się działania dwóch niezależnych agencji UE: Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej z siedzibą w Wiedniu, powstałej na bazie dawnego Europejskiego Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii, oraz Europejskiej Fundacji na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (Eurofound) z siedzibą w Dublinie.

W drugiej części niniejszego rozdziału opisano trzy cykle specjalistycznych seminariów, których wynikiem były trzy wydania europejskiego podręcznika integracji dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki. Dzięki zebraniu i przedstawieniu konkretnych przykładów z różnych obszarów integracji imigrantów podręcznik wnosi wkład w szerszy proces rozwoju europejskich ram integracji.

1.1 Ukierunkowana współpraca europejska w dziedzinie integracji

W minionym dziesięcioleciu rządy krajowe państw członkowskich UE podjęły zobowiązania zmierzające do zwiększenia kompetencji instytucji UE i wzmocnienia programów prac w zakresie integracji obywateli państw trzecich przebywających legalnie na terytorium państw członkowskich.

Ustalanie norm

Na mocy traktatu z Amsterdamu z 1997 r. zwiększono kompetencje prawne UE w obszarach wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Gdy traktat z Amsterdamu wszedł w życie w 1999 r., państwa członkowskie ustaliły, zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej w Tampere, że celem bardziej energicznej polityki w zakresie integracji będzie zapewnienie sprawiedliwego traktowania imigrantów spoza UE, którzy legalnie zamieszkują w państwach UE. Państwa członkowskie zagwarantują tym obywatelom państw trzecich prawa i obowiązki w najwyższym stopniu zbliżone do praw i obowiązków obywateli UE. Ponadto obywatele ci otrzymają możliwość uzyskania obywatelstwa danego kraju.

Wprowadzono w życie przepisy prawa wspólnotowego, które stworzyły europejskie normy w pewnych obszarach mających wpływ na integrację.

Przyjęto dwa akty prawne, które mają wpływ na integrację imigrantów:

dyrektywa 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:EN:NOT>

dyrektywa 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącą statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0109:en:NOT>

W imieniu Komisji Europejskiej sieć ekspertów akademickich Odyseusz podjęła badania na temat wdrożenia tych dyrektyw. Sprawozdania podano do publicznej wiadomości pod adresem:

www.ulb.ac.be/assoc/odysseus/index2.html

Ponadto przyjęto dwa akty prawne w zakresie przepisów antydyskryminacyjnych:

dyrektywa 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. (dyrektywa o równym traktowaniu bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:en:HTML>

dyrektywa 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. (dyrektywa o równym traktowaniu w zakresie zatrudnienia i pracy)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>

Sieć niezależnych ekspertów prawnych specjalizujących się w zagadnieniach antydyskryminacji przy Komisji Europejskiej służy doradztwem i pomocą na rzecz Komisji i państw członkowskich w zakresie transpozycji i wdrażania tych dwóch aktów prawnych.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=615&langId=en>

Ustalanie priorytetów

Również rządy poszczególnych państw podjęły zobowiązania polityczne, wykorzystując współpracę europejską do uzgodnienia wspólnych priorytetów działania. Zgodnie z konkluzjami Rady z 2004 r. państwa członkowskie przyjęły wspólne podstawowe zasady dotyczące polityki w zakresie integracji imigrantów. Zamieszczono je w załączniku 1.

Celem wspólnych podstawowych zasad jest:

- wspieranie państw członkowskich w określaniu polityki w zakresie integracji przez proponowanie im prostych, niewiążących wytycznych, dzięki którym mogą ocenić własne starania w tym obszarze;
- dostarczenie państwom członkowskim podstaw do analizy możliwych sposobów współdziałania władz UE oraz władz krajowych, regionalnych i lokalnych w kształtowaniu i wdrażaniu polityki w zakresie integracji;
- pomoc Radzie w rozważeniu, a z czasem również w uzgodnieniu mechanizmów i strategii na poziomie UE koniecznych do wspierania polityki w zakresie integracji na szczeblu krajowym i lokalnym.

Na każdej europejskiej konferencji ministrów odpowiedzialnych za sprawy integracji podejmowane są nowe zobowiązania polityczne i określone są priorytety w odniesieniu do współpracy europejskiej. Dotychczas odbyły się trzy konferencje – w Groningen (2004), Poczdamie (2007) i Vichy (2008), kolejna odbędzie się podczas prezydentury hiszpańskiej w 2010 r.

Współpraca techniczna

Współpraca techniczna w obszarze integracji została ustanowiona w ramach „programu haskiego” – pięcioletniego programu prac uzgodnionego przez państwa członkowskie UE w celu bliższej współpracy we wzmacnianiu rozwoju wspólnego obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. „Program sztokholmski” na lata 2010–2014 nada tej współpracy nowe tempo.

W komunikacie Komisji Europejskiej z 2005 r. dotyczącym wspólnej agendy na rzecz integracji zawarta została jej pierwsza inicjatywa, która zmierza do ustanowienia spójnych ram europejskich. Wprowadzenie mechanizmów współpracy na szczeblu UE pozwalających zainteresowanym stronom na wymianę międzynarodowych doświadczeń i infor-

macji zachęci państwa członkowskie do zastosowania wspólnych podstawowych zasad w praktyce i wzmocnienia starań na rzecz integracji. Wymienione w tej części mechanizmy stanowią podwaliny tych ram.

W 2002 r. krajowe punkty kontaktowe ds. integracji połączono w międzyrządową sieć na poziomie UE mającą na celu wymianę informacji między przedstawicielami krajowych ministerstw odpowiedzialnych za sprawy integracji a Komisją Europejską. Celem pracy sieci jest pogłębiona realizacja współpracy technicznej i nadanie jej operacyjnego wymiaru, ustalanie wspólnych dążeń, wyznaczanie celów lub poziomów odniesienia i wzmacnianie koordynacji między środkami polityki na poziomie krajowymi i UE.

Komisja uporządkowała wymianę informacji i opracowała szereg publikacji porównawczych na temat polityki w zakresie integracji oraz praktyk stosowanych w całej UE. Trzy roczne sprawozdania Komisji na temat migracji i integracji w Europie zawierały informacje dostarczone w większości przez krajowe punkty kontaktowe ds. integracji, a dotyczące polityki imigracyjnej, danych statystycznych i wdrażania wspólnych podstawowych zasad dotyczących integracji. Podręczniki integracji dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki były głównymi nośnikami wymiany informacji i praktyk, którą ułatwiły krajowe punkty kontaktowe ds. integracji.

Europejska strona internetowa poświęcona integracji przynosi tę zorganizowaną wymianę informacji na wyższy poziom. Strona internetowa jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych stron i stanowi publiczną „bramę” umożliwiającą wymianę informacji i praktyk dotyczących wszystkich państw członkowskich i obejmującą wszelkie wymiary integracji. Jej celem jest wspieranie praktyk i polityki w zakresie integracji przez wymianę informacji o skutecznych strategiach i wspieranie współpracy między władzami publicznymi a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w całej UE. Strona jest dostępna dla każdego, umożliwia odwiedzającym dzielenie się dobrymi praktykami, znajdowanie możliwości finansowania i poszukiwanie partnerów do realizacji projektów, aktualizowanie wiedzy na temat najnowszych zmian na szczeblu UE, krajowym i lokalnym oraz utrzymywanie kontaktów z członkami społeczności UE zajmującej się integracją. Pełniąc rolę pomostu między osobami odpowiedzialnymi za kształtowanie i wdrażanie polityki, europejska strona internetowa poświęcona integracji zapewnia bezpośredni i szybki dostęp do wiarygodnych informacji na temat integracji, które napływają z całej Europy, i służy społeczności osób odpowiedzialnych za realizację integracji.

Strona internetowa (www.integration.eu) zawiera poniższe elementy:

- zbiór innowacyjnych dobrych praktyk dotyczących integracji, przedstawionych w jasny i porównywalny sposób. Informacje o praktykach pochodzą z europejskich i krajowych projektów, od władz lokalnych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Zebrano je przy zastosowaniu wspólnego szablonu, tak aby łatwo można było je porównać;

- zmiany sytuacji na poziomie UE, np. nowe dyrektywy WE, konkluzje Rady, komunikaty Komisji;
- arkusze informacyjne dotyczące poszczególnych krajów, zawierające najnowsze informacje o prawodawstwie i programach politycznych;
- narzędzia, takie jak „znajdź partnera do realizacji projektu”, wspierające tworzenie sieci kontaktów i rozwój wspólnych projektów. Obejmują one podstawowe informacje dotyczące organizacji działających w obszarze integracji i wykaz osób zarejestrowanych na stronie internetowej, które chcą dzielić się szczegółowymi informacjami;
- informacje dotyczące możliwości finansowania – aktualne informacje to ważny wymóg dla potencjalnych użytkowników strony internetowej. Na stronie internetowej gromadzone są informacje na temat różnorodnych możliwości finansowania przez Komisję Europejską dostępnych dla osób odpowiedzialnych za wdrażanie polityki; za jej pośrednictwem promowane są także programy finansowania realizowane przez państwa członkowskie i prywatne fundacje;
- obszerna biblioteka dokumentacji zawierająca sprawozdania, dokumenty programowe, przepisy prawa i oceny skutków;
- fora dyskusyjne – moderowane forum on-line zawiera przegląd wpisów, dzięki czemu użytkownicy mogą łatwo przejrzeć nowe wpisy i szybko zdecydować, czy na nie odpowiedzieć;
- systematycznie aktualizowane wiadomości i wydarzenia – w regularnym biuletynie przesyłanym pocztą elektroniczną zwraca się uwagę na przydatne materiały uzupełniające i analizy dotyczące bieżących wydarzeń;
- zestawienie odniesień do zewnętrznych stron internetowych.

Strona internetowa została uruchomiona przez Komisję Europejską na pierwszym spotkaniu Europejskiego Forum Integracji w kwietniu 2009 r. Rozwój forum odbywa się we współpracy z Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, który sporządził opinię rozpoznawczą dotyczącą roli społeczeństwa obywatelskiego w promowaniu polityki w zakresie integracji.

Forum zapewnia mechanizm konsultacji między społeczeństwem obywatelskim a Komisją Europejską. We wspólnej agendzie UE potwierdzono, że kompleksowe podejście do polityki w zakresie integracji wymaga większego zaangażowania na szczeblu UE wszystkich zainteresowanych stron reprezentujących wszystkie poziomy zarządzania. Forum stanowi jeden z instrumentów angażowania członków społeczeństwa obywatelskiego w ten proces.

Integrujące miasta to podobny proces realizowany na poziomie miast, oparty na wspólnej pracy Komisji Europejskiej oraz sieci największych miast europejskich Eurocities. Cykl corocznych konferencji umożliwia połączenie różnych poziomów zarządzania i prezentacje koncepcji praktycznego wdrażania wspólnych zasad podstawowych.

www.inticities.eu

Europejskie Forum Integracji da przedstawicielom społeczeństwa obywatelskiego możliwość zabrania głosu na tematy związane z integracją, w szczególności odnoszące się do agendy UE na rzecz integracji, a Komisji – możliwość pełnienia aktywnej roli w tych dyskusjach. Forum będzie stanowiło wartość dodaną jako uzupełniające źródło informacji, konsultacji i wymiany wiedzy specjalistycznej, a także na etapie opracowywania zaleceń. Kierunki działalności Forum będą wytyczały wspólne podstawowe zasady dotyczące integracji.

Na konferencjach ministerialnych w Poczdamie i Vichy uzgodniono „moduły europejskie” jako nowy środek dalszego rozwoju wymiany informacji i dobrych praktyk. Moduły dotyczące tematycznych aspektów integracji mają być praktycznymi narzędziami wspierającymi osoby odpowiedzialne za kształtowanie i wdrażanie polityki. Ich wynikiem mogą być normy, poziomy odniesienia, wzajemne oceny i inne dostępne narzędzia, a także przydatne praktyczne wskazówki dotyczące skutecznego wdrażania. Są one sposobem na przedstawienie i szczegółową prezentację wyników prac już podjętych w różnych formach europejskiej współpracy w dziedzinie integracji, w tym w ramach trzech wydań niniejszego podręcznika.

Jednym z głównych priorytetów przyszłej współpracy w zakresie polityki integracji jest rozwój narzędzi służących ocenie i analizom porównawczym. Przeprowadzając oceny skutków, samooceny i oceny wzajemne oraz zbierając opinie społeczeństwa oraz migrantów, do których dotarcie jest utrudnione, osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki mogą zagwarantować, że ich polityka integracyjna będzie opierać się na praktyce i stanie faktycznym. Do tego celu mogą też posłużyć wskaźniki.

Wspólna zasada podstawowa nr 11 wzywa do tworzenia wskaźników i mechanizmów oceny w celu dostosowania polityki, oceny postępów i umożliwienia skuteczniejszej wymiany informacji. Zasada ta wyraża potrzebę wprowadzenia narzędzi i kryteriów służących rządowi do lepszej oceny trafności, opłacalności, skuteczności, trwałości i oddziaływania realizowanej polityki i stosowanych praktyk. Na poziomie UE coraz częściej pojawiają się głosy wzywające do dokonywania ocen opartych na wskaźnikach, co wiąże się z nowymi możliwościami finansowania wskaźników porównawczych i ram oceny. W ciągu ostatnich piętnastu lat Komisja Europejska udzieliła wsparcia sześciu projektom badawczym dotyczącym różnych rodzajów wskaźników oraz studiów wykonalności w zakresie opracowania wspólnych ram analizy porównawczej w UE.

Ukierunkowane instrumenty finansowe

Priorytety związane z integracją znajdują odzwierciedlenie w kilku najważniejszych programach finansowych, takich jak Europejski Fundusz Społeczny, ale także w sektorze rozwoju obszarów miejskich, kształcenia i kultury. Jeżeli chodzi o ukierunkowaną politykę integracyjną dotyczącą obywateli państw trzecich przebywających legalnie w państwach członkowskich, pierwszy etap finansowania dotyczył w szczególności działań transnarodowych w ramach programu INTI (w latach 2003–2006 na 64 projekty wydano 18 mln euro). Projekty te przyczyniły się do rozwoju współpracy technicznej za sprawą promowania dialogu ze społeczeństwem obywatelskim, analizy sposobów postępowania i organizowania sieci na szczeblu UE. Od 2007 r. z Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich (825 mln euro na lata 2007–2013) sfinansowano roczne programy państw członkowskich (93% całości budżetu), a także działania Wspólnoty (7%).

Podstawowym celem funduszu na rzecz integracji jest wspieranie wysiłków państw członkowskich w umożliwianiu obywatelom państw trzecich spełnienia warunków pobytu i ułatwianiu ich integracji w społeczeństwach europejskich. Dlatego też fundusz na rzecz integracji przyczynia się do opracowywania i wdrażania krajowych strategii integracji we wszystkich aspektach życia społecznego, w szczególności z uwzględnieniem zasady, że integracja jest dynamicznym dwukierunkowym procesem wzajemnego przystosowania się zarówno imigrantów, jak i obywateli państw członkowskich.

Zgodnie z art. 3 decyzji fundusz na rzecz integracji przyczynia się do realizacji następujących celów szczegółowych:

- łatwiejszego opracowywania i wdrażania procedur przyjmowania imigrantów, które są istotne dla procesu integracji obywateli państw trzecich i wspierają ten proces;
- opracowywania i wdrażania procesu integracji nowo przybyłych obywateli państw trzecich w państwach członkowskich;
- zwiększenia zdolności państw członkowskich w zakresie opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny polityk oraz środków służących integracji obywateli państw trzecich;
- wymiany informacji i najlepszych praktyk oraz współpracy w obrębie państw członkowskich i pomiędzy nimi w zakresie opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny polityk oraz środków służących integracji obywateli państw trzecich.

1.2 Podręcznik w pigułce

Koncepcja europejskiego podręcznika integracji powstała w czerwcu 2003 r. po spotkaniu Rady Europejskiej w Salonikach. Szefowie państw lub rządów podkreślili wtedy znaczenie rozwoju współpracy i wymiany informacji w obrębie nowo powstałej sieci krajowych punktów kontaktowych ds. integracji dla procesu wzajemnego uczenia się. W odpowiedzi na to wezwanie przygotowano podręcznik, którego celem jest stymulowanie tej wymiany informacji oraz nadanie jej określonej struktury. Redagowanie podręcznika miało być w zamierzeniu ciągłym, integrującym procesem; podręcznik miał być żywym instrumentem, który ma nie tylko być ulepszany krok po kroku na przestrzeni czasu, lecz także zawierać aktualizacje odnośnie do zmian sytuacji, nowych rozwiązań i wyników oceny.

Zamiarem przyświecającym tworzeniu podręcznika jest, aby osoby odpowiedzialne za kształtowanie i wdrażanie polityki sięgały do zawartych w nim sposobów postępowania i wniosków na etapie opracowywania i promowania priorytetów oraz inicjatyw. Ogólnie rzecz biorąc, osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki opracowują na swoim poziomie zarządzania całościowe cele dotyczące integracji, udostępniają zasoby, monitorują wdrażanie i oceniają wyniki. Osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki przekładają cele na konkretne programy, określają docelowe wyniki i podejmują działania zmierzające do ich osiągnięcia. Podręcznik nie obejmuje procesu tworzenia ogólnego prawa i polityki w zakresie integracji. Jego celem nie jest również szczegółowe opisywanie konkretnych programów. W każdym rozdziale trzech wydań podręcznika przedstawiono natomiast oparte na praktyce „krytyczne czynniki powodzenia”, niewyczerpujący katalog dobrych praktyk z szeregu państw UE, które odpowiadają przynajmniej jednemu z tych czynników, a także zestawienie wniosków. Fakt, że dany kraj wymieniany jest w związku z konkretnymi działaniami, nie wyklucza możliwości znalezienia podobnych praktyk w innych państwach UE. Załączniki do podręcznika wyjaśniają, w jaki sposób środki polityki można przełożyć na projekty i odwrotnie, a także jak osoby odpowiedzialne za kształtowanie i wdrażanie polityki mogą angażować się w proces wzajemnego uczenia, dążąc do poprawy swoich osiągnięć w zakresie integracji.

Rozdziały podręcznika opierają się na wynikach czternastu seminariów specjalistycznych, których organizatorami były władze krajowe. Każde przyjmujące państwo członkowskie zaproponowało specjalistyczne seminarium dotyczące danej kwestii polityki integracyjnej lub zarządzania, a następnie, wspólnie z Komisją Europejską i krajowymi punktami kontaktowymi ds. integracji, wybrało tematy warsztatów i prelegentów z państw UE.

Pierwsze wydanie obejmowało trzy tematy odzwierciedlające priorytety określone w komunikacie Komisji Europejskiej w sprawie imigracji, integracji i zatrudnienia z 2003 r. SeminaRIA w Kopenhadze (luty 2004), Lizbonie (kwiecień 2004) i Londynie (czerwiec 2004) doprowadziły do powstania trzech rozdziałów:

- Wprowadzanie nowo przybyłych imigrantów i uchodźców;
- Udział w społeczeństwie obywatelskim;
- Wskaźniki.

W drugim wydaniu rozpoczęto podejmowanie tematów zaczerpniętych ze wspólnych zasad podstawowych i wspólnej agendy na rzecz integracji UE. Pięć seminariów – w Tallinie (maj 2005), Rzymie (lipiec 2005), Dublinie (październik 2005), Berlinie (grudzień 2005) i Madrycie (kwiecień 2006) było podstawą do stworzenia czterech rozdziałów:

- Uwzględnianie problematyki integracji imigrantów w głównym nurcie działań;
- Warunki mieszkaniowe w środowisku miejskim;
- Integracja ekonomiczna;
- Zarządzanie integracją.

W obecnym, trzecim wydaniu kontynuuje się prezentację różnorodnych zagadnień, zarówno merytorycznych, jak i metodologicznych. Poniższe rozdziały powstały na podstawie konkluzji sześciu seminariów – w Wiedniu (listopad 2007), Paryżu (listopad 2007), Atenach (marzec 2008), Dublinie (maj 2008), Lizbonie (listopad 2008) i Tallinie (luty 2009):

- Europejska wymiana informacji i dobrych praktyk;
- Środki masowego przekazu i integracja;
- Podnoszenie świadomości społecznej i wzmocnienie pozycji migrantów;
- Platformy dialogu;
- Nabywanie obywatelstwa i praktyka aktywności obywatelskiej;
- Młodzież ze środowisk imigracyjnych, kształcenie i rynek pracy.

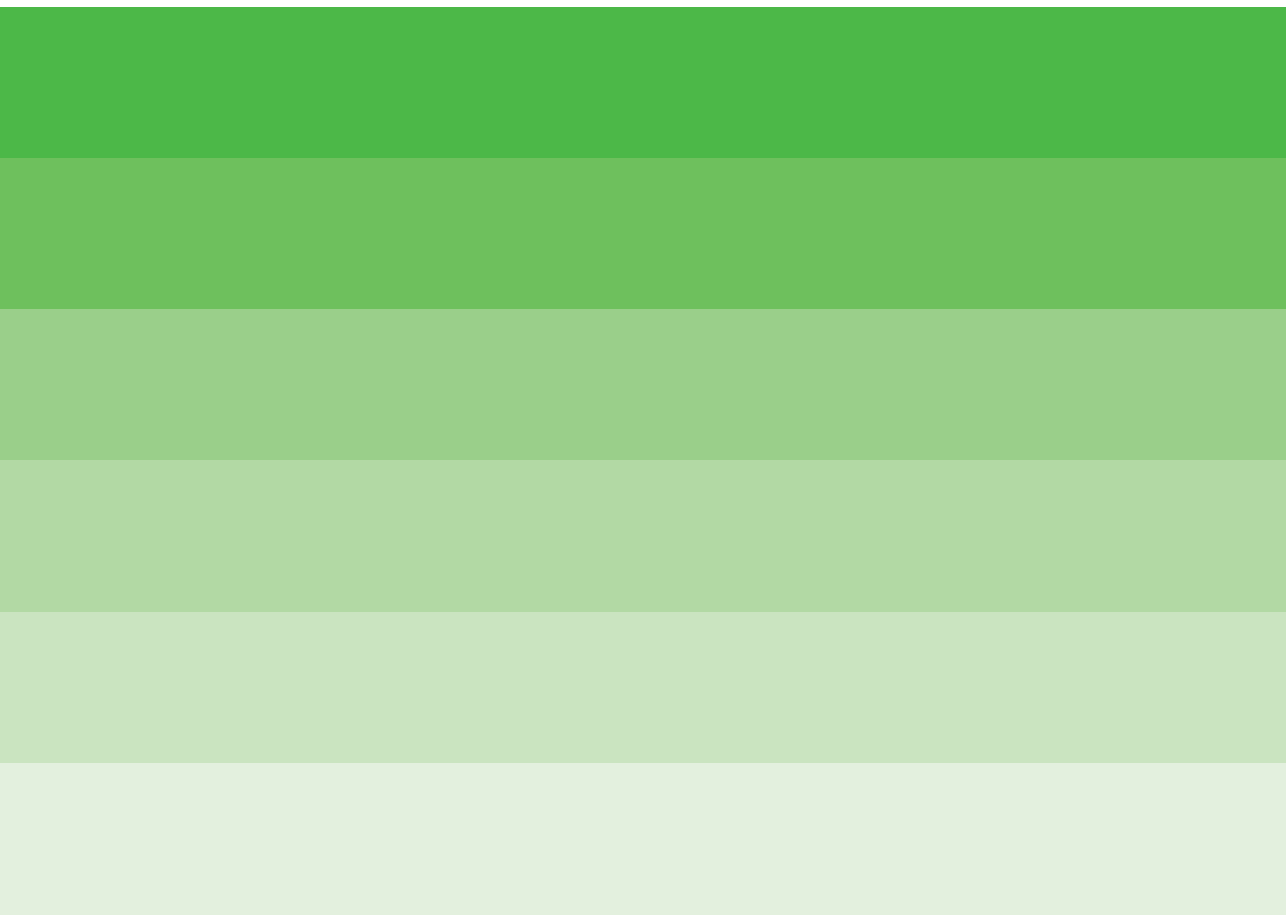
Krajowe punkty kontaktowe ds. integracji poproszono o wybranie trzyosobowej delegacji reprezentującej różnorodne doświadczenia ich krajów i wiedzę specjalistyczną dotyczącą danego tematu (tj. spośród władz regionalnych lub lokalnych, przedstawicieli środowisk akademickich, ekspertów, podmiotów pozarządowych) podczas poszczególnych seminariów. W seminariach wzięli udział przedstawiciele ze wszystkich państw członkowskich UE, a także z państw spoza UE, w tym z Australii, Kanady, Norwegii, ze Szwajcarii i Stanów Zjednoczonych. W każdym seminarium udział brało około 100 przedstawicieli różnych szczebli władz publicznych i organizacji pozarządowych z całej UE. Wszystkie te osoby można uznać za „autorów” podręcznika, ponieważ ich pisemny i ustny wkład w seminaria stanowi ważne źródło wiedzy i przykładów przedstawianych w jego rozdziałach.

Komisja Europejska, krajowe punkty kontaktowe ds. integracji oraz niezależny konsultant – grupa do spraw polityki migracyjnej mogą być postrzegani jako „redaktorzy” przygotowujący ramy koncepcyjne seminariów, rejestrujący informacje zbierane w trakcie poszczególnych seminariów, projektujący ramy oceny w celu selekcji sposobów postępowania oraz uzupełniający je dodatkowymi analizami źródeł. Niezależny konsultant stworzył serię dokumentów tematycznych w celu przygotowania poszczególnych seminariów i ram do dyskusji, a także dokument podsumowujący seminaria. Dokumenty te były później omawiane przez krajowe punkty kontaktowe ds. integracji. Wszystkie te elementy składają się na podstawową strukturę niniejszego podręcznika.

Pierwsze wydanie podręcznika zaprezentowano na konferencji ministerialnej dotyczącej integracji, która odbyła się w Groningen w dniach 9–11 listopada 2004 r. podczas prezydencji niderlandzkiej. Drugie wydanie stanowiło ważną część nieformalnego posiedzenia ministrów UE ds. integracji, które odbyło się w Poczdamie w dniach 10–11 maja 2007 r. podczas prezydencji niemieckiej. W ramach konkluzji Rady państwa członkowskie wielokrotnie wzywały krajowe punkty kontaktowe ds. integracji i Komisję Europejską do dalszego opracowywania podręcznika, poszerzania go i dostosowywania do potrzeb docelowych odbiorców. Dlatego podjęto decyzję o przetłumaczeniu podręcznika na języki urzędowe Unii Europejskiej. Wszystkie trzy wydania dostępne są w Internecie pod adresem www.integration.eu.

Rozdział 2

Środki masowego przekazu i integracja

W demokracjach liberalnych, które gwarantują wolność prasy, rola mediów polega na zapewnianiu informacji, edukacji i rozrywki. Media funkcjonują jako platforma otwartej i uczciwej komunikacji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów rzeczywistości społecznej, w tym migracji. Środki masowego przekazu są potężnym medium oddziałującym na postawy w społeczeństwie i dostarczającym społeczności imigrantów oraz pozostałej części społeczeństwa informacji dostępnych publicznie. W wyniku imigracji społeczeństwa europejskie stają się coraz bardziej zróżnicowane pod względem kulturowym i językowym, ale zmiany te nie zawsze znajdują rzetelne odzwierciedlenie w mediach – ani pod względem wizerunku imigrantów i ich reprezentacji w mediach, ani pod względem ich obecności wśród przedstawicieli zawodów związanych z mediami.

Inicjatywy na rzecz tworzenia i utrzymywania mediów, które lepiej służą różnorodności kulturowej społeczeństw europejskich i lepiej ją odzwierciedlają, przyczynią się nie tylko do promowania równości, lecz także ułatwią integrację i umocnią spójność społeczeństwa. Organizacje i środowiska zawodowe związane z mediami, takie jak instytucje samoregulacyjne, władze publiczne, politycy, przedstawiciele ogółu społeczeństwa, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie i przedsiębiorstwa prywatne – wszystkie te grupy mają tu swoją rolę do odegrania. Niniejszy rozdział przedstawia strategię rozwoju kompetencji podmiotów zaangażowanych w integrację.

2.1 Wyzwania i możliwości w środowisku mediów

Globalizacja

Globalizacja i postęp technologiczny zmieniły charakter samych mediów. Ludzie mają dostęp do wiadomości, programów informacyjnych i rozrywkowych produkowanych zarówno w poszczególnych państwach na całym świecie, jak i na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Dostęp odbiorców do informacji zapewnia szeroka gama środków masowego przekazu – telewizja, prasa codzienna, czasopisma, radio i Internet. Zwiększone możliwości wyboru mediów częściowo wyjaśniają rozwój równoległych przestrzeni medialnych, w których imigranci w Europie mogą oglądać telewizję satelitarną, słuchać transmisji radiowych oraz przeglądać internetowe serwisy informacyjne i fora dyskusyjne ze swojego kraju lub regionu pochodzenia albo z etnicznych organizacji medialnych w Europie. Imigranci często uważają informacje przekazywane ze swoich krajów i regionów pochodzenia za pewniejsze i wiarygodniejsze niż informacje pochodzące z mediów kraju przyjmującego. Może to powodować nieporozumienia międzykulturowe w społeczeństwie, które z kolei mogą utrudniać integrację.

Konkurencja

Globalizacja w połączeniu z postępowaniem technologicznym oznacza, że organizacje medialne stają w obliczu zwiększonej konkurencji. Aby przetrwać na konkurencyjnym rynku, organizacje medialne muszą dostosować swoje produkty do potrzeb i wymagań konsumentów. Coraz częściej dotyczy to zarówno nadawców publicznych, jak i prywatnych przedsiębiorstw medialnych. W tym znaczeniu konkurencja stanowi szansę i wyzwanie dla integracji.

Połączenie przemian technologicznych i zawirowań w branży doprowadziło do większej niepewności zatrudnienia oraz zmniejszenia inwestycji w obrębie przygotowywania treści redakcyjnej i szkoleń, co niekorzystnie wpływa na standardy dziennikarstwa i jego jakość. Ograniczenia czasowe i budżetowe utrudniają przedstawicielom zawodów związanych z mediami przeprowadzanie pogłębionych badań i dokładne sprawdzanie informacji. Dodatkowo wielu producentów programów informacyjnych kieruje się starym powiedzeniem, że „sprzedają się złe wiadomości”, co zachęca do przedstawiania sensacyjnych materiałów i straszenia imigracją. W efekcie w programach i artykułach występuje tendencja do nadawania wypowiedziom imigrantów mniejszej wagi i wiarygodności; ukazuje się w nich imigrantów w stereotypowych rolach; rzadko pojawiają się jako bohaterowie wiadomości w kontekście niezwiązanym z imigracją; przedstawia się raczej ujęcia fragmentaryczne (pojedyncze wydarzenia) zamiast ujęć całościowych, które stanowią kontekst i charakterystykę niezbędną do pogłębienia zrozumienia i empatii w odniesieniu do problemów imigrantów.

Drugą stroną medalu jest fakt, że imigranci i ich potomkowie stanowią rosnącą grupę konsumentów w Europie. Dla organizacji medialnych grupa ta oznacza potencjalny wzrost liczby odbiorców i rynku dystrybucji. Jeśli organizacje medialne chcą utrzymać się przy życiu, muszą zagwarantować, że ich produkty zaspokajają potrzeby rynku coraz bardziej zróżnicowanego pod względem kulturowym. Jeśli środki masowego przekazu należące do głównego nurtu nie zdołają skutecznie zaspokoić potrzeb i wymagań imigrantów, na znaczeniu zyskają media etniczne, podobnie jak telewizja satelitarna, transmisje radiowe, internetowe serwisy informacyjne i fora dyskusyjne z krajów i regionów pochodzenia imigrantów.

Odzwierciedlenie społeczeństwa w mediach

Media wpływają na postrzeganie imigrantów przez społeczeństwo. Odzwierciedlają jednak również powszechne w społeczeństwie opinie i postawy – niektóre tolerancyjne, inne nie, niektóre otwarcie wrogie, a inne obojętne. Podejście mediów do kwestii migracji i integracji kształtuje się podobnie – od sympatii do aktywnego poparcia, od zwykłych i niezamierzonych uprzedzeń po umyślną ksenofobię. Można zachęcać organizacje medialne do przedstawiania rzetelnego i uczciwego wizerunku imigrantów w mediach. Nie należy jednak oczekiwać od mediów promowania agendy na rzecz integracji, o ile nie leży to w ich interesie.

Regulacja mediów

Debata na temat mediów i integracji dotyczy podstawowych praw i wolności. Wolność wyrażania opinii jest podstawowym prawem każdej funkcjonującej demokracji i nie może być przedmiotem ustępstw. Prawo to, zagwarantowane w art. 10 europejskiej konwencji praw człowieka i w konstytucjach wielu państw, umożliwia przedstawianie w mediach kontrowersyjnych idei i dyskusji, włącznie z tymi, które ukazują imigrantów w negatywny sposób i które mogą utrudniać integrację. Zadaniem każdej funkcjonującej demokracji jest jednak również ochrona ludzi przed rasistowskimi i ksenofobicznymi wypowiedziami, które podlegają do nienawiści. Wyzwaniem, przed jakim stoją społeczeństwa europejskie, jest ochrona osób przed wypowiedziami nawołującymi do nienawiści, a jednocześnie ochrona prawa do wolności wyrażania opinii.

Istnieje wprawdzie samoregulacja mediów, w szczególności prasy, ale jest ona często krytykowana za niewystarczającą skuteczność w powstrzymaniu nierzetelnego i sensacyjnego relacjonowania oraz w ochronie imigrantów przed dyskryminacją. W porównaniu z mediami drukowanymi nadawanie publiczne jest w niektórych krajach bardziej uregulowane i może obejmować określone proporcje treści wielokulturowych oraz wdrażanie pozytywnych środków działania. Istnieją ograniczenia w regulowaniu branży nadawczej w Europie ze względu na odmienne poziomy różnorodności, różne stopnie koncentracji ludności imigracyjnej w obrębie krajów i pozycję, jaką migracja zajmuje w agendzie politycznej.

Przedstawiciele mediów zasadniczo uważają, że istniejące systemy kontroli kolidują z wolnością prasy i niezależnym dziennikarstwem. Natomiast władze publiczne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego często uważają zwiększoną regulację za panaceum. Wielu ekspertów jest zdania, że istnieją wystarczające ramy regulacyjne niezbędne do uzyskania uczciwego i wyważonego wizerunku imigrantów w mediach, a problem nie polega na braku przepisów, kodeksów i wytycznych, lecz na ich wadliwym wdrażaniu.

Zrozumienie podmiotów działających w mediach

Wiele osób postrzega media jako pojedynczy podmiot. Takie uproszczenie jest zarówno niewłaściwe, jak i bezużyteczne. Środowisko mediów jest niezwykle zróżnicowane, obejmuje różne poziomy (globalny, krajowy, regionalny, lokalny), formy przekazu (telewizja, radio, prasa i Internet), formy własności i rodzaje odbiorców.

Media stanowią odrębny świat, podmiotom działającym w obszarze integracji może więc być trudno odnaleźć miejsce w konglomeracie organizacji medialnych, wśród których każda ma własną misję i własne interesy. Podmioty działające w obszarze integracji, które chcą mieć wpływ na media, powinny zrozumieć struktury i mechanizmy rządzące funkcjonowaniem mediów i pracą osób związanych z mediami; mogą to osiągnąć dzięki tworzeniu map środowiska mediów na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym lub europejskim.

Branża medialna jest bardzo skomplikowana, gdyż działa w niej wiele wzajemnie zależnych, wpływających na siebie i współpracujących ze sobą podmiotów. Do zainteresowanych stron zaliczają się prawodawcy, właściciele mediów, przedsiębiorstwa zarządzające mediami,

przedsiębiorstwa produkcyjne i dostarczające wyposażenie, agencje reklamowe, instytuty badań widowni i agencje ratingowe, instytuty badania opinii publicznej, agencje zatrudnienia i firmy szkoleniowe, organizacje konsumenckie i organizacje mniejszości, związki zawodowe i związki nauczycieli, organizacje religijne, partie polityczne, grupy nacisku, dziennikarze, menedżerowie ds. zasobów ludzkich, twórcy programów i liderzy opinii.

Podmioty, które pragną sporządzić mapę środowiska mediów, muszą uwzględnić cztery główne obszary:

Organizacje medialne, które zajmują się produkcją i działalnością nadawczą

Podmioty działające w obszarze integracji, które chcą wprowadzić do mediów większą różnorodność lub próbują przedstawiać wizerunek imigrantów w mediach w sposób wyważony, muszą najpierw określić, jakiego typu organizacje są najbardziej odpowiednie do współpracy. Lokalne, regionalne, krajowe czy globalne, publiczne czy komercyjne? W jaki sposób i gdzie prowadzą działalność nadawczą, jakie są ich cele i założenia, jakie są cechy szczególne tych organizacji medialnych, a także w jaki sposób są one związane z innymi organizacjami? Następnie muszą zrozumieć, w jakim środowisku działa dane przedsiębiorstwo medialne, przy udziale jakich zainteresowanych stron, np. kto jest właścicielem przedsiębiorstwa, jaka jest polityka przedsiębiorstwa (handlowa, dziennikarska, programowa, kadrowa i polityka w zakresie różnorodności, działalności sponsorskiej i relacji publicznych oraz sojusze polityczne), a także kto zapewnia wsparcie w produkcji i nadawaniu programów? Ważne jest również zrozumienie roli szerokiego zakresu zawodów związanych z mediami i działów organizacyjnych.

Prawodawstwo i organy kontroli określające sposób funkcjonowania mediów

Aby w wyważony sposób przedstawiać w mediach publiczny wizerunek i walczyć z rasizmem, należy poznać rodzaje mechanizmów skargi prasowej istniejące w mediach, związkach dziennikarzy i prawodawstwie dotyczącym walki z rasizmem. W przypadku organu kontrolnego konieczne jest uprzednie określenie statusu takiej instytucji. Czy media są odpowiedzialne przed instytucją rządową z mocy prawa czy też ich odpowiedzialność opiera się na zasadzie samoregulacji mediów? Jakie są wymagania dotyczące terminów i zakresu sprawozdawczości mediów? Czy sprawozdania są ogólnodostępne? Jaki jest zakres obowiązków organu kontrolnego, jeśli media nie przestrzegają wymagań?

Użytkownicy mediów

Bierna rola użytkownika mediów jako członka widowni zmienia się i staje się bardziej interaktywna. Użytkownicy mediów coraz częściej biorą udział w programach, tworzą własne strony internetowe i pełnią funkcję nieformalnych kontrolerów mediów, np. za sprawą ocen i skarg. Podmioty działające w obszarze integracji, które chcą wpływać na media, mogą wykorzystywać rosnący wpływ użytkowników mediów. Można to osiągnąć, zachęcając użytkowników do szerszego wykorzystania struktur składania skarg, tworzenia własnych platform medialnych, uczestniczenia w interaktywnych dyskusjach medialnych oraz promując w szkołach edukację medialną w celu pogłębiania umiejętności korzystania z mediów.

Rynek pracy

Podmioty działające w obszarze integracji, które zarówno w krótkiej, jak i w długiej perspektywie chcą spowodować większe zróżnicowanie siły roboczej w branży medialnej, powinny zidentyfikować zainteresowane strony i potencjalne „czynniki zmiany” odpowiedzialne za ogólne kwestie związane z rynkiem pracy, np. szkolenia zawodowe, doradztwo zawodowe, szkolenia przygotowujące do podjęcia pracy i politykę zatrudnienia. Dotyczy to związków zawodowych, stowarzyszeń pracodawców, instytucji kształcenia zawodowego i krajowych ośrodków doradztwa zawodowego w branży medialnej, określających środowisko, w którym do branży medialnej mogą wejść nowi przedstawiciele zawodów związanych z mediami, zachęcając pracodawców do szkolenia swoich pracowników w zakresie nowych umiejętności i kompetencji międzykulturowych.

Bardziej szczegółowe informacje na temat tworzenia mapy środowiska mediów można znaleźć w dokumencie *Thinking forward: Making the Media more Diverse and the Role of „Change Agents”* (Z myślą o przyszłości – większe zróżnicowanie mediów i rola „czynników zmian”):

www.eumap.org/advocacy/advoc_eumap/media/TV_followup/index

Zobacz również *Media4Diversity: taking the pulse of diversity in the media* (Media na rzecz różnorodności – badanie stopnia różnorodności w mediach):

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=423&newsId=512&furtherNews=yes>

Tworzenie mapy środowiska mediów może być zadaniem czasochłonnym. Z powodu ograniczonych zasobów wiele podmiotów działających w obszarze integracji może uznać, że sporządzenie mapy środowiska mediów jest niemożliwe. Warto byłoby zatem rozpowszechnić wiedzę o istnieniu organizacji, które stworzyły mapę różnych środowisk medialnych, aby mogły one stać się źródłem informacji dla innych zainteresowanych stron.

Po zakończeniu procesu tworzenia mapy mediów jego uczestnikom będzie znacznie łatwiej zrozumieć, czy, dlaczego i w jaki sposób określone organizacje medialne byłyby zainteresowane nawiązaniem współpracy partnerskiej. Interesy podmiotów działających w obszarze integracji i organizacji medialnych mogą być wspólne, mogą się zająć lub być sprzeczne. Proces tworzenia mapy środowiska ułatwia uczestnikom zrozumienie sposobów dopasowania ich postulatów do właściwego szczebla i właściwej osoby.

Przeznaczenie czasu na stworzenie mapy środowiska mediów – pod względem najważniejszych podmiotów, ram prawnych, użytkowników i rynku pracy – pomaga podmiotom działającym w obszarze integracji zrozumieć, które organizacje medialne są zainteresowane współpracą na rzecz bardziej rzetelnego i wyważonego wizerunku imigrantów oraz bardziej zróżnicowanej etnicznie siły roboczej, dlaczego tak jest i w jaki sposób organizacje te pragną osiągnąć swój cel.

2.2 Tworzenie skutecznej strategii medialnej

Dla wielu podmiotów działających w obszarze integracji media mogą okazać się nieprzydatnym sojusznikiem, a nawet wrogiem. Podmioty te powinny rozważyć stworzenie strategii medialnej, dopasowując ją do misji organizacji medialnych, kształtując własne postulaty i tworząc strategiczne sojusze.

Strategia medialna będzie z dużym prawdopodobieństwem skuteczniejsza, jeśli dany podmiot sporządzi mapę środowiska mediów oraz określi i przeanalizuje zaangażowane strony. Należy również rozważyć opracowanie aktywnej strategii medialnej w dłuższej perspektywie, ponieważ strategia medialna jest najskuteczniejsza pod względem zmiany postaw wtedy, gdy trwa nieprzerwanie.

Opublikowany przez belgijską Fundację Króla Baudouina podręcznik *How to communicate: Strategic communication on migration and integration (Metody komunikacji: komunikacja strategiczna w zakresie migracji i integracji)* dostarcza praktycznych porad organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, które chcą bardziej zaangażować się w obszarze mediów.

[www.kbs-frb.be/uploadedfiles/KBS-FRB/05\)_Pictures,_documents_and_external_sites/09\)_Publications/PUB_1624_How_to_Communicate.pdf](http://www.kbs-frb.be/uploadedfiles/KBS-FRB/05)_Pictures,_documents_and_external_sites/09)_Publications/PUB_1624_How_to_Communicate.pdf)

Podmioty działające w obszarze integracji powinny rozważyć, w jaki sposób ich program działań dopasowuje się do misji organizacji medialnych i ich oddziałów, oraz odpowiednio dostosować swoją strategię medialną. Przykłady strategii wspierających misję organizacji medialnych są następujące:

- dostarczanie dziennikarzom spójnych i rzetelnych informacji. Dziennikarze działają pod coraz większą presją i mają coraz mniej czasu na zbieranie materiałów. Dobrze napisany komunikat prasowy jest bezcenny w pozyskiwaniu uwagi mediów, a przyjazne użytkownikowi publikacje oparte na faktach (z dobrymi streszczeniami) mogą dostarczyć dziennikarzowi niezbędnych informacji o kontekście;
- zapewnienie aktualnych i istotnych informacji na własnej stronie internetowej oraz nadanie jej charakteru przyjaznego dla użytkownika, dzięki czemu dziennikarze mają łatwy dostęp do informacji, komunikatów prasowych i publikacji;
- stworzenie zróżnicowanej bazy danych, umożliwiającej dziennikarzom odnalezienie rzeczników, ekspertów i pojedynczych imigrantów w celu zgromadzenia materiałów opartych na własnym doświadczeniu tych osób.

Podmioty działające w obszarze integracji mogą zwiększyć obecność w swoim lokalnym środowisku medialnym, włączając zagadnienia z zakresu *public relations* do swojego planowania strategicznego oraz dostosowując własne podejście do ogólnej misji i standardów jakości organizacji medialnych.

Podmioty działające w obszarze integracji muszą określić wyraźne cele i założenia swojej strategii medialnej, określić docelowych odbiorców i odpowiednio dostosować swoje przesłanie. Różne władze publiczne często przekazują sprzeczne informacje dotyczące imigracji i tego, czy jest ona pożądana. Władze publiczne i zainteresowane strony mogą korygować sprzeczne informacje i przypadki niewłaściwego postrzegania imigrantów, wykorzystując media jako środek kształcenia społeczeństwa w sprawach związanych z imigracją i integracją, a także finansować niezależne badania dotyczące roli i wkładu, jaki imigranci wnoszą w społeczeństwie przyjmującym, oraz wykorzystywać media do rozpowszechniania wyników tych badań.

Poszczególne podmioty muszą rozważyć, w jaki sposób uwrażliwić społeczeństwo na kwestie imigracji. Mogą na przykład skupić się na podobnych wartościach i na ludzkim wymiarze imigracji, wykorzystując osobiste relacje i opis indywidualnych przypadków. Mogą także zachęcać podmioty działające w mediach do unikania ostatecznych deklaracji, które wywołują podzielone reakcje. Należy również uwzględnić styl przekazu docelowych organizacji medialnych. Na przykład prasa tabloidowa częściej podchwytuje historie wywołujące emocje, zatem skuteczniejsze będzie tutaj wykorzystanie osobistych relacji imigrantów; prasa codzienna (tzw. wielki format) może natomiast poszukiwać danych ilościowych i informacji dotyczących kontekstu.

Przykłady strategii, które zapewniają skuteczne przekazywanie komunikatów:

- szkolenie wyspecjalizowanych rzeczników, którzy są uprawnieni do wypowiedzania się w imieniu społeczności imigrantów i którzy potrafią wyjaśniać i prezentować zagadnienia w sposób przyjazny dla mediów;
- poszerzanie wsparcia. Wiele organizacji społeczeństwa obywatelskiego wpada w pułapkę kierowania się do istniejących zwolenników zamiast rozszerzania kręgu odbiorców, tak aby objął on większość społeczeństwa;
- wykorzystanie prasy lokalnej. Prasa lokalna jest bardzo wpływowa ze względu na znaczną liczbę czytelników lokalnych tygodników oraz na fakt, że ludzie doświadczają integracji na szczeblu lokalnym, a nie krajowym. Nierzadko relacje z prasy lokalnej są podejmowane przez media ogólnokrajowe;
- utrzymywanie efektywnych relacji roboczych z wydawcami i dziennikarzami, nie tylko z tymi, którzy popierają imigrację, ale także z tymi, którzy są jej przeciwni;
- kształcenie społeczeństwa w zakresie bardziej krytycznego podejścia do tego, co prezentują media, przez wyjaśnianie wpływu środowiska kulturowego i społecznego zarówno na przedstawianie faktów, jak i na ich interpretację;
- monitorowanie informacji prezentowanych przez media i omawianie wyników tego monitorowania z organizacjami medialnymi, dziennikarzami i wydawcami, a w stosownych przypadkach zwracanie się do organów zajmujących się rozpatrywaniem skarg (rzecznik praw obywatelskich, organy ds. równości, rady mediów).

Podmioty działające w obszarze integracji powinny szukać pomysłów na to, jak ukierunkować i ukształtować swoje komunikaty pod kątem konkretnych odbiorców docelowych, w kontekście lokalnym, wykorzystując zgromadzone doświadczenia.

W 2004 r. Centralne Biuro Informacji (Zjednoczone Królestwo) opracowało publikację, w której zbadano czynniki społeczne, kulturowe i dotyczące postaw wpływające na potrzeby komunikacyjne grup mniejszości etnicznych; przedstawiono w niej również twórcze i strategiczne wytyczne w zakresie komunikacji z grupami mniejszości etnicznych.

www.coi.gov.uk/documents/common-good-bme-exec-summ.pdf

Środowisko mediów jest zbyt duże i zbyt zróżnicowane, aby mógł zmienić je pojedynczy podmiot działający w obszarze integracji. Aby przekazywać spójne i zdecydowane komunikaty na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim, podmioty działające w obszarze integracji powinny rozważyć współpracę z innymi zainteresowanymi stronami.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogą budować relacje z urzędnikami administracji publicznej w celu harmonizacji komunikatów lub, jeśli komunikaty te są sprzeczne, w celu zagwarantowania, że władze publiczne uwzględnią punkt widzenia społeczeństwa obywatelskiego, a odpowiedź społeczeństwa będzie oparta na znajomości problemów władz publicznych.

Podmioty działające w obszarze integracji mogą łączyć istniejące inicjatywy i zainteresowane strony oraz ułatwiać i wspierać inicjatywy mediów lokalnych. W stworzeniu punktu wyjścia dla badań i zgromadzeniu danych, które zasilą debaty dotyczące imigracji w mediach, może pomóc współpraca między administracją publiczną, placówkami akademickimi i instytucjami badawczymi.

Strategiczne sojusze między społeczeństwem obywatelskim, władzami publicznymi, instytucjami badawczymi i organizacjami przedstawicieli zawodów związanych z mediami mogą ułatwić oddziaływanie na szeroki i zróżnicowany sektor środków masowego przekazu.

W ramach projektu Migrace, realizowanego przez organizację pozarządową Człowiek w Potrzebie (Člověk v tísni) związaną z czeską telewizją, przeciwdziałano stereotypom przez nagłaśnianie kwestii związanych z migracją w środkach masowego przekazu (telewizja, radio, prasa, dzienniki, czasopisma i programy kulturalne oraz edukacyjne) oraz przez informowanie społeczeństwa czeskiego o wyzwaniach, z jakimi wiąże się imigracja, i o możliwościach, jakie oferuje.

www.diskriminace.info/dp-migrace/program_migrace.phtml

„Leicester Mercury”, lokalna gazeta wydawana w Zjednoczonym Królestwie, jest partnerem wielokulturowej grupy doradczej (Leicester’s Multicultural Advisory Group), w której skład wchodzi głównie przedstawiciele władz samorządowych, społeczności lokalnej, społeczności religijnych, wolontariuszy i środowisk akademickich. Wydawca pisma jest zaangażowany w regularny dialog w celu osiągnięcia większego zrozumienia

między mediami a grupami lokalnej społeczności. Dzięki temu partnerstwu osoby odpowiedzialne za relacje w mediach oraz decyzje wydawnicze są lepiej poinformowane. Pojawiła się nowa rubryka w gazecie tworzona przez różne osoby ze środowiska lokalnego, a ponadto pismo w większym stopniu rozpowszechniane jest wśród czytelników należących do tych grup imigrantów, do których trudniej jest dotrzeć.

http://83.137.212.42/sitearchive/cre/about/sci/casestudy5_leicester.html

Instytut Technologii w Dublinie prowadzi forum na temat migracji i komunikacji, skupiające producentów medialnych ze środowisk imigracyjnych i nieimigracyjnych, organizacje pozarządowe świadczące usługi lub działacze społecznych oraz badaczy spraw społecznych i politycznych. Celem forum jest wzmocnienie głosu imigrantów i prezentowanie ich opinii, które były dotychczas nieobecne w dominujących mediach bądź przedstawiane w nich w sposób sensacyjny lub marginalny; cel ma zostać osiągnięty dzięki serii projektów realizowanych przez media, ukazujących indywidualne lub zbiorowe historie łączenia rodzin i migracji nielegalnej.

www.fomacs.org

Rząd austriackiej prowincji Tyrol współpracował z mediami w celu wdrożenia swojego programu działań w zakresie integracji. Sprawozdania koncentrujące się na integracji, przygotowane przez dziennikarzy głównego nurtu i dziennikarzy wywodzących się ze środowisk imigracyjnych dały społeczeństwu możliwość wglądu w codzienne życie imigrantów i wkład, jaki wnoszą w społeczeństwo przyjmujące. Poruszane tematy obejmowały rolę i zaangażowanie imigrantów na rynku pracy, życie rodzinne osób należących do dwóch różnych kultur, zaangażowanie w sport i rozrywkę, a także sytuację społeczną różnego rodzaju imigrantów, np. osób ubiegających się o azyl, uchodźców, stałych rezydentów, pracowników tymczasowych lub sezonowych, studentów itp.

www.tirol.gov.at/themen/gesellschaft-und-soziales/integration

Rozwijanie międzykulturowych kompetencji organizacji medialnych

Aby skutecznie działać w zróżnicowanym środowisku, zmierzając do poprawy w zakresie rzetelności, bezstronności i uczciwości, przedstawiciele zawodów związanych z mediami muszą rozwijać swoje kompetencje międzykulturowe. W 2004 r. na szóstym międzynarodowym spotkaniu EquaMedia w Rzymie określono następujące kompetencje międzykulturowe dla dziennikarzy:

- wiedza – znajomość głównych podmiotów w danym społeczeństwie, ich roli w społeczeństwie i ich otoczenia (religii, zwyczajów kulturowych i historii);
- umiejętności i doświadczenie – w uzupełnieniu międzykulturowych umiejętności komunikacyjnych: zdolność do znajdowania i opracowywania źródeł, sporządzania materiałów dziennikarskich na temat wielokulturowości i tworzenia sieci międzykulturowej;
- postawa – otwarty umysł, dociekliwość (docieranie do źródeł, a nie do rzecznika społeczności) i gotowość do uznania kompetencji osób, z którymi przeprowadza się wywiad.

Nabywanie kompetencji międzykulturowych może być uwzględnione w programie nauczania w szkołach o profilu medialnym. Ponieważ wiele osób zaczyna pracę w zawodzie bez formalnych kwalifikacji dziennikarskich lub studiów w zakresie środków

masowego przekazu, szkolenia międzykulturowe oferowane przez organizacje medialne, zawodowe i związki można także włączyć do kursów zawodowych i szkoleń na stanowisku pracy. Nieustające szkolenie w zakresie kompetencji międzykulturowych ma zasadnicze znaczenie, gdyż zarówno skład społeczeństwa, jak i debaty na temat imigracji wewnątrz społeczeństwa podlegają zmianom. Inicjatywy szkoleniowe powinny być kierowane do wydawców, dziennikarzy, kadry nauczycielskiej i organów samoregulacyjnych. Podmioty działające w obszarze integracji mogą służyć pomocą szkołom dziennikarstwa i mediów w zakresie opracowywania kursów na temat imigracji i różnorodności kulturowej.

Dostarczanie materiałów, szkolenia i platformy dialogu w zakresie kompetencji międzykulturowych są bardzo praktycznym sposobem bezpośredniej współpracy z przedstawicielami zawodów związanych z mediami na etapie ich nauki, a także całej drogi rozwoju zawodowego. Pierwszym krokiem w tym kierunku jest zapewnienie zaangażowania ze strony osób zajmujących się kształceniem w obszarze środków masowego przekazu oraz zarządzaniem nimi.

Stowarzyszenie wydawców i organizacja Media Trust (Zjednoczone Królestwo) opracowały przewodnik *Reporting Diversity (Relacjonowanie różnorodności)*, którego celem jest pomoc dziennikarzom w przygotowywaniu uczciwych relacji dotyczących problemów imigrantów. Przedstawia on opis zmieniających się społeczności, uwypukla konkretne kwestie, z jakimi dziennikarze stykają się podczas relacjonowania zagadnień związanych z daną społecznością, a także wykorzystuje przykłady dobrej praktyki w różnych kontekstach medialnych.

www.societyofeditors.co.uk/userfiles/file/Reporting%20Diversity.pdf

Kwartalnik tematyczny austriackiego funduszu integracyjnego, *Integration im Fokus*, stanowi dostępne źródło informacji skierowanych w szczególności do dziennikarzy i głównych uczestników procesu komunikacji, takich jak politycy i nauczyciele. Bardzo pozytywna reakcja środków masowego przekazu na tę publikację oraz jej nakład (17 tys.) wskazują, że wypełnia ona lukę na rynku dla mediów, które podejmują zagadnienia wzbudzające szczególne zainteresowanie.

www.integrationsfonds.at/index.php?id=130

Aby szkolenie było skuteczne, konieczne jest zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron, kadra kierownicza wyższego szczebla musi wspierać wyznaczone cele, program szkoleniowy zaś musi być ściśle związany z produktem końcowym środków masowego przekazu. Wsparcie ze strony kadry kierowniczej można zapewnić przez powiązanie wyników szkolenia z jej chęcią zdobycia uznania na arenie międzynarodowej, potrzebą zgodności z przepisami prawa, obietnicą wymiernej poprawy i wizyt studyjnych za granicą. Wsparcie ze strony dziennikarzy i innych przedstawicieli zawodów związanych z mediami można uzyskać dzięki zapewnieniu możliwości podnoszenia kwalifikacji i poszerzania wiedzy, oferowaniu zachęt w postaci nagród, wizyt studyjnych, certyfikatów, możliwości tworzenia sieci kontaktów oraz zmiany w codziennej rutynie i przyjemnego doświadczenia.

Szkolenia międzykulturowe powinny skupiać się w sposób praktyczny na tworzeniu umiejętności. Częścią szkolenia powinno być na przykład sporządzanie sprawozdań na temat migracji. Szkolenia powinny również dostarczać porad dotyczących lepszej komunikacji z podmiotami działającymi w obszarze integracji, w tym z agencjami rządowymi, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i społecznościami imigrantów. Skuteczność szkolenia należy poddawać ocenie. Można tego dokonać, monitorując stopień natężenia, z jakim media poświęcają uwagę zagadnieniom imigracji przed szkoleniem i po jego zakończeniu.

Europejska Komisja Nadawców wraz ze szwedzką Radą Europejskiego Funduszu Społecznego i Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej opracowały dokument *Diversity Toolkit for factual programmes in public service television (Zestaw instrumentów dotyczących różnorodności dla programów publicystycznych w telewizji publicznej)*, aby wyposażać przedstawicieli zawodów związanych z telewizją w narzędzia do promowania zasad różnorodności kulturowej w ramach ich usług. Zestaw instrumentów łączy elementy informacji praktycznych (listy kontrolne, odniesienia) i porady wynikające z dobrych praktyk, które mogą być wykorzystywane i stosowane oraz które mogą stanowić źródło wiedzy. Zawiera on także płytę DVD z fragmentami wiadomości i programów publicystycznych z dwunastu krajów europejskich, które ilustrują niektóre trudności, jakie napotykają dziennikarze podczas relacjonowania spraw dotyczących mniejszości.

http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/media-toolkit_diversity_en.pdf

Hiszpańskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii we współpracy z najważniejszymi środkami masowego przekazu należącymi do głównego nurtu oraz środkami masowego przekazu reprezentującymi migrantów opracowało *Praktyczny podręcznik dla przedstawicieli zawodów związanych z mediami: traktowanie spraw związanych z imigracją przez media*. Zawiera on najważniejsze zalecenia dotyczące podejmowania spraw związanych z imigracją, praktyczne narzędzia i porady dotyczące ich wdrażania w codziennej pracy oraz wykaz odpowiednich kontaktów i stron internetowych dla przedstawicieli zawodów związanych z mediami.

www.oberaxe.es/files/datos/47d1394b65cc8/GUIA%20MEDIOS%20ELECTRONICANIPO.pdf

Wydawcy i dziennikarze mogą tworzyć własne sieci w celu zapewnienia lepszego zrozumienia społeczności imigrantów i spraw, które ich dotyczą. Dzięki temu lepiej mogą reagować na ich potrzeby oraz kontaktować się z osobami bezpośrednio zaangażowanymi w dane zdarzenie czy daną sprawę bądź z osobami, które mogą wypowiedzieć się w ich imieniu w rzetelny sposób i są do tego uprawnione.

Można również inicjować tworzenie platform dyskusyjnych służących lepszemu zrozumieniu wpływu mediów na integrację. Konstruktywny dialog z wybranymi stronami zainteresowanymi branżą medialną umożliwi również szybką reakcję na zmieniające się wydarzenia w danej społeczności.

W ramach inicjatywy Perslink podjętej przez Mira Media, niderlandzki Związek Nadawców Publicznych i Stowarzyszenie Dziennikarzy Niderlandzkich opracowano różnorodne instrumenty, w tym bazy danych o różnorodności, służące poprawie stosunków między społecznościami mniejszości etnicznych a mediami, a tym samym bardziej wyważonym informacjom o społeczeństwie wielokulturowym i migrantach. Rzecznikom zapewnia się szkolenia z zakresu mediów, a spotkania w ramach sieci zbliżają do siebie dziennikarzy i rzeczników.

www.perslink.nl

Podmioty działające w obszarze integracji mogą wyciągnąć największe korzyści ze swojej uznanej wiedzy specjalistycznej i swojego autorytetu w zakresie integracji dzięki uznawaniu i nagradzaniu dobrych praktyk obowiązujących w sektorze mediów. Działania te stanowią zachętę dla wydawców i dziennikarzy do pracy nad wizerunkiem migrantów oraz nad ich integracją w mediach.

Organizacje medialne, władze publiczne i społeczeństwo obywatelskie mogą wspierać dobre praktyki w mediach, przyznając nagrody za doskonałość.

Nagrody fundacji medialnej CIVIS obejmują europejską nagrodę telewizyjną CIVIS i niemiecką nagrodę telewizyjną CIVIS (w kategorii informacje) oraz niemiecką nagrodę radiową CIVIS (krótki i długi program).

www.civismedia.eu/tv/civis

Aby uhonorować dziennikarzy, których praca przyczynia się do lepszego zrozumienia przez społeczeństwo korzyści wynikających z różnorodności oraz walki z dyskryminacją w społeczeństwie, Unia Europejska przyznaje nagrodę dziennikarską „Za różnorodnością. Przeciw dyskryminacji”.

<http://journalistaward.stop-discrimination.info>

Nagrody dla mediów przyznawane w ramach Szkockiego Tygodnia Uchodźcy organizowanego przez Sieć Pozytywnych Wizerunków Azylu, która obejmuje organizację Oxfam, Krajowy Związek Dziennikarzy, Amnesty International, brytyjski Czerwony Krzyż i Szkocką Radę ds. Uchodźców, przyznawane są dziennikarzom, którzy wnieśli wkład w wyjątkowe i uczciwe relacjonowanie spraw związanych z azylem w Szkocji.

www.refugeeweek.org.uk/scotland

We Flandrii w Belgii organizacja Trefmedia przy Minderhedenforum (forum mniejszości) corocznie przyznaje nagrodę telewizji międzykulturowej Intercultural TV-Award. Nominację do nagrody mogą otrzymać programy, których celem jest podejście do różnorodności etniczno-kulturowej z niestereotypowego punktu widzenia.

www.trefmedia.be

2.3 Tworzenie bardziej różnorodnych mediów

Z wielu powodów imigranci mają mniejsze możliwości kariery zawodowej w mediach. Zaleca się, aby w strategiach rekrutacji uwzględniano wszystkie te powody. A zaliczają się do nich: brak wzorców, zarówno w społeczności imigrantów, jak i wzorców widocznych w mediach, fakt, że w wielu kulturach występuje niechęć do kariery w mediach, gdyż preferuje się bardziej stabilne możliwości zatrudnienia, oraz że imigranci nie wiedzą, jakie są rodzaje stanowisk dostępnych w branży medialnej.

Zmiany demograficzne w społeczeństwach europejskich oznaczają, że sporą część przyszłej siły roboczej będą stanowili młodzi imigranci. Strategie rekrutacji realizowane przez organizacje medialne i instytucje szkoleniowe muszą pokazywać młodym imigrantom i ich rodzicom, że branża medialna potraktuje ich poważnie i zaoferuje im równe szanse (istniejące prawodawstwo zapewnia imigrantom ochronę przed dyskryminacją ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub religię, ale nie na podstawie samego statusu imigranta).

Organizacje medialne mogą urządzać w szkołach średnich dni kariery w mediach, oferować specjalne programy zdobywania doświadczenia zawodowego i stypendia na uczelniach wyższych. Związki zawodowe, organizacje pracodawców i organizacje społeczności również odgrywają ważną rolę w zachęcaniu młodych imigrantów do podjęcia kariery w mediach. Organizacje te mogą na przykład angażować młodych imigrantów w projekty medialne realizowane w społecznościach lokalnych.

Informacja zwrotna od grup, które w mediach reprezentowane są w niewystarczającym stopniu, może być wykorzystana do projektowania ukierunkowanych strategii rekrutacji, co sprawi, że dziennikarstwo będzie oferować młodym imigrantom atrakcyjniejsze możliwości kariery.

CREAM jest projektem europejskim obejmującym różne działania organizowane na rzecz młodych ludzi dotyczące kształcenia w zakresie mediów oraz doradztwa zawodowego i realizowane we współpracy z branżą medialną. Wszystkie te działania oferują osobom uczącym się, w szczególności pochodzącym z mniejszości etnicznych, możliwość zdobycia doświadczenia w ramach pracy w mediach i zachęcają ich do wyboru studiów, które przygotowują ich do kariery w mediach.

www.olmcm.org/section.php?SectionID=10

Fiński projekt Mundo dotyczy kształcenia w zakresie mediów i szkoleń zawodowych w miejscu pracy, a skierowany jest do imigrantów i grup uchodźców. Projekt oferuje kompleksowe szkolenie w zakresie mediów, łącznie z praktykami bezpośrednio w organizacjach medialnych, jego celem jest także wprowadzenie opiekunów dla indywidualnych osób pobierających naukę w dziedzinie mediów zajmujących się imigrantami i mniejszościami etnicznymi, które pochodzą ze środowisk migracyjnych.

www.yle.fi/mundo

Projekt DigiTales zachęca imigrantów do rozważenia możliwości kariery w mediach przez zachęcenie ich do „cyfrowego snucia opowieści”, w ramach którego imigranci tworzą krótki film o swoim życiu. W ramach tego projektu mogą nauczyć się, jak napisać scenariusz, jak nagrać głos lektora oraz jak wmontować do filmu zdjęcia, nagrania wideo i rysunki.

www.digi-tales.org

Programy opieki pedagogicznej w zakresie różnorodności i możliwości rozwoju dają osobie objętej opieką możliwość zwiększenia własnego potencjału i wzmacniają jej pozycję w tym zakresie. Można to osiągnąć dzięki realistycznym i dostępnym programom rozwoju kariery zawodowej, umożliwieniu indywidualnym osobom pokonania barier organizacyjnych, które utrudniają awans i rozwój oraz rozwijaniu kompetencji i zwiększaniu motywacji. Przedstawiciele zawodów związanych z mediami i pochodzących ze środowisk imigracyjnych można również zachęcać do tworzenia sieci za pośrednictwem związków zawodowych i grup pracowników, służących wzajemnemu udzielaniu sobie wsparcia zawodowego, w tym porad w zakresie szkoleń, możliwości zatrudnienia i rozwoju kariery.

Etniczne organizacje medialne mogą promować integrację, zachowując jednocześnie tożsamość etniczną i kulturową. To podwójne podejście pomaga w stworzeniu możliwości alternatywnego dialogu z mediami głównego nurtu, zapewniając jednocześnie pomost łączący z krajem pochodzenia i jego kulturą. Media etniczne mogą odgrywać ważną rolę w stawianiu czoła sposobom postrzegania istniejącym wśród ogółu społeczeństwa. Oddają one głos grupom imigrantów, umożliwiają im uczciwe przedstawienie własnych stanowisk, nawiązanie dialogu ze społeczeństwem przyjmującym i wyrażenie skarg. Z tych powodów organizacje medialne i strony zainteresowane integracją powinny rozważyć zaoferowanie przedstawicielom zawodów związanych z mediami pracującym w mediach etnicznych opieki pedagogicznej i możliwości rozwoju.

Opieka pedagogiczna i możliwości rozwoju zarówno dla nowych, jak i obecnych przedstawicieli zawodów związanych z mediami pochodzących ze środowisk imigracyjnych są skutecznymi narzędziami wzmocnienia polityki różnorodności organizacji medialnych w zakresie rekrutacji, awansu i zatrzymywania takich pracowników.

Mediam'Rad to trzyletni europejski program Instytutu PANOS w Paryżu; jego celem jest zwiększanie pluralizmu opinii i wzmacnianie różnorodności punktów widzenia w mediach przez wspieranie trwałej współpracy i partnerstw między mediami etnicznymi a mediami należącymi do głównego nurtu. Jego działania obejmują warsztaty wymiany umiejętności w zakresie praktyk i doświadczeń zawodowych, spotkania mediów europejskich, analizy porównawcze treści w zakresie informacji medialnych publikowanych przez media etniczne i media należące do głównego nurtu, a także fundusz wspierania partnerstwa – wszystkie te działania zapewniają możliwości rozwoju przedstawicielom zawodów związanych z mediami pracującym w mediach etnicznych.

www.mediamrad.org

Biorąc pod uwagę brak fachowców z dziedziny środków masowego przekazu w mediach etnicznych, osoby wyszkolone w tej dziedzinie za granicą są wykorzystywane

w niedostatecznym zakresie. Często ich kwalifikacje i doświadczenie nie są uznawane przez pracodawców lub związki zawodowe. Ponadto o możliwościach zatrudnienia w mediach informuje się zazwyczaj drogą nieformalną (ustnie), co wyklucza przedstawicieli zawodów związanych z mediami, którzy w danym momencie nie studiują lub nie pracują w branży. Organizacje medialne i zawodowe oraz związki zawodowe i organizacje pracodawców powinny rozważyć ukierunkowanie swoich strategii rekrutacyjnych na osoby wyszkolone za granicą i organizowanie szkoleń, które dostarczą tym osobom umiejętności i wiedzy wymaganej do skutecznej pracy w kraju przyjmującym.

Dziennikarze zagraniczni prześladowani za wykonywanie zawodu mogą być zmuszeni do opuszczenia kraju i na tej podstawie uznani za uchodźców w państwach europejskich. Kwalifikacje tych osób mogą być następnie uznane, one same zaś mogą otrzymać wsparcie w celu dalszego wykonywania zawodu w Europie. Jest to możliwe dzięki wprowadzeniu systemu oceny umiejętności i szkoleń, programu praktyk w miejscu pracy, stypendiów dla dziennikarzy będących uchodźcami, które umożliwiają im poszukiwanie lub odbywanie szkoleń, a także stworzeniu sieci dla wspomnianych dziennikarzy w celu wymiany informacji oraz promowania szkoleń i możliwości zatrudnienia.

Władze państwowe i podmioty społeczeństwa obywatelskiego odgrywają zasadniczą rolę w torowaniu ścieżek kariery oraz uznawaniu umiejętności i kwalifikacji osób stanowiących często niewykorzystane zasoby – pracowników wyszkolonych za granicą, w szczególności dziennikarzy na uchodźstwie.

Sieć dziennikarzy na emigracji (Exiled Journalists' Network) w Zjednoczonym Królestwie jest wspierana przez Krajowe Stowarzyszenie Dziennikarzy i organizację Media Wise Trust. Pomaga ona dziennikarzom, którzy przybyli do Zjednoczonego Królestwa, uniknąć prześladowań z powodu ich pracy w mediach. Sieć opiera się na projekcie RAM, który oferuje wsparcie dziennikarzom na uchodźstwie, zapewniając im praktyki w miejscu pracy, szkolenia i informacje dotyczące środowiska mediów w Zjednoczonym Królestwie, organizując własne działania medialne, punkty dostępu do kariery i podmioty świadczące usługi szkoleniowe. Dostęp do specjalistycznych kursów szkoleniowych umożliwia również Krajowe Stowarzyszenie Dziennikarzy. Projekt RAM stworzył dodatkowo wykaz dziennikarzy na uchodźstwie, aby zachęcić wydawców – zarówno mediów drukowanych, jak i radia i telewizji – do składania dziennikarzom na uchodźstwie propozycji zatrudnienia lub udzielania im zleceń.

www.exiledjournalists.net

Wdrażanie strategii różnorodności

Skuteczne strategie różnorodności mają zwykle pewne wspólne cechy, które przedstawiono poniżej. Strategie te:

- są przedstawiane jako konieczna odpowiedź na zmiany demograficzne wśród odbiorców i siły roboczej;

- są zintegrowane ze wszystkimi aspektami organizacji medialnych, widoczne w działaniach dyrektorów generalnych i kadry kierowniczej wyższego szczebla, strategiach rekrutacyjnych, miejscu pracy, wyborze materiałów i programów, kontaktach ze społecznością oraz w marketingu i komunikacji;
- obejmują konkretne zobowiązania i cele, których realizacja jest ściśle monitorowana i szczegółowo określana w sprawozdaniach rocznych;
- zawierają budżet przypisany szczególnie do działań związanych z różnorodnością.

Rząd Niderlandów od 1996 r. prowadzi politykę w zakresie mediów i różnorodności, której towarzyszy specjalny budżet przeznaczony dla organizacji pozarządowych, prasy drukowanej i inicjatyw nadawczych. Niderlandzki Związek Nadawców Publicznych zawarł z rządem umowę na realizację celów, która obejmuje cele związane z różnorodnością. Należy do nich na przykład ustawowe zobowiązanie do przeznaczenia 20% czasu antenowego w telewizji i 25% czasu antenowego w radiu na programy wielokulturowe.

Obowiązująca w Zjednoczonym Królestwie ustawa w sprawie działalności nadawczej obejmuje kwestie różnorodności i równych szans zatrudnienia. Istnieją również szczególne działania polityczne rządu w zakresie różnorodności odnoszące się do różnych aspektów mediów i zainteresowanych stron aktywnych w branży medialnej. BBC jest zaangażowana w odzwierciedlanie różnorodności w Zjednoczonym Królestwie i udostępnianie swych usług wszystkim obywatelom. Jej centrum różnorodności (Diversity Centre) regularnie przeprowadza badania dotyczące monitorowania wizerunku w celu oceny reprezentacji mniejszości w programach i informacjach nadawanych w czasie największej oglądalności na poziomie regionalnym i krajowym.

www.bbc.co.uk/info/policies/diversity.shtml

Belgijski nadawca VRT wprowadził w 2003 r. kartę różnorodności, która stanowi podstawę utworzenia komórki ds. różnorodności. Na podstawie wspomnianej karty stworzono sieci ze stowarzyszeniami mniejszości, organizacjami młodzieżowymi i mediami międzykulturowymi w podwójnym celu: poszukiwania talentów i utrzymywania kontaktów z potencjalnymi uczestnikami programów. Zainicjowano również działania w zakresie podnoszenia świadomości i szkolenia współpracowników w dziedzinie różnorodności, a także zapewniono kontakty z ekspertami ds. mniejszości i porady w sprawach włączania zagadnień związanych z różnorodnością do programów należących do głównego nurtu.

www.vrt.be/vrt_master/over/vrt_overvrt_diversiteit_engagement_charter_bis/index.shtml

Francuska grupa medialna France Télévisions rozpoczęła w 2004 r. realizację tzw. pozytywnego planu działania w dziedzinie integracji. We współpracy z francuskim radiem France International jest też odpowiedzialna za projekt PlurielMedia, w ramach którego przeprowadza się badania dotyczące różnorodności we France Télévisions, szkolenia w zakresie różnorodności dla kadry kierowniczej, międzykulturowe szkolenia dla dziennikarzy i szkolenia młodych przedstawicieli zawodów związanych z mediami, pracujących w telewizji francuskiej i pochodzących z mniejszości etnicznych.

www.francetelevisions.fr

Organizacje medialne mogą organizować wymianę informacji i praktyk, aby uczyć się wzajemnie na podstawie zdobytych doświadczeń.

- ✔ Skuteczne strategie różnorodności wiążą się z koniecznością opracowywania przez organizacje medialne mechanizmów wdrażania oraz monitorowania skuteczności.

Wiodący nadawcy brytyjscy stworzyli sieć na rzecz różnorodności kulturowej, dążąc do uzyskania odpowiedniej reprezentacji brytyjskiej ludności etnicznej na ekranie i za kamerą. Jej członkowie wspierają inicjatywy międzybranżowe oraz wymianę wiedzy specjalistycznej, zasobów i przykładów dobrych praktyk.

www.culturaldiversitynetwork.co.uk

Ukierunkowanie oferty mediów na grupy imigrantów

Organizacje medialne mogą dopilnować, aby tworzone przez nie programy w większym stopniu odpowiadały potrzebom coraz bardziej zróżnicowanych etnicznie odbiorców. Można tego dokonać, w pełni wykorzystując różnorodność źródeł informacji i udzielając głosu społecznościom imigrantów i osobom, których dotyczą relacje, opracowując materiały dotyczące członków różnych społeczności i ich życia codziennego oraz prezentując w popularnych programach różnorodność jako zwykłą cechę społeczeństwa.

W szóstej wspólnej zasadzie podstawowej dotyczącej integracji podkreślono znaczenie dostępu imigrantów do usług publicznych na równi z obywatelami danego kraju i w sposób niedyskryminujący. Jako podmioty finansowane ze środków publicznych nadawcy publiczni mają obowiązek zaspokajania potrzeb różnorodnych odbiorców, w tym imigrantów i mniejszości etnicznych, a także promowania spójności społecznej.

Należy zachęcać imigrantów do udziału w programach w roli aktorów, uczestników, członków widowni i ekspertów oraz do tworzenia własnych programów komediowych i rozrywkowych. W celu zapewnienia rzetelnego wizerunku imigrantów w serialach i programach fabularnych przy tworzeniu międzykulturowych fabuł i postaci imigrantów należy korzystać z usług aktorów i scenarzystów pochodzących ze środowisk imigracyjnych.

- ✔ Strategia różnorodności przewiduje między innymi, że decyzje dotyczące treści i tworzenia programów uwzględniają potrzeby, oczekiwania i reprezentację imigrantów wśród innych grup odbiorców.

Grupa ds. międzykulturowych i różnorodności Europejskiej Unii Nadawców (Eurowizji) ułatwia wymianę międzykulturową programów telewizyjnych, dzięki której członkowie grupy wymieniają krótkie filmy dokumentalne odzwierciedlające wielokulturowy i zróżnicowany charakter społeczeństw europejskich oraz dostosowują je do własnych potrzeb nadawczych.

www.eurovisiontvsummit.com/pdf/interculturaldiversity_va.pdf

Niderlandzka PBS NOS jako instrument kształtowania polityki stosuje Monitor, który rejestruje wyniki oglądalności za pomocą analizy ilościowej reprezentacji różnych grup (w tym grup etnicznych). Dostarcza odpowiedzi na następujące pytania: czy telewizja niderlandzka zapewnia reprezentatywny obraz różnorodności społecznej, czy istnieje jakakolwiek różnica między kanałami publicznymi i prywatnymi w odniesieniu do udziału ludności rodowitej i migrantów, oraz jakie są zależności między nawykami widzów z różnych grup a osobami i postaciami pojawiającymi się w poszczególnych programach telewizyjnych.

Zapewnienie i promowanie skutecznej regulacji

Do organów kontroli należą niezależne organy kontrolujące działalność nadawczą, rady dziennikarskie, struktury skarg prasowych, rzecznik praw obywatelskich, parlamenty i ministerstwa odpowiedzialne za prasę. Regulacja mediów może być narzucona przez władze publiczne (jak często ma to miejsce w przypadku radia i telewizji) lub może mieć formę dobrowolnej samoregulacji branży medialnej (jak często ma to miejsce w przypadku mediów drukowanych). Media podlegają także pośredniej regulacji w ramach przepisów ustawowych zapobiegających podżeganiu do nienawiści oraz dotyczących przypadków zniesławienia i pomówienia. Media podlegają regulacji nie tylko na szczeblu krajowym, lecz także na szczeblu europejskim i międzynarodowym (UNESCO, UE, Rada Europy, OBWE). Na przykład decyzja ramowa UE w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii zabrania umyślnego, publicznego nawoływania do przemocy lub nienawiści skierowanej przeciwko grupie osób na podstawie ich rasy, koloru skóry, wyznawanej religii, pochodzenia albo przynależności narodowej lub etnicznej. Nowa dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych musi być transponowana do prawa krajowego przed końcem 2009 r. Podobnie jak poprzednia dyrektywa „Telewizja bez granic”, zobowiązuje ona nadawców do walki z podżeganiem do nienawiści ze względu na płeć, orientację seksualną, religię lub narodowość.

Na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym istnieją już regulacje dotyczące walki z dyskryminacją i promowania różnorodności; mogą być one jeszcze skuteczniej wykorzystywane przez media i strony zainteresowane integracją.

Kluczowym zadaniem Niemieckiej Rady ds. Prasy i jej komitetów odpowiedzialnych za rozpatrywanie skarg jest prowadzenie dochodzeń w sprawie indywidualnych skarg dotyczących publikacji lub spraw toczących się na łamach prasy i podejmowanie decyzji w tym zakresie. Ponieważ rada jest zinstytucjonalizowanym organem największych stowarzyszeń prasowych prawa prywatnego, posiada uprawnienia dobrowolnego organu samoregulacyjnego wynikające z jej renomy kompetentnego, prywatnego krytyka, do którego każda osoba może się odwołać. W ostatnim czasie było kilka przypadków, w których rozszerzono i uaktualniono wytyczne, np. w odniesieniu do zakazu dyskryminacji, gloryfikacji przemocy i kwestii podawania nazwisk osób w relacjach na temat przestępstw.

www.presserat.info

Jeśli istniejące regulacje są niewystarczające, państwa członkowskie mogą oprzeć się na konwencji UNESCO z 2005 r. dotyczącej różnorodności kulturowej i deklaracji Rady Europy w sprawie misji mediów publicznych w społeczeństwie informacyjnym z 2006 r. oraz zaleceniach Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie pluralizmu w mediach i zróżnicowania zawartości programowej z 2007 r.

Samoregulacja nie zapobiega niesprawiedliwym i dyskryminacyjnym wypowiedziom dotyczącym imigrantów i grup imigrantów. W dużej mierze dzieje się tak dlatego, że:

- skargi dotyczące dyskryminacji ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię i przekonania mogą być często wnoszone tylko przez osoby wymienione w materiale, a nie przez inne osoby, które zostały obrażone; ponadto zakaz dyskryminacji może nie obejmować dyskryminacyjnych odniesień do grup osób, np. imigrantów i osób ubiegających się o azyl;
- skargi ze względu na nierzetelność muszą wykazywać, że nierzetelność ta jest znacząca; może się zdarzyć, że ocenia się ją w związku z jej znaczeniem w kontekście całego materiału, a nie znaczeniem dla skarżącego lub dla spójności społecznej;
- kary za nieprzestrzeganie kodeksu praktyk mogą nie być surowe, np. wydawca może zostać jedynie zobowiązany do opublikowania krytycznej odpowiedzi organu regulacyjnego, co często ma miejsce wiele miesięcy po fakcie – zbyt późno, aby odniosło skutek lub zmniejszyło wyrządzoną szkodę.

Aby przeszkody te zostały pokonane, branżowe i organizacyjne kodeksy praktyk muszą odnosić się do przyczyn przeinaczenia informacji oraz wprowadzenia w błąd w odniesieniu do imigrantów.

Organizacje medialne mogą uzgodnić nowe instrumenty samoregulacji, takie jak kodeks postępowania lub etyki lub wytyczne dotyczące polityki wydawniczej w zakresie tolerancji.

Cechy, którymi musi wykazywać się treść wiadomości i które należy uwzględnić, są przedstawione w przeglądzie badań nad rasizmem i różnorodnością kulturową w mediach europejskich z 2003 r. Obejmują one:

- wykorzystanie źródeł – sami imigranci rzadko są źródłem informacji, nawet jeśli materiał dotyczy ich bezpośrednio; wypowiedziom imigrantów nadaje się mniejsze znaczenie i mniejszą wiarygodność, są oni często cytowani wybiórczo w połączeniu z tematami o negatywnym wydźwięku lub pokazywani w stereotypowych rolach; mediom nie udaje się oddać w pełni różnorodności opinii, gdyż opierają się na opiniach ograniczonej liczby przedstawicieli; ponadto imigranci są rzadko traktowani jak uczestnicy wydarzeń w relacjach niezwiązanych z imigracją;
- brak informacji dotyczących kontekstu – tło relacji jest niedostateczne i w rezultacie informacje dotyczące kwestii związanych z imigracją są rzadko umieszczane w kontekście; mało uwagi poświęca się życiu codziennemu i warunkom życia imigrantów lub ich przyczynom; media mogą na przykład przedstawiać ubiegających się o azyl jako osoby żyjące na koszt państwa, nie wspominając przy tym, że polityka rządu sprawia, iż podjęcie przez nie pracy jest nielegalne;
- podkreślanie aspektów negatywnych – fragmenty wiadomości mogą zawierać relacje sensacyjne i wybiórcze, wykorzystujące uprzedzenia istniejące w społeczeństwie; materiały informacyjne dotyczące przestępstw, w których imigranci są nadmiernie reprezentowani, mogą wzmacniać przekonanie lub wrażenie, że działalność przestępcza jest nierozdzielnie związana z określonymi grupami imigrantów; materiały o pozytywnym wydźwięku, w szczególności dotyczące gospodarczego wkładu migrantów w życie społeczeństwa, są znacznie rzadsze;

- stosunki między mediami a polityką – programy polityczne mają silny wpływ na wizerunek imigrantów w mediach; imigracja może być przedstawiana przez skrajne ugrupowania jako zagrożenie dla obecnego sposobu życia: norm i wartości kulturowych, tożsamości narodowej, standardów życia, państwa opiekuńczego i możliwości zatrudnienia.

Ponadto w kodeksach postępowania należy zapobiegać stosowaniu niewłaściwej (i podżegającej) terminologii, np. pojęcia „nielegalni azylanci”.

Wydawcy mogą zachęcać dziennikarzy do wspierania międzykulturowego zrozumienia przez relacjonowanie negatywnych wiadomości w sposób wyważony i krytyczny. Taki sposób relacjonowania jest pozbawiony podżegających sformułowań i stereotypów. Dostarczanie informacji o kontekście gwarantuje, że relacje są oparte na faktach, a nie na przypuszczeniach. Dziennikarze mogą także skonfrontować przypuszczenia dotyczące zainteresowanych imigrantów, przeprowadzając z nimi wywiady na tematy niezwiązane z imigracją lub rozszerzając wiadomości dotyczące imigracji o nowe zagadnienia, takie jak kuchnia, sport, kultura, muzyka, kino i moda właściwe dla danej wspólnoty imigrantów.

Wytyczne mogą być także opracowane we współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i liderami społeczności, co zapewni ich adekwatność i rzetelność. Wytyczne mogą zawierać informacje na temat:

- poprawnej i właściwej terminologii wykorzystywanej podczas relacjonowania kwestii związanych z imigrantami;
- struktury etnicznej kraju, regionu lub społeczności, którą reprezentują zainteresowani imigranci oraz praktyk kulturowych i religijnych ich społeczności;
- kontaktów w społeczności imigrantów i w mediach etnicznych.

Organizacje medialne mogą dopilnować, aby naruszenia kodeksu postępowania były natychmiast wyjaśniane, np. przez natychmiastową odpowiedź zawierającą sprostowanie lub wprowadzenie „redaktorów ds. czytelników”, którzy często pełnią rolę mediatorów w celu uniknięcia postępowania na drodze prawnej.

Konstruktywną rolę w samoregulacji branży medialnej mogą odgrywać rady rozpatrujące skargi i rzecznicy praw obywatelskich działający w obszarze mediów, wzmacniając standardy etyczne i wspierając integrację przez:

- monitorowanie oferty mediów w odniesieniu do kwestii dotyczących imigrantów;
- większe eksponowanie samoregulacji wśród społeczeństwa;
- zapewnienie bezpłatnych i przejrzystych procedur wnoszenia skarg;
- zagwarantowanie wiarygodnego i sprawnego podejmowania decyzji oraz ich egzekwowania;
- podnoszenie świadomości wśród dziennikarzy i wydawców w zakresie istniejących kodeksów i norm etycznych.

Ofertę można monitorować za pośrednictwem niezależnych jednostek zajmujących się obserwacją mediów, silnych rad prasowych i innych stron zainteresowanych integracją.

- Samoregulację można oceniać dzięki skutecznym procedurom składania skarg dotyczących mediów oraz monitorowaniu prowadzonemu przez szereg wiarygodnych zainteresowanych stron.

Portugalska Wysoka Komisja ds. Imigracji i Dialogu Międzykulturowego (ACIDI) monitoruje wizerunek imigrantów i imigracji w mediach. Omawia swoje ustalenia z mediami w celu przekazania im wiedzy o rozbieżnościach między relacjami w mediach a rzeczywistością oraz wydaje publiczne oświadczenia zawierające oficjalne dane, przeciwdziałając stereotypowym relacjom w wiadomościach.

www.acidi.gov.pt

W rocznym sprawozdaniu monitorującym łotewskiego ośrodka analitycznego Providus, zatytułowanym *Spadek aktywności postaw obywatelskich*, przedstawiono analizę tekstową sposobu traktowania przez media drukowane nowych imigrantów, uchodźców, nowych obywateli oraz innych grup etnicznych i mniejszościowych w celu zmobilizowania zainteresowanych stron do wsparcia udziału mniejszości i organizacji pozarządowych w debatach na temat polityki publicznej.

www2.providus.lv/public/27124.html

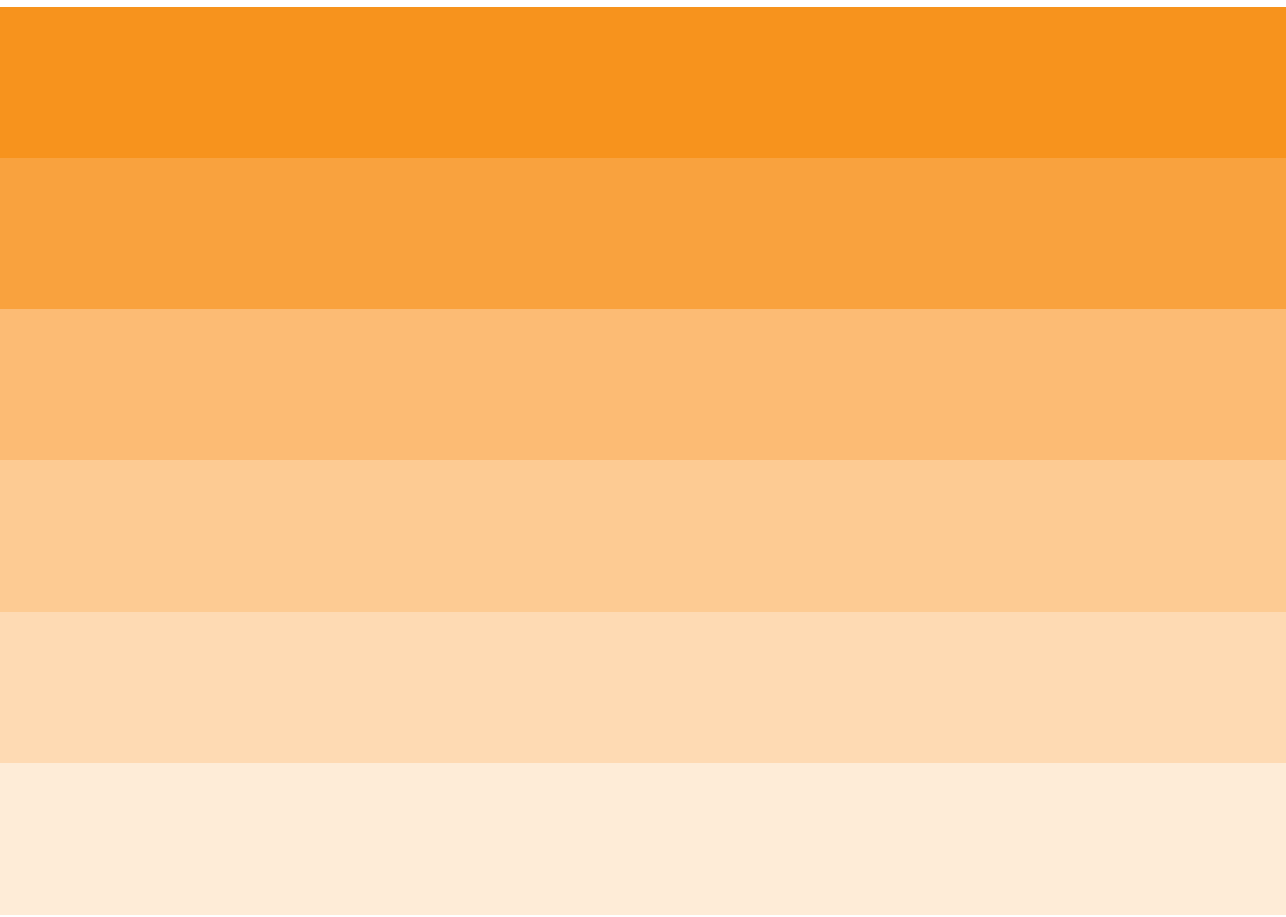
Wnioski

1. Przeznaczenie czasu na stworzenie mapy środowiska mediów – pod względem najważniejszych podmiotów, ram prawnych, użytkowników i rynku pracy – pomaga podmiotom działającym w obszarze integracji zrozumieć, które organizacje medialne są zainteresowane współpracą na rzecz bardziej rzetelnego i wyważonego wizerunku imigrantów oraz bardziej zróżnicowanej etnicznie siły roboczej, dlaczego tak jest i w jaki sposób organizacje te pragną osiągnąć swój cel.
2. Podmioty działające w obszarze integracji mogą zwiększyć obecność w lokalnym środowisku medialnym, włączając zagadnienia z zakresu *public relations* do swojego planowania strategicznego oraz dostosowując swoje podejście do ogólnej misji i standardów jakości organizacji medialnych.
3. Podmioty działające w obszarze integracji powinny szukać pomysłów na to, jak ukierunkować i ukształtować swoje komunikaty pod kątem konkretnych odbiorców docelowych, w kontekście lokalnym, wykorzystując zgromadzone doświadczenia.
4. Strategiczne sojusze między społeczeństwem obywatelskim, władzami publicznymi, instytutami badawczymi i organizacjami przedstawicieli zawodów związanych z mediami mogą ułatwić oddziaływanie na szeroki i zróżnicowany sektor środków masowego przekazu.
5. Dostarczanie materiałów, szkolenia i platformy dialogu w zakresie kompetencji międzykulturowych są bardzo praktycznym sposobem bezpośredniej współpracy

z przedstawicielami zawodów związanych z mediami na etapie ich nauki, a także całej drogi rozwoju zawodowego. Pierwszym krokiem w tym kierunku jest zapewnienie zaangażowania ze strony osób zajmujących się kształceniem w obszarze środków masowego przekazu oraz zarządzaniem nimi.

6. Organizacje medialne, władze publiczne i społeczeństwo obywatelskie mogą wspierać dobre praktyki w mediach, przyznając nagrody za doskonałość.
7. Informacja zwrotna od grup reprezentowanych w mediach w stopniu niewystarczającym może być wykorzystana do projektowania ukierunkowanych strategii rekrutacji, które sprawią, że dziennikarstwo będzie oferować młodym emigrantom atrakcyjniejsze możliwości kariery.
8. Opieka pedagogiczna i możliwości rozwoju zarówno dla nowych, jak i obecnych przedstawicieli zawodów związanych z mediami pochodzących ze środowisk imigracyjnych są skutecznymi narzędziami wzmocnienia polityki różnorodności organizacji medialnych w zakresie rekrutacji, awansu i zatrzymywania takich pracowników.
9. Władze państw i podmioty społeczeństwa obywatelskiego odgrywają zasadniczą rolę w torowaniu ścieżek kariery oraz uznawaniu umiejętności i kwalifikacji osób stanowiących często niewykorzystane zasoby – pracowników wyszkolonych za granicą, w szczególności dziennikarzy na uchodźstwie.
10. Skuteczne strategie różnorodności wiążą się z koniecznością opracowywania przez organizacje medialne mechanizmów wdrażania oraz monitorowania skuteczności.
11. Strategia różnorodności przewiduje między innymi, że decyzje dotyczące treści i tworzenia programów uwzględniają potrzeby, oczekiwania i reprezentację imigrantów wśród innych grup odbiorców.
12. Na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym istnieją już regulacje dotyczące walki z dyskryminacją i promowania różnorodności; mogą być one jeszcze skuteczniej wykorzystywane przez media i strony zainteresowane integracją.
13. Organizacje medialne mogą uzgodnić nowe instrumenty samoregulacji, takie jak kodeks postępowania lub etyki lub wytyczne dotyczące polityki wydawniczej w zakresie tolerancji.
14. Samoregulację można oceniać dzięki skutecznym procedurom składania skarg dotyczących mediów oraz monitorowaniu prowadzonemu przez szereg wiarygodnych zainteresowanych stron.

Rozdział 3

Podnoszenie świadomości społecznej i wzmocnienie pozycji migrantów

Podnoszenie świadomości wpływa na zwiększenie wiedzy społeczeństw na temat integracji oraz uwrażliwia je na tę kwestię. Umożliwia zainteresowanym grupom bardziej świadome kształtowanie opinii na temat różnorodności i pomaga w znaczący sposób uczestniczyć w procesie integracji. Wzmocnienie pozycji imigrantów wpływa na zwiększenie ich zasobów i zdolności, umożliwiając im dokonywanie bardziej świadomych wyborów i podejmowanie działań sprzyjających integracji.

Koncepcje podnoszenia świadomości i wzmocnienia pozycji łączą wspólne podstawowe zasady 1, 6, 7 i 9, utwierdzając pogląd, że integracja społeczna stanowi dwukierunkowy proces wzajemnego przystosowania się między imigrantami a społeczeństwem przyjmującym. Obie grupy mogą wspólnie zaangażować się w działania: jako rezydenci (za pośrednictwem częstych kontaktów), jako wolontariusze (za pośrednictwem dostępu do instytucji głównego nurtu i nawiązywania partnerstw między organizacjami) oraz jako lokalni obywatele (uczestnicząc w procesie kształtowania polityki integracji).

Rozdział ten podzielono na dwie części, w których wyjaśnia się, w jaki sposób osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki mogą przełożyć te podejścia i ich cele na różne etapy zarządzania projektami na podstawie jakości.

Współzależność między podnoszeniem świadomości a wzmocnieniem pozycji migrantów

W pierwszej części krok po kroku przedstawione zostało podejście do podnoszenia świadomości. Powyższe działania, które często przybierają formę kampanii informacyjnych i zorganizowanych imprez, stanowią dla określonych grup docelowych (ogółu społeczeństwa, osób kształtujących politykę, imigrantów itp.) źródło informacji na temat faktów i doświadczeń dotyczących określonego zagadnienia z zakresu integracji. Zwiększenie wiedzy w grupie docelowej i jej uwrażliwienie sprawia, że kształtuje ona bardziej świadome opinie na temat różnorodności i bierze bardziej aktywny udział w procesie integracji, co wpływa tym samym na wzajemną adaptację wszystkich obywateli.

Druga część dotyczy wzmocnienia pozycji. Działania podejmowane w tym zakresie, często przybierające formę szkoleń, partnerstw i stażów zawodowych, umożliwiają poszczególnym imigrantom i przedstawicielom stowarzyszeń imigrantów wyrażanie swoich potrzeb i ich zaspokajanie. Zwiększenie potencjału i zasobów imigrantów umożliwia im dokonywanie własnych wyborów dotyczących ich sytuacji w zakresie integracji oraz podejmowanie działań w celu jej poprawy, pozwalając im w ten sposób na większy udział i bardziej widoczną obecność w życiu publicznym.

Podnoszenie świadomości i wzmocnienie pozycji migrantów są oddzielnymi, ale wzajemnie wspierającymi się działaniami, których celem jest zapobieganie dyskryminacji i marginalizacji. Środki z zakresu podnoszenia świadomości, które opierają się na historiach poszczególnych migrantów oraz na fachowej wiedzy stowarzyszeń migrantów, wpływają z kolei na wzmocnienie pozycji imigrantów przez zwiększenie ich głosu na forum publicznym, poszerzenie sfery ich działania oraz zapewnienie im możliwości nawiązywania

partnerstw między organizacjami. W podobny sposób środki dotyczące wzmocnienia pozycji migrantów wprowadzają sprawy imigrantów i kwestie integracji do agendy politycznej. Imigranci o większym potencjale i zasobach mogą znakomicie przyczynić się do podniesienia świadomości społecznej, co z kolei może wpłynąć na bardziej świadome i wyważone postrzeganie kwestii migracji i integracji przez społeczeństwo.

3.1 Podnoszenie świadomości: kształtowanie świadomych opinii i zwiększanie aktywności społeczeństwa

---

Błędne rozumienie przez społeczeństwo postaw migrantów, ich cech i ich obecności w kraju zamieszkania (przepływy migracyjne, liczba migrujących pracowników na rynku pracy itp.) stwarza warunki sprzyjające etnocentryzmowi i dyskryminacji w danym społeczeństwie, segregacji i marginalizacji imigrantów oraz beczynności i działań wstecznych w obrębie polityki. Tak więc na przykład w 2005 r. ustalono – na podstawie odpowiedzi udzielonych przez prawie 800 europejskich przedsiębiorstw w kwestionariuszu Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia i Spraw Społecznych „Różnorodność sprzyja przedsiębiorczości”, że brak rzetelnych informacji i świadomości ze strony społeczeństwa przyjmującego jest najważniejszym wyzwaniem dotyczącym różnorodności i działań antidyskryminacyjnych w miejscu pracy. Większość respondentów uznała działania dotyczące podnoszenia świadomości prowadzone w tym zakresie za niewystarczające i z zadowoleniem przyjąłaby więcej informacji zarówno od organizacji pracodawców, jak i rządów krajowych.

Kampanie i zorganizowane imprezy dotyczące podnoszenia świadomości są dla wszystkich obywateli okazją do uzyskania informacji na temat migracji i integracji oraz form uczestnictwa w procesie integracji. Stwarzają także przestrzeń do częstych interakcji między migrantami a obywatelami danego kraju, co wpływa na rozwój kompetencji międzykulturowych obu tych grup.

W sprawozdaniu *Migration and Public Perception (Migracja i postrzeganie publiczne)*, przygotowanym przez Biuro Doradców ds. Polityki Europejskiej Komisji Europejskiej, scharakteryzowano skuteczne środki podnoszenia świadomości jako środki dopasowane do potrzeb i dobrze ukierunkowane, uwzględniające szczególne czynniki społeczne, aspekty historyczne, tożsamość lokalną, regionalną i krajową. Środki mogą także wiązać się z ulepszonym procesem gromadzenia danych i realizacją projektów w zakresie szczegółowych badań społecznych. Wynikiem skutecznego podnoszenia świadomości jest lepsze rozumienie procesu integracji w społeczeństwie i większe możliwości jego uczestniczenia w tym procesie.

Podęście do zmiany postrzegania oparte na dowodach

Porównywalne informacje na temat grup imigrantów i ogółu ludności mogą ujawnić różne braki informacyjne w zakresie integracji. Badania i sondaże mogą także pokazać wpływ praktyk krajowych na kształtowanie publicznego postrzegania (i odwrotnie). Cykliczne badania i sondaże mogą pomóc osobom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki i na-

ukowcom w dokonaniu oceny skutków tych strategii, których celem jest podniesienie świadomości publicznej i poprawa postrzegania publicznego.

Jeżeli celem działań podnoszących świadomość jest zwalczanie nieporozumień, nieporozumienia te muszą zostać zidentyfikowane, określone ilościowo i przeanalizowane za pomocą różnych narzędzi gromadzenia informacji. Podczas opracowywania sondaży opinii publicznej nie można unikać stawiania pytań z obawy przed odpowiedzią. Badania można wykorzystywać do porównywania rzeczywistych obaw, nieporozumień i uprzedzeń funkcjonujących w opinii publicznej.

Osoby zajmujące się opracowywaniem projektów mają do dyspozycji szereg metod badawczych. Badania ilościowe na poziomie europejskim stanowią jeden ze sposobów umieszczenia doświadczeń poszczególnych krajów w szerszej perspektywie. Źródłem porównywalnych danych na temat imigracji i integracji na poziomie europejskim są Eurobarometr, Eurostat, europejskie badania sondażowe siły roboczej oraz europejski sondaż społeczny. Reprezentatywne badania ilościowe na poziomie państw członkowskich mogą być skutecznie dopasowane, tak aby uwzględniały analizę określonego zestawu danych demograficznych i kwestii, umożliwiając w ten sposób osobom kształtującym politykę i zainteresowanym stronom podejmowanie świadomych decyzji na różnych szczeblach zarządzania. Jako punkt wyjścia działań, których celem jest podnoszenie świadomości i udzielanie poparcia, można także zastosować narzędzia jakościowe.

EU-MIDIS jest pierwszym badaniem na poziomie całej UE, które uwzględnia doświadczenia imigrantów i mniejszości etnicznych w związku z dyskryminacją i wiktymizacją w życiu codziennym. W badaniu tym, zleconym przez Agencję Praw Podstawowych UE, zadaje się pytanie, czy pewne grupy imigrantów i mniejszości etnicznych były ofiarami dyskryminacji i przemocy na tle rasowym, dlaczego takie przestępstwa zostały lub nie zostały zgłoszone przez te grupy oraz czy członkowie tych grup znają organizacje i urzędników, których zadaniem jest udzielanie im pomocy, i czy mają do nich zaufanie. W ramach EU-MIDIS przeprowadzono indywidualne rozmowy z 23,5 tys. osób z wybranych grup imigrantów i mniejszości etnicznych we wszystkich 27 państwach członkowskich Unii Europejskiej. Przeprowadzono także rozmowy z 5 tys. osób należących do społeczeństwa większościowego w celu porównania wyników.

http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_details_en.htm

Duńskie biuro analiz Catinét Research przeprowadza regularne rozmowy z około 1 tys. imigrantów i ich potomków w celu monitorowania ich doświadczeń w związku z dyskryminacją, ich subiektywnych odczuć dotyczących integracji oraz opinii na temat wniosków politycznych i publicznych debat. Przedstawiciele biura są przekonani, że przeprowadzanie badań wśród imigrantów stało się częścią ich głównej działalności, ponieważ opinie i doświadczenia imigrantów mają zasadnicze znaczenie, a często nie są znane osobom uczestniczącym w debatach na temat integracji.

www.catinet.dk/

Badania na temat integracji są regularnie prowadzone wśród głównych grup imigrantów w Niderlandach i Portugalii.

www.prominstat.eu

Podejście oparte na dowodach może stanowić środek zaradczy w jednym z głównych obszarów wymagających poprawy w ramach kampanii uświadamiających, a mianowicie w przeprowadzaniu oceny. Gromadzenie i aktualizowanie podstawowych danych umożliwi śledzenie – w ramach projektów – zmian w opiniach i działaniach grup docelowych w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej. Za pomocą takich danych można określić wszelkie związki przyczynowe między wiadomościami na temat integracji, relacjami w mediach a wszelkimi wynikającymi z nich zmianami w postrzeganiu. Informacje te wykorzystuje się w celu nieustannego dostosowania zadań, języka, komunikatów i grupy docelowej kampanii.

Przed rozpoczęciem Europejskiego Roku Równych Szans dla Wszystkich (2007) i po jego zakończeniu zlecono przeprowadzenie specjalnych badań w ramach Eurobarometru dotyczących dyskryminacji w UE (*Discrimination in the EU*). Analiza porównawcza wykonana w ramach specjalnych badań Eurobarometr 263 i 269 umożliwi osobom kształtującym politykę prześledzenie zmian w postrzeganiu i opiniach w ciągu roku, w którym przeprowadzono 430 działań krajowych i zorganizowano 600 imprez dotyczących podnoszenia świadomości w zakresie dyskryminacji.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_sum_en.pdf

Od 2002 r. w ramach długoterminowej kampanii „Jedna Szkocja, wiele kultur” szkocki rząd podejmuje próby podniesienia świadomości w zakresie negatywnych skutków postaw rasistowskich oraz w zakresie pozytywnego wkładu, jaki osoby różnych kultur wnoszą do szkockiego społeczeństwa. Regularnie prowadzone są projekty badawcze w celu śledzenia postaw rasistowskich i przypadków doświadczania rasizmu oraz oceny oddziaływania i skuteczności kampanii w jej grupie docelowej. Oceny te pozwalają na dokonanie porównania poziomu świadomości spontanicznej i pobudzanej, stopnia zachowania komunikatu w pamięci i zmian postaw – obserwowanych w określonym czasie. Publicznie dostępne roczne oceny kampanii dotyczą budżetu, rozpowszechnienia w mediach, widoczności oraz wpływu na poziom świadomości.

www.scotland.gov.uk/News/Releases/2007/01/26113250

W Hiszpanii prowadzi się regularne badania w celu określenia podstawowych tendencji rozwoju opinii publicznej na temat imigracji oraz śledzenia rozwoju tendencji ksenofobicznych i rasistowskich. W odniesieniu do pierwszego zagadnienia można zapoznać się z badaniem Krajowego Instytutu Statystycznego zatytułowanym „Krajowe badanie na temat imigracji”, najnowszym zaś dostępnym dokumentem dotyczącym drugiego zagadnienia jest badanie na temat zmian w zakresie rasizmu i ksenofobii w Hiszpanii w 2008 r. Bardziej szczegółowe badania opinii publicznej zajmują się sytuacją społeczności migrantów pochodzenia muzułmańskiego w Hiszpanii oraz opinii hiszpańskiej młodzieży na temat migracji.

www.oberaxe.es

W przypadku projektów skupiających się na małych grupach i jednostkach należy wiedzieć, że nie są one w stanie zmienić ogólnych postaw. Lepszym rozwiązaniem jest ilościowe określanie skutków za pomocą szczegółowych rozmów i ukierunkowanych badań w grupach uczestników w perspektywie krótkoterminowej oraz monitorowania zmian w odniesieniu do programów działania i nawiązanych partnerstw w perspektywie średnio- i długoterminowej.

 Oparte na dowodach podejście do podnoszenia świadomości rozpoczyna się na etapie tworzenia mapy, na którym badania i sondaże dostarczają solidnych danych podstawowych na temat postrzegania w grupie migrantów oraz w całości społeczeństwa, które można poddawać regularnym ocenom.

Po etapie tworzenia mapy niezbędny jest oddzielny etap analizy w celu zbadania uzupełniających się, ale sprzecznych wyników (na przykład różnic w postrzeganiu w grupie migrantów oraz w całości społeczeństwa), uwzględnienia wyników w krajowych debatach, określenia grup docelowych i wybrania najbardziej odpowiednich działań. Nie można wyjaśnić opinii publicznej na podstawie samych badań i sondaży.

Przeprowadzenie badania na odpowiednim poziomie zarządzania pomaga wyjaśnić, jakie czynniki wpływają na postawę jednostek lub grup wobec migrantów i ich integracji.

Sprawozdanie z 2005 r. zatytułowane *Majority Populations' Attitudes towards Migrants and Minorities (Postawy ludności większościowej wobec migrantów i mniejszości)*, sporządzone przez instytucję, która była poprzedniczką Agencji Praw Podstawowych UE, zawiera przegląd tendencji obserwowanych w opinii publicznej w odniesieniu do imigracji i mniejszości oraz czynników, które pomagają je wyjaśnić.

<http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Report-1.pdf>

Istnieje wiele niewyjaśnionych czynników wpływających na sposób myślenia o imigracji lub postrzegania jej przez poszczególnych ludzi. Mimo to osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki mogą nadal posługiwać się wynikami uzyskanymi na etapie tworzenia mapy w celu określenia głównych czynników i odpowiedniej grupy docelowej dla zastosowania danego środka podnoszenia świadomości. Na przykład wyniki wielu badań pokazują, że najbardziej pozytywne i tolerancyjne postawy są charakterystyczne dla:

- młodzieży;
- osób o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym;
- osób z wyższym wykształceniem;
- pracowników najemnych;
- osób mających częstszy kontakt z imigrantami;

Wpływ na znaczne różnice w publicznym postrzeganiu imigrantów w państwach członkowskich mają także czynniki społeczne, geograficzne i historyczne. Oprócz funkcji tworzenia mapy i funkcji analitycznej, badania przygotowawcze mają także funkcję uświadamiającą oraz komunikacyjną. Na przykład analiza specjalnego badania Eurobarometr 263 *Discrimination in the EU* pokazuje, że w przypadku krajów, w których obowiązują surowe przepisy antydyskryminacyjne, istnieje większe prawdopodobieństwo, że grupy ludności znają swoje prawa jako potencjalnych ofiar i uważają, że dyskryminacja jest rozpowszechniona.

Badania opinii publicznej przeprowadzone w odpowiednim czasie mogą zwrócić uwagę społeczeństwa i mediów na najistotniejsze zagadnienia oraz wpłynąć na warunki debaty na

temat przyszłych inicjatyw. Czas podawania wyników tych badań do wiadomości publicznej ma więc zasadnicze znaczenie dla projektów dotyczących podnoszenia świadomości i procesu kształtowania polityki. Podnoszenie świadomości publicznej na temat kwestii związanych z integracją oznacza także zwiększenie oczekiwań społecznych na reakcje polityczne.

Analiza wyników badań ujawnia czynniki wpływające na postrzeganie, co pomaga określić odpowiednią grupę docelową. Wyniki te można także wykorzystać w celu zwrócenia uwagi mediów i społeczeństwa na rozpoczęcie kampanii podnoszenia świadomości.

Wpływ dyskursu publicznego

Forma i treść dyskursu publicznego może mieć pozytywny lub negatywny wpływ na kształtowanie opinii publicznej dotyczącej migrantów i ich integracji. Uczestnicy debat politycznych i medialnych mogą skupić się na mniej pilnych kwestiach dotyczących integracji i dokonywać czasem nieuzasadnionych powiązań między imigracją a innymi kwestiami społecznymi. Na przykład obecność imigrantów łączy się często z poczuciem braku bezpieczeństwa z powodu obaw społeczeństwa dotyczących konkurencji w zakresie miejsc pracy i zamieszkania, z większymi oczekiwaniami wobec państwa opiekuńczego oraz z ogólnym niepokojem w kontekście bezpieczeństwa narodowego.

Nie należy zapominać, że na poprawę publicznego postrzegania imigrantów pośrednio wpływają środki polityczne na rzecz zarządzania migracją, lepszej kontroli na granicach zewnętrznych, wiarygodnych systemów azylowych, środków antydyskryminacyjnych i skutecznej integracji. Użyteczne źródło informacji w debatach publicznych i na etapie kształtowania polityki stanowią także porównywalne dane statystyczne na temat migracji i zjawiska integracji, charakteryzujące się lepszą jakością. W tym względzie środki podnoszenia świadomości pełnią ważną funkcję informacji zwrotnych na temat prowadzonej polityki, ponieważ tworzą bazę stanowiącą wsparcie dla różnych działań na rzecz poprawy polityki migracyjnej i integracyjnej.

Spójność polityki integracji realizowanej przez władze publiczne oraz ich przesłań może mieć znaczący wpływ na wiarygodność i skuteczność podnoszenia świadomości, szczególnie w przypadku kampanii prowadzonych lub finansowanych przez władze publiczne.

Jeżeli chodzi o tworzenie partnerstw i uzyskiwanie większego odzewu w przypadku podnoszenia świadomości w zakresie określonych kwestii, mających znaczenie w danym mieście lub okolicy, skuteczniejsze mogą okazać się działania na poziomie lokalnym.

Kampania informacyjna prowadzona przez partnerstwo na rzecz rozwoju „żyć i pracować razem” w Linzu w Austrii, skierowana do grupy pracodawców (szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw) oraz osób kształtujących politykę na szczeblu lokalnym, skutecznie zwiększyła ich zainteresowanie poszukiwaniem korzyści płynących z transgranicznego rynku pracy i tworzeniem szkoleń międzykulturowych dla działaczy związkowych i pracowników wywodzących się ze środowiska migracyjnego.

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/data/document/etg1-suc-liv&work_en.pdf

Podczas wyborów samorządowych w Grazu, w Austrii, które odbyły się w styczniu 2008 r., eksperci ds. niedyskryminacji wprowadzili system monitorowania wyborów w celu podniesienia świadomości na temat dyskryminacji oraz poprawy głównych postulatów partii biorących udział w wyborach. Dokonano oceny 650 tekstów zgodnie z „mechanizmem świateł drogowych” (czerwone, żółte, zielone), którą następnie przedstawiono podczas czterech konferencji prasowych i końcowej debaty politycznej. Większość partii pozytywnie przyjęła system monitorowania, który można łatwo dostosować do innych miast i regionów.

<http://wahlkampfbarometer-graz.at>

Również osoby takie, jak nauczyciele, policjanci i lekarze, które zazwyczaj – kiedy mowa o integracji – postrzega się jako „pierwszych podejrzanych”, mogą udzielać bardziej autorytatywnych wypowiedzi, przyczyniających się do podnoszenia świadomości w obrębie ich specjalizacji.

Sektor opieki zdrowotnej regularnie prowadzi kampanie społeczne dotyczące krwiodawstwa. Od dziesięciu lat Włoskie Stowarzyszenie Krwiodawców (AVIS) prowadzi ukierunkowane kampanie, których celem jest zwiększenie liczby krwiodawców ze środowisk imigracyjnych i tym samym zwiększenie uznania ze strony społeczeństwa dla wkładu imigrantów oraz stworzenie możliwości dialogu międzykulturowego. Doświadczenia te zostały wykorzystane podczas tworzenia Obserwatorium Kultury Krwiodawstwa, które podpisało protokoły w sprawie współpracy z innymi organizacjami medycznymi w krajach pochodzenia imigrantów.

www.avis.it/usr_view.php/ID=0

Ścisła współpraca z osobami w terenie w znacznym stopniu pomaga zwrócić uwagę społeczeństwa na działania dotyczące podnoszenia świadomości. W przeciwnym razie kampanie, które nie skupiają się na sprawach lokalnych, mogą być postrzegane jako zbyt odgórne i oparte na najpopularniejszych sloganach politycznych. Tacy partnerzy mogą także dostarczać na potrzeby kampanii informacji na temat zmian, jakie zaobserwowali w sposobach postrzegania na szczeblu lokalnym. W ten sposób tworzą system wczesnego ostrzegania, pozwalający identyfikować takie zmiany i na nie reagować.

Jeżeli w polityce brakuje spójności lub występuje szereg mylących i sprzecznych komunikatów, podnoszenie świadomości publicznej można wykorzystać również w celu uściślenia agendy politycznej.

Ponieważ polityka i komunikaty władz publicznych mają znaczący wpływ na wiarygodność i skuteczność kampanii, osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki i opinii mogą stanowić jedną z jej najważniejszych grup docelowych.

Celem projektu „Ludzie tacy jak my” realizowanego na Słowacji było zwiększenie poziomu wiedzy i tolerancji w społeczeństwie oraz wśród osób zawodowo zajmujących się wdrażaniem polityki migracyjnej. Mieszkańcom nowych krajów przeznaczenia o małej liczbie imigrantów należy przedstawiać historie imigrantów oraz informować je o wkładzie, jaki imigranci wnoszą do codziennego, prawdziwego życia. Kampania została rozpowszechniona w telewizji oraz podczas spotkań organizowanych dla szkół, władz oraz urzędników służb granicznych.

www.ludiaakomy.sk

Regionalne Obserwatorium Integracji i Polityki Miejskiej (ORIV), opierając się na nowych danych zgromadzonych na temat nowo przybyłych osób w departamencie Haut-Rhin w Alzacji, zorganizowało spotkania ze 160 lokalnymi urzędnikami i zainteresowanymi stronami w celu podniesienia świadomości i omówienia zaleceń dotyczących sposobów i warunków przyjmowania, specyficznych w poszczególnych miastach.

www.oriv-alsace.org

Jednym z głównych celów opublikowania przez Austriacki Fundusz Integracyjny drugiego „Rocznika statystycznego migracji i integracji” jest dostarczenie informacji opartych na faktach i wyeliminowanie niepotrzebnych emocji z debaty na temat polityki integracyjnej. Wydrukowano 10 tys. egz. i wysłano je do najważniejszych podmiotów zajmujących się komunikacją społeczną w całej Austrii, takich jak dziennikarze, politycy i burmistrzowie.

www.integrationsfonds.at/wissen/zahlen_und_fakten_2009

Określenie odpowiedniej grupy docelowej, informowanie opinii

Osoby, które pokładają wielkie nadzieje w informowaniu ogółu społeczeństwa i poprawie opinii publicznej, muszą mieć świadomość, że taka kampania podnosząca świadomość wiąże się z długoterminowym zaangażowaniem. W różnych okresach będzie wymagała realizacji różnych strategii i działań: kampanii medialnych, zorganizowanych imprez, projektów realizacji, zmian w polityce itp.

Osoby, które dysponują skromniejszymi środkami, mogą natomiast rozważyć skierowanie działań do wyodrębnionej grupy docelowej, w szczególności do decydentów i osób kształtujących opinie. Pracodawcy, właściciele budynków, banki, urzędnicy publiczni i różnego rodzaju usługodawcy mogą nie znać statusu i praw różnych kategorii imigrantów, takich jak uchodźcy, i w związku z tym, a także w wyniku braku informacji, wahać się, czy udzielić niezbędnego wsparcia.

Określenie odpowiedniej grupy docelowej (tj. zmiana opinii ogółu społeczeństwa, imigrantów, wybranych zainteresowanych stron lub grup społeczeństwa) jest wyraźnym wyznacznikiem sukcesu kampanii.

Kampania informacyjna „Berlin Cię potrzebuje!” przeprowadzona przez kraj związkowy Berlin w 2006 r. obejmowała działania, których celem było przeciwdziałanie niskiej stopie zatrudnienia wśród młodych imigrantów oraz jednoczesne zwalczanie uprzedzeń w sektorze publicznym. W tym celu wprowadzono wskaźnik skuteczności w postaci odsetka stażystów wywodzących się ze środowisk migracyjnych zatrudnionych w sektorze publicznym. W latach 2006–2008 wskaźnik ten wzrósł z 8% do 14,5%. Badania przeprowadzane w ramach oceny wskazały wzrost zainteresowania wśród docelowej grupy młodych imigrantów oraz większą otwartość na kwestie międzykulturowe w debatach publicznych i wśród pracowników sektora publicznego.

www.berlin-braucht-dich.de

„OXLO – Oslo Extra Large” to długoterminowa kampania zapoczątkowana przez urząd burmistrza w 2001 r. w reakcji na morderstwo na tle rasistowskim. Jej cele obejmujące podniesienie świadomości i zapewnienie usług publicznych, które bardziej sprzyjają włączeniu społecznemu, ukierunkowane zostały głównie na szkoły, ośrodki opieki dziennej i zakłady opieki zdrowotnej. Do 2005 r. liczba pracowników o różnym pochodzeniu wzrosła o prawie 30%.

www.oslo.kommune.no

Na przykład w Grecji Instytut ds. Polityki Migracyjnej podjął działania na rzecz uczniów w ramach projektu „W drugą stronę” oraz na rzecz organizacji społecznych, takich jak Panhelleński Związek Sportowy Kobiet.

www.imepo.gr/imepo-mission-en.html

Znajomość celów, znalezienie właściwych środków

W ramach różnych strategii sztuka i kultura stanowią szczególnie użyteczny środek rozwijania zdolności grup docelowych do dokonywania świadomych wyborów oraz do podejmowania działań podnoszących świadomość. Oddając głos osobom, których nikt nie wysłuchał, oraz prezentując obrazy, które inaczej pozostałyby w cieniu, sztuka może stworzyć warunki do rozmów na temat wielu tożsamości i do pogodzenia różnic.

Rzeczywisty obraz imigrantów i różne społeczności

W świadomości dotyczącej integracji istnieje znaczny rozdźwięk między sposobem postrzegania a rzeczywistością. Postrzeganie zniekształcają na przykład panujące w mediach lub debatach publicznych utarte opinie na temat określonych grup, takich jak osoby ubiegające się o azyl, migranci nielegalni lub migranci, którzy wyróżniają się wyglądem bądź pochodzą ze środowisk o innej kulturze, języku lub religii. W zbadanych krajach europejskich liczba osób urodzonych za granicą i zamieszkałych w danym kraju jest bardzo wyolbrzymiona w opinii publicznej, a stopień wyolbrzymienia wynosi od 60–70% (w Danii, Norwegii, Grecji i Szwecji) do 150–200% we Francji i w Zjednoczonym Królestwie. Badania w Zjednoczonym Królestwie pokazały, że ludzie oszacowali liczbę imigrantów w tym kraju średnio jako czterokrotnie większą od rzeczywistej. Co więcej, ponad jedna

czwarta osób szacowała, że imigranci stanowią ponad połowę ludności Zjednoczonego Królestwa. Wyniki badań przeprowadzonych w Zjednoczonym Królestwie pokazały na przykład, że ludzie znacznie wyolbrzymiają kwotę pomocy finansowej dostępnej dla osób ubiegających się o azyl w ramach systemu socjalnego oraz uważają, że w skali światowej ich państwo ponosi o wiele większą część obciążeń związanych z przyjmowaniem uchodźców (dziesięciokrotnie większą).

Dzięki kampaniom podnoszącym świadomość można uwypuklić rzeczywiste doświadczenia związane z migracją i warunki życia migrantów oraz zmiany w społeczeństwie i korzyści dla miast, regionów i państw zamieszkania. Można skupić się na określonej sytuacji danej miejscowości, ponieważ ludziom łatwiej jest umieścić abstrakcyjne zjawiska, takie jak imigracja i integracja, w kontekście pozwalającym skonfrontować przypuszczenia z danymi i faktami dotyczącymi społeczności, którą znają najlepiej.

Realizowana przez szkocki rząd „Inicjatywa na rzecz nowych talentów” opiera się w części na założeniu, że Szkocja może stać się atrakcyjniejszym miejscem do życia, pracy i nauki, jeżeli przyszłym potencjalnym migrantom udzieli się dokładnej informacji na temat możliwości i warunków osiedlenia. Projekt był poddawany ocenie publicznej co sześć miesięcy (2005–2007) na podstawie dobrowolnych kwestionariuszy, które pozwalały śledzić możliwości i wyzwania napotykanne przez mieszkańców ze środowisk migracyjnych, którzy zostali wybrani w ramach tej inicjatywy.

www.scotlandistheplace.com

W 2007 r. hiszpański rząd rozpoczął dużą kampanię podnoszącą świadomość, opartą na wielu różnych potrzebach społecznych imigrantów. W kampanii wykorzystywano spoty telewizyjne, radiowe, reklamy w mediach drukowanych i w miejscach publicznych; przebiegała ona pod hasłami: „Dzięki integracji imigrantów wygrywamy wszyscy” oraz „Każdy jest inny, każdy potrzebny”.

www.tt.mtin.es/periodico/spot/inmigra.htm

Za pomocą inicjatyw można zwalczać stereotypizację, wiktyimizację i piętnowanie grup migrantów, a także nagłaśniać historie z życia migrantów, ich rodzin oraz społeczności, w których żyją. Aby wpłynąć na opinię publiczną, podejście oparte na „faktach z życia” powinno obejmować:

- opracowanie i określenie wyraźnych, dokładnych i realistycznych celów;
- określenie odbiorców docelowych i odpowiednie opracowanie metod;
- wsparcie celów i metod na dowodach popartych badaniami i na teoriach zmiany postaw;
- ostrożne rozważenie odpowiedniego harmonogramu i zasięgu geograficznego inicjatywy;
- nawiązanie dobrych relacji roboczych z mediami;
- opracowanie strategii oceny skutków inicjatywy i przeznaczenie na nią odpowiednich środków.

✘ Inicjatywy dotyczące „obalania mitów” wpływają na poprawę opinii publicznej, dostarczając rzeczywistego obrazu imigracji, opartego na faktach i osobistych relacjach. Inicjatywy te uwrażliwiają społeczeństwo na określone cechy i potrzeby różnych grup migrantów, w szczególności tych, które są najsłabsze i w największym stopniu narażone na stereotypy, np. imigrantów nielegalnych, osób ubiegających się o azyl i kobiet ze środowisk imigracyjnych.

W ramach irlandzkiego Tygodnia Międzykulturowego i Walki z Rasizmem, finansowanego z „Krajowego planu działań przeciw rasizmowi”, połączono publikację *Challenging Myths and Misinformation on Migrant Workers & their Families (Zwalczanie mitów i informacji wprowadzających w błąd na temat pracowników migrujących i ich rodzin)* ze zorganizowanymi imprezami służącymi podnoszeniu świadomości i poprawie usług realizowanych na rzecz mniejszości etnicznych w wielu obszarach życia.

www.nccri.ie/pdf/MythsMigrantWorkers.pdf

Celem kampanii „Czy jestem migrantem?”, realizowanej w 2008 r. przez belgijski Ośrodek Równych Szans, było promowanie działań na rzecz podnoszenia świadomości własnego pochodzenia. Podczas kampanii przedstawiano sławne osoby, o których niewiele osób pomyślałoby jako o „migrantach”, w celu doprowadzenia do konfrontacji odbiorców ze stereotypami dotyczącymi migracji i integracji.

www.journeedesmigrants.be/www.dagvandemigrant.be

W 2002 r. Federalna Fundacja Kultury w Niemczech rozpoczęła „Projekt migracyjny”, który posłużył jako platforma wymiany informacji w ramach ponad 120 zorganizowanych imprez i projektów ilustrujących zmiany społeczne będące wynikiem migracji. Informacje opracowywano w sposób interdyscyplinarny, uwydatniając związki między elementami społeczno-naukowymi, dokumentalnymi i artystycznymi, a także między różnego rodzaju partnerami w Niemczech i w całej Europie. Projekt w szczególności zachęcił osoby ze środowisk migracyjnych do realizowania „projektów migracyjnych”.

www.projektmigration.de

Odpowiednim miejscem do urządzania wystaw, organizowania imprez, realizowania programów edukacyjnych, przeprowadzania badań, debat i wymiany międzynarodowej są muzea publiczne, w szczególności muzea poświęcone różnorodności i historii emigracji i imigracji. Włączanie historii imigracji – spychanej często na margines – w szerszy kontekst historii narodowej jest dla pracowników muzeów zadaniem złożonym i niekiedy wzbudzającym kontrowersje. Na konferencji w 2008 r. „Migracja w muzeach: opowieści o różnorodności w Europie” podkreślono potrzebę rozszerzenia potencjału badawczego muzeów, tak aby badania swoim zasięgiem objęły historię światową, wynalazenia innowacyjnych technik przedstawiania zmian kulturowych oraz gromadzenia materiałów oraz dokumentowania subiektywnych i bardzo osobistych aspektów życia imigrantów i różnorodności w ich społecznościach. Wykorzystywanie rozwijających się archiwów oraz wystaw i zastosowanie podejścia interdyscyplinarnego umacnia powiązania muzeum z różnymi stronami zainteresowanymi integracją i z krajami pochodzenia.

Cité nationale de l'histoire de l'immigration w Paryżu przedstawia historię Francji jako tradycyjnego kraju imigracji, zbudowanego i ukształtowanego dzięki zintegrowaniu różnych fal imigracji. Kolekcja składa się głównie z indywidualnych świadectw i przedmiotów sztuki. Od lipca 2007 r. Cité ma zapewnioną dość dużą uwagę prasy, wysoką liczbę zwiedzających oraz dobre kontakty ze szkołami, naukowcami i organizacjami pozarządowymi.

www.histoire-immigration.fr

Jeżeli nie istnieją specjalne miejsca, takie jak muzea migracji, podobną funkcję mogą pełnić wystawy.

Ponieważ inicjatywa Europejska Stolica Kultury 2007 w Luksemburgu opierała się na wyjątkowej współpracy transgranicznej z Belgią, Francją i Niemcami, głównym tematem roku stała się migracja. Był to jedyny z pięciu tematów, który uzyskał poparcie przedsiębiorstw będących sponsorami. Wystawy na temat migracji zostały ocenione jako interesujące przez 80% ludności Luksemburga i podniosły poziom zainteresowania dobrami kultury wśród dwóch nowych grup odbiorców, w szczególności wśród młodzieży i grup byłych imigrantów. W 2007 r. aż 43% obywateli Portugalii mieszkających w Księżstwie Luksemburga wzięło udział w większej liczbie wydarzeń kulturalnych niż zwykle.

www.mcesr.public.lu/presse/annee_culturelle_2007/portail_luxembourg_2007/Rapport_final_anglais.pdf

W 2005 r. Muzeum Historii Lokalnej w dzielnicy Berlina Friedrichshain-Kreuzberg włączyło do swojej stałej wystawy nowy dział: „Jeder nach seiner Façon? 300 Jahre Migrationsgeschichte in Kreuzberg”. Zastosowane w nim podejście lokalne zwiększa zainteresowanie tematem i jego akceptację wśród zwiedzających, a podejście chronologiczne pokazuje, w jaki sposób powstanie i rozwój dzielnicy Kreuzberg wiązały się z migracją.

www.kreuzbergmuseum.de

Istotną rolę jako źródło informacji na temat różnorodności oraz jako lokalne miejsce spotkań różnorodnych grup społeczeństwa odgrywają także biblioteki.

Od 2002 r. w ramach projektu „Różnorodność w bibliotekach” rozprowadzono zbiory książek na temat historii, tradycji oraz sytuacji lokalnych imigrantów i mniejszości etnicznych w 500 bibliotekach w Republice Czeskiej, Danii, Niemczech i Niderlandach. Podczas interaktywnych warsztatów przeprowadzono szkolenia z zakresu kompetencji międzykulturowych dla kierowników bibliotek. W ramach drugiego etapu działań uruchomiono projekt „Biblioteki jako otwarta brama”, finansowany przez INTI i skupiający się na poszerzaniu strategii realizacji, opracowywaniu dalszych wytycznych i działaniach promocyjnych.

www.mkc.cz/en/libraries-for-all.html

Osoby ubiegające się o azyl

W społeczeństwie panuje często przekonanie, że azyl wymknął się spod kontroli, mimo że liczba przypadków przyznania azylu zmniejsza się i jest obecnie na najniższym poziomie od wielu lat. Mylnie łączy się także osoby ubiegające się o azyl z nielegalnymi imigrantami przybywającymi w celu znalezienia pracy. Jednym ze sposobów poprawienia postrzegania osób ubiegających się o azyl w społeczeństwie jest finansowanie projektów, w ramach których opracowuje się i rozpowszechnia historie przedstawiające w sposób indywidualny osoby ubiegające się o azyl, pozwalające łączyć je bezpośrednio z konfliktami, przed którymi uciekają.

W publikacji Centrum Informacji o Azylu i Uchodźcach w Zjednoczonym Królestwie zatytułowanej *Understanding the Stranger: Building bridges community handbook* (*Zrozumieć nieznanego: budowanie mostów – podręcznik dla społeczności*) przeanalizowano 21 projektów, w ramach których podjęto próbę złagodzenia napięć i zbudowania porozumienia między lokalnymi społecznościami przyjmującymi a osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami. Projekty pokazują, że dzięki dokładnemu planowaniu, regularnemu dostępowi do informacji i możliwościom spotykania się z osobami ubiegającymi się o azyl lokalna społeczność może stopniowo zaakceptować i przyjąć nowo przybyłych, których w innym przypadku traktowałaby z wrogością, uprzedzeniem i strachem.

www.icar.org.uk/uts

W ramach projektu Europejskiej Rady ds. Uchodźców i Wygnańców (ECRE) *Historie uchodźców* zgromadzono osobiste relacje 120 osób znajdujących się na różnych etapach procedury azylowej w 12 państwach UE. Historii można szukać według regionu pochodzenia, kraju przeznaczenia oraz tematu z życia. Historie te składają do „powrotu do spraw podstawowych” przez ponowne skupienie debaty politycznej na oczekiwaniach, potrzebach i doświadczeniach osób ubiegających się o azyl i żyjących w Europie.

www.ecre.org/refugeestories

Podczas realizacji projektu „Świadomość obecności uchodźców” w sierpniu 2005 r. w Bristolu, Nottingham i Liverpoolu w 192 interaktywnych i dopasowanych do potrzeb warsztatach uczestniczyło 4772 mieszkańców. Ponad połowa stwierdziła, że znacznie wzrosło ich zrozumienie dla sytuacji uchodźców i osób ubiegających się o azyl. Wiele z uczestniczących grup wzięło udział w dalszych działaniach, które miały na celu, aby uchodźcy lepiej zdomowili się w ich społeczności.

www.refugee-action.org.uk

Projekt „Najlepsza historia uchodźcy” realizowany w ramach współpracy biura UNHCR na Słowacji i Wydziału Dziennikarstwa Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie zachęcił do większego i bardziej szczegółowego zainteresowania sprawami uchodźców w czasie, gdy kwestie te były raczej nieznanne w tym kraju, który niedawno stał się krajem przeznaczenia. Przyznano nagrody za najlepsze materiały przedstawiające historie z życia, proces integracji i warunki życia. Materiały te, w postaci nagrań i drukowanych artykułów, nie tylko dotarły do ogółu społeczeństwa, lecz zostały wykorzystane w celu podniesienia świadomości wśród urzędników państwowych, którzy czytali je i omawiali jako członkowie jury.

www.unhcr-budapest.org/slovakia/images/stories/pdf_new/bulletin2002_04.pdf

Wiele organizacji międzynarodowych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego opracowało zestawy metod, książki, gry i broszury edukacyjne z przeznaczeniem dla instytucji oświatowych. Obejmują one zadania z podziałem na role, w których odtwarza się historie osób ubiegających się o azyl, uchodźców i innych grup imigrantów.

Celem opracowanej przez biuro UNHCR gry symulacyjnej „Passages” (Przejścia) jest pogłębienie wiedzy na temat problemów, jakie napotyka uchodźcy. Uczestnicy przechodzą przez szereg etapów, które symulują doświadczenia uchodźcy – od ucieczki, poprzez przybycie do obozu dla uchodźców, aż po trudności związane z integracją i repatriacją.

www.unrefugees.org/atf/cf/%7Bd2f991c5-a4fb-4767-921f-a9452b12d742%7D/Passages.pdf

Podczas rocznej kampanii uświadamiającej „Enseñame, Africa” realizowanej w 2005 r. na Wyspach Kanaryjskich udało się osiągnąć założone cele dzięki zaangażowaniu 1 tys. studentów w warsztaty na temat przyczyn i czynników leżących u podstaw migracji z Senegalu; zadaniem studentów było wykonanie materiałów służących podnoszeniu świadomości, które miały zostać wykorzystane przez nauczycieli w Hiszpanii, a także przekazanie materiałów szkolnych szkołom wiejskim w Senegalu.

www.aulaintercultural.org/breve.php3?id_breve=359

Kobiety ze środowisk imigracyjnych

Stereotyp kobiet ze środowisk imigracyjnych – uzależnionych i zniewolonych gospodyń domowych – nie tylko jest niezgodny z obecną feminizacją napływających grup imigrantów, lecz także sam w sobie może być przyczyną tworzenia barier uniemożliwiających im uczestniczenie w rynku pracy i życiu społecznym.

Istnieje możliwość opracowywania i rozpowszechniania informacji na temat różnorodnych sytuacji i profili kobiet ze środowisk imigracyjnych oraz zmieniających się relacji płci w społecznościach migrantów. Pierwszym krokiem jest dostarczenie bardziej szczegółowych danych statystycznych uwzględniających kwestie płci. Następnie należy oddać głos imigrantkom i pokazać ich twarz. Dotyczy to zarówno kobiet, których pozycja jest silna, jak i tych, które są ofiarami wyzysku.

W ramach zrealizowanej w 2001 r. kampanii Europejskiego Lobby Kobiet na temat kobiet ubiegających się o azyl wyprodukowano 20 tys. pocztówek i stworzono specjalną stronę internetową w celu poprawy wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kobiet ubiegających się o azyl, w szczególności tych, które ze względu na płeć doświadczyły największej przemocy, takiej jak gwałt i wyzysk. Od tamtej pory strona stanowi wsparcie w tworzeniu Europejskiej Sieci Migrujących Kobiet, której jednym z długoterminowych celów jest publiczne prezentowanie kwestii związanych z integracją kobiet i przybliżanie tych kwestii osobom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki na szczeblu krajowym i UE.

www.womenlobby.org/asylumcampaign/EN/CAM/why.html

Podnoszenie świadomości przez zwiększanie uczestnictwa społeczeństwa przyjmującego

Osoby wdrażające politykę powinny zdawać sobie sprawę z ograniczeń stosowania podejścia opartego na „faktach z życia” jako jedyne mechanizmu podnoszenia świadomości. Zapewnienie rzetelnych informacji w celu przeciwdziałania informacjom wprowadzającym w błąd nie zawsze prowadzi do zmiany postaw. Fakty mogą wpłynąć na zmianę postawy ludzi, którym wspomniane kwestie są raczej obojętne. Zazwyczaj nie poprawiają natomiast opinii tych, którzy są najbardziej wrogo nastawieni (mogą nawet pogłębić ich negatywne nastawienie). Na przykład w ramach inicjatywy „Jedna Szkocja” ustalono, że po sześciu latach działań społeczeństwo jest lepiej poinformowane, ale odsetek osób o poglądach rasistowskich utrzymuje się na tym samym poziomie.

Jeżeli obywatele nie posiadają wiedzy na temat możliwości uczestniczenia w środkach dotyczących integracji i dialogu międzykulturowym, które realizuje się w wielu obszarach ich życia – w pracy, w sąsiedztwie, w ramach stowarzyszeń i grup religijnych itd. – mogą pozostawać bierni w procesie integracji, mimo że będą poinformowani.

Do uczestniczenia w działaniach, w ramach których rozwija się znaczące kontakty między imigrantami a społecznościami przyjmującymi, mogą zachęcić kampanie podnoszące świadomość. Specjalne wydarzenia i festiwale są okazją do zaprezentowania wkładu migrantów w życie i kulturę ich kraju zamieszkania. Organizacjom prowadzącym szkolenia i organizacjom wolontariackim mogą natomiast posłużyć jako swego rodzaju „targowisko”. Takie wydarzenia mogą wpłynąć na poprawę społecznego postrzegania imigrantów i sprzyjać rozwojowi kompetencji międzykulturowych.

Na 26. dorocznym Festiwalu Migracji, Kultur i Obywatelstwa w Luksemburgu w 2009 r. zaprezentowano stoiska prawie 250 organizacji działających w dziedzinie integracji.

www.restena.lu/clae/html/m2sm1.html

Tęczowy Festiwal na Cyprze to wielokulturowy festiwal, którego celem jest uwrażliwienie cypryjskiego społeczeństwa na bogactwo innych kultur i cywilizacji, promowanie różnorodności i poszanowania praw migrantów, uchodźców, osób ubiegających się o azyl i wszystkich osób niebędących obywatelami Cypru.

www.kisa.org.cy/EN/activities/cultural_events/586.html

Artyści i wykonawcy ze środowisk imigracyjnych mogą być zapraszani do realizowania wydarzeń kulturalnych, które są bardziej widoczne dla ogółu społeczeństwa. Mogą przedstawiać swoje tradycje i kulturę, z której się wywodzą, lub posługiwać się nowymi, międzykulturowymi formami wyrazu popularnymi w kraju zamieszkania.

Wieloletni projekt „Entre 2 Orillas” realizowany przez fundację Directa w Hiszpanii został pomyślany jako przestrzeń wymiany międzykulturowej; projekt obejmuje katalog artystów wywodzących się ze środowisk migracyjnych, działających w dziedzinie muzyki, teatru, malarstwa, kina, tańca, rzeźby, fotografii i innych, sprawiając w ten sposób, że wkład artystów ze środowisk migracyjnych jest bardziej widoczny.

www.entredosorillas.org

Kassandra, wielokulturowe stowarzyszenie artystyczne w Helsinkach, wykorzystuje warsztaty artystyczne i teatralne do podnoszenia świadomości społecznej oraz zapewnienia przestrzeni dla współpracy i tworzenia sieci kontaktów między aktorami rodzowymi i pochodzącymi ze środowisk migracyjnych, a także do zaprezentowania talentu tych ostatnich w mediach.

www.kassand.net/english

ZAKK – Zentrum für Action, Kommunikation und Kultur stało się centrum wydarzeń integracyjnych w Düsseldorfie. Znacznie wzrosła liczba realizowanych przez nie imprez międzykulturowych, liczba odbiorców oraz zainteresowanie wśród obywateli innych krajów mieszkających w Düsseldorfie.

www.zakk.de

Święta narodowe i imprezy sportowe mogą być tak organizowane, aby w większym stopniu angażowały imigrantów i uwzględniały różnorodność kulturową. Organizacja Narodów Zjednoczonych ustanowiła dni takie, jak Światowy Dzień Uchodźcy i Międzynarodowy Dzień Migrantów, w celu rozpowszechniania i koordynowania platform i działań na szczeblu krajowym.

Podczas obchodów świąt narodowych i wydarzeń kulturalnych wkład imigrantów i korzyści płynące z różnorodności stają się bardziej widoczne dla ogółu społeczeństwa, a organizacje działające w dziedzinie integracji mają przy tej okazji możliwość rekrutowania wolontariuszy.

Wiele takich wydarzeń zostało zapoczątkowanych na szczeblu europejskim i na szczeblu państw członkowskich w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego 2008.

www.interculturaldialogue2008.eu

Na portalu internetowym Rady Europy dotyczącym dialogu międzykulturowego znajdują się także adresy stron zawierających bazy danych dotyczących podobnych działań.

www.coe.int/t/dg4/intercultural/database_EN.asp

„Za różnorodnością. Przeciw dyskryminacji” to pięcioletnia ogólnoeuropejska kampania informacyjna, która zakończyła się w 2007 r. Dostarczyła ogółowi społeczeństwa informacji na temat przepisów prawa zwalczających dyskryminację oraz pozytywnych przekazów na temat różnorodności. Grupy dyskusyjne zajmujące się określonymi krajami przygotowywały koncepcje środków na poziomie krajowym i regionalnym, które były następnie opracowywane w ścisłej współpracy z rządami krajowymi, parterami społecznymi i organizacjami pozarządowymi.

www.stop-discrimination.info

W 2008 r. podczas drugiego dorocznego Dnia Integracji Wspólnoty Flamandzkiej w Belgii uhonorowano imigrantów, którzy ukończyli program integracyjny. Takie specjalne wydarzenia, jak również obszerne kampanie w mediach krajowych i regionalnych, mają pokazać, że społeczeństwo docenia zaangażowanie i wysiłki swoich nowych obywateli.

www.binnenland.vlaanderen.be/inburgering/dagvandeinburgeraar.htm

W ramach projektu INTI „Integracja w sporcie” rozpowszechniono podręcznik najlepszych praktyk wśród tysięcy austriackich, brytyjskich, niemieckich, niderlandzkich i słoweńskich klubów sportowych, grup młodzieżowych i szkół.

www.united-by-sports.net/en

Działanie zbiorowe: podejście oparte na wzmocnieniu pozycji społeczeństwa

Najbardziej skuteczne środki podnoszenia świadomości umożliwiają stworzenie przestrzeni do nawiązywania znaczących i trwałych kontaktów między konkretnymi osobami a organizacjami. W tym przypadku związek z wzmocnieniem pozycji jest najsilniejszy. W sprawozdaniu *Challenging attitudes, perceptions and myths (Zmianie postaw, postrzegania i mitów)* sporządzonym dla Komisji ds. Integracji i Spójności Społecznej w Zjednoczonym Królestwie stwierdzono, że krótkie lub powierzchowne kontakty bez rzeczywistego zaangażowania nie są wystarczające, aby budować szacunek, mogą wręcz spowodować nasilenie się uprzedzeń.

Działania zbiorowe mogą wpłynąć na poprawę postrzegania społecznego i procesu integracji, jeżeli umożliwiają:

- wzmocnienie poczucia tożsamości poszczególnych osób;
- zidentyfikowanie i zwalczanie określonych postaw i zachowań opartych na uprzedzeniach;
- wgląd w doświadczenia innych i empatię wobec tych doświadczeń;
- zrozumienie różnic;
- wypracowanie wspólnych podstaw, wartości i interesów;
- zachęcanie do nawiązywania przyjaznych stosunków ponad podziałami, które przyczyniają się do tworzenia wzajemnych i długoterminowych zobowiązań.

Takie przestrzenie mogą mieć charakter wirtualny (fora publiczne na stronach internetowych) lub praktyczny (inicjatywy obywateli). Projekty oparte na wspólnych, praktycznych celach uznaje się za skuteczniejsze środki przełamania stereotypów i kreowania bardziej konstruktywnych opinii na temat procesu integracji.

Podejście do podnoszenia świadomości oparte na wzmocnieniu pozycji społeczeństwa oznacza, że dostarczanie informacji ma bezpośredni związek z przestrzenią umożliwiającą nawiązywanie znaczących i trwałych interakcji między poszczególnymi imigrantami a członkami społeczeństwa.

W ramach projektu „Turysta w domu”, realizowanego w Turynie w lutym 2002 r., pomagano 600 mieszkańcom w odkrywaniu różnorodności sklepów i restauracji w ich mieście. Wraz z lokalną gazetą rozdano 200 tys. egzemplarzy mapy okolicznych atrakcji wielokulturowych. Działanie to wpłynęło na rozwój obszaru o dużym zagęszczeniu imigrantów, dzięki licznemu uczestnictwu okolicznych przedsiębiorców-imigrantów, którzy mieli możliwość zróżnicowania swojej bazy klientów.

Inicjatywa „Biblioteka instrumentów” realizowana w Leicester w Zjednoczonym Królestwie to wyjątkowe działanie na poziomie społeczności, które spowodowało rozwój nowej, międzykulturowej sieci muzyków. BBC organizuje zbiórkę publiczną używanych instrumentów muzycznych. Miejskowa biblioteka wypożycza je następnie nowo przybyłym do regionu osobom ubiegającym się o azyl posiadającym status uchodźcy. W ramach projektu zapewnia się im miejsca na koncerty i środki finansowe, umożliwiając dostęp do lokalnej sceny muzycznej.

www.interculturemap.org/upload/att/200612111049220.Instrument%20Library%20CASE%20STUDY_INFO.pdf

3.2 Budowanie potencjału migrantów i wybór działań

Celem środków w zakresie wzmocnienia pozycji osób i organizacji jest zwiększenie zdolności migrantów i ich stowarzyszeń do współpracy z organizacjami „głównego nurtu” i do uczestniczenia w życiu społecznym i publicznym.

Nowo przybyte osoby mają różny potencjał i wiele nadziei na rozwój posiadanego kapitału, wiedzy i zasobów przez nabywanie dodatkowych umiejętności w okresie integracji. Mieszkańcy będący migrantami chcą czasem także poprawić swoją sytuację życiową, pokonując przeszkody osobiste lub instytucjonalne, które uniemożliwiają im dostęp do zasobów i praw, zwiększyć swe uczestnictwo w życiu publicznym lub zdolność do prowadzenia niezależnego, godnego życia na podstawie własnych wyborów.

Aktywne uczestnictwo na równych warunkach – od etapu podejmowania decyzji do etapu wdrażania

Umożliwianie poszczególnym migrantom lub przedstawicielom stowarzyszeń migrantów podejmowania własnych decyzji dotyczących sposobu zmiany swej sytuacji życiowej lub uczestniczenia w życiu publicznym pomaga przełamać przyjęte wzorce zależności i postaw paternalistycznych.

W projektach, w których stosuje się podejście oparte na wzmocnieniu pozycji, traktuje się migrantów poważnie, jako osoby wnoszące wkład do debaty politycznej. Wyraźnym celem wielu środków w zakresie wzmocnienia pozycji jest często udzielanie wsparcia migrantom

w uzyskiwaniu głosu i pełnieniu aktywnej roli w kształtowaniu polityki. Głównymi narzędziami wzmocnienia pozycji migrantów są informacje, tworzenie sieci kontaktów i platformy. Członkowie grup docelowych są informowani na temat głównych kwestii i procesów decyzyjnych, decydenci zaś są informowani, w jaki sposób wyciągać wnioski z doświadczeń migrantów i jak działać na tej podstawie. W ten sposób za pomocą środków w zakresie wzmocnienia pozycji można spełnić potrzeby i zrealizować aspiracje użytkowników końcowych oraz bezpośrednio wpłynąć na ich sytuację życiową. Konieczne jest zajęcie się kwestiami prawnymi związanymi z zawieraniem umów, rozróżnieniem między wolontariatem a pracą odpłatną oraz dobrowolnym charakterem takich działań w celu zapewnienia odpowiednich wyników wolontariatu jako mechanizmu ułatwiającego integrację społeczną.

Zasada „nic o nas bez nas” ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia wszelkich środków podejmowanych na rzecz wzmocnienia pozycji. Wymaga ona, aby użytkownicy końcowi byli głównymi podmiotami na etapie planowania, wdrażania i monitorowania.

Ocena i analiza potrzeb imigrantów i przez imigrantów

Wzmocnienie pozycji rozpoczyna się od etapu badania i oceny potrzeb, na którym realizowane są projekty dostarczające informacji, czy i w jaki sposób imigranci radzą sobie z problemami życiowymi charakterystycznymi dla ich sytuacji. Takie badania podnoszą świadomość zaangażowanych osób i organizacji w odniesieniu do głównych obszarów, w których występują problemy, i stanowią wskazówkę na etapie rozważań, w jaki sposób przełożyć wyniki oceny na działanie.

W ramach niderlandzkiego projektu EQUAL zatytułowanego „Vrijbaan” opracowano serię instrumentów diagnostycznych „Zarządzanie własną integracją”. Samoocena umożliwia poszczególnym osobom przekonanie się, w jakim stopniu wyznaczają one własne kierunki w swoim otoczeniu.

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/data/document/etg1-suc-vrijbaan_en.pdf

Centrum Praw Migrantów w Irlandii uważa, że podejście oparte na pracy w społeczności jest najbardziej skuteczne, jeżeli zaangażowane osoby mogą wyjść poza rozpatrywanie przypadków indywidualnych, analizując nierówności strukturalne, dynamikę sił i przyczyny źródłowe. Stwarza to warunki do osiągnięcia wspólnych wyników z korzyścią dla wszystkich członków społeczeństwa i sprzyja solidarności między grupami (na przykład osobami pracującymi jako pomoc domowa, osobami zbierającymi grzyby i kobietami ze środowisk migracyjnych).

www.mrci.ie/activities/index.htm

W ramach projektu „Wzmocnienie pozycji społeczności” realizowanego przez Forum Społeczności Migrantów i Uchodźców w Zjednoczonym Królestwie przeprowadzane są oceny potrzeb organizacji migrantów. Następnie przygotowuje się dopasowaną do potrzeb ofertę bieżących usług w celu poprawy świadczenia usług przez organizację oraz w celu udzielenia wsparcia jej członkom.

www.mrcf.org.uk/#cep

W ramach „Partnerskiego programu na rzecz wzmocnienia pozycji młodzieży” (Youth Empowerment Partnership Program – YEPP) w Mannheim-Neckarstadt West w Niemczech stosuje się podobne podejście w celu podnoszenia świadomości w zakresie problemów strukturalnych utrudniających integrację, a następnie udziela się wsparcia poszczególnym młodym osobom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji, zgodnie z ich potrzebami.

www.yepp-community.org/yepp/cms

W 2003 r. czterdzieści siedem grup skupiających osoby czarnoskóre i osoby należące do mniejszości etnicznych odbyło szkolenia, a następnie przeprowadziło projekt „Black and Minority Ethnic Drug Misuse Needs Assessment Project” (Projekt dotyczący oceny potrzeb osób czarnoskórych i osób należących do mniejszości etnicznych nadużywających narkotyków) firmowany przez Ministerstwo Zdrowia Zjednoczonego Królestwa. Przeprowadzone przez nich badania ujawniły niski poziom świadomości nadużywania narkotyków we wszystkich społecznościach (w szczególności w kolejnych pokoleniach); grupy przedstawiły własne konkretne propozycje dotyczące uogólnionych działań oraz jakości usług. Projekt zwiększył zaangażowanie tych grup w proces kształtowania polityki na szczeblu lokalnym, a ich zalecenia przyniosły konkretną poprawę świadczonych usług.

www.uclan.ac.uk/old/facs/health/ethnicity/reports/documents/rep1comeng1.pdf

Ocena potrzeb – jako innowacyjna metoda badania opartego na uczestnictwie – jest jednym ze sposobów zaangażowania w projekty naukowców, osób realizujących politykę i samych imigrantów.

Ocena i analiza potrzeb, przeprowadzana przez bezpośrednich beneficjentów środka na rzecz wzmocnienia pozycji, stanowi ramy umożliwiające ocenienie ich sytuacji osobistej, sytuacji w ich społeczności lub w ich organizacji.

W ramach projektu badawczego „Politis” 76 absolwentów spoza UE przeprowadziło rozmowy ze 176 działaczami obywatelskimi ze środowisk imigracyjnych wykazującymi się aktywnością obywatelską. Ustalenie, że jednym z najważniejszych czynników warunkujących uczestnictwo obywatelskie był prosty fakt otrzymania zaproszenia do takiego działania od organizacji, doprowadziło do realizacji kolejnego projektu „WinAct: wygrywający imigranci jako aktywni członkowie”. Osoby zawodowo zajmujące się kształceniem osób dorosłych, w wielu przypadkach wywodzące się ze środowisk imigracyjnych, odbyły szkolenia w zakresie organizowania lokalnych warsztatów dla członków partii politycznych i związków zawodowych na temat sposobów realizowania skutecznych strategii docierania do imigrantów i ich rekrutacji.

www.politis-europe.uni-oldenburg.de

Fińskie Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowia sfinansowało dwa projekty badawcze Uniwersytetu w Tampere na temat społeczności migrantów, zrealizowane w 2003 r. i 2005 r. Badacze działalności społecznej migrantów określili koncepcję badania i jego cel. Postanowili skupić się w swoich sprawozdaniach na kwestiach takich, jak opinie pacjentów na temat usług w zakresie zdrowia psychicznego, postrzeganie przez społeczność usług w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i aspiracje zawodowe osób należących do drugiego pokolenia.

www.uta.fi/laitokset/sospol/migrant/abstr/clarke.pdf

Ustalenie odpowiedniej grupy docelowej, poprawa jej sytuacji

Rozmowy z migrantami i organizacjami prowadzone w ramach badań uczestników oraz oceny potrzeb mogą ujawnić bardzo różne potrzeby w zależności od różnorodnych czynników, takich jak wiek, płeć, wykształcenie, status prawny, status na rynku pracy, umiejętności i kwalifikacje, motywacja itp. Na przykład struktury doradcze w obszarze przyjmowania uchodźców umożliwiają osobom ubiegającym się o azyl i uchodźcom udzielanie informacji zwrotnych na temat różnych aspektów przyjmowania i integracji, a także zaangażowanie się w działalność struktur przyjmowania. Skuteczne środki na rzecz wzmocnienia pozycji często wymagają określenia bardzo szczegółowej grupy docelowej.

W ramach projektu „KOMMIT – wzmocnienie pozycji organizacji migrantów” realizowanego w Brandenburgii w Niemczech skupiono się na budowaniu umiejętności i zdolności określonych przez uczestniczące w nim organizacje migrantów. Trzydziestu liderów organizacji migrantów odbyło 80 godzin bezpośredniego szkolenia tematycznego, zaś 1 tys. uczestników wzięło udział w warsztatach dla społeczności i działaniach w zakresie tworzenia sieci kontaktów. Wskaźnikiem powodzenia projektu było zadowolenie uczestników z tematów, metod i jakości. W podręczniku wydanym w ramach projektu opublikowano bardzo pozytywne wyniki oceny oraz normy jakości dla przyszłych programów kształcenia osób dorosłych skupionych w organizacjach migrantów.

www.integrationsbeauftragte.brandenburg.de

Wzmocnienie pozycji określonych grup docelowych może być skuteczną strategią w przypadku grup, do których ciężko dotrzeć, takich jak kobiety ze środowisk imigracyjnych. Realizując projekt, należy zaakceptować, że mogą one w nim uczestniczyć w odmienny sposób lub mniej aktywnie. Możliwą rolą władz publicznych i innych fundatorów jest kompensowanie kosztów lub zmniejszenie przeszkód w uczestnictwie.

Środki, które są elastyczne i dopasowane do potrzeb beneficjentów, spełniają oczekiwania uczestników i przyczyniają się do osiągnięcia ostatecznego celu z zakresu wzmocnienia pozycji, jakim jest poprawa ich sytuacji.

Ósrodek dla kobiet Delfshaven w Rotterdamie jest prowadzony całkowicie przez kobiety ze środowisk imigracyjnych; tworzą one atmosferę, w której dobrze mogą poczuć się kobiety w różnym wieku i o różnej narodowości (także niderlandzkiej). Ósrodkowi udało się w nieformalny sposób pomóc wielu kobietom wyjść z odosobnienia, a także zapewnić setkom osób kursy językowe i kursy kreatywności dzięki ocenie możliwości ich wejścia na rynek pracy.

www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Emancipation-centre-for-and-by-women-in-Delfshaven_2033.html

Kiedy Clientenbelang Utrecht (grupa interesów na rzecz pacjentów i klientów) otrzymuje istotne z politycznego punktu widzenia pytanie dotyczące matek ze środowisk imigracyjnych, kieruje to pytanie bezpośrednio do organizacji Immigrant Wmo Watchers (Obserwatorzy Wmo ze środowisk imigracyjnych) – sieci matek ze środowisk imigracyjnych posiadających dzieci w wieku szkolnym. Kobiety te gromadzą potrzebne informacje dzięki szerokim kontaktom społecznym i opracowują nieformalne materiały w celu poprawy procesu kształtowania polityki.

www.senia.nl

W programie E.L.S.A. wykorzystano badanie uczestnictwa w działaniu w celu wpływania na lokalną politykę opieki społecznej we włoskiej prowincji Forlì-Cesena. W ramach projektu udzielano informacji, zapewniano szkolenia i doradztwo, o które zwróciły się imigrantki świadczące opiekę nad osobami starszymi. Ułatwiano im kontakty z władzami samorządowymi i partnerskimi związkami zawodowymi. W ramach projektu prowadzono także inicjatywy wspierające osoby korzystające z opieki i ich rodziny, co ułatwiło uczestnictwo i uregulowanie statusu opiekunów.

www.palliative.lv/45/70

Znajomość celów, znalezienie odpowiednich środków w zakresie wzmocnienia pozycji

W ramach różnego rodzaju środków w zakresie wzmocnienia pozycji migrantów i ich organizacji stosuje się dynamiczne podejście do równości szans, oparte na wynikach. Inicjatorzy muszą określić odpowiednie środki do osiągnięcia wyraźnie oczekiwanych celów w odniesieniu do określonej grupy docelowej, pozostawiając dużo swobody na różne formy skutecznego działania. Środki w zakresie wzmocnienia pozycji powodują wzrost zdolności migranta lub organizacji do zmiany i zapewniają im przestrzeń do korzystania z tej zdolności. Taka przestrzeń może być udostępniona przez organizacje lub władze publiczne, w ramach stażów zawodowych lub stanowisk związanych z podejmowaniem decyzji lub nowych ukierunkowanych programów.

Przestrzeń wymiany i podejmowania decyzji między imigrantami a organizacjami należącymi do tzw. głównego nurtu stanowi główną koncepcję, którą realizuje się za pośrednictwem wspomnianych środków. Jeden z przykładów to programy dotyczące praktyk w miejscu pracy w dziedzinie kultury i sztuki.

Cechą, która wyróżnia środek na rzecz wzmocnienia pozycji od wielu programów edukacyjnych realizowanych w obszarze integracji imigrantów, jest połączenie kształcenia i działania przez zapewnienie grupom docelowym wyjątkowej możliwości podejmowania działań na podstawie zdobytej wiedzy.

Zasadniczą koncepcją projektu British Council „Włączenie i różnorodność w kształceniu” jest umożliwienie uczniom ze szkół o dużej różnorodności etnicznej i kulturowej ustalania harmonogramu, negocjowania umów i tworzenia karty ucznia uczęszczającego do szkoły sprzyjającej integracji. Uczniowskie grupy liderów kierują projektami wdrożeniowymi w celu wzmocnienia pozycji szerszych grup uczniów, rodziców i całej społeczności.

www.britishcouncil.org/netherlands-youthprojects-indie-homepage.htm

Celem programu „Wskakuj!”, oferującego praktyki w miejscu pracy w obszarze kultury, jest zwiększenie reprezentacji młodych artystów i uczniów pochodzących z mniejszości etnicznych w niderlandzkich organizacjach kulturalnych. Za pomocą tego lokalnego narzędzia budowania dialogu międzykulturowego organizacje przyjmujące tworzą kanały bezpośredniej komunikacji z artystami z różnych społeczności, artyści zaś zyskują doświadczenie z pierwszej ręki, które pozwala im na dalszy rozwój zawodowy. Program opiera się na projektach pilotażowych, takich jak komitet międzykulturowy teatru Zuidplein w Rotterdamie, który od 1998 r. ma duży wpływ na publiczność teatru, sprawiając, że jest ona bardziej zróżnicowana.

www.eurocult.org/we-focus-on/jump-in

Idealną przestrzenią umożliwiającą imigrantom i ich organizacjom wymianę doświadczeń i działanie jest podnoszenie świadomości.

Projekt radiowy „Commedia.Net”, finansowany w ramach EQUAL, umożliwił migrantom, uchodźcom i osobom ubiegającym się o azyl w Grecji, którzy zainteresowane są mediami, dokonywanie decyzji programowych, lepsze zrozumienie własnej wiedzy i wiedzy innych społeczności oraz rozpowszechnianie jej na antenie. Dzięki szkoleniom i stażom zawodowym osoby te przejęły główną rolę w podnoszeniu świadomości i zmienianiu sposobu przekazywania społeczeństwu informacji na temat migracji.

www.commedia.net.gr/default.en.asp

W latach 2003–2008 w ramach programu „MiMi – z migrantami dla migrantów” 600 imigrantów wzięło udział w szkoleniu na „mediatora międzykulturowego”, przeprowadzonym w 35 niemieckich miastach. Zorganizowano 900 imprez w 32 językach, podczas których około 10 tys. osób ze środowisk imigracyjnych skorzystało z wyjaśnień dotyczących niemieckiego systemu opieki zdrowotnej i zagadnień powiązanych, zaś do kolejnych 100 tys. osób rozesłano ulotki i przewodniki na temat zdrowia.

www.aids-migration.de

W ramach projektu „SEIS-Finlandia naprzód bez dyskryminacji” przeprowadzono szkolenia dla imigrantów i osób z mniejszości etnicznych oraz zorganizowano warsztaty w zakresie podnoszenia świadomości z udziałem szkół i władz publicznych szczebla krajowego. Uczestnictwo imigrantów w pilotażowym Komitecie kierującym było pomocne na etapie planowania, wdrażania i oceny projektu. Pozytywne informacje zwrotne i publiczne rozpowszechnianie informacji doprowadziło do realizacji dodatkowych działań w postaci szkoleń antydyskryminacyjnych dla zainteresowanych nauczycieli i funkcjonariuszy policji.

www.stop-discrimination.info/134.0.html

Współpraca migrantów i ich stowarzyszeń z organizacjami tzw. głównego nurtu: korzyści dla obu stron

Środki na rzecz wzmocnienia pozycji są czasem inicjowane oddolnie przez samych migrantów, a następnie finansowane przez organizacje tzw. głównego nurtu, władze publiczne, partnerów społecznych, sektor prywatny lub społeczeństwo obywatelskie. W innych przypadkach organizacje tzw. głównego nurtu inicjują takie środki, a następnie nawiązują partnerską

współpracę z migrantami (zgodnie z zasadą „nie róbcie tego dla nas, róbcie to z nami”). Organizacje mogą podejmować próby wzmocnienia pozycji poszczególnych migrantów przez świadczenie usług, różnicowanie bazy członków dzięki programom informacyjnym lub przez zapewnienie platformy umożliwiającej uczestnictwo migrantów w życiu społecznym.

Nie należy zapominać, że migranci i organizacje tzw. głównego nurtu wspólnie korzystają ze środków w zakresie wzmocnienia pozycji, które dotyczą zarówno adaptacji w społeczeństwie przyjmującym, jak i uczestnictwa imigrantów. Organizacje tzw. głównego nurtu oczekują, że takie partnerstwa pomogą rozwiązać określone problemy związane z integracją lub usprawnić zarządzanie integracją. Takie potencjalne korzyści dają tym organizacjom silną motywację do wzmocnienia pozycji migrantów i podejmowania niezbędnych kroków w celu zapewnienia wspomnianych korzyści. Można opracować normy jakości w celu przeprowadzenia oceny, czy organizacje tzw. głównego nurtu wdrażają procedury w celu wzmocnienia pozycji beneficjentów i pracowników będących migrantami i czy takie procedury wpłynęły na odczuwalne zmiany polityki i misji organizacji.

Środki na rzecz wzmocnienia pozycji imigrantów wzmacniają także pozycję organizacji tzw. głównego nurtu, które takie środki podejmują. Ich zwiększone zdolności, zasoby i kompetencje międzykulturowe wpływają na poprawę jakości i integracyjnego charakteru ich procesu decyzyjnego oraz świadczonych przez nie usług.

Celem Stranger Festival, imprezy organizowanej przez Europejską Fundację Kultury, jest stworzenie sytuacji korzystnej dla wszystkich stron dzięki koncepcji, zgodnie z którą zwiększanie zdolności młodych osób wywodzących się z różnych środowisk do korzystania z nowych mediów internetowych zaowocuje w przyszłości zwiększeniem zdolności ich odbiorców (europejskie organizacje międzyrządowe, instytucje kulturalne, media i władze publiczne) do współpracy z młodzieżą w ramach projektów dotyczących dialogu międzykulturowego.

www.eurocult.org/we-focus-on/strangerfestival

„Involve” to projekt badawczy oparty na uczestnictwie, finansowany przez INTI i dotyczący sposobu ułatwiania wolontariatu w dwukierunkowym procesie integracji. Sformułowano szesnaście konkretnych zaleceń dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki na różnych szczeblach sprawowania władzy i osób odpowiedzialnych za wdrażanie polityki zatrudnionych w organizacjach tzw. głównego nurtu i organizacjach migrantów.

www.cev.be/data/File/INVOLVEreportEN.pdf

W 2005 r. Ministerstwo Społeczności i Samorządu Terytorialnego Zjednoczonego Królestwa opublikowało *Ethnicity Monitoring Guidance: Involvement (Wytyczne dotyczące monitorowania tożsamości etnicznej: zaangażowanie)*, których celem jest angażowanie społeczności osób czarnoskórych i należących do mniejszości etnicznych w działania podejmowane w ramach rewitalizacji dzielnic przez zachęcanie ich do tworzenia partnerstw lokalnych ze stowarzyszeniami społecznościowymi.

www.neighbourhood.gov.uk/page.asp?id=771

W skład „Partnerstwa dla rozwoju Pangea” w hiszpańskim regionie Kastylija – La Mancha wchodzi stowarzyszenia migrantów, organizacje pozarządowe oraz władze publiczne szczebla lokalnego i regionalnego. „Łącznikiem międzykulturowym”, tj. mediatorom, udało się dotrzeć do ponad połowy wszystkich imigrantów zamieszkujących ten obszar wiejski. Mediatorzy umożliwili im dostęp do zintegrowanych i specjalistycznych usług szkoleniowych i doradczych oraz do trwających programów wsparcia w miejscu pracy. Środki służące podnoszeniu świadomości są połączone z badaniem „Barometr międzykulturowy” dotyczącym zagadnień takich, jak wkład społeczno-ekonomiczny i kulturowy ludności imigracyjnej w życie danego miasta.

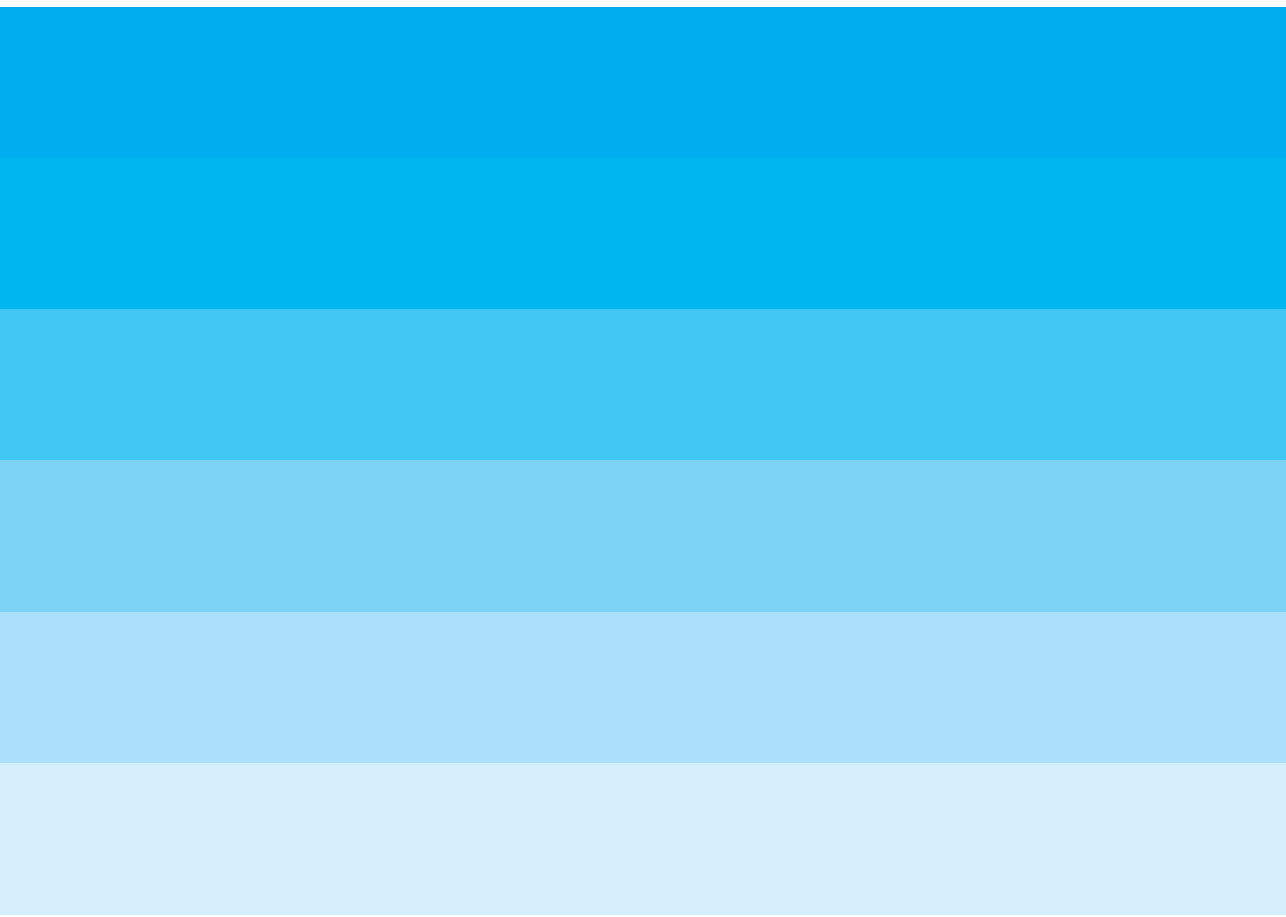

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/practical-examples/employ-06-pangea_en.cfm

Wnioski

1. Kampanie i zorganizowane imprezy dotyczące podnoszenia świadomości są dla wszystkich obywateli okazją do uzyskania informacji na temat migracji i integracji oraz form uczestnictwa w procesie integracji. Stwarzają także przestrzeń do częstych interakcji między migrantami a obywatelami danego kraju, co wpływa na rozwój międzykulturowych kompetencji obu tych grup.
2. Oparte na dowodach podejście do podnoszenia świadomości rozpoczyna się na etapie tworzenia mapy, na którym badania i sondaże dostarczają solidnych danych podstawowych na temat postrzegania w grupie migrantów oraz w całości społeczeństwa, które można poddawać regularnym ocenom.
3. Analiza wyników badań ujawnia czynniki wpływające na postrzeganie, co pomaga określić odpowiednią grupę docelową. Wyniki te można także wykorzystać w celu zwrócenia uwagi mediów i społeczeństwa na rozpoczęcie kampanii podnoszenia świadomości.
4. Ponieważ polityka i komunikaty władz publicznych mają znaczący wpływ na wiarygodność i skuteczność kampanii, osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki i opinii mogą stanowić jedną z najważniejszych grup docelowych.
5. Określenie odpowiedniej grupy docelowej (tj. zmiana opinii ogółu społeczeństwa, imigrantów, wybranych zainteresowanych stron lub grup społeczeństwa) jest wyraźnym wyznacznikiem sukcesu kampanii.
6. Inicjatywy dotyczące „burzenia mitów” wpływają na poprawę opinii publicznej, pokazując rzeczywisty obraz imigracji, opierający się na faktach i osobistych relacjach. Inicjatywy te uwrażliwiają społeczeństwo na określone cechy i potrzeby różnych grup migrantów, w szczególności tych, które są najsłabsze i w największym stopniu narażone na stereotypy, np. nielegalnych imigrantów, osób ubiegających się o azyl i kobiet ze środowisk imigracyjnych.

7. Podczas obchodów świąt narodowych i wydarzeń kulturalnych wkład imigrantów i korzyści płynące z różnorodności stają się bardziej widoczne dla ogółu społeczeństwa, a organizacje działające w dziedzinie integracji mają przy tej okazji możliwość rekrutowania wolontariuszy.
8. Podejście do podnoszenia świadomości oparte na wzmocnieniu pozycji społeczeństwa oznacza, że dostarczanie informacji ma bezpośredni związek z przestrzenią umożliwiającą nawiązywanie znaczących i trwałych interakcji między poszczególnymi imigrantami a członkami społeczeństwa.
9. Zasada „nic o nas bez nas” ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia wszelkich środków podejmowanych na rzecz wzmocnienia pozycji. Wymaga ona, aby końcowi użytkownicy byli głównymi podmiotami na etapie planowania, wdrażania i monitorowania.
10. Ocena i analiza potrzeb, przeprowadzana przez bezpośrednich beneficjentów środka na rzecz wzmocnienia pozycji, stanowi ramy umożliwiające ocenienie ich sytuacji osobistej, sytuacji w ich społeczności lub w ich organizacji.
11. Środki, jeśli są elastyczne i dopasowane do potrzeb beneficjentów, spełniają oczekiwania uczestników i przyczyniają się do osiągnięcia ostatecznego celu z zakresu wzmocnienia pozycji, jakim jest poprawa ich sytuacji.
12. Cechą, która wyróżnia środek na rzecz wzmocnienia pozycji wśród wielu programów edukacyjnych realizowanych w obszarze integracji imigrantów, jest połączenie kształcenia i działania przez zapewnienie grupom docelowym wyjątkowej możliwości podejmowania działań na podstawie zdobytej wiedzy.
13. Środki na rzecz wzmocnienia pozycji imigrantów wzmacniają także pozycję organizacji tzw. głównego nurtu, które takie środki podejmują. Ich zwiększone zdolności, zasoby i kompetencje międzykulturowe wpływają na poprawę jakości i integracyjnego charakteru ich procesu decyzyjnego oraz świadczonych przez nie usług.

Rozdział 4

Platformy dialogu

W tradycjach kulturowych dialog służy krzewieniu wzajemnego zrozumienia i zaufania oraz zapobieganiu konfliktom i ich rozwiązywaniu. Tworzone *ad hoc* oraz stałe platformy dialogu mogą być wykorzystywane do negocjowania procesu integracji przez eliminowanie braków we wzajemnym zrozumieniu i zaufaniu, jakie mogą występować wśród migrantów, rezydentów, obywateli pochodzących i niepochodzących ze środowisk imigracyjnych oraz między tymi różnorodnymi grupami a władzami publicznymi na wszystkich szczeblach.

Skuteczna platforma zapewnia otwartą i opartą na wzajemnym poszanowaniu wymianę poglądów i, jeżeli jest prawidłowo skonstruowana, pomaga uczestnikom w odnajdywaniu wspólnej płaszczyzny współpracy. Jest miejscem negocjacji w razie konfliktu interesów oraz umożliwia znajdowanie wspólnych rozwiązań. Tam gdzie kończy się rola platformy, podejmowane są działania następcze, które mogą skutkować wzmocnieniem sieci społecznych i stowarzyszeniowych w społeczności oraz wspólnego poczucia tożsamości w różnorodnym społeczeństwie.

Niniejszy rozdział opracowano na podstawie pierwszej wspólnej zasady podstawowej, która definiuje integrację jako dwukierunkowy proces wzajemnego dostosowania wszystkich migrantów i mieszkańców państw członkowskich. Zachęca się władze publiczne do uwzględnienia obu tych grup w polityce integracji, a także do wyraźnego informowania o ich wzajemnych prawach i obowiązkach. Zgodnie z siódmą wspólną zasadą podstawową głównym mechanizmem integracji są częste i znaczące kontakty mieszkańców pochodzących i niepochodzących ze środowisk imigracyjnych, które mają miejsce na szczeblu lokalnym.

W niniejszym rozdziale przedstawiono poszczególne kroki w procesie organizacji i funkcjonowania platform dialogu oraz możliwe przeszkody, jakie często trzeba pokonać. Określono w nim, jakie są odpowiednie ramy prawne, czyje kwestie i potrzeby znajdują się w centrum uwagi platformy, kto w niej uczestniczy, jakie są podstawowe wymagane umiejętności i zasady uczestnictwa. Zbadano, w jaki sposób wzajemne zrozumienie i zaufanie w dialogu można przełożyć na lepszą współpracę w społeczności. Wiodące organy władzy publicznej lub podmioty społeczeństwa obywatelskiego mogą ułatwić dialog w ramach platformy, przyjmując różne role i wyposażając platformę w efektywniejsze metody pracy, skuteczniejsze działania następcze i większy wpływ na społeczność. W niniejszym rozdziale wyjaśniono, jaką rolę na każdym poziomie platformy dialogu może odegrać odpowiedni organ władzy publicznej lub podmiot społeczeństwa obywatelskiego. Wyciągnięte tu wnioski mogą stanowić inspirację do tworzenia platform na szczeblu dzielnicowym, gminnym, regionalnym i krajowym, a nawet europejskim – na którym w kwietniu 2009 r. ustanowiono Europejskie Forum Integracji.

Dzięki międzynarodowej migracji zwiększyła się różnorodność etniczna, kulturowa, religijna i językowa Europy; proces ten będzie trwał nadal. Według wyników badania specjalnego Eurobarometr 217 z 2007 r. większość obywateli UE stwierdziła, że zetknęła się w ostat-

nim czasie z osobami z różnych grup etnicznych, religijnych i narodowościowych i określiła ten kontakt jako pozytywny. Chociaż osobom objętym badaniem trudno było zdefiniować, czym jest „dialog międzykulturowy”, przypisywały one temu określeniu wiele pozytywnych znaczeń: od komunikacji między różnymi społecznościami po transnarodową mobilność, dostęp do kultury i różnorodność językową. W długoterminowej perspektywie Europa może dostrzec wszystkie korzyści, które różnorodność przynosi sytuacji gospodarczej, konkurencyjności, kreatywności i pozycji w świecie.

Zwiększająca się różnorodność społeczeństwa wymaga przystosowania usług publicznych i innych mechanizmów społecznych do nowej zróżnicowanej rzeczywistości. Sposób, w jaki dane miejsce – czy to cały kraj, czy tylko dany region – przystosowuje się do tej różnorodności w perspektywie krótko- i średnioterminowej, może powodować wzrost lub spadek ogólnego poziomu wzajemnego zaufania i zrozumienia w społeczeństwie. Niedawne badania wskazują na przykład, że wysoki poziom różnorodności (tj. różne osoby żyjące razem w obrębie jednej społeczności) może wyzwać „samoizolację” i „dystans społeczny” między ludźmi. W porównaniu z przeciętnymi osobami ludzie żyjący w bardzo heterogenicznych okolicach zazwyczaj:

- w mniejszym stopniu znają swoich sąsiadów i mają do nich mniejsze zaufanie, niezależnie od tego, czy ich wiedza wynika z pochodzenia z tego samego środowiska, czy nie;
- w mniejszym stopniu ufają lokalnym politykom, przywódcom i mediom (co nie oznacza, że gorzej ich znają);
- uczestniczą w życiu politycznym w odmienny sposób, np. przez udział w protestach ulicznych i grupach opowiadających się za reformami społecznymi;
- mają mniejsze poczucie pomyślności;
- uważają, że mają mniejszy wpływ na decyzje polityczne i że możliwość współpracy ich społeczności w celu rozwiązywania wspólnych problemów jest mniejsza.

Ustalenia te stanowią ostrzeżenie, że społeczności pozostawione same sobie w okresie przemian mogą okresowo doświadczać wzajemnego zrozumienia i zaufania na niższym poziomie: zarówno w obrębie grup większościowych i grup mniejszościowych, między grupami większościowymi a mniejszościowymi, jak i wobec władz samorządowych.

Niższy poziom wzajemnego zrozumienia i zaufania często jest przypisywany niższemu poziomowi kapitału społecznego (czyli mniejszej liczbie sieci społecznych i organizacyjnych). Przyjaźń i społeczeństwo obywatelskie dają poszczególnym osobom możliwość nawiązywania znaczących kontaktów i relacji. Siła sieci społecznych i stowarzyszeniowych wpływa na poziom zaufania i solidarności w obrębie społeczności oraz osobistą i ekonomiczną pomyślność jej mieszkańców. Rosnąca różnorodność jest tylko jednym z czynników ogólnego spadku kapitału społecznego w wielu społeczeństwach zachodnich, których członkowie nie są tak aktywni w sferze społecznej i obywatelskiej jak kiedyś.

Rozluźnienie sieci społecznych i stowarzyszeniowych ma negatywny wpływ na integrację społeczną, co może prowadzić do skrajnego indywidualizmu i obojętności na pomyślność

innych ludzi, wzajemnej stereotypizacji i tendencji do szukania kozłów ofiarnych, nie-
możności wypowiedzenia się słabszych grup społecznych, bezczynności wobec rzeczy-
wistych problemów społeczności, konfliktów dotyczących dystrybucji zasobów, a tak-
że wielorakich form dyskryminacji i ekstremizmu ze wszystkich stron.

Rozluźnienie to ma także wpływ na integrację osób nowo przybyłych, których takie sytuacje
dotykają najbardziej. Osiedlając się, osoby nowo przybyłe, które pragną zrekompensować
swój brak kapitału społecznego w kraju, zazwyczaj bardziej polegają na istniejących sieciach
społecznych i stowarzyszeniowych niż na rodowitych obywatelach lub utrwalonych grupach.

Trwałe, znaczące kontakty międzykulturowe pomagają lokalnym mieszkańcom zrozumieć,
w jaki sposób inni – czy to tacy sami jak oni, czy to pochodzący z innych środowisk – zmieniają
się w obrębie coraz bardziej różnorodnego społeczeństwa. Zwiększenie zrozumienia i zaufania
następuje, gdy osoby te zaczynają się postrzegać wzajemnie jako pełnoprawnych członków
społeczności, którzy mają wspólną tożsamość i są zainteresowani pomyślnością innych.

4.1 Organizacja i funkcjonowanie platformy – pokonywanie przeszkód

---

Osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki często skłaniają się do dialogu, aby
uspokoić obywateli, reagując na ważne aspekty konfliktów społecznych. Te konflikty mogą
być symptomatyczne dla większych problemów wynikających z nierówności i niekorzyst-
nej sytuacji w zróżnicowanym społeczeństwie (tj. wyłączenie z rynku pracy, zaniedbane ob-
szary miejskie, rasizm). Napięcia te, jako takie, będą ostatecznie wymagały wynegocjo-
wania właściwej odpowiedzi polityki integracyjnej na konkretne problemy.

Platformę dialogu można uważać za punkt wyjścia procesu negocjowania wspomnianej
odpowiedzi polityki. Może być ona punktem pierwszego kontaktu do pokonywania
nieporozumień i braku zaufania. Zapewniając przestrzeń obywatelską dla otwartej wymia-
ny poglądów, opartej na wzajemnym poszanowaniu, platforma umożliwia rozpoczęcie
rozmów na temat konkretnego problemu. W zależności od tego, w jakich obszarach
brakuje zrozumienia i zaufania, wymiana poglądów może odbywać się wśród imigrantów,
przy udziale innych mieszkańców lub władz publicznych. Uczestnicy angażują się w proces
wzajemnego uczenia się. Włączając swoje różne perspektywy do obopólnego zrozumienia
problemu, budują podstawowe zaufanie i znajdują wspólną płaszczyznę współpracy nad
rozwiązaniem problemu.

Platforma dialogu jest przestrzenią obywatelską, w której rozpoczyna się otwarta, oparta
na wzajemnym poszanowaniu wymiana poglądów wśród imigrantów, przy udziale innych
mieszkańców lub władz publicznych. Jej celem jest budowanie wspólnego zrozumienia
i zaufania między uczestnikami w odniesieniu do konkretnego problemu oraz znalezienie
wspólnej płaszczyzny współpracy nad jego rozwiązaniem.

Zamierzone wyniki i wpływ platformy dialogu

Skuteczne platformy dialogu prowadzą do tworzenia roboczych relacji między uczestnikami, których efektem jest podejmowanie wspólnych działań publicznych, zawiązywanie partnerstw i uruchamianie nowych, stałych mechanizmów konsultacji. Te działania następcze zapewniają nową przestrzeń do nawiązywania znaczących kontaktów, tym razem przy szerszym udziale społeczeństwa. W perspektywie średnioterminowej tworzą się dzięki nim silniejsze sieci społeczne i stowarzyszeniowe oraz podejmowane są konsultacje z udziałem władz publicznych. Partnerzy tworzą nową organizację lub włączają współpracę do głównego nurtu działalności swojej organizacji. W każdym przypadku współpraca ta powinna być samodzielna, bez wsparcia ze strony platformy dialogu.

W perspektywie długoterminowej proces uruchomiony dzięki platformie dialogu może zmniejszyć dystans społeczny i wzmocnić wzajemnie kapitał społeczny i pomyślność wszystkich mieszkańców. Może pomóc w zbliżeniu i zmianie tożsamości na szczeblu dzielnic, miasta, a może nawet na szczeblu regionalnym, krajowym lub europejskim. Przywódcy polityczni i liderzy społeczeństwa obywatelskiego mogą wykorzystać przestrzeń obywatelską do uwzględnienia różnorodności na etapie tworzenia silniejszego poczucia tożsamości właściwego dla większej liczby obywateli oraz do stworzenia bardziej integrującego języka na potrzeby dyskusji o wspólnych problemach.

W polityce krajowej i zagranicznej imigracja może rodzić pytania dotyczące wartości, które są wspólne dla coraz bardziej różnorodnej Europy. UE odpowiada na nie swoim przesłaniem „jedność w różnorodności”, określonym w preambule traktatu UE jako pragnienie pogłębienia „solidarności między swymi narodami w poszanowaniu ich historii, kultury i tradycji”. Biała księga Rady Europy w sprawie dialogu międzykulturowego podejmuje tę ideę i czyni ją równie istotną dla integracji imigrantów, jak dla integracji europejskiej: „Brak dialogu nie uwzględnia wniosków płynących z kulturowego i politycznego dziedzictwa Europy. Gdy zwyciężała prawdziwa determinacja do dialogu z sąsiadami i współpracy ponad podziałami, w historii Europy panował pokój i rozwój... Jedynie dialog umożliwia narodom życie w jedności, w różnorodności”.

Więcej koncepcji i przykładów dialogu międzykulturowego oraz działania w ramach platformy można znaleźć na następujących stronach internetowych:

Wydarzenia w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego 2008:

www.interculturaldialogue2008.eu

Tęczowa księga: dialog międzykulturowy – od praktyki do polityki i z powrotem (The Rainbow Paper: Intercultural Dialogue: From Practice to Policy and Back), dokument sporządzony przez Platformę na rzecz Międzykulturowej Europy:

<http://rainbowpaper.labforculture.org/signup/public/read>

Biała księga w sprawie dialogu międzykulturowego: żyjąc razem jako równi w godności (White Paper on Intercultural Dialogue: Living Together as Equals in Dignity) przygotowana przez Radę Europy:

www.coe.int/t/dg4/intercultural/default_en.asp

Ramy prawne jako ułatwienie dialogu

Platforma dialogu może być umieszczona w określonym kontekście: w miejscu pracy, w szkole, w sferze kultury, usług publicznych, życia religijnego, relacji sąsiedzkich, spraw zagranicznych itd. Każda z tych platform umożliwia wymianę poglądów i wspólne podejmowanie decyzji. Osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki powinny zapewnić obywatelom kraju i obywatelom państw trzecich takie same możliwości uczestniczenia we wspomnianych obszarach. W zależności od tego, w którym obszarze polityki jest możliwe uczestnictwo, możliwości te obejmują prawo do tworzenia stowarzyszeń, partii politycznych lub organizacji związanych z pracą, do otrzymywania funduszy na budowanie zdolności, do głosowania w wyborach lub do stałych konsultacji ze strony władz publicznych.

W ramach wymienionych obszarów polityki możliwe jest wyłonienie wybranych przedstawicieli i innych podmiotów, które będą następnie uczestniczyć w platformach. Obecność takiej społeczności obywatelskiej można rozumieć jako infrastrukturę ułatwiającą funkcjonowanie platform dialogu w danym społeczeństwie.

W 2006 r. czeskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyjęło szerszą interpretację ustawy nr 83/1990, zgodnie z którą stowarzyszenie może założyć każda osoba fizyczna – nie tylko obywatel. Przedtem osoby niebędące obywatelami mogły założyć stowarzyszenie jedynie wtedy, gdy było wśród nich co najmniej trzech obywateli Republiki Czeskiej.

Trybunał Konstytucyjny Hiszpanii uznał w decyzji nr 236/2007, że istnieją pewne fundamentalne prawa dotyczące każdej osoby – niezależnie od jej statusu administracyjnego, wśród których jest prawo do zrzeszania się, tworzenia związków, zgromadzeń i kształcenia.

W Austrii ustawa o Izbie Pracowniczej z 2006 r. i ustawa o ustaleniach instytucjonalnych w miejscu pracy rozszerzyła na wszystkich pracowników będących obywatelami państw trzecich prawo do udziału w wyborach na przedstawicieli związkowych (członków związku, którzy reprezentują współpracowników w kontaktach z zarządem) i na delegatów do Izby Pracowniczej (platformy reprezentującej wszystkich pracowników przedsiębiorstw prywatnych).

Krajowe programy Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich mogą być wykorzystane do finansowania rozwoju krajowych, regionalnych i lokalnych organów konsultacyjnych oraz programów budowania zdolności dla obywateli państw trzecich i ich stowarzyszeń w celu umożliwienia im uczestnictwa w demokratycznym procesie.

http://ec.europa.eu/justice_home/funding/integration/funding_integration_en.htm

Władze krajowe lub lokalne, które wykazały gotowość do stałych konsultacji strukturalnych i które budują zaufanie i zrozumienie, mogą wykorzystywać swoje umiejętności do uruchamiania nowych platform dialogu i stopniowego przechodzenia do bardziej drażliwych zagadnień.

Usunięcie barier w ramach prawnych dotyczących udziału imigrantów w życiu obywatelskim stwarza możliwości rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i organów konsultacyjnych, które w przyszłości staną się głównymi uczestnikami platformy dialogu.

Duńska Rada ds. Mniejszości Narodowych jest krajowym organem konsultacyjnym składającym się z lokalnie wybieranych rad ds. integracji. Kiedy wskutek dochodzenia dziennikarzy telewizyjnych odkryto, że rady lokalne spotykają się z niskim poziomem zadowolenia ich członków i małym zaufaniem ze strony lokalnych polityków, Rada wykorzystała istniejącą strukturę do ułatwienia organizacji pięciu regionalnych platform dialogu w celu ustalenia, jaki będzie najlepszy sposób prowadzenia dialogu w przyszłości. Członkowie rad lokalnych działali w roli głównych koordynatorów, którzy mogli mobilizować transetniczne sieci oraz angażować przedstawicieli samorządu i mediów.

www.rem.dk

Forum Mniejszości jest niezależną organizacją koordynującą, która obejmuje 15 federacji spośród ponad tysiąca lokalnych organizacji migrantów we Flandrii i w Brukseli. Jego fundusze, a także oficjalne uznanie ze strony wspólnoty flamandzkiej, dają Forum możliwość uczestniczenia „z zewnątrz” w nowych dialogach prowadzonych na szczeblu rządowym i ustalania agendy. Jeżeli chodzi o działania wewnętrzne, Forum jest gospodarzem grup roboczych i platform dla swoich członków. Rząd dysponuje w ten sposób „skrótową drogą” wiodącą do różnych grup mniejszości, bez narażania się na ryzyko wyboru jednej z nich jako „arbitralnego rzecznika”. Członkowie mogą wypowiadać się za pośrednictwem Forum i korzystać z jego struktur do budowania potencjału własnej organizacji.

www.minderhedenforum.be

Skupianie się na konkretnym problemie w odpowiedzi na potrzeby społeczności

Platformy powinny unikać skupiania się na szerokim zakresie tematycznym, obejmującym całe pojęcie integracji, a zamiast tego koncentrować się na konkretnych potrzebach i problemach, takich jak zdrowie, zatrudnienie, kształcenie, molestowanie itd. Ukierunkowana na potrzeby platforma opiera się na najistotniejszych problemach występujących w określonym obszarze i dotyczących zarówno imigrantów, jak i rodowitych obywateli. Ukierunkowanie zainteresowania na potrzeby i kwestie stanowiące wspólny punkt odniesienia umożliwia wyeliminowanie zbędnych niekiedy rozróżnień dokonywanych na podstawie np. różnych społeczności. Zasadniczą przesłanką dla sukcesu platformy ukierunkowanej na potrzeby w odniesieniu do konkretnej kwestii integracyjnej jest wysłuchanie argumentów społeczności przyjmujących i społeczności migrantów. Słuchać należy nie tylko na etapie koncepcji, lecz także przez cały czas jej wdrażania. Wymaga to poświęcenia znacznej ilości czasu na konsultacje, odpowiedzi i informacje zwrotne.

Potrzebę stworzenia platformy ocenia się, zwracając się do danej społeczności z prośbą o określenie jej głównych problemów, ustalając, czy jej członkowie uważają, że inni wiedzą o ich problemie, i czy mają do innych wystarczające zaufanie, aby współpracować z nimi w celu rozwiązania problemu.

Forum Uchodźców i Migrantów w Manchesterze próbuje wzmocnić pozycję uchodźców i osób ubiegających się o azyl, aby mogły one wyrażać swoje konkretne potrzeby i aspiracje w celu wpływania na lokalne i krajowe procesy decyzyjne. Przyczynia się to do budowania poszanowania i nawiązywania współpracy wśród uchodźców i migrantów w Manchesterze oraz zapewnia przestrzeń do wymiany umiejętności, informacji i zasobów. Forum powstało w 2006 r. na podstawie karty uchodźcy dla Manchesteru – deklaracji praw i obowiązków sporządzonej przez uchodźców i osoby ubiegające się o azyl i zatwierdzonej przez 100 osób kształtujących politykę i opinię publiczną w Manchesterze, w tym przez radę miasta.

www.mrsn.org.uk/forum

Proces konsultacji, poprzedzający ustanowienie platformy, ujawnia, jakie kwestie o istotnym znaczeniu wywołują różnice opinii i podejrzenia udaremniające współpracę społeczności. Proces ten obejmuje odwoływanie się do sieci transetnicznych, niezależnych koordynatorów i opieraniu się na nowych technologiach w celu wspierania stałego dialogu poza platformą.

Ramowy program „Nowi sąsiedzi” w Barcelonie jest miejską platformą z udziałem usługodawców, władz publicznych i organizacji pozarządowych działających na rzecz ułatwiania łączenia rodzin. Na etapie planowania określono konkretne potrzeby i ustalono przedmiot działania platformy, dokonując tego za pomocą telefonicznego sondażu wśród osób wnioskujących o połączenie rodzin, spotkań z grupami osób, które wcześniej wnioskuje o połączenie rodzin oraz spotkań w biurze rejestracji szkolnej, podczas których gromadzono informacje o trudnościach napotkanych w systemie kształcenia.

W ramach projektu INTI „Wymiana integracyjna”, prowadzonego przez organizację Quartiers en Crise – European Regeneration Areas Network, (Dzielnice w Kryzysie – Europejska Sieć Obszarów Rewitalizacji) ustanowiono osiem lokalnych grup działania skupiających miejscowe zainteresowane strony i wielojęzyczne platformy on-line, którym powierzono zadanie gromadzenia wiedzy specjalistycznej na poziomie lokalnym i regionalnym do celów transnarodowej wzajemnej oceny dotyczącej wdrażania oraz znajomości wspólnych zasad podstawowych na szczeblu lokalnym. Wzajemna nauka i wymiana w ramach grup przyczynia się do budowania potencjału i poprawy relacji roboczych między uczestniczącymi agencjami państwowymi, organizacjami społecznościowymi, lokalnymi organizacjami antydyskryminacyjnymi, pracodawcami, związkami zawodowymi i naukowcami.

www.qec-eran.org

Potrzeby należy wyjaśnić w sposób łatwo zrozumiały, który umożliwi zdobycie szerokiego poparcia wszystkich stron. Łatwiej jest znaleźć wspólną płaszczyznę, gdy dane kwestie określa się w odniesieniu do zwalczania wyłączenia społecznego różnych grup mniejszości lub poprawy warunków pracy bądź stosunków między rodzicami a nauczycielami. Potrzeby należy również dostosować do zmieniających się okoliczności w danej okolicy, co umożliwia elastyczność w obecnym politycznym sposobie myślenia.

Po określeniu przedmiotu działania platformy jej uczestnikom łatwiej będzie znaleźć wspólną płaszczyznę, jeżeli problem został sformułowany z perspektywy integracyjnej, która ma zastosowanie do wszystkich mieszkańców.

Odnosnie do kwestii, kto powinien być członkiem platformy dialogu, organizatorzy mogą zastosować podejście demokratyczne, wybierając „przedstawicieli”, albo podejście bardziej techniczne, wybierając „uczestników”. Problem polega na wyborze metody odpowiedniej dla danej kwestii, metody wiarygodnej w oczach zainteresowanych stron i uwzględniającej asymetryczną dynamikę sił między władzami państwowymi, obywatelami i osobami niebędącymi obywatelami, które posiadają ograniczone możliwości polityczne (szczególnie osobami nowo przybyłymi).

Sposobem na reprezentatywność platformy dialogu jest proces demokratyczny. Jest to procedura, którą stosuje się również w oficjalnych organach konsultacyjnych. Lokalne organy konsultacyjne w krajach, które stosują to zalecenie, np. w Austrii, Danii, Niemczech, Luksemburgu, Portugalii i Szwecji, mogą domagać się, aby ich członkowie byli przedstawicielami obywateli państw trzecich w całej ich różnorodności.

Artykuł 5 ustęp 2 Konwencji Rady Europy z 1992 r. o uczestnictwie cudzoziemców w życiu publicznym na szczeblu lokalnym zaleca zagwarantowanie przez strukturalne organy konsultacyjne, „aby rezydenci zagraniczni [...] mogli być wybierani przez rezydentów zagranicznych na obszarze danego samorządu terytorialnego lub wyznaczani przez poszczególne stowarzyszenia tych rezydentów zagranicznych”.

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/144.htm>

Większość platform dialogu z imigrantami w Europie wybiera podejście bardziej techniczne. Zgromadzone osoby chcą, aby platforma obejmowała właściwych i skutecznych uczestników. Właściwość uczestnika określa się na podstawie jego specjalistycznej wiedzy w zakresie omawianego problemu, ogólnej otwartości na dialog i zaangażowania. Skuteczność uczestnika określa się na podstawie jego zdolności do działania w roli potencjalnego lidera zmian. Przy takim podejściu istotną kwestią nie jest to, czy powstająca platforma będzie reprezentatywna, lecz czy obejmie najważniejsze i najskuteczniejsze podmioty i organizacje.

Członkostwo w forum może również być mieszane. Bezpośrednio wybrani przedstawiciele wnoszą głosy swoich wyborców oraz przewodzą w prowadzeniu dialogu i podejmowaniu decyzji, uczestnicy biorący doraźny udział wnoszą zaś swoją wiedzę specjalistyczną i zdolność do wspierania działań następczych.

Członkowie platformy są „przedstawicielami”, jeżeli zostali wybrani w wolnych wyborach lub „uczestnikami”, jeżeli wybrano ich na podstawie zaangażowania i skuteczności w odniesieniu do danego problemu. Jeżeli platforma ma być postrzegana przez społeczność jako wiarygodna przestrzeń publiczna, jej organizatorzy muszą ocenić, czy konieczne będzie zastosowanie podejścia demokratycznego czy technicznego.

Kryteria uczestnictwa powinny być obiektywne i przejrzyste oraz mieć takie samo zastosowanie do każdego zainteresowanego uczestnika. Zasady dialogu wymagają dobrowolnego, nieprzymusowego uczestnictwa. Specjalne ustalenia lub ingerencje organizatorów (szczególnie w przypadku władz) mogą podważyć wiarygodność

i skuteczność platformy, jej wyniki zaś mogą być postrzegane jako tendencyjne lub sfałszowane w celu posłużenia określonym interesom.

Celowe może być pozostawienie platformy otwartej oraz zrezygnowanie z kryteriów kwalifikowalności i procedury selekcji. Wiele platform ogranicza się tylko do konkretnych obszarów i sektorów (np. administratorów szpitali w danym mieście) lub do określonego czasu działania (np. jednorazowa, krótkoterminowa, doraźna). Większość istotnych uczestników sama dokona wyboru na podstawie zakresu platformy i jej celów.

Platforma organizacji pozarządowych dotycząca polityki azylowej i migracyjnej UE jest otwarta dla wszystkich organizacji pozarządowych z siedzibą w Brukseli, posiadających europejską sieć zaangażowaną w dyskusję na temat rozwoju polityki azylowej, dotyczącej uchodźców i migracyjnej. Została stworzona z inicjatywy Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców, organizacji Amnesty International i Komitetu Kościołów na rzecz Migrantów w Europie. Działa jako otwarta, nieformalna i neutralna politycznie przestrzeń wymiany informacji dotyczących różnych obszarów wiedzy specjalistycznej oraz koordynacji strategii popierania i współpracuje z krajowymi organizacjami członkowskimi zajmującymi się w szczególności uchodźcami, osobami ubiegającymi się o azyl lub społecznościami migrantów bądź organizacjami działającymi w krajach pochodzenia.

www.caritas-europa.org/module/FileLib/NGOPlatformfactsheetlayout.pdf

Forum Diaspory na rzecz Rozwoju (Diaspora Forum for Development – DFD) w Niderlandach skupia 21 krajowych organizacji diaspory reprezentujących migrantów i uchodźców z szesnastu krajów pochodzenia. Służy jako organ koordynujący, poszerzając krąg zwolenników tych organizacji, tworząc strategiczne sojusze horyzontalne oraz wzmacniając ich głos w kształtowaniu polityki w zakresie migracji i rozwoju. Uczestnictwo przywódców migrantów uznano za właściwe na podstawie ich umiejętności przekładania praktycznych doświadczeń na modele instrumentów polityki. Forma spotkań ma służyć promowaniu swobodnych dyskusji między osobami z różnych środowisk.

www.basug.nl/activities/DiasporaForumforDevelopment.pdf

Wiele platform przyjmuje kryteria kwalifikowalności dotyczące składu. Większość chce osiągnąć równowagę między grupami imigrantów a grupami społeczeństwa przyjmującego. Inne idą dalej, uwzględniając różnorodne perspektywy w obrębie grup imigrantów oraz grup społeczeństwa przyjmującego. Kwestia równowagi płci jest często podnoszona w krajach, w których istnieją wymagania prawne lub silne tradycje w odniesieniu do równości płci w procesach decyzyjnych. W odniesieniu do społeczeństwa przyjmującego ważnym czynnikiem uwzględnienia różnorodności poglądów jest także wiek. Z kolei w odniesieniu do imigrantów istotnym kryterium może być pokolenie (tj. pierwsze, drugie, trzecie). W zależności od danej kwestii organizatorzy mogą chcieć zrównoważyć udział organizacji religijnych, kulturalnych lub etnicznych. Gwarantuje to, że nie zostaną pominięte młodsze, mniejsze lub bardziej rozdrobnione grupy.

Od 1997 r. Krajowa Struktura Dialogu na rzecz Grup Mniejszości Etnicznych zapewnia rządowi niderlandzkiemu solidną podstawę prawną i finansową do konsultacji z mniejszościami etnicznymi, która uzupełnia istniejące zasady demokratyczne. Wszelkie spory między uczestnikami dialogu a rządem rozstrzyga niderlandzki parlament. Jednym z czterech formalnych celów tej struktury jest zapewnienie narzędzia rozładowującego konflikty w okresie napięć społecznych. Kryteria finansowania i uczestnictwa określa prawo. Organizacje mniejszościowe muszą mieć zasięg ogólnonarodowy, dopuszczać do stanowisk kierowniczych kobiety i drugie pokolenie i posiadać radę dysponującą umiejętnościami i wiedzą specjalistyczną z różnych ważnych obszarów polityki, takich jak mieszkalność, rynek pracy czy kształcenie. W latach 2004 i 2005 przeprowadzono ocenę reprezentatywności organizacji mniejszościowych na podstawie każdego z kryteriów, co doprowadziło do wykluczenia jednej organizacji, która nie spełniała warunków.

www.minderheden.org/lom.html

Krajowe programy Europejskiego Funduszu Integracji mogą być wykorzystane także do zwiększenia uczestnictwa obywatelskiego osób z poszczególnych grup, do których dotarcie jest utrudnione lub które tradycyjnie podlegają wykluczeniu, takich jak osoby pozostające na utrzymaniu osób wybranych w ramach programów przyjmowania, dzieci, kobiety, osoby starsze, analfabeci lub osoby niepełnosprawne.

http://ec.europa.eu/justice_home/funding/integration/funding_integration_en.htm

Te zróżnicowane kryteria oznaczają, że platforma nie lekceważy wewnętrznych sprzeczności i konfliktów wśród imigrantów i społeczeństwa przyjmującego. Daje możliwości zbliżenia tych społeczności, co prowadzi do tworzenia lepszej sieci kontaktów i bliższej współpracy.

Członkostwo w krótkoterminowych platformach dotyczących konkretnych sektorów może być otwarte i zróżnicowane. W innych przypadkach można przyjąć kryteria kwalifikowalności dotyczące właściwego charakteru, skuteczności i zrównoważonego składu. Celem stosowania kryteriów jest zaangażowanie zainteresowanych stron posiadających największą wiedzę specjalistyczną i wpływ na różne grupy społeczności.

Zasady zaangażowania – równość i wzajemne poszanowanie wśród uczestników

Wszyscy uczestnicy muszą uzgodnić między sobą zasady równości i poszanowania oraz zobowiązać się do przestrzegania powszechnych praw człowieka i rządów prawa. Żaden uczestnik – czy to społeczeństwo przyjmujące, czy imigranci, czy też władze publiczne – nie może uznawać się za wyłącznego depozytariusza lub strażnika tych podstawowych wartości. Zaangażowanie przejawia się w otwartości, z jaką uczestnicy wzajemnie się traktują.

Zasada równego traktowania oznacza w praktyce, że każdy z uczestników może kształtować program działań platformy i wypowiadać się na równi z innymi. Uczestnicy nie mogą liczyć na to, że zdominują dialog lub wyjdą z niego zwycięsko, tak jak ma to miejsce w debacie, ponieważ celem jest opracowanie podstaw wzajemnego zrozumienia i zaufania, które ułatwiają budowanie koalicji i praktyczną współpracę.

W ramach procesu, w którym przestrzega się zasad równego traktowania uczestników, należy pokonywać nierówności, które są charakterystyczne dla partnerstw nawiązywanych między podmiotami publicznymi, prywatnymi i organizacjami pozarządowymi oraz dla wzajemnej dynamiki sił między większością a mniejszością. Organizacje pozarządowe społeczeństwa przyjmującego mogą pełnić oficjalne funkcje określone przez państwo i mieć łatwiejszy dostęp do zasobów, co zwiększa ich możliwość uczestnictwa w porównaniu z mniejszymi organizacjami pozarządowymi imigrantów. Dostęp do zasobów oraz uznanie religijne i kulturalne mogą być przykładami napięć, które dialog stara się łagodzić. Jeżeli platformy dialogu nie podejmą kwestii potencjalnej nierównowagi, mogą stać się przejawem problemu, który mają rozwiązać. Uczestnicy mogą wykazywać wrażliwość na tę dynamikę, rozważając środki, które umożliwiają przedstawicielom imigrantów wnoszenie równie cennego i na równi docenianego wkładu.

Initiative Minderheiten w Austrii, zwana również Platformą Mniejszości, opowiada się za równym traktowaniem mniejszości i za przyznawaniem im równych praw, określając je jako grupy doświadczające dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, przynależność społeczną lub religijną, orientację seksualną lub niepełnosprawność. Podstawą definicji nie jest liczebność danej grupy, ale brak możliwości realizacji własnej koncepcji na życie na równych i sprawiedliwych warunkach. Celem organizacji pozarządowej jest budowanie sojuszków wśród stowarzyszeń, organizacji i osób z tych różnorodnych grup, w celu popierania konkretnych postulatów społeczno-politycznych.

www.initiative.minderheiten.at

Finansowanie – partnerskie podejście do równości i poszanowania

Biorąc pod uwagę, że wiele organizacji pozarządowych i stowarzyszeń imigrantów prowadzi wolontariusze i że pracują one na rzecz różnorodnych społeczności, do których dostęp jest utrudniony, platformy mogą rozważyć koncepcję „partnerstwa” w celu radzenia sobie z ważnymi problemami operacyjnymi, takimi jak finansowanie. Partnerstwo może być lepiej dostosowane do organizacji społeczeństwa obywatelskiego i mniejszości, w których stosuje się różne modele uczestnictwa i które mają do czynienia z innymi uwarunkowaniami finansowymi niż podmioty państwowe, partnerzy społeczni lub inne zainteresowane strony o ugruntowanym działaniu. Proces podejmowania decyzji w sprawie przydzielania środków nie koliduje z procesem dialogu, gdy jest on zdecentralizowany, oparty na dowodach i w pełni przejrzysty. W ten sposób organizacje mogą uzyskać środki techniczne umożliwiające im partnerskie uczestniczenie w dialogu, bez konieczności podejmowania kompromisów (rzeczywistych lub pozornych) w zakresie ich fundamentalnych obowiązków przyjętych w roli demokratycznie wybranych przedstawicieli wyborców lub członków.

Zgodnie z podejściem partnerskim organizatorzy finansują uczestnictwo organizacji pozarządowych i wolontariackich w zamian za ich wiedzę specjalistyczną i kontakty.

Biuro Wsparcia Technicznego dla Stowarzyszeń Imigrantów (GATAI) w Portugalii współpracuje z Radą Konsultacyjną ds. Imigracji przy podejmowaniu decyzji dotyczących akceptacji stowarzyszeń imigrantów i zapewnianiu wsparcia technicznego sieciom różnych społeczności imigrantów. Zakłada się, że organizacje, które posiadają status stowarzyszenia imigrantów, są uprawnionymi przedstawicielami, najbardziej odpowiednimi do współpracy partnerskiej w zakresie działalności kulturalnej. GATAI zapewnia przestrzeń, infrastrukturę i specjalistyczną wiedzę techniczną, uczestniczy w projektach, ocenia i monitoruje te projekty oraz organizuje regularne spotkania ze stowarzyszeniami imigrantów. W okresie od lipca 2002 r. do lutego 2005 r. zatwierdzono 88 wniosków o wsparcie finansowe w łącznej wysokości około 962 tys. euro.

www.acidi.gov.pt/modules.php?name=News&file=article&sid=2674

CAISA to Międzynarodowe Centrum Kultury założone w 1996 r. i wspierane przez Biuro ds. Kultury Miasta Helsinki. Wspiera ono działalność kulturalną grup etnicznych na szczeblu miejskim, ułatwiając w ten sposób wzajemne relacje między imigrantami a pozostałą ludnością Helsinek. Z przeprowadzonej niedawno oceny wynika, że stowarzyszenia imigrantów odnoszą duże korzyści ze wsparcia materialnego i rzeczowego, ponieważ same nie są w stanie wytworzyć wystarczających zasobów do zorganizowania swojej działalności i dotarcia do fińskiego społeczeństwa.

www.caisa.fi

Izba Mniejszości Narodowych w Pradze w Republice Czeskiej zapewnia przestrzeń biurową i dotacje dla obywatelskich stowarzyszeń mniejszości. Izba służy jako punkt kontaktowy umożliwiający współpracę i spotkania mniejszości narodowych i zainteresowanych członków społeczeństwa.

www.dnm-praha.cz

Rozwijanie podstawowej wiedzy i umiejętności

Do zapoznania wszystkich partnerów z zasadami funkcjonowania platformy, dostarczenia im podstawowej wiedzy, kompetencji międzykulturowych oraz zestawu narzędzi obejmujących umiejętności i strategię mogą posłużyć szkolenia i spotkania informacyjne. Szkolenia w zakresie umiejętności przywódczych i mediacyjnych zwiększają również zdolność organizatorów do prowadzenia platformy dialogu. Platformy dialogu mogą zatem stanowić część strategii poszczególnych organizacji w zakresie międzykulturowego uczenia się.

Celem platformy „Pokolenie” w Amadorze, niedaleko Lizbony (Portugalia), jest lepsze zrozumienie dynamiki wpływającej na poczucie wykluczenia społecznego, wagarowanie i porzucanie szkoły przez młodych imigrantów w tej znajdującej się w niekorzystnej sytuacji miejscowości. Władze samorządowe, organizacje wolontariackie, szkoły państwowe i lokalna rada parafialna zorganizowały kongres i warsztaty dla młodzieży. Pięciu młodych mieszkańców wyszkolono jako koordynatorów mających pełnić rolę pośredników między środowiskiem dzielnicy a społecznościami zewnętrznymi.

www.eukn.org/binaries/portugal/bulk/practice/2008/3/generation.pdf

Europejska Konfederacja Związków Zawodowych (EUTC) przedkłada swoim członkom sprawozdanie z badań i plan działania dotyczący układów zbiorowych w zakresie ważnych kwestii dla pracowników migrujących i pochodzących ze środowisk mniejszości etnicznej, które mogą być wykorzystane jako narzędzia dialogu na temat integracji w miejscu pracy. Dokumenty te przedstawiają główne zagadnienia, które powinna obejmować polityka w zakresie układów zbiorowych, oraz podkreślają sukcesy konfederacji krajowych lub organizacji członkowskich.

www.etuc.org/r/113

Stowarzyszenie Migracja, Solidarność i Wymiana na rzecz Rozwoju (Migration Solidarité Et Echanges Pour Le Développement – AMSEAD) w Strasburgu (Francja) zorganizowało dwutygodniową wymianę zatytułowaną „Spotkanie kultur” dla 36 młodych osób z trzech europejskich krajów przyjmujących (Niemcy, Szwecja i Francja) i trzech śródziemnomorskich krajów, z których pochodzą osoby migrujące (Turcja, Liban, Algieria). Trwające pół dnia seminaria, warsztaty kulturalne i wizyty poświęcone były kwestiom migracji i nierówności między Północą a Południem, tożsamości i różnorodności kulturowej wśród mniejszości, roli religii w integracji oraz tego, w jaki sposób Europa powinna podchodzić do praw imigrantów.

<http://amsed.fr/echanges.php>

Podjęcie praktyczne

Decyzje dotyczące realizacji i funkcjonowania platformy (tj. jej struktury, miejsca i czasu) mogą być podejmowane przy wykorzystaniu podejścia praktycznego, którego podstawą jest zasada aktywnego włączenia. Podejście to pociąga za sobą twórcze i elastyczne rozwiązania, takie jak wieczorne porady dla pracowników, usługi w postaci opieki nad dziećmi realizowane na rzecz rodziców oraz pokrywanie kosztów transportu dla osób potrzebujących. Biorąc pod uwagę, że faktyczny poziom znajomości języków i swoboda porozumiewania się migrantów może być w praktyce niższa niż wynika to z ich deklaracji, dostępność tłumaczy ustnych może zagwarantować, że ograniczone możliwości językowe nie staną się przeszkodą w budowaniu wzajemnego zaufania i zrozumienia za pośrednictwem dialogu. Ponadto w agendach i harmonogramach należy pozostawić miejsce na zajęcie się nowymi kwestiami, których pojawienie się jest nieuniknione wraz ze zgromadzeniem się partnerów i uruchomieniem procesu.

Poczas gdy decyzje dotyczące sposobu realizacji platformy (tj. jej struktury, miejsca, czasu i interpretacji) opierają się na zasadach aktywnego włączenia, każdy mały, praktyczny krok przyczynia się do kształtowania kultury otwartego dialogu, opartego na wzajemnym poszanowaniu.

Głównym priorytetem Krajowej strategii międzykulturowej dla służby zdrowia zarządu służby zdrowia w Irlandii jest wprowadzenie monitorowania równości etnicznej. Aby planowanie i ocena w większym stopniu odpowiadały potrzebom i opierały się na faktach, potrzebna jest m.in. znajomość potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia świadczeniobiorców z różnych środowisk. W procesie konsultacji w ramach strategii wykorzystano wiele elastycznych i twórczych odpowiedzi w celu aktywnego zaangażowania grup, do których dotarcie jest utrudnione, takich jak pracownicy migrujący, osoby nieposiadające dokumentów i kobiety z konserwatywnych środowisk, które czują się niekomfortowo w trakcie spotkań publicznych. Koordynatorzy zorganizowali konsultacje wieczorne, zastosowali różne formy spotkań – od dużych warsztatów i badań po zogniskowane wywiady w małych grupach i wywiady indywidualne, zapewnili wsparcie w zakresie transportu i opieki nad dziećmi, a także w stosownych przypadkach zapewnili obecność tłumaczy.

www.lenus.ie/hse/bitstream/10147/45775/1/9101.pdf

Zagwarantowanie spójności między poszczególnymi sektorami i szczeblami sprawowania władzy

Platformy dialogu pojawiają się w Europie w sposób nieplanowany i nieregularny w wielu różnych sektorach. Wytyczne rządowe dotyczące organów konsultacyjnych lub układów zbiorowych w odniesieniu do integracji funkcjonują w północno-zachodniej Europie od czasów powojennych, natomiast dialog między religiami to rozwiązanie współczesne. Wiele projektów w sektorze kultury i kształcenia pojawiło się w minionym dziesięcioleciu, ze szczególnym natężeniem podczas Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego 2008.

Platformy dialogu mogą dotyczyć zagadnień międzysektorowych, np. dostępu do mieszkalnictwa, rynku pracy i kształcenia. Podejmowanie roli organizatora platformy dialogu zobowiązuje organ władzy publicznej do zapewnienia spójności polityki i dialogu.

Partnerstwa na rzecz równości w Zjednoczonym Królestwie łączą rady lokalne i takie organy podstawowej władzy publicznej, jak policja, fundusze opieki podstawowej i służby wolontariackie; ich celem jest dyskusja nad działaniami dotyczącymi równości i różnorodności w zakresie świadczenia usług w społeczności oraz ich koordynacją. Jednym z przykładów jest partnerstwo na rzecz równości w Sefton.

www.sbp.sefton.gov.uk/Default.aspx?page=357

Od dialogu i działania doraźnego do dialogu i działania stałego

Stworzenie platformy powoduje wzrost oczekiwań społeczeństwa i zainteresowanych stron odnośnie do pomyślnego rozwiązania istniejących problemów. W związku z tym planowanie wyników wymaga szczególnej uwagi. Organizatorzy będą musieli poświęcić dużo czasu na utrzymanie głównego punktu ciężkości platformy i zarządzanie różnorodnymi interesami jej uczestników. Nie powinni oni rezygnować z możliwości zgromadzenia zainteresowanych stron, które posiadają potencjał umożliwiający im realizację celów platformy.

W przeciwnym razie działalność platformy może skończyć się na ciągłych dyskusjach. Może to prowadzić do znużenia konsultacjami; jeżeli nie zrobiono niczego w sprawach podejmowanych w ramach jednej platformy, zaangażowane w nią strony stracą zainteresowanie uczestnictwem w kolejnej platformie.

Nie można oczekiwać, że platformy dialogu będą rozwiązywać problemy w trybie natychmiastowym. Przełożenie dialogu na działanie wymaga od uczestników, aby od samego początku postrzegali platformę nie jako jednorazowe wydarzenie, lecz część procesu, w który mogą się zaangażować w sposób zdecydowany. Obowiązek podejmowania działań następczych spoczywa w większym stopniu na samych organizatorach, szczególnie jeżeli platformę firmuje organ władzy publicznej.

W zależności od stopnia wzajemnego zrozumienia i zaufania osiągniętego wśród uczestników, platformy mogą przynieść ich uczestnikom i społeczności różne wyniki i efekty.

Dialog może na przykład przybrać formę wzajemnej wymiany informacji. Uczestnicy podają swoją interpretację i wyrażają stanowisko na temat danej sytuacji. Fakt, że różne strony zasiadają do otwartej wymiany poglądów, która oparta jest na wzajemnym poszanowaniu, może służyć uspokojeniu społeczeństwa, jakkolwiek jest to uspokojenie symboliczne i chwilowe.

W wyniku dialogu uczestnicy odkrywają w sobie nową wrażliwość na odmienne opinie. Na znak zaufania dostosowują oni te różnice na poziomie retorycznym. Te niewielkie dostosowania przenikają do sposobów ludzkiego myślenia i mówienia o danej kwestii. W tym scenariuszu uczestnicy dostosowują się wzajemnie w ramach publicznych wypowiedzi, które stają się mniej radykalne, a bardziej integrujące.

Idąc krok dalej, uczestnicy uzgadniają wspólne, bardziej złożone rozumienie danej kwestii oraz określają wspólną płaszczyznę oraz korzyści płynące z różnorodności. Kończąc dialog, partnerzy wyrażają wzajemne zaufanie i otwarcie wzywają do działań społecznych, których celem jest zainspirowanie działań następczych podejmowanych przez innych członków społeczeństwa obywatelskiego. Takie wyniki mogą mieć większy wpływ na sposób myślenia i wypowiadania się społeczeństwa. Postulaty mogą prowadzić do podejmowania doraźnych działań przez członków społeczności, które wzmacniają, przynajmniej tymczasowo, sieci społeczne i stowarzyszeniowe danej społeczności.

Niemiecka Konferencja Islamska (DIK) stanowi forum stałego dialogu prowadzonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z mieszkańcami i obywatelami Niemiec pochodzenia muzułmańskiego na takie tematy, jak integracja, ekstremizm i zasady polityki społecznej i religijnej. W wyniku sesji plenarnych, które odbyły się w latach 2007–2008, piętnastu przedstawicieli różnych szczebli sprawowania władzy oraz piętnastu przedstawicieli niemieckich społeczności muzułmanów uzgodniło tymczasowe podsumowanie wniosków z prac czterech grup roboczych DIK.

Określono w nim wspólne rozumienie procesu integracji, sposób finansowania badań w celu zebrania większej ilości danych empirycznych na temat sytuacji życiowej muzułmanów w Niemczech, sposoby na przyspieszenie wprowadzenia nauki religii islamskiej w szkołach publicznych, podnoszenie świadomości mediów i zapewnienie obszaru wymiany informacji do dalszej współpracy. Zwiększenie przejrzystości w zakresie doradztwa i zaleceń, akceptowanie dialogu przez rozszerzenie możliwości uczestnictwa oraz zwiększenie obiektywizmu niemieckich debat na temat praktyk religijnych islamu to cele nowej strony internetowej.

www.deutsche-islam-konferenz.de

W trakcie dialogu uczestnicy uzgadniają także konkretne ramy działań następczych.

Mogą oni postanowić o wprowadzeniu trwałego dialogu poprzez zinstytucjonalizowanie platformy. Jeżeli organizatorem platformy jest organ władzy publicznej, może włączyć dialog do głównego nurtu struktury konsultacji danego resortu rządowego. Wynikiem takiej zmiany instytucjonalnej są m.in. mocniejsze sieci stowarzyszeniowe i wspólna wizja celów wśród organizacji pracujących nad tą samą kwestią.

Dążąc do nawiązywania kontaktów między przedstawicielami organizacji muzułmańskich a biurem zastępcy burmistrza miasta Monachium, utworzono „muzułmański okrągły stół” i Radę Muzułmanów. Platformy utrwaliły się jako sieć kontaktów i doprowadziły do przyjęcia przez radę miasta wniosku dotyczącego pogrzebów muzułmańskich i wprowadzenia nauki religii islamskiej, dokonując tego w bliskiej współpracy z monachijskimi szkołami i okrągłym stołem.

www.muenchen.de/interkult

Narodowy Komitet Doradczy ds. Rasizmu i Międzykulturowości (NCCRI) w Irlandii stanowi platformę dialogu międzykulturowego, której celem było dążenie do konsensusu i rozwój polityki informacyjnej w latach 1997–2008; w tym okresie została ona włączona do głównego nurtu prac rządu.

www.nccri.ie

W podobny sposób uczestnicy mogą zdecydować o ustanowieniu nowych platform dotyczących innych problemów. Istnieje możliwość ponownego otwarcia i dostosowania członkostwa, podczas gdy zmienia się rola organizatora. Dzięki temu uczestnicy gromadzą kapitał wzajemnego zrozumienia i zaufania w jednym obszarze, co umożliwi zajęcie się innym obszarem z nadzieją na osiągnięcie pozytywnego efektu przenikania.

W każdym ze swoich programów prac uczestnicy przyjmują krótkoterminowe zobowiązania w celu podjęcia wspólnych działań. Te działania publiczne opierają się na wzajemnym zrozumieniu i zaufaniu wśród uczestników, co jest punktem wyjścia do pogłębienia zrozumienia i zaufania między uczestnikami a ogółem społeczeństwa. Prowadzi to do tymczasowego wzmocnienia sieci stowarzyszeniowych i społecznych. W celu zapewnienia wspólnej realizacji działań w wyznaczonych ramach czasowych i w sposób zorganizowany wprowadza się mechanizmy koordynacyjne i wykonawcze.

Zmierzając do przełożenia dialogu na działanie, po zakończeniu pierwszego szczytu dotyczącego integracji w Niemczech w lipcu 2006 r. ustalono w ramach „Narodowego planu integracji” wyraźne cele oraz ponad 400 środków i dobrowolnych zobowiązań podmiotów państwowych i niepaństwowych na różnych szczeblach sprawowania władzy. Pierwsze sprawozdanie z postępów przedstawiono w listopadzie 2008 r.

www.bundesregierung.de/nn_6516/Content/EN/StatischeSeiten/Schwerpunkte/Integration/kasten1-der-nationale-integrationsplan.html

Podczas omawiania możliwych działań organizatorzy powinni unikać nadmiernego narzucania rozwiązań. Platformy uzyskują lepszą akceptację działań następczych, jeżeli są one wynikiem ich własnych pomysłów. Na przykład „decydujące zaangażowanie” obejmuje prawo do protestów, petycji, popierania i reprezentowania różnych interesów. Uczestnicy i społeczeństwo oczekują ponadto od władz publicznych uwzględnienia ich opinii w przyszłym programie prac.

W 2007 r. w ramach „Programu działań na rzecz spójności społecznej w środowisku sąsiedzkim” realizowanego w kraju związkowym Berlin pół miliona euro przeznaczono na projekty „Tandem”, których celem było nawiązanie trwałej współpracy między organizacjami imigrantów a społeczeństwem przyjmującym i instytucjami publicznymi, w latach 2008–2009 zaś – milion euro. Realizowane są wspólne projekty w zakresie kształcenia młodzieży, działań antidyskryminacyjnych i szkoleń osób dorosłych; celem krótkoterminowym jest przekazywanie wiedzy i budowanie potencjału stowarzyszeń imigrantów.

www.berlin.de/lb/intmig/index.html

Rada ds. Religii w Genui organizuje regularne spotkania w ramach dialogu między szesnastoma wspólnotami religijnymi i dwoma stowarzyszeniami ekumenicznymi, zachęcając do lepszego przekazywania wiedzy i sprawniejszej komunikacji z administracją publiczną. Co roku rada stara się przygotować co najmniej jedną wspólną publikację i podjąć wspólne działania z udziałem obywateli reprezentujących różne kultury i religie.

www.comune.genova.it

Uczestnicy przyjmują długoterminowe zobowiązania do współpracy z nadzieją, że zyski krótkoterminowe utrzymają się, nawet jeżeli platforma dialogu przestanie istnieć, a uwaga społeczeństwa i polityczne programy działań skupią się na innych kwestiach. Aby tak się stało, wprowadza się publiczne oceny i mechanizmy informacji zwrotnej w odniesieniu do realizacji i wyników wspólnych działań.

Dzień Dialogu w Rotterdamie jest obecnie organizowany przez platformę złożoną z przedstawicieli 74 różnych organizacji. Członkowie szkolą dziennych koordynatorów dialogu, którym powierza się rolę tworzenia bezpiecznego środowiska dla uczestniczących w platformie mieszkańców Rotterdamu, tak aby mogli oni wzajemnie poczuć się w takich istotnych obszarach, jak wspólne życie w wielokulturowym mieście, poczucie przynależności i tożsamości. Członkowie korzystają odpowiednio ze swoich sieci, tak aby w Dniu

Dialogu możliwe było dotarcie do jak największej liczby mieszkańców, bez konieczności przeznaczania dużego budżetu na działania w zakresie *public relations*. Członkowie twierdzą, że wspólna praca w ramach platformy stała się dla ich organizacji celem samym w sobie. W 2007 r. w Dniu Dialogu wzięło udział 1700 mieszkańców Rotterdamu. Oceny pokazują, że uczestnicy są bardzo entuzjastycznie nastawieni do tego procesu. Organizatorzy zauważają, że pomysł ten podjęto 20 miast w Niderlandach, a także Berlin i Bruksela.

www.dagvandedialog.nl

Działająca w latach 1993–2006 Grupa Pokoju Kobiet z Birmingham była niewielką grupą modlitewną stanowiącą część łańcucha modlitewnego kobiet utworzonego w reakcji na wojny w Bośni. Przekształciła się ona z wąskiej grupy ekumenicznej w grupę łączącą różne wyznania, która w czasie największej aktywności gromadziła na każdym spotkaniu 80–100 kobiet 30 narodowości, różniących się pod względem wyznania, rasy, wieku i pochodzenia. Otwarcie dyskutując, uczestniczki zyskały większe wzajemne zrozumienie w kwestiach wiary, pracy i doświadczeń życiowych. W wyniku dialogu wzrosła liczba projektów usług świadczonych na rzecz społeczeństwa, zorganizowano podróże grupowe, utworzono sieci z innym podmiotami działającymi w obszarze integracji i zgromadzono fundusze na pomoc ofiarom kataklizmów, kobietom będącym uchodźcami i organizacjom pracującym na rzecz migrantów. Jednym z największych sukcesów grupy było zatrudnienie mułmańskich, sikhijskich i hinduskich kobiet-kapelanów w szpitalach w Birmingham.

W 1997 r. w kopenhaskiej dzielnicy Nørrebro (Dania) rozpoczęto projekt „Ojcowie imigranci zwiększają bezpieczeństwo społeczności”. Aby rozwiązać brutalne konflikty między policją i młodzieżą z drugiego pokolenia imigrantów, grupa 70 ojców i lokalny imam podjęli dialog z grupą chłopców na tematy związane z odpowiedzialnością osobistą i społecznościową. Miejskowy samorząd i wolontariusze z Czerwonego Krzyża wsparli następnie działania, których zakres objął dziewczęta z drugiego pokolenia imigrantów, w ramach których przewidziano także lekcje języka duńskiego i arabskiego. Oceniono, że projekt przyczynił się do zwiększenia zaufania między ojcami, młodzieżą i miejscowym samorządem.

www.idebanken.no/english/Goodexamples/bibliotek_engelsk/ProsjektID.asp?ProsjektID=256

4.2 Rola wiodącego organu władz publicznych lub wiodącej organizacji społeczeństwa obywatelskiego

Uznane postacie publiczne będą musiały wesprzeć platformę w celu dostosowania jej do procesu kształtowania polityki w zakresie integracji i kompetencji międzykulturowych wszystkich zainteresowanych stron. Polityka tworzy ramy, w których społeczeństwo obywatelskie podejmuje dialog. Władze publiczne mogą włączać dialog do głównego nurtu swoich prac i zwiększać jego wpływ przez powiązanie go z różnymi szczeblami i sektorami. Jednak władze, które mogłyby udzielić platformom największego wsparcia, mogą nie posiadać wystarczających zdolności do ich prowadzenia lub zorganizowania.

Zasady subsydiarności i bliskości sprawiają, że najbardziej wiarygodni i odpowiedni do objęcia roli organizatora i przewodniczącego są przedstawiciele niższego szczebla władzy, najbliżsi obywatelom. Dzięki platformie, która sama w sobie stanowi widzialny

znak wielorakiego zaangażowania społeczności, lepiej można koordynować współpracę władz miejskich z poszczególnymi grupami imigrantów, ich społecznością, lokalnymi środowiskami sąsiedzkimi i całym obszarem miejskim.

Platformy mogą także powstawać jako inicjatywy społeczeństwa obywatelskiego, podejmowane przez odpowiednie organizacje kulturalne, edukacyjne i religijne. Czynniki wspomagającymi ich tworzenie mogą być również fundacje, partnerzy społeczni i inne podmioty sektora prywatnego.

W każdej platformie dialogu można wyróżnić cztery etapy: porozumienie i przygotowanie, dialog i wymiana, refleksja i sprawozdawczość oraz ocena i działanie. Władze publiczne i liderzy społeczeństwa obywatelskiego pełnią na tych etapach różne funkcje.

Porozumienie i przygotowanie

Władze na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim mogą finansować platformy dialogu i zachęcać do ich rozwoju, określając – w ramach zaproszeń do składania ofert – priorytety oraz wymagania i obowiązki. W tym celu można także ustanowić specjalny fundusz. W innych przypadkach władze mogą pomagać w pozyskiwaniu funduszy, nawiązując stosunki z potencjalnymi donatorami i uwzględniając ich oczekiwania.

Dialog nawiązywany dzięki platformie jest wynikiem gruntownych przygotowań oraz dyskusji między partnerami i reprezentowanym przez nich zapleczem. Aby wnieść jak najlepszy wkład w uzgadnianie celów, władze publiczne mogą wesprzeć działania rozpoznawcze, które pozwalają na ocenę obecnej sytuacji, oczekiwań różnych stron i potrzebnych metod dialogu. Władze mogą finansować działania lub zapewniać szkolenia, badania i spotkania informacyjne dotyczące sytuacji życiowej mieszkańców będących migrantami oraz odnośnych aspektów polityki, czy to społeczno-gospodarczych, czy to integracyjnych i antydyskryminacyjnych. Mogą również uczestniczyć w organizowaniu spotkań między partnerami dialogu i reprezentowanymi przez nich organizacjami, członkami lub mieszkańcami. Konieczne może okazać się rozważenie przez władze środków lub działań finansowych, które podejmują kwestię możliwych sposobów postrzegania kooptacji, w szczególności w przypadku organizacji reprezentujących społeczności migrantów.

Władze publiczne lub liderzy społeczeństwa obywatelskiego umożliwiają stworzenie platformy dialogu, finansując przygotowawczą ocenę potrzeb i konsultacje społeczne, sekretariat, a także uczestnictwo oraz szkolenia jej członków.

W Hiszpanii funkcję tę pełni na przykład fundacja Luisa Vivesa, dążąc do zwiększania potencjału organizacji pozarządowych, w szczególności migrantów, przez zapewnianie specjalistycznej pomocy technicznej i współpracy.

www.fundacionluisvives.org

Dialog i wymiana

Najmniej aktywną rolą, jaką mogą odegrać władze publiczne, jest rola obserwatora, który przysłuchuje się wymianie doświadczeń w ramach platformy i wyciąga z nich wnioski. Władze mogą być następnie wezwane do wypowiedzenia się w roli eksperta w odniesieniu do danego obszaru polityki. Mogą też uzyskać bardziej formalną rolę organizatora. Rolę tę mogą dzielić z podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, fundacjami i partnerami społecznymi, którzy często stoją w tle działań podejmowanych w ramach platformy dialogu. Rola ta wiąże się z funkcją gospodarza platformy i z organizowaniem dyskusji przez formułowanie uwag wstępnych i końcowych. Władze mogą być także zaproszone do pełnienia bardziej aktywnej funkcji moderatora, którego zadaniem jest przewodniczenie spotkaniu i koordynowanie – wraz z partnerami – porządku obrad. Ich zaangażowanie może wzrosnąć, jeżeli niski poziom zaufania wśród partnerów będzie wymagał mediacji. Ponadto władze publiczne mogą uczestniczyć bezpośrednio w dialogu jako najbardziej odpowiedni i reprezentatywny partner podejmujący kwestie służące budowaniu zrozumienia, szczególnie w odpowiedzi na dramatyczne wydarzenia polityczne lub społeczne.

Władze lub podmioty społeczeństwa obywatelskiego mogą pełnić kilka funkcji: „zaufanego pośrednika” ułatwiającego otwartą i opartą na wzajemnym poszanowaniu wymianę poglądów, organizatora lub moderatora, zwykłego uczestnika, eksperta udzielającego konsultacji lub zainteresowanego obserwatora.

Rada miejska Dublinia promuje integrację za pośrednictwem politycznego udziału w „Projekcie głosujących migrantów”. Młodym liderom obdarzonym zaufaniem własnych środowisk imigracyjnych, szczególnie z grup osób nowo przybyłych, zapewnia się szkolenia, wielojęzyczne materiały promocyjne i zasoby potrzebne do organizowania w ich społecznościach sesji zachęcających do udziału w głosowaniu.

www.dublin.ie/arts-culture/migrant-voters-campaign.htm

Publiczna Fundación Pluralismo y Convivencia (Pluralizm i Współzycie) działa w Hiszpanii jako platforma dialogu; w jej skład wchodzi przedstawiciele różnych mniejszości religijnych. Fundacja wspiera opracowywane przez nich projekty dotyczące integracji w obszarze kultury, edukacji i społeczeństwa. Innym obszarem działania jest rozpowszechnianie w społeczeństwie hiszpańskim informacji na temat wspomnianych społeczności religijnych w celu walki ze stereotypami i uprzedzeniami społecznymi.

www.pluralismoyconvivencia.es

Refleksja i sprawozdawczość

Dialog nie kończy się wraz z faktyczną wymianą. Stanowi raczej stały proces powtarzania i ponownego rozważania, porozumienia i wyrażania sprzecznego stanowiska, podobieństw

i różnic, działania zgodnego z protokołem i eksperymentowania. Proces ten jest kontynuowany w dalszych dyskusjach, spotkaniach dwustronnych, badaniach, zebraniach konsultacyjnych itd.

Roli organizatora lub moderatora mogą towarzyszyć obowiązki prowadzenia sekretariatu. Zadanie to ułatwia komunikację i właściwe funkcjonowanie w obszarze platformy. Rejestrowanie na piśmie i przechowywanie wyników prac platformy może również posłużyć wymianie informacji. Wyniki obejmują takie dokumenty wewnętrzne, jak protokoły, regulaminy, zapisy i sprawozdania z oceny. Istnieje szereg możliwych dokumentów zewnętrznych – od porozumień ramowych dotyczących minimalnych norm dialogu po ramy wspólnych działań, wytyczne i kodeksy postępowania dla organizacji, wspólne priorytety polityki, wspólne opinie, deklaracje, zestawy instrumentów itp. Dokumenty te udostępnia się ogółowi społeczeństwa, które może korzystać z tych materiałów na potrzeby przyszłych działań w zakresie dialogu i budowania.

Istotnym składnikiem strategii informacyjnej platformy dialogu może być także pomoc ze strony władz publicznych w rozpowszechnianiu. Wsparcie rozwoju strategii komunikacyjnej może zwiększyć zdolność platform dialogu do wzbudzania zainteresowania prasy i nawiązywania kontaktów z instytucjami oświatowymi, społeczeństwem obywatelskim i podmiotami politycznymi w innych państwach członkowskich oraz na szczeblu europejskim. Mogą one monitorować ten proces, pragnąc dopilnować, aby informacje docierały do wielu członków społeczeństwa, w tym również do słabszych grup społecznych. Mogą również wydawać oświadczenia, które umieszczają dialog w kontekście i uwzględniają oczekiwania różnych podmiotów i społeczeństwa.

W 2008 r. zarząd rozwoju rady miejskiej w Dublinie rozpoczął program „Ku integracji: ramy dla miasta” stanowiący nowe ramy współpracy państwa, samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw i partnerów społecznych. Strony zainteresowane platformą zachęca się do promowania partnerstwa na rzecz wdrażania polityki w zakresie integracji. Dokonują one na przykład przeglądu swojej polityki i priorytetów oraz dostosowują je na podstawie wspólnej karty zobowiązań zawierającej dziesięć punktów. Platforma zamierza działać jako punkt wyjścia konsultacji wśród społeczności imigrantów w celu określenia najważniejszych obszarów, w których występują problemy, jako centralny punkt sieci i badań, a także jako koordynator corocznego dialogu na temat integracji i forum integracji na poziomie danego obszaru.

www.dublin.ie/uploadedFiles/Culture/Towards%20Integration%20Final.pdf

Ocena i działanie

Władze publiczne, pełniące funkcję organizatora, moderatora oraz często podmiotu finansującego, mogą zostać poproszone o przeprowadzenie oceny. Ocena platform dialogu stanowi obszar problematyczny, który uznano za warty przedyskutowania przez osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki. Pomimo pozytywnej oceny dialogu przez partnerów,

każdy z nich może wysnuć z wymiany poglądów różne wnioski i sprzeczne poglądy, podczas gdy podstawowe kwestie społeczne prawdopodobnie pozostaną bez zmian. W swojej roli – podmiotów oceniających – władze publiczne będą musiały znaleźć różnorodne środki służące do pomiaru wyników platform dialogu. Będą musiały przedstawiać interesy i poglądy zaangażowanych partnerów za pomocą różnych środków jakościowych i ilościowych, takich jak badania i wywiady. Drugi etap może obejmować rozważenie powyższego przed wyciągnięciem jakichkolwiek ostatecznych wniosków.

W latach 2007–2008 austriackie Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Austriacki Fundusz Integracyjny zorganizowały „Platformę integracyjną”, do której zaproszono członków rządu, krajów związkowych, wspólnot religijnych, organizacji migrantów i ekspertów z organizacji pozarządowych. Krajowy plan działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych stanowił podstawę ogólnokrajowej dyskusji, łącząc ze sobą ustalenia ekspertów, pomysły obywateli i inicjatywy społeczności. Stronę internetową odwiedziło 40 tys. osób, zaś w objazdowej kampanii informacyjnej obejmującej 20 miast uczestniczyło 6 tys. osób, co zaowocowało około tysiącem sugestii. Wyniki „Platformy integracyjnej”, łącznie ze sprawozdaniami ekspertów, posłużyły do rozwoju krajowego planu działań na rzecz integracji w Austrii.

www.integration.at

Ponadto władze publiczne mogą wybrać dla siebie rolę polegającą na przekładaniu wyników dialogu na działania, realizowaną z pomocą różnych partnerów dialogu. Platformy mogą być źródłem nowych platform dialogu, kampanii informacyjnych, petycji, referendów, kursów, usług publicznych, podręczników, festiwali, projektów wolontariackich, broszur, materiałów badawczych, książek, stron internetowych, projektów artystycznych itp. Władze publiczne lub inne osoby trzecie mogą finansować lub nadzorować wdrażanie wszelkich ustaleń w zakresie wspólnych działań, które wynikają z platform dialogu. Mogą również zapewniać długoterminową ciągłość przez tworzenie obiegu informacji zwrotnych z innymi platformami dialogu lub włączanie ich do głównego nurtu swoich procedur konsultacyjnych. W ten sposób władze publiczne pomagają ugruntować współpracę i zaufanie wytworzone przez dialog.

Rady lokalne w Zjednoczonym Królestwie mogą stosować krajowe wskaźniki najwyższej wartości wyników w odniesieniu do poziomu standardów równości dla samorządów terytorialnych w ramach własnej oceny jakości i postępów swojej pracy w zakresie równości i różnorodności. Na poziomie drugim sprawdza się, czy samorząd terytorialny posiada ocenę rozwoju i platformy konsultacyjne, które łączą poszczególne organy władz publicznych.

www.communities.gov.uk/localgovernment/performanceframeworkpartnerships/bestvalue/bestvalueperformance

Instytut wartości usług publicznych Accenture przeprowadził osiem edycji „Forum światowego” (w tym w Londynie, Berlinie, Paryżu i Madrycie), w ramach którego odbywały się zogniskowane wywiady z grupami 60–85 miejscowych mieszkańców reprezentatywnych z punktu widzenia demografii miasta. Pochodzące od nich informacje zwrotne zostały wykorzystane do stworzenia „Ram zarządzania wartością usług publicznych”, bardziej zaangażowanego publicznie modelu zarządzania służącego współpracy obywateli z wyłonionymi w wyborach przedstawicielami władz w celu określania formy usług publicznych i ich ukierunkowywania.

www.accenture.com/NR/rdonlyres/468CFD7A-73CC-4047-B56D-D647DF271D45/0/ExecutiveOverview_051508.pdf

Wnioski

1. Platforma dialogu jest przestrzenią obywatelską, w której rozpoczyna się otwarta i oparta na wzajemnym poszanowaniu wymiana poglądów wśród imigrantów, przy udziale innych mieszkańców lub władz publicznych. Jej celem jest budowanie wzajemnego zrozumienia i zaufania między uczestnikami w odniesieniu do konkretnych problemów oraz znalezienie wspólnej płaszczyzny współpracy nad ich rozwiązaniem.
2. Usunięcie barier w ramach prawnych dotyczących udziału imigrantów w życiu obywatelskim stwarza możliwości rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i organów konsultacyjnych, które w przyszłości staną się głównymi uczestnikami platformy dialogu.
3. Potrzebę stworzenia platformy ocenia się, zwracając się do danej społeczności z prośbą o określenie jej głównych problemów, ustalając, czy jej członkowie uważają, że inni wiedzą o ich problemie, i czy mają do innych wystarczające zaufanie, aby współpracować z nimi nad rozwiązaniem problemu.
4. Po określeniu przedmiotu działania platformy jej uczestnikom łatwiej będzie znaleźć wspólną płaszczyznę, jeżeli problem został sformułowany z perspektywy integracyjnej, która ma zastosowanie do wszystkich mieszkańców.
5. Członkowie platformy są „przedstawicielami”, jeśli zostali wybrani w wolnych wyborach, lub „uczestnikami”, jeśli wybrano ich na podstawie zaangażowania i skuteczności w odniesieniu do danego problemu. Jeżeli platforma ma być postrzegana przez społeczność jako wiarygodna przestrzeń publiczna, jej organizatorzy muszą ocenić, czy konieczne będzie zastosowanie podejścia demokratycznego czy technicznego.
6. Członkostwo w krótkoterminowych platformach dotyczących konkretnych sektorów może być otwarte i zróżnicowane. W innych przypadkach można przyjąć kryteria kwalifikowalności dotyczące właściwego charakteru, skuteczności i zrównoważonego składu. Celem stosowania kryteriów jest zaangażowanie zainteresowanych stron posiadających największą wiedzę specjalistyczną i wpływ na różne grupy społeczności.

7. Zgodnie z podejściem partnerskim organizatorzy finansują uczestnictwo organizacji pozarządowych i wolontariackich w zamian za ich wiedzę specjalistyczną i kontakty.
8. Gdy decyzje dotyczące sposobu realizacji platformy (tj. struktury, miejsca, czasu i interpretacji) opierają się na zasadach aktywnego włączenia, każdy mały, konkretny krok przyczynia się do kształtowania kultury otwartego dialogu, opartego na wzajemnym poszanowaniu.
9. Władze publiczne lub liderzy społeczeństwa obywatelskiego umożliwiają stworzenie platformy dialogu, finansując przygotowawczą ocenę potrzeb i konsultacje społeczne, sekretariat, a także uczestnictwo oraz szkolenia jej członków.
10. Władze lub podmioty społeczeństwa obywatelskiego mogą pełnić kilka funkcji: „zaufanego pośrednika” ułatwiającego otwartą i opartą na wzajemnym poszanowaniu wymianę poglądów, organizatora lub moderatora, zwykłego uczestnika, eksperta udzielającego konsultacji lub zainteresowanego obserwatora.

Rozdział 5

Nabywanie obywatelstwa i praktyka aktywności obywatelskiej

Obywatelstwo wskazuje na więzi prawne, które łączą narody z państwami. Państwo i jego obywatele mają wobec siebie określone prawa i obowiązki. Nabycie obywatelstwa odbywa się na drodze wielorakich procedur prawnych, w tym naturalizacji oraz prawa ziemi (urodzenie w danym kraju). Mimo iż w dzisiejszym świecie wyróżnić można wiele rodzajów obywatelstwa, jego podstawowa idea oznacza wykonywanie praw i obowiązków, które wiążą się z faktem uczestnictwa w liberalnej społeczności demokratycznej (jako obywatel państwa, obywatel UE, mieszkaniec, podmiot gospodarczy, społeczny lub kulturalny itd.). Aktywność obywatelska łączy wielorakie tożsamości członków danej społeczności i umożliwia im uczestniczenie w gospodarczym, społecznym, kulturalnym, obywatelskim i politycznym życiu społeczeństw.

Niniejszy rozdział dotyczy w szczególności dwojaki strategii służących promowaniu integracji imigrantów poprzez nabywanie obywatelstwa. Podejście ukierunkowane na obywateli zakłada otwarcie wielu ścieżek obywatelskich, które prowadzą do nabycia obywatelstwa. Aby osiągnąć większą otwartość wśród ogółu społeczeństwa i wyższy wskaźnik nabywania obywatelstwa wśród imigrantów, należy usunąć prawne i polityczne bariery, które w niezamierzony sposób wykluczają imigrantów z ubiegania się o obywatelstwo lub ich do tego zniechęcają. Można też wzmocnić te elementy procedury administracyjnej, które mogą przyspieszyć proces, co prowadzi do większego zadowolenia wśród nowych obywateli i większej skuteczności w realizacji takich środków, jak ocena znajomości języka. Jednym z elementów ułatwiania procedur, który uznano za priorytetowy w kilku państwach członkowskich, jest rosnące zaangażowanie ogółu społeczeństwa, np. przez udział w ceremonii naturalizacji. Zachęcanie nowych i starych obywateli do aktywności obywatelskiej umożliwia im kształtowanie wspólnej przyszłości różnorodnego społeczeństwa.

Nabywanie obywatelstwa danego państwa, a w rezultacie obywatelstwa UE, regulują wyłącznie przepisy i strategie polityczne państw członkowskich. Kwestia obywatelstwa była jednak przedmiotem wielu posiedzeń ministrów, posiedzeń Rady Europejskiej oraz komunikatów Komisji Europejskiej. Również Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich wielokrotnie zajmował się sprawami, które dotyczyły prawa państw członkowskich w dziedzinie obywatelstwa.

W 1999 r. Rada Europejska w Tampere wyraziła poparcie dla możliwości przyznania obywatelom państw trzecich obywatelstwa państwa członkowskiego, w którym zamieszkują oni legalnie przez dłuższy czas.

Zgodnie ze Wspólną agendą na rzecz integracji z 2005 r. proces wdrażania wspólnych podstawowych zasad integracji (udział imigrantów w procesie demokratycznym) otrzymuje wsparcie na szczeblu krajowym w postaci programów przygotowujących do przyjęcia obywatelstwa i naturalizacji.

Podczas nieoficjalnego posiedzenia ministrów ds. integracji UE w Poczdamie w 2007 r. ministrowie zaproponowali, aby w ramach współpracy europejskiej dokonać zbadania i wyjaśnienia „różnych koncepcji i podejść dotyczących uczestnictwa i różnych koncepcji obywatelstwa, które są przedmiotem dyskusji, z uwzględnieniem właściwych elementów dorobku prawnego WE odnoszących się do integracji imigrantów oraz systemów konstytucyjnych i prawnych państw członkowskich, jak również przeprowadzić wymianę poglądów i doświadczeń w zakresie systemów naturalizacji stosowanych przez państwa członkowskie”.

5.1 Pojęcie wspólnej przyszłości różnorodnego społeczeństwa i różne interesy z nim związane

W wielu językach europejskich trudno jest wyodrębnić dwa różne pojęcia (ang. *nationality* i *citizenship*) na określenie obywatelstwa; dzisiaj pojęcia te są powszechnie używane zamiennie.

Europejska konwencja o obywatelstwie została podpisana w Strasburgu dnia 6 listopada 1997 r., a weszła w życie dnia 1 marca 2000 r. Ta kompleksowa konwencja Rady Europy zawiera najważniejsze zasady i reguły mające zastosowanie do wszystkich aspektów związanych z obywatelstwem, takich jak unikanie bezpaństwowości, niedyskryminacja i poszanowanie praw osób stale zamieszkujących na danych terytoriach. Dotychczas konwencja została podpisana przez 18 państw członkowskich UE, a ratyfikowana przez 11 z nich.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=166&CM=1&DF=7/5/2007&CL=ENG>

„Obywatelstwo” (ang. *nationality*), według definicji zawartej w Europejskiej konwencji o obywatelstwie, oznacza „prawną więź pomiędzy osobą a państwem i nie wskazuje na pochodzenie etniczne tej osoby”. Ta więź wyznacza zarówno prawa (polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe itd.), jak i obowiązki zastrzeżone dla obywateli danego państwa. Wielokrotne obywatelstwo zostało zdefiniowane jako jednoczesne posiadanie dwóch lub więcej obywatelstw przez tę samą osobę. Artykuł 15 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (1948) stanowi, że każdy człowiek ma prawo do posiadania obywatelstwa, którego państwo nie może go samowolnie pozbawić. Podobnie każdy człowiek ma prawo do zmiany obywatelstwa poprzez zrzeczenie się starego lub nabycie nowego. Naturalizacja jest procedurą prawną, w ramach której osoby niebędące obywatelami mogą nabyć obywatelstwo danego państwa.

Drugie znaczenie „obywatelstwa” (ang. *citizenship*) dotyczy wykonywania tych praw i obowiązków, które wiążą się z posiadaniem statusu członka określonej społeczności (tj. państwa, regionu, miasta, organizacji zawodowej, partii politycznej, ruchu społecznego, organizacji religijnej) lub jego nabyciem. Jest to nie tyle pojęcie prawne, ile pojęcie należące do dziedziny filozofii politycznej. Społeczność zobowiązuje się do przyjmowania członków przez dostosowanie zasad przystąpienia, tak aby zachęcić potencjalnych nowych członków i stworzyć warunki, na których będą oni mogli w niej uczestniczyć jako aktywni członkowie. Nowi członkowie, pochodzący z różnych innych społeczności, zobowiązują się także do zaangażowania w przyszłość tej społeczności i do korzystania z możliwości członkostwa i aktywnego uczestnictwa. Obecni członkowie zobowiązują się do przyjęcia nowych członków, traktowania ich na równi ze sobą i dzielenia z nimi przyszłości społeczności.

„Obywatelstwo krajowe” (ang. *national citizenship*), klasyczne połączenie pojęcia prawnego i pojęcia z dziedziny filozofii politycznej, można zdefiniować jako przyjęcie i wykonywanie

praw i obowiązków zastrzeżonych dla obywateli.

Jednak te różne pojęcia obywatelstwa zostały rozdzielone i w języku współczesnej polityki spotyka się ich różne znaczenia. Współpraca na skalę europejską i międzynarodową przyczyniła się do stworzenia nowych form prawnych obywatelstwa na szczeblu wyższym i niższym w stosunku do szczebla krajowego. Możliwości i warunki uczestnictwa w tych formach obywatelstwa są regularnie monitorowane na poziomie międzynarodowym.

„Obywatelskie uczestnictwo” to pojęcie, które wyłoniło się z europejskiej współpracy na rzecz integracji jako pojęcie mające na celu wzmocnienie solidarności i wspólnego poczucia przynależności wśród obywateli kraju, obywateli UE i obywateli państw trzecich przebywających legalnie w państwach członkowskich. Państwo zobowiązuje się przyznać obywatelom państw trzecich przebywających legalnie na jego terytorium większe prawa i obowiązki w zależności od długości ich pobytu.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52000DC0757:EN:HTML>

„Obywatelstwo Unii Europejskiej” opiera się na obywatelstwie państwa członkowskiego UE. Obywatele UE powinni dysponować takim samym zbiorem podstawowych praw i obowiązków, niezależnie od tego, w której części terytorium Unii zamieszkują. Na przykład mają oni prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania w innym państwie członkowskim, mieszkania ze swoimi rodzinami, głosowania i kandydowania w wyborach samorządowych lub do Parlamentu Europejskiego.

Od 1974 r. podmiotowy aspekt obywatelstwa UE jest regularnie monitorowany w badaniach Eurobarometru pod kątem poczucia przynależności wśród obywateli UE, ich postrzegania głównych problemów politycznych, poparcia dla członkostwa, wizerunku Unii Europejskiej i zaufania dla jej instytucji. Dostępne są również dane dotyczące wykonywania praw obywatelskich UE.

http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm

www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/59/en/1/ef0659en.pdf

Ponadto rozwinęły się nowe formy obywatelstwa, niezwiązane z jego wymiarem prawnym. Dotyczą one aktywnego wykonywania praw i przyjmowania obowiązków w społecznościach funkcjonujących na szczeblu wyższym lub niższym niż szczebel krajowy.

Aktywność obywatelska została oceniona przez Komisję Europejską pod względem uczestnictwa w życiu politycznym, społeczeństwie obywatelskim, życiu społecznym oraz wspólnych wartości niezbędnych dla aktywności obywatelskiej (tj. praw człowieka, demokracji, zrozumienia międzykulturowego).

<http://active-citizenship.jrc.it/Documents/active%20citizenship/Measuring%20Active%20Citizenship%20across%20Europe.pdf>

Otwarcie ścieżek obywatelskich

Kiedy imigranci w pierwszym pokoleniu zapuszczali korzenie w państwie zamieszkania, zdecydowali się na uczestniczenie w różnych formach obywatelstwa. Otwieranie i popieranie ścieżek obywatelskich, które prowadzą do nabycia obywatelstwa, leży w interesie wszystkich: państw, regionów, gmin, pracodawców i instytucji oświatowych. Takie podejście do integracji, ukierunkowane na obywateli, może być zdefiniowane za pomocą środków eliminujących utrudnienia na etapie uczestnictwa i wspierających organizacje, które wprowadzają nowe formy obywatelstwa skierowane zarówno do imigrantów, jak i rodowitych mieszkańców. Środki te obejmują edukację obywatelską w szkołach, społecznościowe zajęcia edukacyjne, lokalne prawa wyborcze i działania informacyjne oraz programy rozwoju realizowane wspólnie z krajem pochodzenia. Ścieżki, które sprzyjają aktywnemu, dobrowolnemu uczestnictwu, mogą być opracowane z uwzględnieniem następujących elementów:

- opłacalność (niewielkie bariery związane z przystąpieniem i uczestnictwem);
- zróżnicowanie (uwzględnienie własnych możliwości i aspiracji imigrantów);
- otwartość dla wszystkich mieszkańców (popieranie częstych interakcji społecznych i równego traktowania);
- dobra organizacja (dostosowanie do standardów jakości aktywności obywatelskiej i uczenia się przez całe życie).

Interes obywateli i przyszłych obywateli

Imigranci, którzy planują osiedzić się w kraju, w którym przebywają, są zainteresowani przyjęciem obywatelstwa wraz z wszystkimi prawami i obowiązkami, w tym prawem dostępu do zatrudnienia w wielu gałęziach sektora publicznego, prawem swobodnego przemieszczania się oraz pełnym zakresem formalnych praw demokratycznych. W trakcie badania prowadzonego w sektorze organizacji pozarządowych i obejmującego wiele krajów zajmujących się wspieraniem osób ubiegających się o naturalizację zidentyfikowano również inne bodźce, zależne od kontekstu krajowego: zabezpieczenie praw pobytu, równe prawa socjalne oraz eliminacja trudności administracyjnych.

Osoby ubiegające się o naturalizację mogą (ale nie muszą) postrzegać ją jako ostateczny cel na drodze do integracji. Nabycie prawnego statusu obywatela nie chroni przed wykluczeniem lub dyskryminacją ze względu na pochodzenie etniczne, religię lub narodowość, którym można zaradzić przez uczestnictwo w życiu politycznym i działania antydyskryminacyjne.

Imigranci, którzy wiążą swoją przyszłość z danym krajem, pragną żyć w nim na stałe jako pełnoprawni członkowie społeczności tego kraju.

Kwestiom obywatelstwa nadaje się coraz większe znaczenie w kręgach politycznych i w społeczeństwie obywatelskim. Migracja i integracja mogą stworzyć pomost łączący różne poziomy tożsamości. Rodowici mieszkańcy czują się w większym stopniu członkami społeczności międzynarodowej, historia narodowa staje się bardziej powszechna

i nabiera znaczenia w świecie współzależności. Różne poziomy tożsamości wzajemnie się uzupełniają – w ten sposób mieszkańiec Cardiff może czuć się jednocześnie Walijszczykiem, Brytyjszczykiem, Europejczykiem, obywatelem Wspólnoty Narodów i obywatelem świata.

Obywatelstwo zmienia się na drodze prawnej, jednak tożsamości ewoluują i stają się coraz bardziej dynamiczne w wyniku aktywności obywatelskiej. W interesie społeczeństw przyjmujących leży zachęcanie imigrantów do nabywania obywatelstwa, co pozwala starym i nowym obywatelom kształtować wspólną przyszłość w różnorodnym społeczeństwie.

W odniesieniu do nowego pokolenia interesy obecnych i przyszłych obywateli są często zbieżne. W wielu krajach o długich tradycjach imigracyjnych dzieci i wnuki imigrantów, urodzone i wychowane w danym kraju, stanowią – podobnie jak dzieci rodowitych obywateli – istotną część ludności. Te tak zwane drugie i trzecie pokolenia często postrzegają kraj urodzenia jako istotny element swojej tożsamości i żadnego innego kraju nie uznają za swój.

Interes kraju imigracji

Ułatwienie nabycia obywatelstwa danego państwa przez osoby nieposiadające jego obywatelstwa przebywające w nim długoterminowo, a w szczególności przez dzieci urodzone w tym państwie, leży w demokratycznym, społecznym i gospodarczym interesie tego państwa.

Nabycie obywatelstwa zapobiega powstawaniu długoterminowego deficytu demokratycznego, kiedy to obywatele państw trzecich są wykluczeni z demokratycznych procesów w kraju pochodzenia i w wielu państwach członkowskich UE. Nie można spodziewać się, że kraj pochodzenia będzie interweniował w kraju zamieszkania na rzecz obywateli, którzy są długoterminowymi rezydentami za granicą, lub na rzecz pokoleń, które się tam urodziły. Ma tu zastosowanie zasada nadania praw obywatelskich, zgodnie z którą osoby przestrzegające prawa danego kraju, mają wpływ na jego tworzenie.

Długoterminowemu deficytowi w zakresie integracji społecznej i gospodarczej można przeciwdziałać przez nadanie obywatelstwa oraz aktywność obywatelską. Poza licznymi namacalnymi korzyściami w ewidentny sposób płynącymi z posiadania obywatelstwa badania porównawcze wykazały „dodatkową korzyść z posiadania obywatelstwa”, której nie da się jednoznacznie zdefiniować. Pracodawcy z reguły wolą zatrudniać tych mieszkańców, którzy posiadają obywatelstwo danego kraju, nie zaś tych, którzy takiego obywatelstwa nie mają. Podobne preferencje w stosunku do zatrudniania obywateli występują w sektorze publicznym. Dodatkową korzyść z posiadania obywatelstwa można więc określić jako większy zwrot z inwestycji, który daje naturalizowanym obywatelom większą szansę na uczestniczenie w społeczeństwie i większą otwartość społeczeństwa przyjmującego.

Usunięcie powyższych barier związanych z zatrudnieniem jest jednym z najważniejszych obserwowanych skutków uzyskania obywatelstwa. Badania longitudinalne pokazują, że nowi obywatele, w szczególności byli obywatele państw trzecich, w latach następujących po naturalizacji korzystają z większej mobilności zawodowej i szybkiego wzrostu wynagrodze-

nia, zbliżając się do średniej krajowej. Skala korzyści płynących z naturalizacji będzie zróżnicowana w zależności od czynników strukturalnych (dodatkowej korzyści płynącej ze strony państwa i społeczeństwa przyjmującego w związku z obywatelstwem danego kraju) i osobistych (np. wieku). Nabycie obywatelstwa wydaje się kolejnym narzędziem służącym promowaniu równych szans przez objęcie stałych rezydentów będących obywatelami państw trzecich zakresem krajowych i unijnych przepisów antydyskryminacyjnych.

W interesie krajów imigracji leży zapewnienie pełnego społeczno-ekonomicznego i politycznego włączenia imigrantów przez uznanie pełnego obywatelstwa osiedlonych w nich rezydentów.

Zarządzenie niskim wskaźnikom naturalizacji

Fakt, że liczba imigrantów osiedlonych w Europie wzrosła w ostatnim ćwierćwieczu oznacza większą liczbę kandydatów kwalifikujących się do nabycia obywatelstwa UE. W większości państw wskaźniki nabywania obywatelstwa miały tendencję wzrostową, jednak w całej UE są one rozbieżne i zmienne. W latach 1996–2005 pozostawały na stosunkowo stabilnym poziomie w takich krajach, jak Włochy i Hiszpania, podczas gdy w Danii i na Węgrzech z roku na rok odnotowywano znaczne wahania. W niektórych krajach, np. w Finlandii i Zjednoczonym Królestwie, wskaźniki ten stopniowo wzrastały. W innych, np. w Austrii i Belgii, spadły po osiągnięciu wysokich wartości. W jeszcze innych zmniejszyły się, niekiedy drastycznie, jak np. w Niderlandach.

Mimo ogólnego wzrostu liczby nowych obywateli wskaźniki na poziomie całej UE pozostają niskie, szczególnie w porównaniu z krajami tradycyjnie otwartymi na imigrację, takimi jak Australia czy Kanada, które przykładają dużą wagę do nadawania obywatelstwa grupom imigrantów. Na przykład w 2006 r. w UE-27 na 1000 cudzoziemców mieszkających w UE obywatelstwo przyznano zaledwie w 25 przypadkach. Tylko niewielka część osób niebędących obywatelami kwalifikujących się do nabycia obywatelstwa faktycznie się o nie ubiega. Reszta zachowuje status „obywatelskiego uczestnictwa” – czy to z własnego wyboru, czy też z powodu okoliczności lub trudności na etapie procesu naturalizacji.

Istnieje wiele możliwych wyjaśnień niezmiernie niskich i rozbieżnych wskaźników nabywania obywatelstwa w UE. Jednym z nich są słabe bodźce, które zachęcałyby do nabywania obywatelstwa rezydentów długoterminowych i obywateli UE mieszkających w innym państwie członkowskim. Rezydenci długoterminowi mają na przykład zapewnione względne bezpieczeństwo pobytu i są traktowani na równi z obywatelami danego kraju w odniesieniu do zatrudnienia, kształcenia, opieki zdrowotnej i wyborów samorządowych. Na ich możliwości integracji i późniejszego uczestnictwa jako obywateli kraju wpływa wiele innych aspektów politycznych i procedur dotyczących obywatelstwa.

Niezmiernie niskie wskaźniki nabywania obywatelstwa można podwyższyć, eliminując pewne elementy prawa w zakresie obywatelstwa, które w sposób niezamierzony stanowią główne przeszkody zniechęcające osiedlone osoby niebędące obywatelami do ubiegania się o uzyskanie obywatelstwa.

Charakterystyka przedstawiająca politykę poszczególnych państw UE w zakresie nabywania obywatelstwa w powiązaniu z migracją jest dostępna w następujących dokumentach:

Acquisition and Loss of nationality: policies and trends in 15 European Countries (Nabywanie i utrata obywatelstwa: polityka i tendencje w 15 krajach europejskich), przygotowany w ramach projektu NATAC

www.aup.nl/do.php?a=show_visitor_book&isbn=9789053569498

Citizenship policies in the new Europe (Polityka w zakresie obywatelstwa w nowej Europie), przygotowany w ramach projektu CPNEU.

www.aup.nl/do.php?a=show_visitor_book&isbn=9789053569221&l=2

5.2 Nabywanie obywatelstwa

Wymagania dotyczące pobytu znajdujące się w zasięgu nowo przybyłych

Dwa główne wymagania, które decydują o tym, że dany imigrant kwalifikuje się do naturalizacji, dotyczą legalnego zwykłego miejsca pobytu oraz przebywania w danym kraju przez określoną liczbę lat. Europejska konwencja o obywatelstwie określa maksymalny dopuszczalny okres pobytu na 10 lat. Nie uwzględnia to priorytetów państw związanych z ułatwianiem integracji imigrantów. Zgodnie ze sprawozdaniem wyjaśniającym do Europejskiej konwencji o obywatelstwie ułatwianie w kontekście naturalizacji może oznaczać skrócenie wymaganego okresu pobytu, mniej surowe wymagania dotyczące języka, uproszczoną procedurę i niższe opłaty z tytułu jej przeprowadzenia.

Wielu imigrantów w pierwszym pokoleniu buduje rzeczywiste i skuteczne związki z państwem przyjmującym i zdobywa o nim praktyczną wiedzę już po kilku latach pobytu. Mogą oni spełniać warunki członkostwa i chcieć podlegać prawom i obowiązkom właściwym dla obywateli danego kraju. W kilku państwach okres, jaki musi upłynąć, zanim imigranci będą się kwalifikowali do naturalizacji, jest mniej więcej taki sam jak okres wymagany do uzyskania statusu rezydenta długoterminowego zgodnie z dyrektywą WE. Po jego upływie osoby te mogą zdecydować, czy chcą stać się pełnoprawnymi obywatelami, czy posiadać status „obywatelstwa uczestniczącego”.

Kryteria kwalifikowalności do naturalizacji mogą odzwierciedlać fakt, że osoby nowo przybyte zazwyczaj po kilku latach pobytu kwalifikują się do uzyskania statusu obywatela i wykazują chęć jego nabycia.

Reformy belgijskiego Kodeksu obywatelstwa z lat 1984, 1991 i 2000 były, zgodnie z zamierzeniami, kluczowymi czynnikami ułatwiającymi integrację osób niebędących obywatelami przez częstsze nabywanie obywatelstwa. W ramach reformy z 2000 r. skrócono okres legalnego pobytu wymagany w ramach uznaniowej procedury parlamentarnej w przypadku zwykłych imigrantów w pierwszym pokoleniu z pięciu do trzech lat. Reforma z 2000 r. ułatwiła również przyznanie bezwarunkowego prawa do obywatelstwa w drodze oświadczenia po siedmiu latach. Na przestrzeni dziesięciu lat udział imigrantów nieposiadających obywatelstwa belgijskiego w ogólnej liczbie imigrantów spadł z dwóch trzecich w 1995 r. do około jednej drugiej. Od 2003 r. wskaźniki nabywania obywatelstwa spadły i utrzymują się na poziomie z 1997 r.

www.diplomatie.be/en/services/nationalitydetail.asp?TEXTID=42519

W ramach reformy niemieckiego prawa dotyczącego obywatelstwa przeprowadzonej w latach 1999–2000 jako część nowej, kompleksowej strategii migracyjnej uznano, że nabywanie obywatelstwa jest pożądanym skutkiem posiadanego przez Niemcy statusu kraju imigracji. Skrócenie wymaganego okresu pobytu z piętnastu do ośmiu lat zdecydowanie zwiększyło pragnienie cudzoziemców do uzyskania obywatelstwa niemieckiego. Liczba naturalizacji jest nadal znacznie wyższa niż kiedykolwiek przed 1998 r.

www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerIntegration/Einbuergierung/einbuergierung.html

Większe ułatwienia dla określonych grup

Najkrótszy wymagany okres pobytu jest zastrzeżony dla grup w pierwszym pokoleniu, które zbudowały już rzeczywiste i skuteczne związki, wymienione w Europejskiej konwencji o obywatelstwie. Istnieją na przykład międzynarodowe instrumenty prawne, które określają związki na podstawie indywidualnych potrzeb ochrony, takich jak w przypadku osób uznanych za uchodźców, bezpieczeństwa i dzieci bezpieczeństwa urodzone na terytorium danego kraju. Artykuł 34 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców stanowi, że państwa będą w miarę możliwości ułatwiać naturalizację uchodźców, przyspieszając procedurę naturalizacyjną tak dalece, jak to jest możliwe, a także zmniejszając koszty tego postępowania i opłaty z nim związane.

Wiele państw członkowskich UE ułatwia naturalizację uchodźców i bezpieczeństwa. Po belgijskiej reformie z 2000 r. wymagany okres pobytu został dla tych osób skrócony do dwóch lat. Z kolei w Luksemburgu i Irlandii procedury naturalizacyjne uwzględniają potrzebę zapewnienia międzynarodowej ochrony przez dalsze zwolnienie uchodźców z kilku istotnych wymagań, takich jak znajomość języka.

W ustawie z 2002 r. zmieniającej ustawę o obywatelstwie Słowenia dostosowała się do międzynarodowych standardów prawnych, ułatwiając naturalizację m.in. osób uznanych za uchodźców i bezpieczeństwa. Reforma ta doprowadziła do ograniczenia stosowania procedury wyjątkowej i znacznie obszerniejszego stosowania uproszczonej metody.

Prawo w dziedzinie obywatelstwa w wielu krajach przewiduje przyznanie niezależnego statusu małżonkom lub partnerom obywateli. Takie podejście, uwzględniające kwestię

płci, zapewnia równość kobiet i mężczyzn oraz jedność rodziny w odniesieniu do obywatelstwa.

W Hiszpanii małżonkowie obywateli mogą ubiegać się o obywatelstwo po roku pobytu i małżeństwa, a we Włoszech po sześciu miesiącach – pod warunkiem że małżonek ma już status rezydenta. W krajach takich, jak Belgia i Portugalia, zasada ta ma również zastosowanie do osób żyjących w związkach partnerskich i osób pozostających we wspólnym pożyciu z obywatelami.

Klika krajów w dalszym ciągu ułatwia naturalizację „preferencyjnych” grup etnicznych lub narodowych na podstawie łączących ich historycznych więzi. Narodowość lub pochodzenie etniczne niektórych imigrantów może wskazywać na rzeczywiste i skuteczne związki (tj. znajomość języka i więzi rodzinne). Przepływ imigrantów ulega jednak globalizacji, a co za tym idzie populacje imigrantów w wielu krajach europejskich stają się bardziej zróżnicowane pod względem pochodzenia etnicznego i narodowości. Integrację tych nowych populacji można ułatwić, tworząc preferencyjną procedurę dla imigrantów, którzy spełniają podstawowe wymagania, niezależnie od narodowości lub pochodzenia etnicznego.

W latach 1996–2005 wskaźnik naturalizacji w Portugalii był jednym z najniższych w OECD i wynosił ok. 0,5% dla członków społeczeństwa urodzonych za granicą. Znaczna liczba Mołdawian, Rumunów i Chińczyków zdecydowanie różnicowała tradycyjne, postkolonialne przepływy migracyjne. Obecnie jedną z najliczniejszych grup imigrantów w tym kraju stanowią Ukraińcy. Nowa portugalska ustawa o obywatelstwie z dnia 17 kwietnia 2006 r. miała na celu zwalczanie czynników prowadzących do wykluczenia społecznego, ułatwienie procedury nabywania obywatelstwa i promocję integracji w nowym kraju imigracji. Nowa ustawa przewiduje krótszy okres pobytu (sześć lat – wcześniej zastrzeżony dla obywateli krajów portugalskojęzycznych) dla wszystkich imigrantów w pierwszym pokoleniu, którzy posiadają podstawową znajomość języka portugalskiego i nie są notowani w rejestrze karnym. Skuteczność nowej ustawy wynikała głównie z porozumienia pomiędzy głównymi partiami politycznymi, które zobowiązały się nie upolityczniać kwestii obywatelstwa. Konsensus ten sprawił, że ustawa została jednomyślnie przyjęta przez parlament.

www.acidi.gov.pt/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=32&categories=Nacionalidade

Zbliżenie do nowego pokolenia

Wiele państw członkowskich, dążąc do osiągnięcia zamierzonych celów w odniesieniu do przepisów dotyczących obywatelstwa, przyjęło bardziej pokoleniowe podejście.

Wprowadzenie zasady prawa ziemi dla potomków imigrantów oznacza, że fakt urodzenia w danym kraju jest podstawowym kryterium kwalifikowalności do uzyskania obywatelstwa. „Dodatkowa korzyść z obywatelstwa” wskazuje, że największe korzyści z nabycia obywatelstwa czerpią osoby najmłodsze. Im młodszy jest nowy obywatel, tym większy jest zwrot z inwestycji, jako że korzyści związane z posiadaniem obywatelstwa będą

kumulowały się z rozwojem osobistym i zawodowym przez całe życie. Natomiast im dłużej dziecko czeka na pełne obywatelstwo, tym bardziej prawdopodobne jest, że status osoby niebędącej obywatelem spowoduje wiele niekorzystnych sytuacji na początkowym etapie rozwoju, które trudno będzie naprawić na późniejszym etapie życia.

W niektórych krajach o długiej tradycji imigracji, takich jak Kanada czy Stany Zjednoczone, drugie pokolenie automatycznie uzyskuje prawo do obywatelstwa w chwili urodzenia. W niektórych państwach członkowskich istnieje podobne prawo, które może przysługiwać trzeciemu pokoleniu, drugiemu pokoleniu zaś – dopiero po upływie pewnego okresu po urodzeniu lub tylko potomkom legalnych rezydentów.

Wprowadzając prawo ziemi dla potomków pierwszego pokolenia, przepisy prawa mogą odegrać ważną rolę w zapewnianiu równych praw dzieciom urodzonym w danym kraju oraz lepszej pozycji wyjściowej na drodze do uzyskania edukacji i kariery zawodowej.

W Irlandii możliwe jest uzyskanie obywatelstwa irlandzkiego przez przychodzące tam na świat dzieci imigrantów w chwili urodzenia, pod warunkiem że ich rodzice przebywali legalnie w Irlandii przez trzy z ostatnich czterech lat. Podobne przepisy opierające się na statusie rodziców istnieją w Belgii, Portugalii i Zjednoczonym Królestwie. Wszystkie dzieci w trzecim pokoleniu automatycznie uzyskują obywatelstwo w Belgii, Irlandii, Niderlandach, Portugalii i od dnia 1 stycznia 2009 r. w Luksemburgu.

W niektórych reformach przepisów dotyczących obywatelstwa uwzględniona została również sytuacja integracyjna „pokolenia 1,5”. Pokolenie to obejmuje biologiczne lub adoptowane dzieci imigrantów, które przybywają do kraju w ramach łączenia rodzin. Jedność rodziny jest jednym z powodów uprawniających do obywatelstwa. Dzieci te automatycznie stają się obywatelami, gdy ich rodzice uzyskają zgodę na naturalizację. Innym powodem jest socjalizacja – dzieci mogą stać się obywatelami po kilku latach uczestniczenia w systemie kształcenia. W większości sytuacji rodzice składają wniosek w imieniu dzieci, chociaż zgodnie z wykładnią art. 12 Konwencji o prawach dziecka mają one prawo wypowiedzenia się w postępowaniu w sprawie nadania obywatelstwa, które ich dotyczy.

W Szwecji małoletnie dzieci imigrantów stają się Szwedami po pięciu latach pobytu na podstawie zwykłego zgłoszenia dokonanego przez rodziców. Dzieci imigrantów mają prawo do wyrażania swoich poglądów lub do samodzielnego złożenia wniosku o naturalizację po ukończeniu 12 lat w krajach nordyckich i po ukończeniu 14 lat w Austrii.

Dochód jako próg uzyskania obywatelstwa danego państwa

Biorąc pod uwagę, że osoby niebędące obywatelami i ubiegające się o obywatelstwo nie są objęte „dodatkową korzyścią z obywatelstwa”, która powoduje wzrost zarobków, warunki dotyczące dochodów lub wyższe opłaty mogą w niezamierzony sposób utrzymywać ich niekorzystną sytuację na rynku pracy zamiast stymulować integrację zawodową. Warto też zauważyć,

że kryterium dochodu zostało w przeszłości usunięte – jako właściwe dla określonych grup społecznych utrudnienie na drodze do uzyskania pełnego obywatelstwa i praw wyborczych. Jako że wiele osób ubiegających się o obywatelstwo to rezydenci długoterminowi, którzy mają taki sam dostęp do pomocy socjalnej i do zabezpieczenia społecznego jak obywatele kraju, nabycie obywatelstwa może być raczej kwestią dostępu do uczestnictwa w procesie demokratycznym niż dostępu do świadczeń socjalnych lub zasiłku dla bezrobotnych.

 Kryterium dochodu oraz kwestia opłat mogą być poddane ocenie pod kątem ich skuteczności w integracji gospodarczej oraz wpływu na demokratyczne sprawowanie władzy.

Test „środków utrzymania” został wyłączony z procedur naturalizacyjnych w Szwecji (1976), Niderlandach (1977), Belgii (2000) i Portugalii (2006). Ponadto w Portugalii wszelkie rejestracje i oświadczenia dotyczące obywatelstwa oraz wszelkie wymagane zaświadczenia są bezpłatne dla osób, których dochody nie przekraczają minimalnego wynagrodzenia krajowego.

Procedura naturalizacyjna nie wiąże się z kosztami w Belgii, we Francji, w Luksemburgu i Hiszpanii. Dekretem z dnia 6 lutego 2006 r. rząd Estonii podwyższył kwotę zwrotu kosztów nauki języka w celu naturalizacji do 100% wszystkich kosztów.

Obowiązek zrzeczenia się poprzedniego obywatelstwa

Pojęcie wielokrotnego obywatelstwa wywołuje w państwach dwojakie obawy. Po pierwsze dotyczą one stosunków danego państwa z innymi państwami. Przyjęto założenie, że pozwolenie kandydatowi do naturalizacji na utrzymanie poprzedniego obywatelstwa stworzyłoby konflikt między dwoma państwami w obszarach takich, jak służba wojskowa, pobór i podatki. Po drugie – stosunki państwa z jego obywatelami. Otwarte pozostają pytania dotyczące lojalności (w jaki sposób obywatele okazują ją państwu), pobytu za granicą (czy obywatele, którzy wyjeżdżają z kraju, zachowują faktyczny związek z tym krajem i zasługują na takie same prawa, np. do ochrony konsularnej) i wpływów kulturowych (czy oczekuje się, że osoby, które nabywają obywatelstwo kraju pobytu, przyjmą kulturę określoną przez to państwo, wyrzekając się jednocześnie kultury swego pochodzenia).

Mimo tych obaw, utrzymujących się od dłuższego czasu, wielokrotne obywatelstwo stało się rzeczywistością prawną. Począwszy od końca XX w. w wielu krajach europejskich istnieje tendencja do usuwania barier prawnych dotyczących posiadania wielokrotnego obywatelstwa, które wprowadzono w nich na początku i w połowie zeszłego stulecia. Powodem zmiany postawy niektórych państw członkowskich w kwestii podwójnego obywatelstwa jest fakt, że również ich obywatele stali się mobilni i zbudowali globalne więzi, liczba imigrantów w tych państwach zwiększyła się, także tych, którzy osiedlili się na stałe, w ich systemach prawnych wprowadzono zaś zasadę prawa ziemi. Wiele państw toleruje wielokrotne obywatelstwo *de iure* lub *de facto* w odniesieniu do własnych obywateli, nowych obywateli i ich dzieci. Inne akceptują ten stan tylko w odniesieniu do pewnych grup lub pewnych sytuacji. W związku z tym na szczeblu krajowym pojawiają się pytania odnośnie do spójnego stosowania wielokrotnego obywatelstwa.

Wielokrotne obywatelstwo stało się również faktem demograficznym, ponieważ tolerowanie wielokrotnego obywatelstwa doprowadziło do wzrostu liczby osób o podwójnym obywatelstwie. Obywatele państw członkowskich migrują i zawierają małżeństwa z obywatelami innych krajów. Ponadto zniesienie obowiązku zrzeczenia się poprzedniego obywatelstwa wpłynęło na wzrost wskaźników naturalizacji w latach 1996–2005 w większości państw UE.

Większe prawdopodobieństwo naturalizacji nowo przybyłych osób w krajach tolerujących wielokrotne obywatelstwo wynika często w większym stopniu z ich osobistych lub pragmatycznych związków z krajem pochodzenia niż z sytuacji integracyjnej w aktualnym państwie zamieszkania. Imigranci przebywający w kraju, który toleruje wielokrotne obywatelstwo, mogą poddać się naturalizacji bez żadnych skutków ubocznych dla ich szerszych związków rodzinnych i społecznych poza tym krajem. Osoby, które mogą zachować poprzednie obywatelstwo, zachowują istotne prawa do przemieszczania się i nie muszą stawiać czoła nowym, często kosztownym, ograniczeniom wizowym i podróжным. Grupę, która z większym prawdopodobieństwem decyduje się na wielokrotne obywatelstwo, gdy jest ono tolerowane, stanowią osoby o wysokim kapitale ludzkim – na przykład imigranci będący przedsiębiorcami i biznesmenami, pracujący na rzecz wspólnego rozwoju. Chęć utrzymania poprzedniego obywatelstwa może zależeć również od określonego kraju urodzenia. Na przykład w wielu krajach na Bałkanach, w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie zrzeczenie się obywatelstwa jest albo nielegalne, albo wiąże się z wysokimi opłatami i utratą prawa do dziedziczenia lub własności.

Uwzględniając powyższe tendencje w kierunku większej tolerancji, poszczególne państwa próbują rozwiązać swoje tradycyjne problemy za pomocą innych instrumentów politycznych. Opracowane niedawno międzynarodowe wytyczne prawne rozwiązały problem ewentualnych konfliktów między państwami, przyznając pierwszeństwo państwu zamieszkania. Z kolei otwarte kwestie dotyczące lojalności w liberalnej demokracji, praw nowych i starych obywateli, którzy decydują się na emigrację, a także wpływów kulturowych można rozwiązać dzięki edukacji obywatelskiej i silniejszym interakcjom między obywatelami, którzy posiadają wielokrotne obywatelstwo, a obywatelami, którzy go nie posiadają.

Jedną z korzyści tendencji prawnych i demograficznych, idących w kierunku akceptacji wielokrotnego obywatelstwa, są wyższe wskaźniki naturalizacji w wielu państwach członkowskich UE. W państwach tych podjęcie przez imigranta decyzji o naturalizacji nie pociąga za sobą negatywnych skutków ubocznych dla jego więzi rodzinnych, społecznych i gospodarczych.

W wielu krajach, takich jak Cypr, Francja, Węgry i Słowacja, naturalizowani obywatele nie muszą zrzekać się poprzedniego obywatelstwa. Z kolei w Belgii, we Francji, w Irlandii, Portugalii i Zjednoczonym Królestwie urodzone w kraju dzieci imigrantów w pierwszym pokoleniu mogą uzyskać podwójne obywatelstwo.

W 2003 r. partie polityczne w Finlandii wspólnie uzgodniły, że akceptacja wielokrotnego obywatelstwa pozwoli temu krajowi na utrzymanie konkurencyjności i dobrych powiązań na poziomie międzynarodowym oraz wywrze korzystny wpływ na nowe społeczności imigrantów w tym kraju. Ponadto jest to zgodne z tendencjami w innych państwach UE (w tym z akceptacją, która miała miejsce w Szwecji w 2001 r.). W wyniku tej reformy zainteresowanie fińskim obywatelstwem podwoiło się, a w 2004 r. wskaźnik naturalizacji w Finlandii był najkorzystniejszy w UE i wynosił 6,4%.

www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2477,2652

Celem ustawy przyjętej w Luksemburgu dnia 28 października 2008 r. było dostosowanie krajowych przepisów dotyczących obywatelstwa do zmieniającej się rzeczywistości społecznej oraz konsolidacja procesu integracji cudzoziemców, którzy postanowili ostatecznie osiedlić się w tym kraju. Fakt, że wnioskodawcy otrzymywali wielokrotne obywatelstwo, jest oznaką ich przywiązania do Luksemburga, dążenia do integracji oraz ich więzi z krajem i kulturą pochodzenia.

www.luxembourg.public.lu/fr/actualites/2009/01/01-droit-nationalite/index.html

5.3 Procedury administracyjne jako zachęta dla przyszłych obywateli

W sytuacji gdy naturalizacja wymaga spełnienia różnych kryteriów i warunków kwalifikowalności, problemem, który trzeba rozwiązać, jest znaczna swoboda uznania administracji. Zarówno wnioski imigrantów, jak i działania administracji muszą spełniać warunki określone w przepisach prawa. Jasne, szczegółowe i wiążące wytyczne dotyczące dobrego sprawowania władzy gwarantują, że publiczne kryteria naturalizacji są rzeczywistymi kryteriami, stosowanymi w ramach procedur, które cechują się przejrzystością, sprawnością, łatwością zarządzania i uzasadnionymi kosztami. Na przykład przepisy antydyskryminacyjne mogą zapewnić równe traktowanie wszystkich osób ubiegających się o obywatelstwo.

Państwa mogą interpretować i wdrażać swoją politykę, ułatwiając procedury, dzięki którym imigranci ubiegający się o obywatelstwo będą traktowani jako przyszli obywatele.

Wszystkie państwa członkowskie UE, jako sygnatariusze Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, zgodziły się na zapis w artykule 2 ustęp 3 stanowiący, że niezależnie od prawa i polityki realizowanej w zakresie obywatelstwa, odnośne przepisy nie będą stosowane w sposób dyskryminujący jakąkolwiek narodowość.

www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

Elementem podejścia opartego na dobrym sprawowaniu władzy jest uznanie w ramach kultury administracyjnej, że osoby ubiegające się o obywatelstwo są przyszłymi obywatelami danego kraju. Kodeks postępowania w praktyce administracyjnej, monitorowanie zgodności, mechanizmy oceny, określanie poziomów odniesienia i programy wzajemnej weryfikacji to tylko kilka z narzędzi, które można stosować na różnych poziomach sprawowania władzy.

Eliminacja znacznej swobody uznania administracji i zapewnienie właściwych wytycznych i nadzoru zwiększają poszanowanie rządów prawa i skuteczność procedur naturalizacji.

W większości krajów naturalizacja jest procedurą uznaniową. W ramach reformy przeprowadzonej w Niemczech w 2000 r. zastąpiono praktyki uznaniowe prawem do nabycia obywatelstwa, uznając, że naturalizacja leży w interesie publicznym. Na szczeblu federalnym i na szczeblu poszczególnych krajów związkowych uzgodniono wspólne wytyczne administracyjne i przeprowadzono liczne negocjacje w celu rozwiązania problemu niespójnych interpretacji i sposobów postępowania w poszczególnych regionach. Również w Austrii niejasne kryteria prawne zostały poprawione w trakcie regularnych posiedzeń z udziałem przedstawicieli administracji federalnej i regionalnej oraz na podstawie decyzji Sądu Administracyjnego.

Rosnące od 1990 r. wskaźniki naturalizacji na Węgrzech można częściowo wytłumaczyć reformami konstytucyjnymi, w wyniku których swoboda decyzyjna Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w odniesieniu do kwestii obywatelstwa została poddana kontroli. Zadaniem ministerstwa powinno być dopilnowanie, aby decyzje prezydenta w sprawie naturalizacji były korzystne dla wnioskodawców, którzy spełniają wszystkie warunki określone w przepisach.

Dokumentacja

Procedury administracyjne mogą dopuszczać uwzględnienie sytuacji w kraju pochodzenia i ograniczenie liczby wymaganych dokumentów. Na przykład proces uzyskiwania dokumentów z kraju pochodzenia może być bardzo uciążliwy i może wiązać się z zaporowymi kosztami, częstymi podróżami, może wymagać tłumaczeń i zaświadczeń wydawanych przez urzędników konsularnych. Ponadto ze względów bezpieczeństwa może się to okazać niemożliwe dla osób z niektórych krajów lub dla bezpieczeństwa. Elastyczność i jasne wytyczne dotyczące zwolnień mogą z powodzeniem ograniczyć powielanie wniosków o wydanie dokumentów i nieporozumienia między różnymi instytucjami, które opóźniają procedury i prowadzą do wygaśnięcia ważności dokumentów tymczasowych, zanim decyzja zostanie podjęta.

W sytuacji gdy uzyskanie określonych dokumentów nie jest możliwe, urząd ds. imigracji w Finlandii przyjmie od wnioskodawcy oświadczenie, pod warunkiem że będzie ono wiarygodne i spójne. Takie elastyczne podejście do kwestii dokumentów w połączeniu z obniżeniem szczebla, na którym podejmowane są decyzje, pozwoliło na natychmiastowe rozpoczęcie rozpatrywania wniosków i podejmowanie decyzji w ciągu kilku miesięcy. W przypadkach, w których niezbędne są wyjaśnienia, średni czas rozpatrywania wniosku skrócił się z trzech lat w 2003 r. do dwóch lat w 2009 r.

www.migri.fi/download.asp?id=kansalaisuus%5Fhakemuksesta%5Feng%2C+kansalaisuus%5Fhakemuksesta%5Feng;i080;{A73BFF7B-BDFC-481E-8B45-90C365CBA821}

W Niderlandach potencjalne problemy z dostarczeniem dokumentów, głównie aktów urodzenia lub ślubu, są rozwiązywane już podczas pierwszej rejestracji imigranta w gminie. W wielu przypadkach do ubiegania się o obywatelstwo wystarcza paszport i zezwolenie na pobyt.

Krajowa służba ds. weryfikacji obywatelstwa (NCS) została założona w ramach współpracy grupy ds. obywatelskich Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Zjednoczonego Królestwa i różnych lokalnych jednostek samorządowych w Anglii i Walii. Zapobiega ona niepotrzebnym opóźnieniom w procesie ubiegania się o obywatelstwo brytyjskie. Za nieznaczną opłatą pokrywającą koszty, niższą niż opłaty stosowane przez prywatnych prawników, jednostki samorządowe sprawdzają, czy wnioski zostały poprawnie wypełnione oraz czy zawierają wszystkie niezbędne dokumenty uzupełniające.

www.ukba.homeoffice.gov.uk/britishcitizenship/applying/checkingservice/#header1

Maksymalne terminy rozpatrywania wniosków

Zgodnie z Europejską konwencją o obywatelstwie wnioski muszą być rozpatrzone w rozsądnym terminie. Jedną z tendencji jest ustalenie maksymalnych terminów rozpatrywania wniosków, które służą jako punkty odniesienia w praktyce administracyjnej i jako gwarancja dla wnioskodawców. Organy administracji mogą przeznaczyć więcej pracowników i wyższe środki finansowe na kolejne etapy, takie jak pokonywanie zaległości, bieżące informowanie wnioskodawców o tym, na jakim etapie rozpatrywania znajduje się ich wniosek, oraz na sporządzanie pisemnych uzasadnień w przypadku decyzji odmownych.

Irlandzki Rzecznik ds. Informacji zażądał, aby od 2003 r. procedura naturalizacyjna była zgodna z ustawą o wolności informacji, co wprowadza obowiązek pisemnego uzasadnienia decyzji odmownej.

www.foi.gov.ie

W 2006 r. zgodnie z wytycznymi szwedzkiej Rady ds. Migracji ograniczono postępowanie naturalizacyjne do ośmiu miesięcy. Obecnie czas oczekiwania na decyzję wynosi średnio od jednego do sześciu miesięcy. W Austrii, Belgii i Niderlandach również ustalono maksymalny czas trwania procedury poniżej jednego roku.

www.migrationsverket.se/english.jsp?english/estudier/estuduniv.jsp

Okresy oczekiwania przed ponownym rozpatrzeniem wniosku zrehabilitowanych wnioskodawców

W uzasadnionym interesie państw leży zapewnienie, by w ramach procedur naturalizacyjnych identyfikowano kandydatów, którzy zostali skazani za popełnienie poważnych przestępstw. W przypadku wielu procedur naturalizacyjnych wcześniejsze wyroki skazujące za poważne przestępstwa traktuje się jednak automatycznie jako podstawę do odrzuce-

nia wniosku bez uwzględnienia zasad dotyczących rehabilitacji. „Okresy oczekiwania” są jednym ze sposobów na przyznanie drugiej szansy osobom skazanym w przeszłości za niektóre rodzaje przestępstw. Osoby te po odbyciu kary, tak jak inni przestępcy, mogłyby pod pewnymi warunkami zostać dopuszczone do ubiegania się o obywatelstwo po upływie pewnego okresu. Uczciwe, przejrzyste i jednoznaczne kryteria określone w przepisach prawa oraz metody kalkulacji dotyczące określonych przestępstw i wyroków mogłyby ograniczyć swobodę uznania administracji.

Osoby ubiegające się o naturalizację w Szwecji, które popełniły przestępstwo, mogą się ubiegać o obywatelstwo po upływie okresu oczekiwania. Jego długość uzależniona jest od wagi przestępstwa i wyroku. Bieg tego okresu rozpoczyna się w dniu popełnienia przestępstwa lub w przypadku długich wyroków w dniu wyjścia z więzienia. Okres ten daje władzom możliwość skontrolowania obecnego postępowania wnioskodawcy. Elementy systemu stopniowanych okresów oczekiwania występują w Danii, Finlandii i Norwegii.

www.migrationsverket.se/english.jsp?english/evisum/index.jsp

Warunki związane ze znajomością języka i integracją, które skutecznie zachęcają wnioskodawców i zwiększają ich szanse

W ramach większości procedur naturalizacyjnych uzasadnione jest założenie, że wnioskodawcy z pierwszego pokolenia, którzy kwalifikują się dopiero po kilku latach pobytu, byli w stanie zdobyć podstawową znajomość jednego z języków, w których powszechnie odbywa się komunikacja w danym kraju. Standardy i skutki dotyczące niektórych wprowadzonych niedawno warunków w zakresie znajomości języka i zagadnień integracji i obywatelstwa, w tym kursów i egzaminów, wymagają zewnętrznej oceny pod względem ich efektywności i ostatecznej skuteczności w celu potwierdzenia, że stanowią zachętę do integracji. Niektóre państwa członkowskie przyjęły te warunki, uzasadniając, że zachęcą one ludność imigracyjną pozostającą w kraju długoterminowo do poszerzenia umiejętności językowych oraz wiedzy o instytucjach publicznych i systemie politycznym. Jednocześnie inne kraje wykluczyły lub ograniczyły do minimum te same warunki, uznając je za czynniki zniechęcające do naturalizacji, które służą do osiągnięcia innych celów politycznych i mają nieproporcjonalny wpływ na niektóre grupy – o niższym poziomie wykształcenia lub o niższym statusie społeczno-ekonomicznym.

Na pierwszym etapie warunki bądź egzaminy z języka lub z zagadnień integracji można skutecznie wdrożyć w sposób, który wpłynie na ograniczenie swobody uznania administracji. Wprowadzono standardy w odniesieniu do uczestnictwa w kursach bądź przedstawiania zaświadczeń lub innych dowodów potwierdzających zdanie egzaminu, co spowodowało, że działania te są bardziej porównywalne, niezależne od ingerencji administracyjnej, i skuteczniej ułatwiają rozpatrywanie dużej liczby wniosków. Dzięki temu ryzyko uznaniowego, niespójnego i potencjalnie dyskryminacyjnego stosowania prawa jest znacznie mniejsze niż w przypadku innych osobistych i subiektywnych form

oceny administracyjnej. Można zatem wyeliminować niejasne kryteria lub zastąpić je wyraźniejszymi metodami oceny, które należy poddać analizie i dyskusji.

Luksemburska ustawa z dnia 24 lipca 2001 r. zastąpiła zapis z 1940 r. stanowiący, że cudzoziemcy muszą „udowodnić wystarczającą asymilację”, słowami: „wykazać wystarczającą integrację”. Sformalizowano egzaminy językowe i kursy obywatelskie. Wprowadzono też różne narzędzia ułatwiające publiczny dostęp do informacji, takie jak infolinie.

W 2000 r. podczas dyskusji na temat reformy belgijskiego Kodeksu obywatelskiego uznano, że stosowany wcześniej test integracyjny nie ma praktycznego zastosowania w procesie naturalizacji. Dowody na „wolę integracji” wnioskodawcy miały być gromadzone w drodze dochodzenia przez lokalną jednostkę policji, co prowadziło do wysoce subiektywnych i niespójnych ocen. Teraz imigranci dowodzą swojej woli integracji już za sprawą samego faktu ubiegania się o naturalizację oraz oświadczenia woli, w którym wyrażają chęć zostania obywatelem Belgii i przestrzegania konstytucji i prawa tego kraju oraz postanowień Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Ocena znajomości języka nigdy nie była wymogiem prawnym zgodnie ze szwedzką ustawą o obywatelstwie, a uznaniowe oceny stosowane w praktyce zostały zakazane w latach siedemdziesiątych XX w. Pomysł wprowadzenia takiej praktyki był wielokrotnie odrzucany ze względu na ogólne obawy dotyczące integracji i sprawiedliwości oraz na brak porozumienia odnośnie do celu i standardów oceny.

Na drugim etapie można wprowadzić strukturę warunków językowych lub obywatelskich w sposób, który spowoduje zwiększenie lub utrzymanie liczby wniosków w określonym czasie i który zapewni bardzo wysoki stopień spełniania tych warunków, co w rezultacie doprowadzi do podobnych lub wyższych wskaźników akceptacji. Skoncentrowanie procedur na utrzymaniu liczby złożonych wniosków, spełnianiu warunków oraz akceptacji może sprawić, że procedury te staną się skuteczniejsze i zwiększą wiarygodność polityki. Mogą one posłużyć jako punkt odniesienia dla trwałego zainteresowania, zaangażowania i pozytywnych postaw wśród imigrantów w odniesieniu do naturalizacji jako drogi wiodącej do integracji.

Prawdopodobieństwo utrzymania tej samej liczby wniosków składanych przez imigrantów jest większe, jeśli zapewni się bezpłatne kursy przygotowawcze o potwierdzonej jakości, które będą wystarczająco elastyczne, aby spełnić edukacyjne lub praktyczne potrzeby wnioskodawców. Rolą państwa może być zagwarantowanie jakości: czy to przez zapewnienie kursów, czy to przez urzędowe zatwierdzanie spełniających wymogi branżowe organizacji pozarządowych i jednostek oświatowych. Państwo może również udzielać informacji oraz wydawać indywidualne skierowania bądź umożliwiać odliczenie kosztów usług od podatku, tak aby usługi te były bezpłatne lub obciążone tylko symboliczną opłatą. W niektórych przypadkach świadectwa kwalifikacji są skuteczniejsze i tańsze, zarówno dla wnioskodawców, jak i dla władz.

Wysoki odsetek pozytywnych wyników można osiągnąć również dzięki bezpłatnym i łatwo dostępnym procedurom i przygotowaniu materiałów do samodzielnej nauki, takich jak podręczniki lub kopie testów. Ponadto osoby opracowujące testy lub kursy mogą oprzeć

się na powszechnie przyjętych standardach, takich jak europejski system opisu kształcenia językowego. Wytyczne, standardy odniesienia i powiązane opisy poszczególnych przypadków zostały opracowane przez Wydział Polityki Językowej Rady Europy.

Europejskie Obserwatorium Obywatelstwa (EUCITAC) zostało założone przez Europejski Fundusz na rzecz Integracji. Poza informacjami dotyczącymi norm, przepisów prawa, polityki i analiz związanych z obywatelstwem na stronie internetowej obserwatorium można znaleźć dostępne i aktualne oficjalne statystyki dotyczące nabywania i utraty obywatelstwa w 27 państwach członkowskich UE oraz krajach sąsiednich. Obserwatorium rozwinięte też statystyki udostępnione już w ramach projektu NATAC, identyfikując tendencje krajowe za pomocą liczb i porównań.

Na Węgrzech można uzyskać wykaz pytań egzaminacyjnych i podręcznik do nauki do egzaminu ustnego sprawdzającego podstawową wiedzę w zakresie polityki i historii. Można je wydrukować za niewielką opłatą lub ściągnąć bezpłatnie ze strony internetowej. Podręczniki udostępniane są również przez władze publiczne w Austrii, Danii, Estonii, na Łotwie i w Zjednoczonym Królestwie.

www.bmbah.hu

Osoby ubiegające się o obywatelstwo portugalskie muszą dostarczyć dokumenty potwierdzające ich podstawową znajomość języka portugalskiego; można je uzyskać w postaci zaświadczenia o zdanym egzaminie. Zaświadczenie takie może wydać każda portugalska instytucja oświatowa. Można również uzyskać publicznie dostępne i bezpłatne przykładowe testy znajomości języka.

www.acidi.gov.pt/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=32&categories=Nacionalidade

Fińska ustawa o integracji imigrantów i przyjmowaniu osób ubiegających się o azyl stanowi, że każdemu imigrantowi, który jest bezrobotny lub otrzymuje zasiłek socjalny, przysługuje osobisty plan integracji; plan ten może obejmować kursy językowe, kursy na temat wielokulturowości, wprowadzenie do życia w Finlandii oraz naukę zawodu. Osoby ubiegające się o naturalizację mogą wykazać swoje umiejętności językowe na różne sposoby, na przykład przedstawiając świadectwa ukończenia fińskiej szkoły podstawowej.

www.suomi.fi/suomifi/english/subjects/migration/guidance_for_immigrants_and_integration/index.html

W przypadku testów wysoki odsetek pozytywnych wyników można zapewnić, sprawdzając je na etapie opracowywania lub na etapie pilotażowym. Wszystkie testy wiążą się z pewnym marginesem błędu, dlatego pytania trudne i nieprawidłowe należy wyeliminować przed wprowadzeniem testów do publicznego stosowania. Częste, publiczne sprawdzanie na późniejszym etapie, z czym wiąże się nadanie takiej sprawie większej wagi politycznej, może spowodować, że opinia publiczna zacznie postrzegać trudność i subiektywność podnoszenia i uzasadniania norm w odniesieniu do tego, co uchodzi za rzecz podstawową lub wystarczającą.

Istnieje także miejsce na uwzględnienie okoliczności dotyczących poszczególnych imigrantów. Wyniki testów przeprowadzanych na dużą skalę, często w formie komputerowej, mogą niedostatecznie odzwierciedlać faktyczne umiejętności. W niektórych krajach czynione są wyjątki dla osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub wymagających szczególnej troski, takich jak osoby małoletnie lub starsze, analfabeci, osoby, które nie ukończyły szkoły podstawowej, lub które mają problemy ze zdrowiem psychicznym. Wiele osób może nie być w stanie osiągnąć dobrych wyników z egzaminu, niezależnie od chęci do nauki lub przyjęcia obywatelstwa danego kraju.

Osoby ubiegające się o naturalizację w Niderlandach nie muszą zdawać egzaminu związanego z naturalizacją, jeżeli przebywały w tym kraju przez osiem lat w wieku obowiązkowej nauki szkolnej, ukończyły uniwersytet w Niderlandach lub pochodzą z Surinamu lub Belgii i są niderlandzkojęzyczne. Inne osoby są przynajmniej częściowo zwalniane z egzaminu, jeśli mają problemy zdrowotne lub problemy językowe bądź związane z umiejętnością czytania i pisania. Również w Estonii istnieje możliwość zwolnienia z egzaminu obywatelskiego osób, które mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych i w przypadku których występują łagodzące okoliczności zdrowotne. W Austrii zwolnienie jest możliwe także w stosunku do osób, które przeżyły holokaust, małoletnich dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej, osób starszych oraz ze względów zdrowotnych.

Jeżeli chodzi o państwa poza UE, w Australii po raz pierwszy zrezygnowano z wcześniejszej subiektywnej rozmowy kwalifikacyjnej na rzecz testu obywatelskiego w październiku 2007 r. Znaczny spadek liczby wniosków oraz wysoki odsetek negatywnych wyników testów, szczególnie wśród imigrantów ze względów humanitarnych, zmusiły rząd australijski do podjęcia w styczniu 2008 r. weryfikacji testu obywatelskiego oraz przeprowadzenia publicznej konsultacji. Rząd i organizacje imigrantów zatwierdziły zalecenia sformułowane w wyniku tej weryfikacji, zgodnie z którymi celem egzaminu obywatelskiego jest ustalenie, czy dana osoba spełnia wymagania prawne. W tym celu należy sprawdzić, czy dana osoba wie, co znaczy być obywatelem, czyli – w skrócie – czy zna zawartość „Przysięgi zobowiązania”, którą wnioskodawcy składają, stając się Australijczykami; przedmiotem testu nie powinny być natomiast niemające znaczenia elementy wiedzy o Australii. Pytania testowe i materiały do nauki zostaną sporządzone w prostszej i jaśniejszej angielszczyźnie. Usprawniona procedura będzie zawierała szereg metod egzaminacyjnych oraz wyjątków, umożliwiających uwzględnienie potrzeb osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub wymagających szczególnej troski. Ponadto w szkołach podstawowych zostanie również wdrożony ogólnokrajowy spójny program dotyczący obywatelstwa.

www.citizenshiptestreview.gov.au

Jeżeli na podstawie oceny efektywności ustalono, że określone przesłanki językowe lub obywatelskie w dalszym ciągu w tym samym stopniu zachęcają imigrantów do ubiegania się o obywatelstwo i do skutecznego nabywania obywatelstwa oraz im to umożliwiają, można dokonać ostatecznej oceny skuteczności. Na etapie projektowania można przeprowadzić badanie longitudinalne na grupach kontrolnych. Wyniki potwierdzą, czy w grupie, która spełniła przesłanki, zaobserwowano wymierny wzrost uczestnictwa (społecznego, gospodarczego, politycznego itd.) oraz samooceny jej członków odnośnie do dobrostanu i poczucia przynależności. Wyniki te mogą stanowić wytyczne do publicznej dyskusji na temat związku między obywatelstwem kraju a długoterminową integracją.

Skuteczne językowe lub obywatelskie przesłanki naturalizacji są wprowadzane w sposób, który w dalszym ciągu zachęca do składania wniosków, a następnie realizowane tak, aby kandydaci mogli osiągnąć sukces. Potwierdzeniem skuteczności tych przesłanek jest sytuacja, w której osoby spełniające przesłanki uczestniczą w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym danego państwa w większym stopniu i w której mają one większe poczucie przynależności niż wcześniej.

W broszurze opublikowanej w Zjednoczonym Królestwie w 2007 r. przez Lord Goldsmith QC Citizenship Review zalecono przeprowadzenie longitudinalnej oceny wpływu nowych testów i wymagań dotyczących naturalizacji na proces uzyskiwania obywatelstwa przez migrantów. W 2005 r. ówczesna Komisja ds. Równości Rasowej opublikowała sprawozdanie *Citizenship and Belonging: what is Britishness? (Obywatelstwo a przynależność: czym jest brytyjskość?)*, w którym Brytyjczycy z różnych środowisk dzielą się przemyśleniami na temat wspólnej definicji brytyjskości.

www.justice.gov.uk/reviews/citizenship.htm

www.ethnos.co.uk/what_is_britishness_CRE.pdf

5.4 Od nabycia obywatelstwa do aktywności obywatelskiej wśród starych i nowych obywateli

Aktywna polityka informacji publicznej

Informowanie o korzyściach związanych z obywatelstwem oraz warunkach i przepisach dotyczących kwalifikowalności jest korzystne dla wszystkich obywateli. Imigranci i społeczeństwo często wykazują brak wiedzy na temat procesu naturalizacji, twierdząc, że według nich jest on stosunkowo łatwy w krajach, w których faktycznie jest on dość trudny, i na odwrót. Uzyskiwanie błędnych informacji jest źródłem wielu skarg składanych przez wnioskodawców do wspierających ich organizacji pozarządowych. Z kolei władze skarżą się, że otrzymują niekwalifikujące się lub niekompletne wnioski, co prowadzi do opóźnień w ich rozpatrywaniu. Społeczne nieporozumienia dotyczące polityki naturalizacji i jej celów dla kraju imigracji są ponadto źródłem postaw antyimigracyjnych, które mogą ograniczać proces kształtowania polityki.

Aktywna strategia komunikacyjna pomaga imigrantom i zachęca ich do składania wniosków, a jednocześnie jest źródłem informacji dla opinii publicznej o korzyściach, jakie kraj imigracji czerpie z naturalizacji.

Kampania „Passt mir!” zorganizowana przez berlińskiego komisarza ds. integracji osiągnęła swój główny cel już w pierwszym roku jej trwania (2006), a mianowicie zwiększenie wskaźnika naturalizacji w Berlinie; udało się tego dokonać po raz pierwszy od sześciu lat. Najważniejszym rezultatem kampanii jest broszura przypominająca niemiecki paszport, w której znani Berlińczycy, jak np. mistrz bokserski Oktay Urkał, wyjaśniają korzyści płynące z naturalizacji dla społecznej i politycznej integracji oraz przybliżają przebieg tego procesu. Wydaniu broszury towarzyszy publiczna kampania podnosząca świadomość, w tym bezpośrednie dyskusje i rozpowszechnianie informacji w instytucjach publicznych, szkołach i mediach mniejszości etnicznych.

www.berlin.de/lb/intmig/passt_mir.html

Istnieje możliwość tworzenia bezpłatnych stron internetowych umożliwiających samoocenę, których jakość byłaby kontrolowana przez władze publiczne lub organizacje pozarządowe. Odpowiadając na proste pytania, potencjalny wnioskodawca zapoznaje się krok po kroku z prawodawstwem i dowiadyuje się, czy kwalifikuje się do udziału w procesie, czego może oczekiwać, biorąc w nim udział, a także na co zwrócić w związku z tym uwagę.

www.migri.fi/kansalaiseksi/eng/en-intro-2.html

www.allrights.be/index.php?option=com_wrapper&Itemid=494

Krajowe ośrodki wsparcia imigracji (CNAI) w Portugalii są punktami kompleksowej obsługi, których działalność jest stale rozwijana, tak aby odpowiadała zmianom politycznym oraz potrzebom rosnącej liczby imigrantów, jak również potrzebom obywateli tego kraju. Z usług tych ośrodków zaczęło korzystać coraz więcej obywateli Portugalii, ponieważ nie ograniczają się one tylko do osób o określonym statusie prawnym. Wraz z przyjęciem w 2006 r. nowej ustawy o obywatelstwie otwarto nowy oddział centralnego rejestru, który współpracuje z ośrodkami w celu rozpatrywania wniosków imigrantów i ich potomków urodzonych w Portugalii. Prawnicy z biur wsparcia prawnego świadczą usługi prawne wysokiej jakości dostosowane do potrzeb.

www.oss.inti.acidi.gov.pt

Zmiany w postrzeganiu obywatelstwa przez obywateli i osoby niebędące obywatelami może stanowić jeden z elementów monitorowania integracji. Monitorowanie integracji w Estonii w 2000 r. wykazało, że osoby niebędące obywatelami tego kraju są w przeważającej części nastawione na nabycie obywatelstwa i doceniają jego wartość przede wszystkim w odniesieniu do swoich dzieci, małżonków i rodziców. Proces monitorowania w 2005 r. ujawnił, że zwiększony poziom tolerancji pozytywnie wpłynął na opinię publiczną w Estonii – 54% Estończyków popiera uproszczoną procedurę nabywania obywatelstwa przez rosyjskojęzyczne osoby, które urodziły się w Estonii.

www.meis.ee/eng/raamatukogu/?k=monitoring&a=&t=&y=&view=search

Ceremonie jako miejsce spotkań

W przeszłości faktyczny akt nadania obywatelstwa był mało ważnym zdarzeniem biurokratycznym, polegającym na dostarczeniu dokumentów potwierdzających obywatelstwo.

Publiczne nadawanie obywatelstwa może zbliżyć różne poziomy tożsamości: lokalny, regionalny, krajowy, międzynarodowy. Mimo że takie ceremonie często są pokazywane w kontekście dyskusji nad zmianami tożsamości narodowej, przeprowadza się je na szczeblu lokalnym, co nadaje im kolorytu i znaczenia, zbliżając je do codziennej rzeczywistości imigrantów i społeczeństwa. Nawiązują one do doświadczeń z historii demokracji w danym kraju lub odnoszą się do innych obywatelskich ceremonii, takich jak ceremonie przyznania młodym ludziom prawa do głosowania.

Ważne jest, by w ceremoniach tych uczestniczyli przedstawiciele społeczeństwa, politycy i media. Ich udział zamienia te ceremonie w platformę służącą podnoszeniu świadomości, a w szczególności udzielania głosu nowym obywatelom. Wszystkie podmioty działające na rzecz aktywności obywatelskiej powinny rozważyć wykorzystanie tych ceremonii jako miejsca spotkań do celów rekrutacji nowych wolontariuszy lub rejestrowania nowych wyborców.

Publiczne przysięgi i ceremonie, choć wciąż rzadko organizowane w Unii Europejskiej, są dynamicznym elementem obecnej polityki w dziedzinie obywatelstwa. Kraje, w których publiczne ceremonie organizowane były w przeszłości, wskrzesiły tę tradycję (Norwegia zrobiła to po 30 latach przerwy). Inne państwa dopiero zaczynają, inspirowane wzorcami z Ameryki Północnej, które same w sobie również są przedmiotem dyskusji i zmian. Ceremonie organizowane są obecnie w Estonii, we Francji, w Zjednoczonym Królestwie, w niektórych prowincjach Austrii i w Niderlandach (w Dniu Naturalizacji – 24 sierpnia) oraz w Danii (w parlamencie narodowym).

Główną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, są wszelkie wymogi mogące uniemożliwić uczestniczenie w ceremonii lub przyjęcie obywatelstwa kandydatom, którzy pomyślnie przeszli proces naturalizacji. Organizatorzy powinni również postarać się o zwiększanie liczby uczestników, wprowadzając potwierdzenie otrzymania zaproszeń, organizując działania informacyjne i przeznaczając na to odpowiednie środki publiczne.

Organizowanie ceremonii nadania obywatelstwa stanowi platformę służącą podnoszeniu świadomości i aktywności obywatelskiej wśród starych i nowych obywateli.

Od 2006 r. francuskie prefektury mają obowiązek organizowania „ceremonii powitania nowych obywateli francuskich” dla imigrantów uzyskujących francuskie obywatelstwo. Niezbędne dokumenty są wydawane niezależnie od ceremonii. Wspomniane wydarzenie jest w swoim zamierzeniu chwilą uroczystej celebracji z udziałem urzędników i polityków. Według danych z 2008 r. prawie wszystkie prefektury uważają, że ceremonie przebiegały sprawnie i były dobrze odbierane przez zaproszonych gości.

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F15868.xhtml>

W 2002 r. w ramach procedury konsultacji rozpoczęto w Zjednoczonym Królestwie wprowadzanie ceremonii powitalnych dla nowych obywateli we wspólnej przestrzeni obywatelskiej. Władze samorządowe mają swobodę w określaniu stylu lokalnych

ceremonii, pod warunkiem że zostaną w niej wykorzystane symbole narodowe i lokalne, a nowi obywatele złożą królowej angielskiej przysięgę oraz zobowiążą się do przestrzegania demokratycznych wartości i obowiązków obywatelskich. Od dnia 1 czerwca 2007 r. nowi obywatele Zjednoczonego Królestwa mieszkający w Walii mogą składać przysięgę w języku walijskim. Od lutego 2004 r. do lipca 2005 r. w ceremoniach nadania obywatelstwa uczestniczyło 77 900 dorosłych osób.

<http://ukba.homeoffice.gov.uk/britishcitizenship/applying/ceremony>

Wydział ds. Imigracji i Naturalizacji duńskiego Ministerstwa Sprawiedliwości zalecił władzom samorządowym, aby ich przemówienia skupiały się na nowo nabytych fundamentalnych prawach nowych obywateli, ich prawach do głosowania oraz kandydowania w wyborach do niższej izby parlamentu, rady prowincji i Parlamentu Europejskiego oraz ich kwalifikowalności do mianowania na wszystkie stanowiska służby cywilnej, takie jak minister, sędzia, ambasador lub funkcjonariusz policji.

www.justitie.nl/onderwerpen/immigratie_en_integratie/naturalisatieceremonie

Przyglądając się państwom spoza UE o długim doświadczeniu w organizowaniu ceremonii, takich jak Stany Zjednoczone, można zauważyć, że ceremonie te były głównym elementem „Projektu demokratycznego nowych Amerykanów”, koordynowanego przez Koalicję na rzecz Praw Imigrantów i Uchodźców w Illinois. W latach 2004–2006 do rejestru wyborców wpisano 42 tys. nowych wyborców ze środowisk imigracyjnych. Tylko w 2008 r. 20 działaczy terenowych w całym rejonie Chicago zarejestrowało ok. 20 tys. osób i zmobilizowało ok. 50 tys. osób do głosowania w wyborach prezydenckich w listopadzie 2008 r.

<http://icirr.org/en/nadp>

Projekty obywatelskie oraz kształcenie starych i nowych obywateli

Aktywność obywatelska wiąże się z uczestnictwem poszczególnych osób w życiu społeczeństwa obywatelskiego i danej społeczności oraz w życiu politycznym na różnych poziomach sprawowania władzy – w sposób, który buduje zbiorowy kapitał społeczny. Zasady zaangażowania w ramach aktywności obywatelskiej są określone przez aktualne normy polityczne i rządy prawa: są to wspólne wartości, takie jak prawa człowieka, demokracja i rozumienie międzykulturowe.

Organizacje dorosłych wolontariuszy i organizacje obywatelskie angażują na równi starych i nowych obywateli w konkretnych sytuacjach dnia codziennego, kształtując w ten sposób przyszłe kierunki polityki w obszarze obywatelstwa oraz podejmując debaty na temat tożsamości.

Do wykonywania praw i obowiązków wiążących się z obywatelstwem zachęcają podejmowane w ramach obowiązku szkolnego inicjatywy z zakresu aktywności obywatelskiej i edukacja w tym obszarze, co sprzyja wspólnemu poczuciu przynależności w zróżnicowanym społeczeństwie.

Niederlandzkie Centrum Uczestnictwa Politycznego jest niezależną i bezstronną organizacją, która przeprowadziła szereg specjalistycznych kursów, spotkań dyskusyjnych, projektów badawczych i działań w ramach sieci kontaktów, zwiększających uczestnictwo obywateli pochodzących ze środowisk imigracyjnych w życiu politycznym oraz liczbę ich przedstawicieli w radach gminnych i dzielnicowych.

www.publiek-politiek.nl/English

New Citizens Voice (Nowy Głos Obywateli) jest organizacją nienastawioną na zysk, działającą od 2003 r. na rzecz podnoszenia statusu i zwiększenia widoczności naturalizowanych obywateli Zjednoczonego Królestwa i obywateli Wspólnoty Narodów mających prawo do głosowania. Celem organizacji jest umożliwienie tym obywatelom równego uczestniczenia w rozwoju Zjednoczonego Królestwa. Jej działalność obejmuje tworzenie grup dyskusyjnych z udziałem imigrantów, organizowanie warsztatów, obywatelskich tournée oraz prowadzenie stacji radiowej New Citizens Radio. Organizacja informuje o tym, że zaobserwowała wśród uczestników silniejsze poczucie dumy i własnej wartości oraz że w większym stopniu angażują się oni w lokalną społeczność, pełniąc funkcje obywatelskie, takie jak dyrektor szkoły, radny lub nawet członek parlamentu.

www.newcitizensvoice.com

W 2006 r. we Włoszech przyjęto „Kartę wartości obywatelskich i integracji” w celu wyjaśnienia wartości i zasad obowiązujących wszystkich członków włoskiego społeczeństwa. Do wartości tych należą godność ludzka, prawa socjalne, życie rodzinne, świeckość i wolność wyznania oraz zaangażowanie międzynarodowe Włoch. Karta oraz 44 pierwsze artykuły włoskiej konstytucji są dostępne w Internecie w wielu językach ojczystych imigrantów przebywających we Włoszech.

www.interno.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/14/0919_charter_of_values_of_citizenship_and_integration.pdf

Jako początek aktywności obywatelskiej w zróżnicowanym społeczeństwie można traktować edukację obywatelską w ramach obowiązku szkolnego.

Badanie dotyczące edukacji obywatelskiej, przeprowadzone w 1999 r. przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Oceny Osiągnięć Edukacyjnych, objęło 90 tys. czternastoletnich uczniów w 28 krajach, w tym w Anglii, Szwecji, Niemczech, Szwajcarii i we Wspólnocie Francuskojęzycznej w Belgii. Przedstawiciele mniejszości etnicznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej częściej odpowiadali, że nauczyli się czegoś w trakcie edukacji obywatelskiej w ramach obowiązku szkolnego. Jak wynika z badania, popierają oni wartości obywatelskie (takie jak patriotyzm, zaufanie, równość płci) w równym stopniu co rodowita młodzież o takim samym pochodzeniu społecznym i postrzegają je raczej jako wartości uniwersalne niż właściwe tylko jednej kulturze lub tożsamości. Ponadto wyrażają oni większy poziom solidarności i tolerancji w odniesieniu do imigrantów oraz większy stopień zaangażowania w życie szkolne i polityczne.

<http://nces.ed.gov/surveys/CivEd>

W Austrii, przede wszystkim w Wiedniu, wprowadzono w 1997 r. lekcje etyki, po części jako odpowiedź na coraz większą różnorodność wyznań. Program nauki pozwala uczniom zdobyć bardziej ogólną wiedzę na temat praw człowieka, porównawczych badań nad religiami i podstawowych wartości obywatelskich. W trakcie oceny tej inicjatywy okazało się, że wśród uczestników zwiększył się poziom wiedzy i dialogu na temat różnych przekonań religijnych i kulturowych. Z kolei nauczyciele przyjęli te lekcje z zadowoleniem, jako uzupełnienie kształcenia religijnego oraz swoisty pomost ułatwiający dialog.

Europejska Sieć Edukacji Obywatelskiej (NECE) jest ponadnarodową inicjatywą niemieckiej Federalnej Agencji ds. Edukacji Obywatelskiej, która ułatwia przekazywanie umiejętności i tworzy nową, europejską przestrzeń dla istniejących inicjatyw krajowych. Na konferencjach NECE rozważano nowe podejście do edukacji obywatelskiej dla europejskich społeczeństw migracyjnych.

[www.bpb.de/themen/NL4E3C,0,0,Networking_European_Citizenship_Education_\(NECE\).html](http://www.bpb.de/themen/NL4E3C,0,0,Networking_European_Citizenship_Education_(NECE).html)

Wnioski

1. Imigranci, którzy wiążą swoją przyszłość z danym krajem, pragną żyć w nim na stałe jako pełnoprawni członkowie społeczności tego kraju.
2. Obywatelstwo zmienia się na drodze prawnej, jednak tożsamości ewoluują i stają się coraz bardziej dynamiczne w wyniku aktywności obywatelskiej. W interesie społeczeństw przyjmujących leży zachęcanie imigrantów do nabywania obywatelstwa, co pozwala starym i nowym obywatelom kształtować wspólną przyszłość w różnorodnym społeczeństwie.
3. W interesie krajów imigracji leży zapewnienie pełnego społeczno-ekonomicznego i politycznego włączenia imigrantów poprzez uznanie pełnego obywatelstwa osiedlonych w nich rezydentów.
4. Niezmiennie niskie wskaźniki nabywania obywatelstwa można podwyższyć, eliminując pewne elementy prawa w zakresie obywatelstwa, które w sposób niezamierzony stanowią główną przeszkodę zniechęcającą osiedlone osoby niebędące obywatelami do ubiegania się o uzyskanie obywatelstwa.
5. Kryteria kwalifikowalności do naturalizacji mogą odzwierciedlać fakt, że osoby nowo przybyłe zazwyczaj po kilku latach pobytu kwalifikują się do uzyskania statusu obywatela i wykazują chęć jego nabycia.
6. Wprowadzając prawo ziemi dla potomków pierwszego pokolenia, przepisy prawa mogą odegrać ważną rolę w zapewnianiu równych praw dzieciom urodzonym w danym kraju oraz lepszej pozycji wyjściowej na drodze do uzyskania edukacji i kariery zawodowej.

7. Kryterium dochodu oraz kwestia opłat mogą być poddane ocenie pod kątem ich skuteczności w integracji gospodarczej oraz wpływu na demokratyczne sprawowanie władzy.
8. Jedną z korzyści tendencji prawnych i demograficznych, idących w kierunku akceptacji wielokrotnego obywatelstwa, są wyższe wskaźniki naturalizacji w wielu państwach członkowskich UE. W państwach tych podjęcie przez imigranta decyzji o naturalizacji nie pociąga za sobą negatywnych skutków ubocznych dla jego więzi rodzinnych, społecznych i gospodarczych.
9. Państwa mogą interpretować i wdrażać swoją politykę, ułatwiając procedury, dzięki którym imigranci ubiegający się o obywatelstwo będą traktowani jako przyszli obywatele.
10. Eliminacja znacznej swobody uznania administracji i zapewnienie właściwych wytycznych i nadzoru zwiększają poszanowanie rządów prawa i skuteczność procedur naturalizacji.
11. Skuteczne językowe lub obywatelskie przesłanki naturalizacji są wprowadzane w sposób, który w dalszym ciągu zachęca do składania wniosków, a następnie realizowane tak, aby kandydaci mogli osiągnąć sukces. Potwierdzeniem skuteczności tych przesłanek jest sytuacja, w której osoby spełniające przesłanki uczestniczą w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym danego państwa w większym stopniu i w której mają one większe poczucie przynależności niż wcześniej.
12. Aktywna strategia komunikacyjna pomaga imigrantom i zachęca ich do składania wniosków, a jednocześnie jest źródłem informacji dla opinii publicznej o korzyściach, jakie kraj imigracji czerpie z naturalizacji.
13. Organizacja ceremonii nadania obywatelstwa stanowi platformę służącą podnoszeniu świadomości i aktywności obywatelskiej wśród starych i nowych obywateli.
14. Do wykonywania praw i obowiązków wiążących się z obywatelstwem zachęcają podejmowane w ramach obowiązku szkolnego inicjatywy z zakresu aktywności obywatelskiej i edukacja w tym obszarze, co sprzyja wspólnemu poczuciu przynależności w zróżnicowanym społeczeństwie.

Rozdział 6

Młodzież ze środowisk imigracyjnych, kształcenie i rynek pracy

Zwiększenie jakości i skuteczności kształcenia i szkoleń oraz umożliwienie imigrantom dostępu do nich poszerza i poprawia możliwości kariery zawodowej. Ułatwia to integrację imigrantów na rynku pracy, co sprzyja spójności społecznej.

Na możliwości i wyzwania, z którymi imigranci spotykają się na każdym etapie kształcenia – od dzieciństwa do wczesnej dorosłości – znacząco wpływają czynniki społeczno-ekonomiczne i znajomość języka. Podejmowane środki mogą pomóc w budowaniu potencjału młodych imigrantów, ale także instytucji odpowiedzialnych za spełnianie ich potrzeb edukacyjnych.

W niniejszym rozdziale przedstawiono strategie, których celem jest zwiększenie poziomu wykształcenia uczniów będących imigrantami przez poprawę systemu szkolnictwa, wzmocnienie potencjału nauczycieli i osób zarządzających szkołami oraz aktywne angażowanie młodych imigrantów i ich rodziców.

Niniejszy rozdział opiera się na wspólnej podstawowej zasadzie nr 5, w której podkreśla się, że „systemy kształcenia i szkoleń w państwach członkowskich odgrywają ważną rolę w integracji młodzieży ze środowisk imigracyjnych i odgrywają taką rolę w przypadku drugiego i trzeciego pokolenia, w szczególności w odniesieniu do nauki języka”.

6.1 Poprawa systemu szkolnictwa

To, czy gorsze wyniki kształcenia pierwszego i drugiego pokolenia są spowodowane umiejętnościami językowymi ich rodzin oraz warunkami migracji i osiedlenia, czy też innymi czynnikami, jest uzależnione od systemów szkolnictwa, a także od upływu czasu. Wyniki w nauce dziecka imigrantów są na ogół powiązane z ich statusem społeczno-ekonomicznym, który jednak nie jest w pełni odpowiedzialny za tę niekorzystną sytuację. W niektórych krajach dzieci imigrantów z dużym prawdopodobieństwem będą osiągać gorsze lub lepsze wyniki w nauce w porównaniu z innymi dziećmi o podobnym statusie społeczno-ekonomicznym. Na różnych etapach systemu kształcenia uczniowie będący imigrantami mają różne możliwości i napotykają różne problemy. Problemy nierozwiązane na wczesnym etapie mogą spotęgować trudności w późniejszym okresie życia, zaś możliwości wykorzystane odpowiednio wcześniej mogą wpłynąć na nowe i lepsze szanse w edukacji i w karierze zawodowej.

Od wagi tych różnych czynników powodujących niekorzystną sytuację na różnych etapach edukacji i w różnych systemach szkolnictwa zależy, który zestaw działań politycznych jest najbardziej odpowiedni. Badania pokazują, że w przypadku niektórych krajów lub etapów w systemie szkolnictwa na wyniki ucznia w największym stopniu wpływa status społeczno-ekonomiczny. W takich przypadkach działania polityczne będą skuteczniejsze, jeżeli zastosuje się w nich ogólne środki skierowane do szerokiej grupy docelowej, obejmującej zarówno uczniów wywodzących się ze środowisk imigracyjnych, jak i tych będących rodowitymi obywatelami danego kraju. W takiej grupie docelowej mogą znajdować się

słabsi uczniowie, uczniowie ze szkół specjalnych lub będący na etapach przejściowych bądź uczniowie pochodzący z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym. Badania mogą dowiedzieć również, że w innych przypadkach na osiągnięcia uczniów wpływają najbardziej ich umiejętności językowe lub to, czy wywodzą się oni ze środowisk migracyjnych, czy nie. W przypadku takich krajów i etapów w systemie szkolnictwa działania polityczne będą bardziej skuteczne, jeżeli w ich ramach zastosuje się ukierunkowane środki, przynoszące szczególną korzyść określonym kategoriom imigrantów i ich potomkom. Grupa docelowa może obejmować nowo przybyłych, drugie i trzecie pokolenie lub uczniów z rodzin posługujących się innym językiem niż język danego kraju. W związku z tym w systemie szkolnictwa należy stosować środki specyficznie ukierunkowane i środki tradycyjne, w zależności od tego, które z nich zostały na podstawie badań zdefiniowane jako najsukuteczniejsze dla poprawy sytuacji w danym przypadku.

W 2008 r. Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury Komisji Europejskiej rozpoczęła na poziomie UE debatę dotyczącą powyższych kwestii, publikując zieloną księgę zatytułowaną „Migracja i mobilność: wyzwania i szanse dla wspólnotowych systemów edukacyjnych”.

Dalsze analizy i przykłady praktyk można znaleźć w poniższych publikacjach:

Badanie uzupełniające do zielonej księgi *Education and the Integration of Migrants (Kształcenie i integracja migrantów)*:

www.efms.uni-bamberg.de/pdf/NESEducationIntegrationMigrants.pdf

Integrating Immigrant Children into Schools in Europe (Integracja dzieci imigrantów w szkołach w Europie) – publikacja przygotowana przez sieć informacji na temat kształcenia w Europie Eurydice stworzoną w ramach Dyrekcji Generalnej ds. Edukacji i Kultury:

http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/045EN.pdf

What Works in Migrant Education? A Review of Evidence and Policy Options (Co przynosi efekty w kształceniu migrantów? Przegląd faktów i opcji politycznych) przygotowany dla Przeglądu tematycznego OECD na temat kształcenia migrantów:

[www.oecd.org/olis/2009doc.nsf/NEW RMSFREDAT/NT00000B0A/\\$FILE/JT03259280.PDF](http://www.oecd.org/olis/2009doc.nsf/NEW RMSFREDAT/NT00000B0A/$FILE/JT03259280.PDF)

Where Immigrant Students Succeed: A Comparative Review of Performance and Engagement in PISA 2003 (W czym uczniowie ze środowisk imigracyjnych odnoszą sukces – przegląd porównawczy wyników i zaangażowania w ramach programu PISA 2003) przygotowany przez OECD:

www.oecd.org/dataoecd/2/38/36664934.pdf

Jaka ma być rola osób odpowiedzialnych za realizację polityki w obszarze kształcenia, integracji i w innych obszarach?

Poprawa poziomu wykształcenia pierwszego i drugiego pokolenia stanowi cel wielu ministerstw i działań podejmowanych na różnych szczeblach sprawowania władzy. Większość czynników powodujących niekorzystną sytuację, z którymi uczniowie będący imigrantami zmagają się w systemie szkolnictwa i na etapie integracji na rynku pracy, należy do obszaru polityki kształcenia.

Wiodącą rolę w dokonywaniu wyborów między celami tradycyjnymi a celami ukierunkowanymi pełnią ministerstwa edukacji. W związku z tym mogą ułatwić horyzontalną koordynację i realizację projektów międzyresortowych z innymi ministerstwami, w tym odpowiedzialnymi za integrację. Ukierunkowane programy dla młodzieży zatwierdzone przez ministerstwa odpowiedzialne za imigrację lub integrację mogą opierać się na wiedzy specjalistycznej, zasadach oraz normach określonych w ramach polityki kształcenia. Inne ministerstwa mogą zostać zaangażowane w poszczególne kwestie: ministerstwa odpowiedzialne za mieszkalnictwo i rozwój obszarów miejskich – w kwestię segregacji w szkołach, ministerstwa odpowiedzialne za rodzinę i sprawy społeczne – w kwestię kształcenia przedszkolnego, a ministerstwa odpowiedzialne za zatrudnienie i równe szanse – w programy dotyczące integracji na rynku pracy. W budowaniu partnerstw operacyjnych równie ważne są organy odpowiedzialne za koordynację wertykalną, które dbają o wdrażanie tych celów na odpowiednich szczeblach sprawowania władzy. Organy te mogą być także wykorzystane do budowania partnerstw strategicznych, na przykład lokalnych inicjatyw w celu uzyskania efektu dźwigni i przyciągnięcia uwagi zainteresowanych stron lub podmiotów finansujących na wyższym szczeblu.

Warunki społeczne w szerszym rozumieniu, regulowane w ramach różnych obszarów polityki, takich jak imigracja, mieszkalnictwo, sprawy społeczne i zatrudnienie, mogą stanowić ułatwienie lub utrudnienie w realizowaniu skutecznej polityki kształcenia.

Dostęp do kształcenia na poziomie podstawowym i średnim dla wszystkich

W większości państw członkowskich prawo do nauki obejmuje wszystkie dzieci w wieku szkoły podstawowej i średniej, niezależnie od ich statusu prawnego lub długości pobytu. Prawo to zostało wyrażone w Powszechnej deklaracji praw człowieka i w Konwencji o prawach dziecka ONZ. Tylko niewiele krajów nie posiada zabezpieczeń zobowiązujących szkoły do zapisywania dzieci, których status jest nieuregulowany bądź które przebywają lub będą przebywały w danym kraju przez krótki okres. Istnieje zatem możliwość weryfikacji mechanizmów przyjmowania osób ubiegających się o azyl w celu zapewnienia odpowiedniej oceny potrzeb dzieci tych osób i zapisywania ich do szkół jak najszybciej po przybyciu lub złożeniu wniosku.

Możliwa segregacja w szkole jest częściowo wynikiem segregacji związanej z zamieszkaniem. Imigranci o niskim statusie społeczno-ekonomicznym mogą być zmuszani do

opuszczenia dzielnic ze szkołami o dobrej renomie ze względu na ceny (lub w przypadkach dyskryminacji odcinani od możliwości zamieszkania w tych dzielnicach), podczas gdy rodowici obywatele mogą wyprowadzać się z okolic, w których rośnie populacja imigrantów (tak zwana biała ucieczka). Niektórym uczniom udało się dostać do dobrych szkół spoza ich dzielnicy dzięki programom wyboru szkoły, które dały rodzicom większą możliwość manewru w tym zakresie. Wiele z tych programów wyboru szkoły nie działa jednak na korzyść rodzin ze środowisk imigracyjnych lub o niskim statusie społeczno-ekonomicznym. Uważa się, że rodziny rodowitych obywateli częściej korzystają z możliwości wyboru szkoły i wycofują swoje dzieci ze szkół o dużym skupieniu imigrantów. OECD sugeruje, by w ramach programów wyboru szkoły stosować zwykły mechanizm loterii, ograniczając do minimum „niekorzystną sytuację wyobcowania” imigrantów.

Jedną ze strategii przełamywania związku między skupiskami imigrantów a słabymi wynikami w nauce jest skoncentrowanie działań na podniesieniu jakości środowiska szkolnego i jakości nauczania w szkołach, w których odnotowuje się dużą liczbę imigrantów.

W ramach projektu Quality in Multi-Ethnic Schools – QUIMS (*Jakość w szkołach wieloetnicznych*) w Szwajcarii podnosi się standardy kształcenia i wprowadza się system zapewnienia jakości w szkołach, w których co najmniej 40% uczniów wywodzi się ze środowisk imigracyjnych. Celem jest przyciągnięcie większej liczby rodowitych Szwajcarów i uczniów reprezentujących wyższe grupy społeczeństwa. Szkoły te korzystają z dodatkowych środków i profesjonalnego wsparcia w określonych obszarach, takich jak nauczanie języka, oceny potrzeb w zakresie bieżącego wsparcia oraz niedyskryminujący regulamin szkoły, sprzyjający włączeniu społecznemu.

www.quims.ch

Inna strategia polega na połączeniu szkół, w których przeważająca liczba uczniów to rodowici obywatele, i szkół, do których uczęszczają w większości uczniowie ze środowisk imigracyjnych. Na przykład szkoły, w których przeważająca liczba uczniów to rodowici obywatele, mogą proponować zachęty finansowe w celu przyciągnięcia migrantów. Pewne korzyści może przynieść budowanie silnych partnerstw – w ramach programu nauczania i poza programem nauczania – między znajdującymi się blisko siebie szkołami, w których uczy się duża liczba uczniów będących odpowiednio rodowitymi obywatelami lub imigrantami.

Jedną z koncepcji jest zmniejszenie szkolnej segregacji zarówno imigrantów, jak i rodowitych obywateli – zgodnie z Kopenhaskim modelem integracji 2006. Szkoły, w których przeważająca liczba uczniów to imigranci, stosowałyby różne strategie informacyjne, aby przyciągnąć duńskie rodziny, szkoły zaś, w których przeważająca liczba uczniów to rodowici Duńczycy, zatrudniłyby specjalistów w zakresie integracji oraz tłumaczy, dla których język duński jest językiem ojczystym, dążąc tym samym do przyciągnięcia rodzin imigrantów. Należy zauważyć, że różnicę w wynikach między uczniami ze środowisk imigracyjnych a uczniami będącymi rodowitymi obywatelami, która wynosi ok. 15%, wyjaśnia się istnieniem skupisk imigrantów i poziomem wykształcenia rodziców.

www.kk.dk

Eliminowanie uprzedzeń w procesie selekcji i tworzenia grup w systemie szkolnictwa

Tworzenie skupisk przez imigrantów może być także wynikiem uprzedzeń zakorzenionych w systemie kształcenia. Powszechną praktyką w zakresie kształcenia jest dzielenie uczniów na grupy i wyznaczanie toku ich nauki według większych lub mniejszych zdolności. Badania pokazują jednak, że jeżeli dziecko posiada niższy status społeczno-ekonomiczny lub wywodzi się ze środowisk imigracyjnych, zostaje zazwyczaj zaklasyfikowane do grup wykazujących niższy poziom zdolności w porównaniu z rówieśnikami, którzy uzyskali podobne wyniki standardowych testów. Uprzedzenia wyjaśniające taką niekorzystną sytuację są związane ze stosowaniem subiektywnych zaleceń nauczyciela, zaklasyfikowaniem do określonej grupy we wczesnym wieku, funkcjonowaniem dużej liczby różnych typów szkół oraz możliwością błędnego klasyfikowania uczniów ze środowisk imigracyjnych lub mniejszości etnicznych jako uczniów mających „szczególne potrzeby”.

W wielu państwach członkowskich UE rozpoczęto niedawno reformy systemu kształcenia. Przeprowadzanie selekcji w celu zaklasyfikowania do określonego toku nauki może odbywać się na stosunkowo późnym etapie, tak aby dzieci miały wystarczająco dużo czasu na przezwycięzenie skutków nierównej pozycji wyjściowej. Można łączyć różne rodzaje szkół, aby uczniowie w tym samym wieku mogli odnosić korzyści z programu nauczania wysokiej jakości, stawiającego duże wymagania. Oceny mogą być wtedy przeprowadzane na podstawie większej liczby obiektywnych kryteriów, tak aby ograniczyć do minimum wpływ stereotypów i błędnego postrzegania. Specjaliści przeprowadzający oceny „szczególnych potrzeb” mogą zostać przeszkoleni w zakresie rozpoznawania trudności językowych, zachowań odmiennych kulturowo i negatywnych stereotypów w odniesieniu do uczniów będących imigrantami. Koncepcja „Szkoła podstawowa wysokiej klasy” zapewnia zmotywowanym dzieciom, które dysponują wysokim potencjałem, dodatkowy rok nauki w szkole podstawowej, aby umożliwić im pomyślne przejście do bardziej prestiżowego systemu kształcenia. Jest zbyt wcześnie, by stwierdzić, czy dzięki takim – obiecującym – wysiłkom uda się zapewnić dokładniejszą ocenę i bardziej odpowiedni tok nauczania.

Uczniowie będący imigrantami osiągają sukcesy w systemach szkolnictwa, w których funkcjonuje mniej typów szkół, podział na grupy według zdolności odbywa się na późniejszym etapie, stosowane są obiektywne środki oceny, również w przypadkach występowania szczególnych potrzeb.

Dokładna ocena wcześniejszej nauki za granicą w przypadku nowo przybyłych uczniów

W przypadku nowo przybyłych uczniów instytucje oświatowe muszą odpowiednio ocenić poziom nauki pobieranej przez nich uprzednio w kraju pochodzenia. W każdym indywidualnym przypadku władze mogą powierzyć przeprowadzanie ocen pracownikom

szkół. Szkoły często nie posiadają kompetencji lub środków, aby określić zakres nauki szkolnej oraz porównać, na ile system szkolnictwa w kraju pochodzenia odpowiada systemowi w kraju przyjmującym. Ponadto jeżeli ocena nie jest przeprowadzana w całości lub częściowo w języku ojczystym ucznia, istnieje większe prawdopodobieństwo, że zostanie on umieszczony w klasie poniżej swego wieku, co wywiera negatywny wpływ na jego rozwój edukacyjny i społeczny. Brak jednolitych kryteriów może prowadzić do ich niespójnego stosowania na obszarze całego kraju. Jeżeli nie przeprowadza się weryfikacji procesu klasyfikowania uczniów, przypadki nieprawidłowego sklasyfikowania lub niewłaściwej oceny i związanego z tym nieodpowiedniego wsparcia nowo przybyłych uczniów mogą nie zostać wykryte.

Władze powinny ustanowić kryteria oparte na bieżących informacjach na temat kraju pochodzenia, które będą stosowane w sposób jednolity, a których celem będzie dokonanie oceny dotychczasowej nauki. Jednocześnie można stosować instrumenty oceny stopnia znajomości języka nauczania, co pozwoli na opracowanie odpowiednich programów wsparcia językowego. Wprowadzone niedawno w wielu krajach środki służące ocenie dotychczasowej nauki są jednak zbyt rzadko stosowane, ponieważ ani imigranci, ani organy administracji, które tymi środkami dysponują, nie wiedzą o ich istnieniu.

Ocenę poziomu wykształcenia zdobytego wcześniej za granicą przed objęciem danego ucznia obowiązkowym programem nauczania w pełnym wymiarze godzin dokonuje się na podstawie kryteriów zewnętrznych w krajach takich, jak Belgia, Węgry, Luksemburg, Malta, Portugalia i Rumunia.

W Belgii osoby ubiegające się o azyl lub uchodźcy, którzy nie mogą dostarczyć niezbędnych dokumentów w celu uznania zagranicznych stopni naukowych lub świadectw ukończenia nauki w szkole podstawowej bądź średniej, mogą złożyć uroczyste oświadczenie.

We Francji oceny poziomu szkolnego oraz kompetencji językowych dokonują specjalne służby Ministerstwa Edukacji Narodowej w języku rozumianym przez ucznia, bezpośrednio po jego przybyciu.

Nowo przybyli uczniowie, w szczególności ci, którzy nie znają języka, korzystają z programów ukierunkowujących, aby pokonać początkowe trudności związane z przerwą w kształceniu oraz koniecznością osiedlenia się rodziny. Celem ostatecznym jest udzielenie pomocy każdemu uczniowi, tak aby jego przejście z jednego systemu do drugiego było jak najłatwiejsze i jak najszybsze. Programy te są intensywne, często trwają jedynie kilka miesięcy i opierają się na określonym krajowym programie nauczania i jego systemie szkolnictwa. Rada Europy zaleca, aby władze oświatowe rozważyły umożliwienie nowo przybyłym podjęcia nauki częściowo w ich języku ojczystym na pierwszym etapie szkolnej adaptacji. Zapobiega to sytuacji, w której dzieci przechodzące z jednego systemu szkolnictwa do drugiego pozostają coraz bardziej w tyle za kolegami z klasy będącymi rodowitymi obywatelami: umożliwia się im stały rozwój umiejętności poznawczych i umiejętności zdobywania wiedzy, które są niezbędne do skutecznego kontynuowania nauki w języku nauczania.

- Wprowadzenie wysokich, jednolitych norm oceny wcześniejszego etapu nauki oraz programów ukierunkowujących zapewnia nowo przybyłym uczniom włączenie do systemu szkolnictwa na adekwatnym poziomie.

Dzięki inicjatywie „Punkt Wyjścia” realizowanej w ramach Gateway Refugee Project (projektu dla uchodźców „Brama”) w Bolton (Zjednoczone Królestwo) zapewnia się nowo przybyłym, którzy nie znają języka angielskiego, wprowadzenie do brytyjskiego systemu kształcenia, w którym język angielski jest językiem nauczania. Dzieci uczęszczają na zajęcia w „Punkcie Wyjścia” średnio przez sześć tygodni. Celem „Punktu Wyjścia” jest zapewnienie uczniom bezpiecznego i pewnego otoczenia. Zyskując pewność siebie, pogłębiając możliwości komunikacji i umiejętności dzięki różnym doświadczeniom edukacyjnym, dzieci lepiej radzą sobie w szkołach ogólnodostępnych.

www.refugee-action.org.uk/ourwork/projects/Gateway.aspx

Systematyczne, bieżące wsparcie oparte na potrzebach uczniów będących imigrantami

Płynna znajomość języka nauczania w szkole ma zasadnicze znaczenie dla wyników ucznia będącego imigrantem; jest to najwyższy priorytet dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki edukacji w państwach migracji. Po pierwszym okresie, w którym następuje osiedlenie się, finansowanie systematycznego, bieżącego wsparcia jest zazwyczaj ograniczone do tak zwanych uczniów „w trudnej sytuacji”. Badania na temat wpływu doświadczeń związanych z migracją na wyniki kształcenia wskazują, że jednym z największych problemów w skutecznej nauce języka jest dostępność wsparcia na wszystkich poziomach nauki szkolnej. Takie dodatkowe środki wsparcia powinny być dostępne dla osób w różnym wieku i na różnym poziomie znajomości języka; powinny one ponadto wykraczać poza wsparcie językowe; imigranci, którzy mówią tym samym językiem co uczniowie będący rodowitymi obywatelami, korzystają bowiem także z pomocy w nadrobieniu zaległości w opanowaniu materiału.

Metody, jakość i stopień wdrożenia dodatkowego wsparcia różnią się znacznie w poszczególnych państwach członkowskich UE, a czasem także w ramach jednego państwa członkowskiego. Niektóre szkoły wybierają „model zintegrowany”. Po przydzieleniu nowo przybyłych uczniów do odpowiedniego rocznika szkolnego i ukończeniu przez nich programu ukierunkowanego włącza się ich bezpośrednio do ogólnego programu kształcenia. Przystawianie języka podczas zwykłych zajęć programowych jest uzupełnione dodatkowym systematycznym wsparciem językowym po zajęciach szkolnych lub w trakcie zwykłych godzin lekcyjnych. Drugi model obejmuje programy nauczania poza klasą, w ramach których uczniowie odbywają oddzielnie kilka godzin lekcji. Inne szkoły stosują „model dzielony”. Po ukierunkowaniu nowo przybyłe dzieci są umieszczane w odrębnych klasach dostosowanych do ich potrzeb. Muszą osiągnąć określony poziom biegłości językowej, zanim zostaną włączone do ogólnego programu kształcenia. Cel ostateczny obu modeli jest pojmowany jako zintegrowane kształcenie będące środkiem ułatwiającym budowanie więzi społecznych i poprawienie wyników wszystkich uczniów w ramach zwykłych lekcji.

Bieżące wsparcie pomaga uczniom będącym imigrantami najszybciej i najpłynniej nadrobić zaległości. Takie zajęcia odnoszą skutek dzięki utrwalonym i regularnie weryfikowanym normom jakości dotyczącym nauczania drugiego języka oraz dzięki ścisłej współpracy nauczycieli w zakresie zintegrowanego kształcenia przedmiotowego.

Adekwatność i struktura obu modeli wymaga dalszej oceny i dalszych dyskusji. Na przykład OECD zauważa, że doskonałe opanowanie języka nauczania przez dzieci imigrantów przed dopuszczeniem ich do zwykłych klas nie jest ani niezbędne, ani korzystne. Rozwój językowy i poznawczy są ze sobą powiązane, co oznacza, że uczniowie będący imigrantami lepiej nauczą się języka w praktycznym i interaktywnym otoczeniu, które ma swoje uzasadnienie.

W związku z powyższym nauczanie drugiego języka powinno łączyć w sobie kształcenie przedmiotowe odpowiadające lekcjom w zwykłym programie nauczania. Najbardziej skuteczne programy obejmują:

- systematycznie wysokie normy i wymogi w zakresie nauczania drugiego języka;
- ścisłą współpracę między nauczycielami przedmiotów podstawowych i nauczycielami języków;
- materiały do nauki opracowane na poziomie centralnym;
- ustalenia prowadzące do większej, a nie mniejszej liczby godzin indywidualnego nauczania dla nowo przybyłych uczniów;
- przeciwdziałanie wszelkim postawom piętnowania uczestników.

W krajach posiadających utrwalone i jasno określone programy wsparcia językowego występują stosunkowo mniejsze różnice w wynikach uczniów będących imigrantami i uczniów będącymi rodowitymi obywatelami lub w wynikach uczniów będących imigrantami w pierwszym i w drugim pokoleniu.

Uczniowie będący imigrantami w Szwecji uczęszczają na zajęcia z języka szwedzkiego, jako drugiego języka (SSL), dopóki nie zdobędą umiejętności mówienia i pisania o złożonych pojęciach. Nauczyciele SSL muszą posiadać kwalifikacje do nauczania szwedzkiego jako drugiego języka i realizować jasno określony program nauczania. W przypadku takich dodatkowych zajęć z języka w modelu zintegrowanym obowiązuje taki sam zakres materiału i wymogi dotyczące biegłości jak w przypadku zwykłych lekcji języka szwedzkiego; zajęcia te pozwalają na osiągnięcie kwalifikacji umożliwiających edukację w szkołach wyższych.

www.sweden.gov.se/sb/d/2063

Estońska fundacja na rzecz integracji organizuje wczesny, systematyczny i wielojęzyczny „Program zanurzenia w języku” opracowany na podstawie podobnych programów realizowanych w Kanadzie i Finlandii. Osoby, które ukończyły program, osiągnęły wyższy poziom biegłości językowej w porównaniu ze swoimi rówieśnikami nieuczestniczącymi w programie, przy porównywalnych wynikach z matematyki i przedmiotów ścisłych oraz biegłej znajomości języka ojczystego. Takie osiągnięcia oraz wysoki poziom zadowolenia rodziców wiązały się z dobrowolną formułą programu, ścisłą współpracą między rodzicami i twórcami programu oraz stałym wsparciem w postaci kształcenia w zakresie języka ojczystego i kultury.

www.meis.ee/eng/immersion

Mechanizmy przydzielania środków

Przy przydzielaniu dodatkowych środków na poziomie indywidualnym lub szkolnym uwzględnia się zmiany zachodzące w populacji, aby zapewnić nowo przybyłym osobom odpowiednią pomoc w integracji z systemem szkolnictwa oraz ukształtować przyjazne środowisko szkolne. Dodatkowe środki finansowe kosztują mniej niż inwestycja dokonywana przez miasto, region lub kraj, tam gdzie występuje populacja osób uczących się drugiego języka. Szkoły nie tylko uzyskują środki finansowe, ale także inwestują w rozwój swojej wiedzy specjalistycznej w zakresie integracji i nauczania drugiego języka, która może być później powszechnie przyjęta i udostępniona mniej doświadczonym szkołom na szczeblu gminnym, regionalnym lub krajowym.

W celu zidentyfikowania szkół o największych potrzebach osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki muszą ustalić grupę docelową mechanizmu przydzielania środków (tj. osoby urodzone za granicą, osoby nieznające języka danego kraju, osoby o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, zamieszkujące obszary w niekorzystnej sytuacji), podział środków między poszczególne poziomy wychowania lub kształcenia (tj. przedszkolne, podstawowe, średnie) oraz szczebel zarządzania na potrzeby rozdziału tych środków w ramach krajowego systemu kształcenia (tj. gminny, regionalny, krajowy).

W ramach funduszu Ethnic Minority Achievement Grant – EMAG (Dotacja na rzecz rozwoju mniejszości etnicznych) w Zjednoczonym Królestwie przydziela się środki na fundusze dodatkowego wsparcia opartego na potrzebach, w zależności od tego, ile w danej szkole jest uczniów pochodzących z mniejszości etnicznych i osiągających gorsze wyniki (w wymiarze krajowym) oraz uczniów uczących się drugiego języka. Ostatnia ocena pokazała przesunięcie akcentu ze wsparcia językowego na gorsze wyniki; stało się tak dzięki ustaleniu wyraźnych celów, zmierzających do wyrównania wyników w nauce oraz zaangażowania władz samorządowych w zapewnienie strategii wspierających.

www.qca.org.uk/qca_7278.aspx

We Francji w ramach programu „Priorytetowe strefy kształcenia” (ZEP), stworzonego w 1981 r., połączono kryteria geograficzne i kryteria pochodzenia na potrzeby przydzielania środków publicznych, które przeznaczają się na wspieranie równych szans. Na przykład jednym ze stosowanych kryteriów jest liczba dzieci, jeśli choć jedno z rodziców urodziło się za granicą.

www.educationprioritaire.education.fr/

Rekrutacja i szkolenie nauczycieli uczących w różnorodnych klasach

Eksperti w dziedzinie kształcenia są zgodni, że w systemach kształcenia to nauczyciele pełnią najważniejszą rolę, umożliwiającą poprawę wyników w nauce, w szczególności u uczniów pochodzących ze środowisk imigracyjnych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Jednak właśnie tacy uczniowie stanowią grupę, która ma najmniejsze szanse na dostęp do nauczania wysokiej jakości. Badania pokazują, że główne środki służące poprawie jakości nauczania – zmniejszanie liczebności klas i zatrudnianie nauczycieli i asystentów

o wyższych kwalifikacjach – są skuteczniejsze w poprawie wyników wśród uczniów ze środowisk imigracyjnych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji niż w przypadku ogółu przeciętnych uczniów. Im młodszy są uczniowie korzystający z nauczania wysokiej jakości, tym większy będzie jego wpływ na cały przebieg ich kształcenia.

Różne szkoły zatrudniające bardziej wykwalifikowanych nauczycieli i asystentów mogą podejmować inicjatywy, aby zwiększyć liczbę nauczycieli pochodzących ze środowisk imigracyjnych lub mniejszościowych. Pewne dowody wskazują, że ma to pozytywny wpływ na wyniki uczniów będących imigrantami, ponieważ nauczyciele ze środowisk imigracyjnych lub mniejszościowych zazwyczaj bardziej pozytywnie postrzegają takich uczniów, mają wobec nich większe oczekiwania i nawiązują z nimi lepszy kontakt. Wysokie kwalifikacje nauczyciela uczniów będących imigrantami obejmują szereg cech, co oznacza, że środowisko, z którego nauczyciel się wywodzi, stanowi ważne, ale nie jedyne kryterium rekrutacji. Zwiększanie liczby nauczycieli ze środowisk imigracyjnych jest skutecznym, choć niedostatecznie wykorzystywanym środkiem służącym podniesieniu kompetencji międzykulturowych szkoły oraz budowaniu pomostów z lokalnymi społecznościami.

Możliwe pozytywne środki, które szkoły mogą podejmować, obejmują ułatwienie uznawania zagranicznych dyplomów nauczycieli, na przykład dzięki kursom doszkalającym oraz kampaniom informacyjnym, we współpracy z władzami oświatowymi i instytucjami kształcenia nauczycieli.

Training and Development Agency for Schools (Agencja Szkoleń i Rozwoju dla Szkół) w Anglii i Walii przyciąga nowych nauczycieli pochodzących ze środowisk mniejszościowych, podejmując ukierunkowane działania informacyjne, programy opieki pedagogicznej, przeznaczając dotacje na szkolenia oraz definiując cele rekrutacji dla instytucji szkolenia nauczycieli.

www.tda.gov.uk/partners/recruiting/diversesociety.aspx?keywords=ethnic

Inną ukierunkowaną strategią dotyczącą zwiększania kwalifikacji nauczycieli jest objęcie wszystkich nauczycieli wymogiem nabycia podstawowych umiejętności niezbędnych do nauczania w klasach, do których uczęszczają uczniowie różnorodni kulturowo i językowo.

Zatrudnianie bardziej wykwalifikowanych nauczycieli jest jednym z najskuteczniejszych środków poprawy wyników, w szczególności w przypadku uczniów ze środowisk imigracyjnych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Zwiększenie liczby nauczycieli ze środowisk imigracyjnych lub przeszkolonych w zakresie kształcenia międzykulturowego wpływa na poprawę osiągnięć uczniów, oczekiwań nauczycieli oraz ogólnej jakości środowiska nauczania.

Nauka języka odbywa się podczas zwykłych lekcji, niezależnie od tego, czy przedmiotem jest literatura, algebra czy chemia. Praca z uczniami w klasie wymaga kompetencji międzykulturowych, umiejętności postępowania w przypadku różnic kulturowych w klasie, rozwiązywania konfliktów, diagnozowania służącego odróżnianiu problemów językowych od trudności w nauce oraz umiejętności opracowywania narzędzi dydaktycznych i strategii

uczenia się. Nauczyciele, którzy nie są dobrze przygotowani lub przeszkoleni w zakresie postępowania z różnorodną klasą, mogą postrzegać dzieci ze środowisk odmiennych rasowo, etnicznie, religijnie i społecznie w niekorzystny sposób i mniej od nich wymagać, co wywiera negatywny wpływ na ich wyniki w nauce i na ich poczucie własnej wartości.

Belgia, Finlandia, Niderlandy, Norwegia, Portugalia i Zjednoczone Królestwo określiły na przykład kompetencje międzykulturowe, które nauczyciele muszą nabyć przed ukończeniem swojego kształcenia. Obejmują one wiedzę na temat sytuacji uczniów ze środowisk odmiennych kulturowo, postrzeganie takich uczniów oraz zdolność do radzenia sobie z relacjami między uczniami o odmiennym pochodzeniu kulturowym.

W wyposażeniu przyszłych i obecnych nauczycieli w różne narzędzia rozwoju zawodowego, takie jak wytyczne dotyczące dobrych praktyk w zakresie wsparcia językowego i kształcenia uczniów, dla których język nauczania jest drugim językiem, zasadnicze znaczenie mają instytucje kształcenia nauczycieli i szkolenia zawodowe oparte na systemie zachęt. Uniwersytety i ośrodki doskonalenia w zakresie kształcenia międzykulturowego i nauki drugiego języka mogą opracować wspólne, wysokiej jakości programy nauczania, moduły szkoleniowe i wytyczne dotyczące wdrażania, przeznaczone dla nauczycieli i osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki. Szkolenia takie mogą mieć dodatkowy pozytywny efekt w postaci podnoszenia świadomości wśród nauczycieli w odniesieniu do zaniżania (również niezamierzonego) ich wymagań, co prowadzi do zmiany zachowań.

W ramach brytyjskiego programu pilotażowego zatytułowanego „Raising the Achievement of Bilingual Learners in Primary Schools” (Podnoszenie wyników dwujęzycznych uczniów w szkołach podstawowych) opracowano materiały dotyczące rozwoju zawodowego i najlepszych praktyk w celu zwiększenia wiedzy specjalistycznej nauczycieli szkół podstawowych i ich pewności siebie. W 2006 r. program stał się strategią krajową – oceny pokazały bowiem, że szkoły objęte programem zwiększyły oczekiwania uczniów, ich udział w lekcjach i znajomość języka angielskiego w stopniu przewyższającym podobne szkoły, które nie uczestniczyły w programie.

www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR758.pdf

Ustalanie priorytetów dotyczących wdrażania kształcenia międzykulturowego

Strategia podnoszenia poziomu nauczycieli i szkół oparta na kompetencjach międzykulturowych nie może być skuteczna bez zmian w danej instytucji oświatowej. Zdolność poszczególnych nauczycieli do korzystania z umiejętności i materiałów uzyskanych podczas szkolenia zależy od poziomu zaangażowania całej szkoły w kształcenie międzykulturowe. Na przykład uczniowie objęci badaniem przeprowadzonym w instytucjach oświatowych w Katalonii w Hiszpanii, w Niderlandach i Szwecji uważają, że kształcenie międzykulturowe powinno być wyższym priorytetem nie tylko podczas lekcji, ale także podczas zdobywania doświadczeń w terenie.

Szeroka debata publiczna na temat znaczenia kształcenia międzykulturowego musi znaleźć praktyczne odzwierciedlenie w działaniach osób zarządzających szkołami. Praktyki obejmują moduły lub przedmioty dotyczące kształcenia wielokulturowego

i obywatelskiego, wieloetniczne elementy w materiałach pedagogicznych i bardziej różnorodne zajęcia pozaprogramowe. Podczas „Europejskiej konferencji na temat aktywnego uczestnictwa młodzieży reprezentującej mniejszości etniczne w życiu społecznym” zorganizowanej przez duński rząd w 2006 r. zaproponowano utworzenie wyspecjalizowanych ośrodków w celu zapewnienia szkoleń w zakresie rozwiązywania konfliktów, umiejętności komunikacyjnych i międzykulturowych programów opieki pedagogicznej, aby wzmocnić pozycję młodych ludzi, podnieść ich aspiracje i wyniki.

Pełne włączenie kształcenia międzykulturowego do programu nauczania, materiałów pedagogicznych i zajęć pozaprogramowych podnosi świadomość uczniów będących rodowitymi obywatelami i zwiększa pewność siebie uczniów będących imigrantami.

Od 2004 r. „Diversity and Multiculturalism” (Różnorodność i wielokulturowość) jest w brytyjskich szkołach obowiązkowym przedmiotem dla uczniów w wieku 11 i 19 lat, objętym testami sprawdzającymi. Przedmiot wprowadza zagadnienia związane z różnorodnym społeczeństwem, w tym społecznościami etnicznymi i religijnymi oraz ich kulturami, zmieniającymi się wzorcami wewnętrznej i zewnętrznej migracji oraz politycznymi i gospodarczymi przyczynami migracji w kraju i za granicą.

<http://curriculum.qca.org.uk/index.aspx>

W Republice Czeskiej wdrażanie międzykulturowego podejścia w poszczególnych szkołach jest monitorowane. Inspektorzy sprawdzają, czy dyrektorzy, nauczyciele i inni pracownicy szkoły stosują zasady określone w wytycznych Ministerstwa Edukacji, Młodzieży i Sportu dotyczące zwalczania rasizmu, ksenofobii i nietolerancji w ramach zasad etyki szkolnej.

www.msmt.cz

6.2 Inwestowanie w uczniów

Osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki w zakresie edukacji powinny zwiększać zasięg i obowiązek opieki przedszkolnej i opieki nad dziećmi w odniesieniu do wszystkich mieszkańców. Wczesne rozpoczęcie nauki daje najlepsze możliwości rozwoju małych dzieci. Dzieci, które uczęszczają do dobrze prowadzonych przedszkoli i żłobków, rozwijają w lepszym stopniu umiejętności rozumowania i rozwiązywania problemów, chętniej współpracują z innymi i biorą pod uwagę ich potrzeby, mają wyższe poczucie własnej wartości i są lepiej przygotowane do skutecznego przejścia do szkoły podstawowej. Korzyści wynikające z wczesnego rozpoczęcia nauki rosną nadal podczas kształcenia na poziomie podstawowym i średnim oraz ułatwiają przejście do dalszych etapów kształcenia i integrację na rynku pracy. Przedszkola i żłobki pozwalają również matkom wygospodarować więcej wolnego czasu na aktywniejsze uczestniczenie w życiu społecznym i w rynku pracy.

Badania międzynarodowe potwierdzają, że wychowanie przedszkolne ułatwia dzieciom z rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomiczno-społecznej osiągnięcie postępów w szkole. Podobnie dzieci z rodzin obcojęzycznych mają dzięki niemu wcześniejszy i częstszy kontakt z językiem kraju przyjmującego, w którym odbywa się nauczanie – dokładnie w tym wieku, kiedy nauka języka jest dla nich najłatwiejsza.

Istnieje mniejsze prawdopodobieństwo, że rodziny o niskich dochodach, wśród których duży odsetek mogą stanowić rodziny imigrantów, skorzystają z opieki nad małymi dziećmi i oferty wychowania przedszkolnego. Z dostępem do opieki nad małymi dziećmi trudności mogą mieć wszyscy rodzice, jeśli liczba miejsc świadczących takie usługi jest ograniczona lub opłaty są wysokie. Rodzice mający niskie dochody i będący imigrantami mogą również nie mieć wystarczających informacji na temat istniejących możliwości, mieć mniej zaufania do powierzania dzieci pod opiekę obcym osobom i preferować nieformalną opiekę domową zapewnianą przez członków rodziny. Rodzice będący imigrantami, którzy korzystają z usług przedszkoli i żłobków, mogą mieć wrażenie, że między nimi a pracownikami tych placówek brakuje dialogu, zrozumienia i empatii. Sytuacje takie mogą mieć miejsce, jeśli pracownicy ci nie mają doświadczeń międzykulturowych i – co ważniejsze – umiejętności nauczania języka kraju przyjmującego jako drugiego języka. Ponadto wiele przedszkoli nie jest w stanie odpowiednio ocenić umiejętności językowych dzieci imigrantów oraz zapewnić im właściwej nauki języka i programów wsparcia (o ile takie istnieją).

Dobrze prowadzone przedszkola i żłobki muszą spełniać potrzeby rodzin zróżnicowanych pod względem językowym i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Władze mogą zapewnić obecność dzieci z rodzin o niskich dochodach w tych placówkach, udzielając ukierunkowanego wsparcia finansowego lub zapewniając bezpłatny dostęp do wychowania przedszkolnego. Można wprowadzić wymóg szkolenia nauczycieli wychowania przedszkolnego w zakresie nauczania drugiego języka oraz nowe procedury rekrutacji, które dają pierwszeństwo nauczycielom drugiego języka i profesjonalnie wyszkolonym opiekunom urodzonym za granicą. Aby metody i programy nauczania były skuteczne, muszą dokładnie odpowiadać metodom i programom stosowanym w szkole podstawowej. W celu wzajemnego informowania się instytucji oświatowych i rodziców będących imigrantami o korzyściach wczesnego kształcenia z jednej strony oraz o konkretnych potrzebach i oczekiwaniach rodzin z drugiej strony można stosować strategie informacyjne.

Dania, Finlandia i Szwecja zapewniły znaczący udział dzieci imigrantów w wychowaniu przedszkolnym, stosując zintegrowaną strategię uwzględniającą wiek dzieci i łączącą różne programy wychowania i programy opieki nad dziećmi w lokalnych ośrodkach dla dzieci w wieku od jednego roku do sześciu lat.

W sprawozdaniu Eurydice z 2009 r. *Early childhood education and care in Europe: tackling social and cultural inequalities (Wychowanie przedszkolne i opieka nad dziećmi w Europie: pokonywanie nierówności społecznych i kulturowych)* zaleca się tworzenie jednolitego systemu z opcjami dla wszystkich grup wiekowych w przedziale 0–6 lat, w którym wszyscy pracownicy przechodziliby zaawansowane szkolenia dotyczące podejścia do uczenia się i kultury, a także nawiązywaliby aktywne partnerstwo z rodzicami pochodzącymi ze zróżnicowanych środowisk i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/098EN.pdf

Działania informacyjne i nawiązywanie partnerstwa z rodzicami znajdującymi się w niekorzystnej sytuacji

Rodzice odgrywają bardzo ważną rolę w kształceniu swoich dzieci – w nabywaniu znajomości języka, pomaganiu w odrabianiu prac domowych i nauce, kształtowaniu wyboru ścieżki kariery zawodowej i oczekiwań zawodowych oraz jako wzór postępowania. Rodzice o niższym statusie społeczno-ekonomicznym, w tym imigranci, uczestniczą w mniejszym stopniu w życiu szkoły. Badania międzynarodowe potwierdzają, że rodzice będący imigrantami pokładają wielkie nadzieje w kształceniu swoich dzieci, ich zaangażowanie napotyka jednak na wiele przeszkód. Są to na przykład ograniczenia finansowe, brak wiedzy o funkcjonowaniu systemu kształcenia „od wewnątrz”, poczucie niechęci ze strony nieznanego środowiska szkolnego, bariery językowe oraz zróżnicowane oczekiwania kulturowe dotyczące roli rodziny w procesie kształcenia. Szkoły mogą ułatwić relacje między rodzicami a dziećmi, stosując strategie mające na celu nie tylko rozwój kompetencji rodziców, lecz także wspieranie dzieci, które mogą odgrywać rolę tłumacza i pośrednika w kontaktach między rodzicami a nauczycielami.

Skutecznym narzędziem informacyjnym jest zapewnienie – w ramach pakietów informacyjnych dla osób nowo przybyłych – łatwo dostępnych informacji na temat krajowego systemu szkolnictwa oraz dostępności dodatkowych możliwości nauki i usług językowych, takich jak przetłumaczone materiały lub pomoc tłumaczy. Szkoły mogą również dokonać znacznych inwestycji w programy ukierunkowane dla rodziców będących imigrantami dotyczące zapisów do szkół, przyjmowania, aktywnego zaangażowania oraz dostępu do informacji na temat możliwości przyszłych wyborów w ramach systemu szkolnictwa. Wsparcie może obejmować pomoc administracyjną, w tym przetłumaczone informacje dla rodziców i uczniów na temat systemu szkolnictwa, dostęp do tłumaczy, pomoc specjalnych pracowników zajmujących się potrzebami uczniów będących imigrantami i ich rodzin, spotkania organizowane specjalnie dla rodzin imigrantów, jak również wsparcie psychologiczne i społeczne. Powszechnie praktykuje się wizyty domowe, które są skutecznym sposobem współpracy z rodzinami ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

Aktywne strategie informacyjne dla rodziców będących imigrantami i rodziców znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz udostępnienie powszechnych programów dobrowolnego kształcenia ustawicznego dorosłych wpływają na lepszą frekwencję i wyniki w szkole oraz zwiększają udział rodziców w wydarzeniach i działaniach szkolnych.

W Irlandii informacje na temat systemu szkolnictwa dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji i Nauki w sześciu językach. Agencja ds. przyjmowania i integracji przygotowała również ulotkę informacyjną w głównych językach imigrantów, którą mogą wykorzystać rodzice osób ubiegających się o azyl i uchodźców oraz osoby nieletnie pozbawione opieki.

www.education.ie / www.ria.gov.ie

Od 1997 r. w ramach projektu AOE (Ausbildungsorientierte Elternarbeit), prowadzonego we Frankfurcie nad Menem wyszkolono 60 mediatorów pochodzących z organizacji imigrantów oraz ze szkół. W 2006 r. przeprowadzili oni warsztaty ukierunkowujące w 17 językach dla 3450 osób; warsztaty dotyczyły niemieckiego systemu kształcenia i szkoleń, jak również takich zagadnień, jak dysleksja, nadaktywność, doradztwo zawodowe i wielojęzyczność.

www.stadt-frankfurt.de/amka

W Szwecji istnieje obowiązek zapewnienia, w razie potrzeby, tłumacza podczas specjalnych spotkań wprowadzających, organizowanych dla nowo przybyłych rodzin. Spotkania mają na celu wyjaśnianie praw i podstawowych wartości związanych z wychowaniem przedszkolnym i kształceniem szkolnym. Rodzice mają również prawo do skorzystania z pomocy tłumacza w celu wzięcia udziału w organizowanych dwa razy do roku spotkaniach w ramach „dialogu rozwoju osobistego”.

Międzynarodowa inicjatywa „Home Instruction Programme for Preschool Youngsters” (Program nauki domowej dla dzieci w wieku przedszkolnym) ma na celu zwiększenie wiedzy i możliwości rodziców znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w tym rodziców będących imigrantami lub pochodzących z mniejszości etnicznych, przez zapewnienie im pomocy opiekunów pochodzących z ich wspólnot. Prowadzone regularnie oceny w takich krajach, jak Niemcy i Niderlandy, pokazały, że zdolności poznawcze dzieci uczestniczących w programie uległy znacznej poprawie w porównaniu z innymi dziećmi.

www.hippy.org.il

W kilku krajach, opierając się na programach dobrowolnego kształcenia ustawicznego dorosłych, przeprowadzono eksperymenty w celu sprawdzenia, czy spełniają one potrzeby rodziców będących imigrantami i czy pomagają przekształcać szkoły w ośrodki społeczne, które pozwalają spotkać się osobom będącym rodowitymi obywatelami i osobom ze środowisk imigracyjnych. Programy te, znane również jako „szkoły o szerokim zapleczu”, „szkoły społecznościowe” lub „szkoły wszechstronne”, opierają się na idei zachęcania rodziców do uczestniczenia w życiu szkoły. Zapewnianie rodzicom bezpłatnej nauki języka kraju pochodzenia i kraju przyjmującego, jak również takie działania, jak sport lub udostępnienie Internetu, skutkują wzrostem zaufania rodziców do szkoły, zwiększeniem oczekiwań dotyczących wyników dzieci w szkole oraz lepszym wsparciem dzieci w osiągnięciu tych wyników.

Projekt „Plecak” przygotowany przez RAA Essen (Niemcy), łączący naukę języka z innymi działaniami w zakresie wychowania i kształcenia w przedszkolach i szkołach podstawowych, obejmuje szkolenie matek będących imigrantkami w zakresie prowadzenia lokalnych grup dla innych matek ze środowisk migracyjnych. Szkolenia te podnoszą kompetencje kobiet służące wspieraniu procesu nauki ich dzieci w szkołach. Ocena jakościowa projektu przeprowadzona przez uczestniczki pokazuje, że przyczynił się on do powstania i utrzymania pozytywnych zmian w relacjach rodzice – nauczyciele.

www.essen.de/module/bildungsangebote/index.asp?version=integrationsatlas

Projekt Edukacyjny Matka – Dziecko obejmuje informowanie rodziców pochodzenia tureckiego w Belgii, we Francji, w Niemczech, Niderlandach i Szwajcarii na temat systemu

kształcenia w ich kraju zamieszkania oraz udzielanie im – w szczególności kobietom – pomocy w zdobywaniu umiejętności i środków umożliwiających uczestnictwo w lokalnych działaniach społecznych i edukacyjnych. Fundacja pozarządowa o tej samej nazwie (AÇEV) współpracuje z lokalnymi stowarzyszeniami migrantów i stowarzyszeniami kobiet, przedstawicielskimi organami konsultacyjnymi i ogólnodostępnymi stowarzyszeniami społeczeństwa obywatelskiego. AÇEV nadzoruje i szkoli krajowych instruktorów, którzy tworzą programy i kursy wsparcia prowadzone w języku tureckim i w języku państwa zamieszkania. Zewnętrzna ocena naukowa porównująca rodziny uczestniczące w szkoleniach AÇEV i niebiorące w nich udziału pokazała, że uczestnictwo w projekcie poprawiło u matek poczucie własnej wartości i ich zainteresowanie nauką szkolną. Projekt oceniono również pozytywnie pod względem skuteczności i efektywności jego wdrażania i rozpowszechniania.

www.acev.org/educationdetail.php?id=16&lang=en

W listopadzie 2008 r. w 61 szkołach podstawowych i średnich we Francji rozpoczęto nowe, eksperymentalne działania „Ouvrir l'école aux parents pour réussir l'intégration”, które zostaną poddane ocenie w 2009 r. Celem tej dobrowolnej inicjatywy jest przybliżenie rodzicom dzieci z pierwszego i drugiego pokolenia imigrantów systemu kształcenia, jego celów i sposobów funkcjonowania, tak aby mogli oni aktywniej uczestniczyć w życiu szkoły i pomagać dzieciom w nauce. W ramach programu oferowane są również bezpłatne kursy językowe.

www.education.gouv.fr/bo/2008/31/MENE0800648C.htm

Nauka języka ojczystego

Większość państw oferuje wsparcie nauki ojczystego języka i kultury, przy czym zróżnicowane są poziomy zaangażowania. Wsparcie to opiera się zazwyczaj na „hipotezie współzależności” zakładającej, że uczniowie będący imigrantami nie są w stanie dobrze nauczyć się nowego języka, dopóki nie nauczą się formalnie języka, który poznali jako pierwszy i którego używa się w ich domach, i dopóki nie zaczną myśleć o nim w sposób świadomy. W przeglądzie literatury OECD nie zamieszczono żadnych uzgodnionych badań uzasadniających przyjęcie lub odrzucenie hipotezy współzależności, co pomaga wyjaśnić niejasność i upolitycznienie kwestii nauki języka ojczystego.

Wielojęzyczność stała się priorytetem dla tych krajów rozwiniętych, które uważają swoje społeczeństwa za oparte na wiedzy, innowacyjne i dysponujące globalnymi powiązaniem. Kiedy uczniowie wchodzi na rynek pracy, płynnie posługując się drugim językiem i językiem ojczystym, stanowią kapitał ludzki, który przynosi wymierne korzyści ekonomiczne oraz społeczno-kulturowe dla kraju przeznaczenia, w szczególności jeśli znajomość języka ojczystego połączona jest ze znajomością krajów pochodzenia i z utrzymywaniem w nich kontaktami.

Nauka języka ojczystego może być kamieniem węgielnym integracji międzykulturowej w szkole oraz leżeć u podstaw programu nauki języków obcych. Uczniowie pochodzący ze środowisk imigracyjnych będą mogli zachować i rozszerzać ten element kapitału ludzkiego, którym będą się następnie mogli dzielić z zainteresowanymi uczniami niepochodzącymi ze środowisk imigracyjnych. Uczniowie takich szkół, którzy są rodowitymi obywatelami,

będą dzięki temu mieli więcej możliwości nauki języków obcych i zdobywania umiejętności międzykulturowych, co ułatwi im podjęcie pracy i życie w ich różnorodnym społeczeństwie i za granicą. Zapewnienie przez każdą szkołę opcji kształcenia dwujęzycznego na wysokim poziomie i dla różnych grup językowych uczniów może wymagać zaangażowania zbyt dużych zasobów. Istnieje jednak wiele możliwości programowych, dostępnych dla wszystkich zainteresowanych uczniów pochodzących lub niepochodzących ze środowisk imigracyjnych. Zróżnicowane programy można włączyć do oferty nauki języków obcych w szkołach podstawowych i średnich, w tym do oferty przedmiotów na poziomie zaawansowanym. Inną możliwością jest wprowadzenie dwujęzycznych asystentów podczas niektórych zwykłych zajęć. Takie konkretne rozwiązania w ramach podejścia do kształcenia międzykulturowego otwierają lepsze możliwości nauki i tworzenia więzi społecznych.

Znajomość ojczystych języków i kultur imigrantów przyczynia się do zwiększenia kapitału ludzkiego kraju przyjmującego; decydenci mogą zmaksymalizować ten kapitał na potrzeby realizacji swoich celów: kształcenia na światowym poziomie i konkurencyjności na rynku pracy.

W ramach programu „Różnorodność językowa w portugalskiej szkole” promuje się kompetencje międzykulturowe i językowe oraz walczy z segregacją przez tworzenie dwujęzycznych szkół pilotażowych dla Kreoli z Wysp Zielonego Przylądka i Chińczyków posługujących się językiem mandaryńskim. Szkoły te otwarte są dla uczniów będących imigrantami, dla których są to języki ojczyste, a także dla rodowitych Portugalczyków.

www.iltec.pt/projectos/em_curso/turmas_bilingues.html

Lekcje języka ojczystego (a konkretnie nauczyciele języka ojczystego) mogą również odgrywać istotną rolę w komunikacji między rodzinami a szkołą. Organizowanie takich lekcji może być częścią aktywnego podejścia informacyjnego szkoły wobec rodziców, którego celem jest zmobilizowanie rodzin imigrantów i członków społeczności. Szkoły mogą także udostępniać zasoby edukacyjne i pomieszczenia lub subsydiować programy oferowane poza zajęciami lekcyjnymi.

Supplementary Schools Forum (Forum Szkół Uzupełniających) w Bristolu (Zjednoczone Królestwo) skupia na zasadach dobrowolności 25 szkół społecznościowych oferujących dodatkowe lekcje języka ojczystego i kultury ojczystej, jak również lekcje takich podstawowych przedmiotów, jak język angielski. Podczas oceny przeprowadzonej w 2005 r. stwierdzono, że pozytywny wpływ tych szkół na wyniki w nauce, poczucie własnej wartości i tożsamość można wzmocnić, tworząc miejską platformę najlepszych praktyk. Forum zachęca do lepszej wymiary informacji i zawierania partnerstw między osiadłymi a nowo przybyłymi społecznościami imigrantów oraz zwykłymi szkołami.

www.bristol.gov.uk/ccm/navigation/community-and-living/equality-and-diversity

W Szwecji uczniowie uczęszczający do szkół w ramach obowiązku szkolnego i do szkół średnich drugiego stopnia mają prawo do nauki języka ojczystego, jeśli: jedno z rodziców czy opiekun lub obydwoje rodziców czy opiekunów posługuje się językiem ojczystym innym niż szwedzki, język ten jest środkiem codziennej komunikacji ucznia, uczeń zna już ten język w stopniu podstawowym i chce się go uczyć. Naukę taką prowadzi się w szkołach, w których dotyczy to co najmniej pięciorga uczniów i jednego nauczyciela, co powoduje, że działania te podejmuje

się często w szkołach, gdzie znaczną część uczniów stanowią uczniowie będący imigrantami, oraz w niezależnych szkołach o profilu językowym. W przeprowadzonych niedawno badaniach zaobserwowano, że udział w lekcjach języka ojczystego może mieć pozytywny wpływ na stopnie otrzymywane przez dziecko oraz na jego poczucie tożsamości i przynależności. Działania takie zwiększyły również zaangażowanie rodziców w naukę szkolną, także po uwzględnieniu poziomu ich dochodów i wykształcenia.

http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/SE_EN_C10_7.pdf

Zapewnienie uczniom będącym imigrantami wzorów postępowania i opiekunów pedagogicznych

Opiekunowie pedagogiczni mogą odgrywać istotną rolę w szkoleniu młodych ludzi i służeniu im radą w trakcie ich kształcenia. Młodych specjalistów pochodzących ze środowisk imigracyjnych można zatrudnić (odpłatnie lub na zasadach wolontariatu) jako pomocników nauczycieli oferujących dodatkowe wsparcie uczniom będącym imigrantami. Dzięki temu uczniowie będący imigrantami otrzymywaliby nie tylko wsparcie w nauce, lecz także pozytywne wzorce postępowania. Może to być szczególnie cenne w społecznościach etnicznych, w których następuje wyraźny podział na dwie odrębne grupy – klasę niższą i nowo powstającą elitę klasy średniej. Opiekunowie pedagogiczni, wspinający się po szczeblach drabiny społecznej, mogą stanowić wzór do naśladowania dla uczniów, którzy słabo radzą sobie z nauką, i służyć im radą.

Dzięki opiece pedagogicznej rośnie pewność siebie uczniów będących imigrantami; przyczynia się ona również do nawiązywania porozumienia między nimi a osobami będącymi wzorem postępowania i pochodzącymi z powstających elit imigrantów.

Instytut Rozwoju Wielokulturowego (Forum) oraz de Baak (Instytut Edukacji Organizacji Pracodawców VNO-NCW) wspiera indywidualne szkolenia wykształconych młodych osób pochodzących ze środowisk imigracyjnych na ostatnim etapie studiów. Opiekun pedagogiczny oferuje im wsparcie w zakresie kształtowania osobistych kompetencji i cech przywódczych.

www.forum.nl/wereldstalent/organisaties.html

Pomoc pozaszkolna na rzecz lepszych osiągnięć i budowania mostów

Zajęcia rekreacyjne, na przykład imprezy sportowe lub obozy letnie, mogą ułatwić komunikację wśród dzieci imigrantów i dzieci rodowitych obywateli oraz między nimi. Rodziców tych dzieci można zachęcać do brania udziału w takich zajęciach i – w miarę możliwości – do pomocy przy ich organizowaniu. Możliwe jest również przygotowywanie imprez we współpracy z organizacjami imigrantów.

Zajęcia pozaszkolne przyczyniają się do budowania mostów między uczestniczącymi w nich uczniami będącymi imigrantami i uczniami będącymi rodowitymi obywatelami, a także szkołami, rodzicami i stowarzyszeniami imigrantów odpowiedzialnymi za organizację zajęć.

Jacobs Foundation w Szwajcarii wspiera organizację obozów letnich dla członków rodzin imigrantów uczących się drugiego języka. Stosowane są różne metody, takie jak edukacja teatralna, a osiągnięcia uczestników i grup kontrolnych poddawane są ocenie w celu podniesienia poziomu wiedzy oraz rozpowszechniania skutecznych metod.

www.jacobsfoundation.org

Od 1991 r. „École Ouverte” we Francji organizuje w szkołach podstawowych i średnich w środy i w soboty oraz w czasie wakacji letnich i przerwy zimowej różnorakie imprezy kulturalne, rozrywkowe oraz związane z nauką języków obcych i innych przedmiotów. W programie tym uczestniczyć mogą wszyscy uczniowie mieszkający na terenach miejskich zagrożonych problemami oraz pochodzący z rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i kulturowej, w tym nowo przybyli uczniowie będący imigrantami. Oceny jakościowe pokazują, że program jest skutecznym sposobem na pokonywanie konfliktów sąsiedzkich oraz poprawienie integracji społecznej, środowiska szkolnego i stosunków między nauczycielami, rodzicami i lokalnymi społecznościami.

<http://eduscol.education.fr/D0116/accueil.htm>

Również we Francji Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło we wrześniu 2008 r. dobrowolną opcję „doradztwa szkolnego”, dostępną w szkołach podstawowych i w ciągu pierwszych czterech lat nauki w szkołach średnich. Przez dwie godziny zajęć pozaszkolnych nauczyciele mogą pomagać uczniom w odrabianiu prac domowych i prowadzić dodatkowe zajęcia sportowe, kulturalne lub artystyczne.

www.education.gouv.fr/cid5677/accompagnement-educatif.html

6.3 Ułatwianie dostępu do szkolnictwa wyższego i integracji na rynku pracy

W UE kształcenie na poziomie wyższym uważane jest za najważniejszą strategię zwiększania innowacyjności, produktywności i wzrostu gospodarczego w społeczeństwie opartym na wiedzy. Odsetek młodych imigrantów zdobywających wyższe wykształcenie jest zróżnicowany w zależności od społeczności imigracyjnej. Różnice te powstają w szczególności wówczas, gdy młodzi ludzie doświadczyli przerw w procesie kształcenia (jak ma to zazwyczaj miejsce w przypadku osób ubiegających się o azyl i uchodźców) lub pochodzą z krajów, gdzie mniej osób ma dostęp do kształcenia, wskutek czego nie mają oni wystarczających kwalifikacji, by rozpocząć kształcenie wyższe. W różnicach tych odzwierciedlają się również wyznawane przez rodziców wartości związane z wyższym wykształceniem.

Władze publiczne, instytucje oświatowe, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, fundacje i prywatne przedsiębiorstwa mogą zwiększać liczbę stypendiów i programów oferowanych utalentowanym młodym ludziom pochodzącym ze środowisk imigracyjnych (oraz ich rodzicom).

We Francji przygotowano różne programy mające na celu promocję różnorodności w centrach doskonałości szkolnictwa wyższego. Instytut Studiów Politycznych „Sciences-Po” przyjął setki studentów (z czego dwie trzecie miało co najmniej jedno z rodziców urodzone za granicą) w ramach stosownej procedury selekcji. Do programu „Une grande école? Pourquoi pas moi?” – trzyletniego programu opartego na szkoleniach i uruchomionego przez szkołę przedsiębiorczości i zarządzania ESSEC – przyłączyło się trzydzieści elitarnych szkół, dzięki czemu udało się dotrzeć do 3 tys. studentów. Podobne wsparcie na poziomie indywidualnym zapewniono w ramach programów „Cercle Passeport Telecoms”, realizowanych w zakresie inżynierii i zarządzania przez duże francuskie firmy telekomunikacyjne.

www.sciences-po.fr / www.pourquoipasmoi.essec.fr / www.passeport-telecoms.com

Nauka alternatywna

Młodzi ludzie, którzy odrzucili tradycyjne formy nauki szkolnej, potrzebują alternatywnych możliwości rozwijania swoich kompetencji, które uznaliby za atrakcyjne i przydatne. Kształcenie obejmujące moduły oparte na konkretnych potrzebach jest praktyczne i bazuje na nowoczesnych technologiach, jest znacznie atrakcyjniejsze dla młodych ludzi. Na przykład „szkoły drugiej szansy” mają zapewnić nowe możliwości kształcenia i szkolenia młodym ludziom wyłączonym z rynku pracy, którym brakuje umiejętności i kwalifikacji, by rozpocząć dalsze szkolenia lub wejść na rynek pracy.

Kształcenie i szkolenie zawodowe

Częścią strategii lizbońskiej na lata 2000–2010, która ma uczynić z Europy najbardziej dynamiczną i konkurencyjną światową gospodarkę opartą na wiedzy, jest zwiększenie liczby młodych ludzi uzyskujących wykształcenie średnie drugiego stopnia. Wykształcenie wyższe uważa się za najbardziej pożądany sposób osiągnięcia umiejętności niezbędnych w społeczeństwie opartym na wiedzy. Należy podejmować wszelkie próby wspierania młodych ludzi w zdobywaniu kompetencji pozwalających im na pomyślne ukończenie szkoły średniej; kształcenie i szkolenie zawodowe stanowi natomiast opcję dla tych, którym pomimo uzyskanego wsparcia prawdopodobnie nie uda się zdobyć wykształcenia średniego drugiego stopnia i którzy opuszczą szkołę bez większych perspektyw.

Imigranci są niedostatecznie reprezentowani na wyższych poziomach edukacji i dokształcania; cechuje ich wysoki wskaźnik przedwczesnego kończenia nauki. Programy informacyjne dla imigrantów na temat dostępnych szkoleń mogą być nieskuteczne lub mogą wcale nie funkcjonować, a same szkolenia mogą być niedostosowane do różnych warunków edukacyjnych, kulturowych lub językowych imigrantów. Struktura szkoleń może nie być wystarczająco elastyczna i nie pozwalać uczestnikom na godzenie obowiązków rodzinnych i zawodowych. Podejmowanie działań mających na celu pokonanie tych przeszkód zachęci młodych imigrantów do kontynuowania kształcenia oraz skłoni do powrotu tych, którzy przerwali lub porzucili naukę.

Kampania duńskiego Ministerstwa Integracji „Potrzebujemy wszystkich młodych ludzi” ma na celu zachęcenie młodych imigrantów do podejmowania i kończenia edukacji zawodowej. Kampania obejmuje pracę grupy zadaniowej, która pomaga szkołom zawodowym w ułatwianiu inicjatyw mających na celu zmniejszenie wskaźnika przedwczesnego kończenia nauki i która promuje najlepsze praktyki.

www.brugforalleunge.dk/fileadmin/bruger_upload/Billeder/Publikationer/English_Summary_evaluation_BFAU_final-version.pdf

Duńska inicjatywa „Nowe szanse dla wszystkich” obejmuje natomiast działania mające na celu integrację osób bezrobotnych, które pochodzą z mniejszości etnicznych, na rynku pracy. Wprowadza ona dla wszystkich młodych beneficjentów świadczeń pieniężnych obowiązek wzięcia udziału w kształceniu ogólnym lub zawodowym. W ramach specjalnych programów udziela się wsparcia młodym ludziom w wieku poniżej 25. roku życia, którzy nie ukończyli programu kształcenia młodzieży. Ponadto programy te zapewniają młodzieży kwalifikacje niezbędne do ukończenia szkolenia zawodowego.

www.nychance.dk

W ramach projektu PALMS utworzono sieć składającą się z 250 ekspertów i pracowników opieki społecznej zatrudnionych we włoskich gminach. Celem sieci – działającej na rzecz osób małoletnich bez opieki – jest stworzenie ścieżek wiodących na rynek pracy i możliwości integracji na rynku pracy, dzięki czemu osoby te miałyby możliwość składać wnioski o zezwolenie na pobyt po osiągnięciu 18. roku życia. Ścieżki takie przygotowano indywidualnie dla 260 osób małoletnich bez opieki, z czego 179 osobom zapewniono staż, 157 – stypendia, a 110 osób uzyskało zatrudnienie po zakończeniu szkolenia.

www.comune.torino.it/stranieri-nomadi/min_stranieri/progetti/equal.htm

Uczniowie z pierwszego i drugiego pokolenia imigrantów mogą doświadczać większych trudności w znalezieniu pierwszej pracy niż ich rówieśnicy będący rodowitymi obywatelami; jest to spowodowane statusem społeczno-ekonomicznym rodzin, słabszymi więziami społecznymi oraz niewystarczającą wiedzą na temat specyfiki rynku pracy. Nie można również pominąć istnienia dyskryminacyjnych praktyk w procesach rekrutacji.

Zachęcanie do wczesnego wchodzenia na rynek pracy

W procedurach rekrutacyjnych pracodawcy przywiązują zazwyczaj większą wagę do doświadczenia zawodowego imigranta zdobytego w kraju przyjmującym niż do wcześniejszego doświadczenia w pracy lub wykształcenia zdobytego za granicą czy też do zaświadczeń o udziale w kursach językowych w kraju przyjmującym. Umowy łączące możliwości pracy i nauki pozwalają uczniom zdobyć różne umiejętności zawodowe, językowe i dodatkowe kompetencje socjalne oraz pomagają im dostrzec własny potencjał i wartość ich pracy. Szkolenia zawodowe i szkolenia językowe na miejscu są zalecane w celu dopilnowania, aby nauka języka kraju przyjmującego nie stała się dla młodych imigrantów nadmierna i nieskuteczna. Programy nauki w miejscu pracy mogą być również przydatne

dla osób z doświadczeniem w pracy lub posiadających wykształcenie zdobyte za granicą, które potrzebują dodatkowych zaświadczeń.

Zwiększenie liczby młodych ludzi zaangażowanych w programy praktyk zawodowych i inne programy stażów to jedna ze strategii rozwiązywania problemu bezrobocia młodzieży. Oprócz środków po stronie podaży w celu zachęcania większej liczby młodych imigrantów do angażowania się w szkolenia zawodowe wymagane są również odpowiednie strategie. Powodzenie programów polegających na praktykach zawodowych zależy od jakości współpracy z przedsiębiorstwami zapewniającymi stanowiska pracy. Władze mogą dostarczyć informacje na temat wolnych miejsc pracy lub praktyk oraz poświadczать konieczny podstawowy poziom znajomości języka i posiadanie kompetencji koniecznych do wykonywania danej funkcji. Mogą również podjąć działania w celu zapewnienia stałej, wysokiej jakości praktyk i ich realizacji, która jest uzgodniona między szkołami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego a różnymi rodzajami pracodawców. Grupa pracodawców, do której dotarcie jest szczególnie trudne, to małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP).

Wczesne doświadczenie zawodowe zdobyte w ramach praktyk i programów pracy lub nauki, których wysoka jakość jest zagwarantowana, okazuje się mieć szczególnie istotne znaczenie dla wyników osiągniętych przez młodych imigrantów na rynku pracy.

Austria i Niemcy wypracowały systemy wczesnych, dobrze funkcjonujących praktyk, które odbywa się przez dłuższy czas i które prowadzą do otrzymania dyplomu oraz nabycia indywidualnej historii zatrudnienia. W ramach projektu badawczego TIES ustalono, że imigranci tureccy drugiego pokolenia w tych krajach byli lepiej przygotowani do wejścia na rynek pracy, rzadziej dotykały ich dyskryminujące praktyki na etapie rekrutacji oraz osiągnęli lepsze wyniki w kontekście zatrudnienia niż imigranci w krajach, w których nie ma systemów praktyk zawodowych.

www.tiesproject.eu

Wiedzę z powodzeniem zwiększył liczbę praktykantów ze środowiska imigracyjnego, stosując wielojęzyczne ulotki i ogłoszenia internetowe. Wszyscy stażyści otrzymują informacje dotyczące różnorodności i przechodzą szkolenie w zakresie kształcenia międzykulturowego.

Program Step2Work (Krok do pracy) w Niderlandach pomaga osobom kończącym naukę i nieposiadającym specjalizacji w wejściu na rynek pracy, zapewniając i finansując roczne staże zawodowe, po których pracodawca powinien zawrzeć umowę o pracę. Podczas stażu w ramach projektu zapewnia się uczestnikom kurs przygotowawczy i szkolenie ustawiczne. Projekt osiągnął cele na pierwszy rok: 102 ze 120 jego uczestników otrzymało wówczas umowę o pracę, ponadto stworzono wyszkoloną grupę doradców i sprawdzony program szkoleń.

www.nuon.com/nl/Images/Jaarverslag%20Step2Work_tcm164-66002.pdf

W ramach projektu „Sieć szkolenia zawodowego – szkolenia dzięki przedsiębiorcom-cudzoziemcom” realizowanego w Mannheim (Niemcy) podjęto podwójny problem: imigrantów kończących naukę, którzy nie mogą znaleźć miejsca umożliwiającego odbycie praktyki zawodowej, a także ograniczonych możliwości zapewnienia takich praktyk przez przedsiębiorców będących migrantami. Projekt umożliwia tworzenie nowych miejsc pozwalających na odbycie praktyk w sektorach handlu i gastronomii oraz oferuje dodatkowe szkolenia w zakresie kompetencji międzykulturowych i wielojęzyczności. W projekcie uczestniczy 120 przedsiębiorców, każdego roku liczba ta rośnie o 12–15 firm. Stałe zatrudnienie w przedsiębiorstwach oferujących praktyki uzyskało 80% uczestników, natomiast reszta znalazła pracę lub podjęła kształcenie wyższe.

Działanie pozytywne

Władze publiczne i prywatne przedsiębiorstwa mogą stosować kodeksy postępowania, w celu spełniania niektórych kryteriów dotyczących poszanowania różnorodności w praktykach rekrutacyjnych. Obowiązki prawne dotyczące wspierania równości i różnorodności można nakładać na sektor publiczny oraz na przedsiębiorstwa, którym udziela się zamówień publicznych, kredytów, dotacji lub innych świadczeń publicznych. W przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, do których dotarcie jest szczególnie trudne, bardzo skuteczną zachętą do rekrutacji osób tradycyjnie znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (młodzi imigranci, osoby długotrwale bezrobotne, osoby niepełnosprawne itd.) okazały się bezpośrednie rządowe dopłaty do wynagrodzeń lub korzyści podatkowe.

W ramach „Planu Rosetta” w Belgii pracodawcy otrzymują zwrot składek na zabezpieczenie społeczne, jeżeli zobowiążą się, że co najmniej 3% ich siły roboczej będą stanowić młodzi ludzie, przy czym dzieci imigrantów liczą się podwójnie.

<http://pdf.mutual-learning-employment.net/pdf/official-paper-belgium-jun01.pdf>

Dostosowywanie polityki do potrzeb młodych imigrantów

W europejskich wytycznych w sprawie zatrudnienia, które stanowią wspólne priorytety dla rządów realizujących krajową politykę zatrudnienia, zaleca się, aby państwa członkowskie wdrożyły szereg środków gwarantujących, że żaden młody człowiek nie będzie pozostawiony bez szkolenia i bez pracy. Do szczególnych potrzeb niektórych grup młodych imigrantów, którzy osiągają słabe wyniki na rynku pracy, dostosowywane są określone strategie.

Osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki kształcenia i integracji stworzyły programy, które przygotowują uczniów do podjęcia pierwszej pracy, pośrednicząc w jej zapewnieniu lub nawet stworzeniu – stosownie do ich umiejętności i aspiracji. Uczestnikom tych programów oferuje się zdobycie większej pewności siebie i kompetencji socjalnych

na rynku pracy, nawiązanie sieci wsparcia zawodowego oraz uzyskanie świadectw zawodowych, a także praktyki zawodowe lub zatrudnienie. Programy te mają oddziaływać na włączenie społeczno-gospodarcze i zwiększyć widoczność wkładu w życie gospodarcze, jaki mogą mieć młodzi imigranci.

Wielu spośród młodych imigrantów, którzy ani nie pracują, ani się nie uczą, korzysta z działań na rzecz wzmocnienia pozycji. Działania te zapewniają im bodźce i środki pozwalające na wprowadzenie zmian, dają wiarę w możliwość tych zmian, a także umiejętności niezbędne do ich osiągnięcia. „Ośrodki obywatelskie” mogą otrzymywać zasoby umożliwiające zapewnienie młodym ludziom dostępu do informacji, Internetu, kursów językowych i „szkoleń w zakresie kompetencji socjalnych”.

W ramach programów można rozwijać „kompetencje socjalne” uczniów, które zwiększają szanse na pierwsze zatrudnienie i zapewniają większe możliwości nieformalnego uczenia się, za pośrednictwem ośrodków oferujących określone zasoby, szkoleń, opieki pedagogicznej i sieci dostępu.

Niemiecki Jugendmigrationsdienst (JMD) to ukierunkowana na integrację usługa realizowana na rzecz młodych ludzi ze środowisk imigracyjnych. W sumie istnieje 360 JMD, które mają na celu zwiększenie szans młodych ludzi na udaną integrację w odniesieniu do języka, szkoły i kształcenia, a także przejście do etapu zatrudnienia. W ramach usługi oferowane jest indywidualne poradnictwo, pilotowanie, sesje grupowe, porady społeczne i możliwości tworzenia sieci kontaktów.

www.jmd-portal.de/_template.php?browser=ie

Kreatywne metody na rzecz zaangażowania młodych imigrantów i ich rodzin

Zwiększanie poczucia odpowiedzialności oznacza, że uczniowie i partnerzy wybierają projekt, a nie odwrotnie. W ramach tych programów robi się wszystko, żeby wykorzystać kontekst lokalny. Pomagają one uczniom będącym imigrantami ocenić własne (formalne i nieformalne) wykształcenie oraz dostępne możliwości zatrudnienia. W zidentyfikowaniu barier na rynku pracy i opracowaniu strategii pokonania tych barier pomocne mogą być platformy dialogu z organizacjami i społecznościami imigrantów, szczególnie z przedstawicielami młodzieży.

Służby oferujące poradnictwo zawodowe powinny być dostosowane do różnych kultur. Łatwo dostępne informacje można rozpowszechniać za pomocą tłumaczonych materiałów i stron internetowych, a także zapewniając dostęp do tłumaczy ustnych lub pracowników dwujęzycznych. Do młodych imigrantów można dotrzeć za pośrednictwem nowoczesnych technologii komunikacji, takich jak interaktywne strony internetowe i media elektroniczne. Niezliczone przykłady obejmują wizyty domowe i telefoniczne infolinie, targi pracy, kampanie rekrutacyjne, a nawet reklamy.

Austriackie partnerstwo EQUAL na rzecz rozwoju „Join in” (przyłącz się) zorganizowało „tournee” po Tyrolu, które obejmowało kampanię informacyjną, ministraże, targi edukacji i pracy oraz warsztaty na miejscu. Członkowie grupy docelowej byli szkoleni jako międzykulturowi opiekunowie pedagogiczni projektu i okazali się skuteczniejsi w rekrutacji niż pracownicy będący rodowitymi Austriakami. Regionalna agencja rynku pracy otrzymała wytyczne, aby dokonać przeglądu danych dotyczących jej klientów w celu wychycenia „środowiska migracyjnego”, ponownie oceniła zatem adekwatność bieżących ofert dla tych grup, a obecnie prowadzi szersze projekty informacyjne – zarówno wśród tych grup, jak i poza obszarami miejskimi.

www.join-in.at

Inicjatywa „Agenda X – młodzież w społeczeństwie wielokulturowym” jest stworzona i prowadzona przez młodzież i dla młodzieży. Wśród jej licznych działań łączących wchodzącą na rynek pracy młodzież rodowitą i pochodzącą ze środowisk mniejszości znajduje się kurs zatrudnienia „Jobb X”, który jest działaniem o największym zasięgu. Kilkaset osób w wieku 15–26 lat uczestniczyło w kursie, a współczynnik powodzenia w znalezieniu pracy bezpośrednio po programie wynosi 80% – znacznie więcej niż wśród uczestników zwykłych kursów prowadzonych przez norweskie służby pracy i opieki społecznej. Wśród powodów przewagi komparatywnej programu „Jobb X” należy wymienić skupienie się na rzeczywistych kompetencjach, indywidualnych atutach i wyższy współczynnik liczby nauczycieli w stosunku do liczby uczniów.

www.agendax.no

W inicjatywach realizowanych na małą skalę w całej Europie, mających na celu szkolenie młodych imigrantów i zapewnienie im międzykulturowych i indywidualnych możliwości nauki oraz nabycie umiejętności czytania i pisania, znajomości języka, umiejętności merytorycznych, informatycznych i medialnych, które mogą otworzyć drogę do zatrudnienia, stosuje się narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Dynamiczne i multimedialne cechy TIK przemawiają do młodych ludzi i (ponownie) angażują ich w środowisko nauki, które jest bardziej interaktywne i dopasowane do ich szczególnych potrzeb. Na przykład uczniowie mogą ćwiczyć bez korzystania z języka, stosując ikony lub tłumaczenia na język ojczysty. Dostęp do komputerów i podstawowe umiejętności komputerowe stanowią dwa wymogi niezbędne do skorzystania z tych możliwości.

Inicjatywa „Escolhas” (wybory) w Portugalii to program oddolny, w ramach którego od 2001 r. zapewniono finansowanie i wsparcie dla 121 projektów. Projekty są oparte na własnych diagnozach lokalnych stowarzyszeń, które dotyczą możliwości poprawienia osiągnięć (w nauce i w pracy) zagrożonej młodzieży w każdym wieku, żyjącej w okolicy i znajdującej się w niekorzystnej sytuacji. Szczególnie dotyczy to dzieci imigrantów. Od 2006 r. w 110 miejscowych „cyfrowych ośrodkach integracji” (Digital Inclusion Centres – CID@NET) zapewniono 27 tys. użytkownikom bezpłatny dostęp do Internetu w celu poszukiwania zatrudnienia i zróżnicowanych działań wspierających. Na przykład w ramach programu Microsoftu – Digital Literacy – powstał program szkolenia w zakresie „zdolności do podjęcia pracy”.

www.programaescolhas.pt

Projekt LIFT w Hamburgu miał na celu nabycie i pogłębienie umiejętności językowych i kompetencji międzykulturowych przez uczniów będących imigrantami; uczniów przeszkolono również w zakresie biegłego stosowania nowych mediów. Projekt LIFT, skierowany do znajdujących się w niekorzystnej sytuacji młodych ludzi w wieku 12–16 lat ze środowisk migracyjnych, zapewnił środowisko nauki on-line z dostępem do internetowych jednostek nauczania i gier.

Więcej przykładów działań można znaleźć w *Overview of Digital Support Initiatives for/by Immigrants and Ethnic Minorities in the EU27 (Przegląd cyfrowych inicjatyw wsparcia podejmowanych przez imigrantów i mniejszości etniczne w UE-27 i na ich rzecz)*, w sprawozdaniu IPTS z 2008 r.

<http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id=1888>

Opiekun pedagogiczny i wzory postępowania

Osoby pełniące rolę wzorów postępowania udowadniają młodym ludziom, że możliwe jest osiągnięcie sukcesu na drodze edukacji oraz na rynku pracy. Poszczególni opiekunowie pedagogiczni mogą nie tylko inspirować młodych imigrantów, ale również zapewniać im ukierunkowane szkolenie i doradztwo. W ramach programów istnieje możliwość kontaktowania uczniów ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji z wolontariuszami (osobami zatrudnionymi lub emerytami) w danym zawodzie lub z trenerami posiadającymi certyfikaty zawodowe. Szczególnie skuteczne w roli opiekunów pedagogicznych, rekrutujących i kierowników projektów w takich programach są osoby pełniące rolę wzorów postępowania pochodzące z podobnego środowiska. Oferowanie stanowisk pracy w roli opiekuna pedagogicznego uczestnikom, którzy zakończyli program z sukcesem, pomaga w realizacji ogólnego celu. Celem tym jest udzielanie młodym imigrantom wsparcia w realizacji kariery zawodowej, odpowiadającej ich wyjątkowym umiejętnościom i doświadczeniom.

W ramach projektu „Work-Up” w Belgii konsultanci terenowi ze środowisk imigracyjnych zapewniają młodym, niezatrudnionym rówieśnikom indywidualne doradztwo. Stanowią oni pomost między osobami poszukującymi pracy a publicznymi agencjami zatrudnienia, identyfikując charakterystyczne problemy, które mogą napotkać ich rówieśnicy, oraz proponując poprawę usług agencji. Zaangażowane stowarzyszenia imigrantów zapewniają dodatkowe doradztwo i szkolenia, których nie oferują agencje publiczne.

www.minderhedenforum.be/2pers/documents/Work-up_004.pdf

W ramach projektu SpraKuM w ramach inicjatywy EQUAL w Niemczech zrealizowano akcję „Kwalifikacje mediatorów językowych i kulturowych” mającą na celu zaoferowanie szkoleń i dostępu do zawodu mediatora młodym imigrantom, uchodźcom i osobom ubiegającym się o azyl, chcącym pracować na rzecz poprawy usług oraz sytuacji zdrowotnej i społecznej imigrantów znajdujących się w trudniejszej sytuacji.

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/practical-examples/asyl-07-de-transkom_en.cfm

Poszerzanie sieci

Wielu ludzi znajduje pracę dzięki sieci kontaktów społecznych. Młodzi imigranci posiadają zazwyczaj słabiej rozwinięte sieci niż osoby będące rodowitymi obywatelami i to stawia ich w niekorzystnej sytuacji. W tworzeniu takich sieci ważną rolę mogą odegrać władze publiczne, społeczeństwo obywatelskie, instytucje oświatowe i prywatne przedsiębiorstwa. Na przykład pracodawcy działający w branżach, w których powszechne jest zatrudnianie za pośrednictwem nieformalnych kontaktów, mogą oferować szczególnie opracowane programy wprowadzania do pracy. Krajowe programy „Talent Pool” zapewniają platformę, która kontaktuje osoby poszukujące pracy z potencjalnymi pracodawcami oraz oferuje możliwości wolontariatu w celu wzbogacenia życiorysów tych młodych ludzi.

Projekt „Z ławki na boisko” został stworzony przez jeden z największych klubów piłkarskich Danii, Brøndby IF, we współpracy z Miastem Brøndby i Ministerstwem Integracji. Projekt ma na celu zawiązanie kontaktów między młodymi ludźmi ze środowiska imigracyjnego a siecią klubu, która obejmuje około 350 sponsorujących przedsiębiorstw. Od 2003 r. ponad 130 młodych ludzi ze środowiska imigracyjnego zostało przyjętych na praktyki lub otrzymało stałe zatrudnienie.

<http://brondby.com/article.asp?aid=51211>

Wolontariat i uczestnictwo w sieciach społecznych mogą poprawić kompetencje młodych imigrantów oraz rozwinąć ich kontakty i dodać pewności siebie. Młodych imigrantów w szkołach średnich można zachęcać do podejmowania prac dorywczych w czasie wakacji lub w czasie wolnym, ponieważ może to zapewnić im wartościowe doświadczenie na rynku pracy, poprawić znajomość języka oraz rozwinąć umiejętności społeczne i interpersonalne.

Niderlandzki projekt „Catch the Coach-to-Be” (Zostań przyszłym trenerem), realizowany w ramach programu EQUAL, zajmuje się problemami społecznymi młodych imigrantów, zachęcając ich do podjęcia pracy na rzecz młodzieży. Projekt obejmuje opracowanie i realizację programów nauczania, praktyczny coaching, wzmacnianie wielokulturowego charakteru pracy z młodzieżą, zwiększanie liczby miejsc nauki i pracy przez nawiązywanie kontaktu z pracodawcami oraz opracowywanie i wdrażanie metod nauki multimedialnej.

www.osa-amsterdam.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=88

Przezwycięzanie pośredniej dyskryminacji ze względu na pochodzenie i sytuację społeczną

W zależności od sytuacji lokalnej młodzi imigranci mogą tworzyć nieproporcjonalne skupiska na obszarach o niekorzystnej sytuacji ekonomicznej, których mieszkańcy częściej zajmują mieszkania czynszowe, są bezrobotni, mają niskie wykształcenie, angażują się w działalność przestępczą lub mają problemy ze zdrowiem psychicznym, takie jak depresja. Na takim obszarze rzadko spotyka się rozwijające się przedsiębiorstwa i dobre połączenia transportowe, a możliwości zatrudnienia mogą być tam niewielkie. Możliwości młodych

ludzi dorastających na obszarach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i społecznej są o wiele bardziej ograniczone. Władze samorządowe powinny zachęcać pracodawców spoza obszarów izolowanych i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji do zatrudniania młodych ludzi z tych obszarów i, w odpowiednich przypadkach, rozważenia możliwości zarezerwowania dla nich kilku stanowisk praktykantów.

Szwedzki projekt „Lugna Gatan” (Spokojna ulica) ma na celu ponowną integrację młodzieży, której dotyczy wyłączenie społeczne na uboższych obszarach niektórych miast. Po trzymiesięcznym szkoleniu młodzi ludzie są zatrudniani jako „wzory postępowania” w celu nawiązania kontaktów z innymi młodymi ludźmi na ich obszarze. Kilkuset bezrobotnych młodych ludzi uzyskało pomoc w postaci szkolenia i zatrudnienia, a kolejne tysiące pracują jako wolontariusze. Ogromna większość osób, które pracują lub pracowały w ramach tego projektu, jest zatrudniona obecnie w pełnym wymiarze czasu lub studiuje.

www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=020919974.pdf&url=/dynamaster/file_archive/050118/fa1a18c360e97265c5f6f9c2eea61910/020919974.pdf

Francuski program „Zones Franches Urbaines” (Strefy przedsiębiorczości) ma na celu rozwój działalności gospodarczej, zmniejszenie bezrobocia oraz ułatwienie fizycznej i społecznej rewitalizacji na obszarach, gdzie odnotowuje się wysoki odsetek osób przedwcześnie kończących naukę. W ramach programu zwiększane są zachęty ekonomiczne dla prywatnych przedsiębiorstw.

www.ville.gouv.fr/IMG/pdf/zfu-pratique_cle714cfb.pdf

Wnioski

1. Warunki społeczne w szerszym rozumieniu, regulowane w ramach różnych obszarów polityki, takich jak imigracja, mieszkalnictwo, sprawy społeczne i zatrudnienie, mogą stanowić ułatwienie lub utrudnienie w realizowaniu skutecznej polityki kształcenia.
2. Uczniowie będący imigrantami osiągają sukcesy w systemach szkolnictwa, w których funkcjonuje mniej typów szkół, podział na grupy według zdolności odbywa się na późniejszym etapie, stosowane są obiektywne środki oceny, również w przypadkach występowania szczególnych potrzeb.
3. Wprowadzenie wysokich, jednolitych norm oceny wcześniejszego etapu nauki oraz programów ukierunkowujących zapewnia nowo przybyłym uczniom włączenie do systemu szkolnictwa na adekwatnym poziomie.
4. Bieżące wsparcie pomaga uczniom będącym imigrantami w jak najszybszy i jak najpłynniejszy sposób. Takie zajęcia odnoszą skutek dzięki utrwalonym i regularnie weryfikowanym normom jakości dotyczącym nauczania drugiego języka oraz dzięki ścisłej współpracy nauczycieli w zakresie zintegrowanego kształcenia przedmiotowego.
5. Zatrudnianie bardziej wykwalifikowanych nauczycieli jest jednym z najskutecz-

niejszych środków poprawy wyników, w szczególności w przypadku uczniów ze środowisk imigracyjnych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Zwiększenie liczby nauczycieli ze środowisk imigracyjnych lub przeszkolonych w zakresie kształcenia międzykulturowego wpływa na poprawę osiągnięć uczniów, oczekiwań nauczycieli oraz ogólnej jakości środowiska nauczania.

6. Pełne włączenie kształcenia międzykulturowego do programu nauczania, materiałów pedagogicznych i zajęć pozaprogramowych podnosi świadomość uczniów będących rodowitymi obywatelami i zwiększa pewność siebie uczniów będących imigrantami.
7. Aktywne strategie informacyjne dla rodziców będących imigrantami i rodziców znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz udostępnienie powszechnych programów dobrowolnego kształcenia ustawicznego dorosłych wpływają na lepszą frekwencję i wyniki w szkole oraz zwiększają udział rodziców w wydarzeniach i działaniach szkolnych.
8. Znajomość ojczystych języków i kultur przyczynia się do zwiększenia kapitału ludzkiego kraju przyjmującego imigrantów; decydenci mogą zmaksymalizować ten kapitał na potrzeby realizacji swoich celów: kształcenia na światowym poziomie i konkurencyjności na rynku pracy.
9. Dzięki opiece pedagogicznej rośnie pewność siebie uczniów będących imigrantami; przyczynia się ona również do nawiązywania porozumienia między nimi a osobami stanowiącymi wzory postępowania i pochodzącymi z powstających elit imigrantów.
10. Zajęcia pozaszkolne przyczyniają się do budowania mostów między uczestniczącymi w nich uczniami będącymi imigrantami i uczniami będącymi rodowitymi obywatelami, a także szkołami, rodzicami i stowarzyszeniami imigrantów odpowiedzialnymi za organizację zajęć.
11. Wczesne doświadczenie zawodowe zdobyte w ramach praktyk i programów pracy lub nauki, których wysoka jakość jest zagwarantowana, okazuje się mieć szczególne znaczenie dla wyników osiągniętych przez młodych imigrantów na rynku pracy.
12. W ramach programów można rozwijać „kompetencje socjalne” uczniów, które zwiększają szanse na pierwsze zatrudnienie i zapewniają większe możliwości nieformalnego uczenia się, za pośrednictwem ośrodków oferujących określone zasoby, szkoleń, opieki pedagogicznej i sieci dostępu.

Załącznik I
Wspólne zasady podstawowe
dotyczące polityki integracji imigrantów
w Unii Europejskiej

1. Integracja jest dynamicznym, dwukierunkowym procesem wzajemnej adaptacji wszystkich imigrantów i mieszkańców państw członkowskich.
2. Integracja oznacza poszanowanie podstawowych wartości Unii Europejskiej.
3. Zatrudnienie jest głównym elementem procesu integracji i ma zasadnicze znaczenie dla zaangażowania imigrantów, ich wkładu w rozwój społeczeństwa przyjmującego oraz uczynienia tego wkładu bardziej widocznym.
4. Podstawowa znajomość języka, historii i instytucji społeczeństwa przyjmującego jest niezbędna w procesie integracji; umożliwienie imigrantom zdobycia tej wiedzy ma istotne znaczenie dla skutecznej integracji.
5. Działania w dziedzinie kształcenia mają decydujące znaczenie dla przygotowania imigrantów (zwłaszcza ich potomków) do udanego i bardziej aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.
6. Dostęp imigrantów do instytucji, a także publicznych i prywatnych towarów i usług na równi z obywatelami danego kraju oraz w sposób niedyskryminujący ma decydujące znaczenie dla poprawy przebiegu procesu integracji.
7. Częste kontakty imigrantów z obywatelami państw członkowskich stanowią podstawowy mechanizm integracji. Wspólne fora, dialog międzykulturowy, nauczanie o imigrantach i ich kulturze oraz poprawa warunków bytowych w środowiskach miejskich przyczyniają się do natężenia kontaktów imigrantów z obywatelami państw członkowskich.
8. Możliwość pielęgnowania różnych kultur i religii jest zagwarantowana na mocy Karty praw podstawowych i musi być przestrzegana, chyba że koliduje to z innymi nienaruszalnymi, gwarantowanymi na poziomie UE prawami lub z prawem krajowym.
9. Udział imigrantów w procesie demokratycznym oraz w kształtowaniu polityki i środków integracyjnych, zwłaszcza na poziomie lokalnym, przyspiesza ich integrację.
10. Upowszechnianie polityki integracyjnej i jej instrumentów we wszystkich stosownych obszarach polityki i na wszystkich jej poziomach jest ważnym aspektem w formowaniu i wprowadzaniu polityki narodowej.
11. Określenie jasnych celów, tworzenie wskaźników i mechanizmów jest konieczne dla adaptacji polityki, oceny postępów integracji oraz umożliwienia skuteczniejszej wymiany informacji.

Załącznik II

Narzędzie służące wprowadzaniu punktów odniesienia w procesie integracji

Załączniki do pierwszego i drugiego wydania podręcznika przedstawiają metody przekładania polityki na projekty oraz przekształcania wyników działań osób odpowiedzialnych za wdrażanie polityki w nowe inicjatywy realizowane przez osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki. Niniejszy załącznik stanowi narzędzie dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki, które chcą uczyć się razem i wzajemnie (od siebie), dążąc do systematycznej i nieustannej poprawy swoich metod pracy, norm oraz świadczonych przez siebie usług.

Wszystkie zainteresowane strony, które uważają się za podmioty zaangażowane w proces integracji (osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki, usługodawcy, podmioty społeczeństwa obywatelskiego), mogą wprowadzać wspólne punkty odniesienia w swojej pracy, dokonując tego na podstawie wspólnej misji, wspólnych celów oraz działań.

Metoda, na której opiera się wprowadzanie punktów odniesienia, to analiza porównawcza przeprowadzana przez osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki. Podstawą powodzenia tej metody jest chęć uczestników do wzajemnego i wspólnego uczenia się. W procesie tym uczestnicy określają:

- główne obszary, w których należy wprowadzić ulepszenia;
- właściwe międzynarodowe normy prawne i zawodowe;
- najlepsze praktyki, które spełniają te normy, oraz czynniki, które mają przy tym zasadnicze znaczenie;
- wnioski, które można wyciągnąć z danej sytuacji, z których można skorzystać w innej sytuacji i na podstawie których można dostosować własną politykę i własne praktyki.

Poniżej znajduje się narzędzie służące wprowadzaniu punktów odniesienia, które podmiot zaangażowany w proces integracji może zastosować na tym etapie, wyciągając wnioski i dążąc do poprawy stosowanej przezeń polityki i praktyk. Uczestnicy wspólnie sprawdzają niniejszą listę kontrolną w odniesieniu do każdego z czterech oddzielnych etapów wprowadzania punktów odniesienia i w odniesieniu do poszczególnych działań:

1. Planowanie

- **Temat:** Integracja jest procesem wielowymiarowym: Jakiego konkretnego obszaru dotyczy Państwa działalność?
- **Znalezienie roboczej definicji procesu:** Rozbieżne koncepcje lub modele integracji mogą utrudnić współpracę i analizę porównawczą. Jak Państwa organizacja widzi swój wkład w długotrwały dobrostan i konwergencję skutków społecznych dla wszystkich członków różnorodnego społeczeństwa? Czy Państwa działalność wspiera aktywne uczestnictwo, nabywanie umiejętności i kompetencji lub otwartość instytucji i zmiany kulturowe?

- **Szukanie potencjalnych uczestników:** Od kogo i z kim chcieliby się Państwo uczyć? Czy nawiązałyby Państwo partnerską współpracę z organizacjami o podobnej działalności, ale w innych miastach lub krajach? Czy woleliby Państwo uczyć się od organizacji o podobnych celach, ale działających w innych sektorach?
- **Ustalenie struktury wprowadzania poziomu odniesień:** Kierownictwo organizacji wykazuje wolę przeprowadzenia porównania i przydziela wystarczające środki. Jaka metodyka, protokół zobowiązań i kodeks postępowania zostaną zastosowane wśród uczestników?

2. Badania

- **Określenie bezpośrednich beneficjentów:** Istniejąca różnorodność Europy rozszerza się dzięki nowym imigrantom, którzy również cechują się różnorodnością. Którzy członkowie różnorodnego społeczeństwa korzystają bezpośrednio z Państwa działalności w dziedzinie integracji? Czy są to szczególnie kategorie imigrantów, różne pokolenia, ogół społeczeństwa, instytucje publiczne itd.?
- **Określenie wiarygodnych źródeł danych:** W związku z tym, że brak danych na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej może utrudnić poszukiwanie porównywalnych informacji, podmioty wprowadzające punkty odniesień same mogą stanowić najlepsze źródło danych. Jakie źródła są dostępne dla segregowanych, porównywalnych danych dotyczących Państwa beneficjentów?
- **Gromadzenie danych oraz sporządzenie mapy utrudnień stojących przed beneficjentami:** Jakie problemy w Państwa obszarze pracy beneficjenci zgłaszają jako najbardziej utrudniające ich długotrwały dobrobyt? Jeżeli nie posiadają Państwo żadnych informacji dotyczących ich doświadczeń, jakie problemy obserwują najczęściej osoby odpowiedzialne za wdrażanie polityki, o jakich problemach najczęściej słyszą?
- **Przekładanie utrudnień na obszary poprawy:** Jakie wyraźne i ukierunkowane na działanie cele mogłaby przyjąć Państwa organizacja, aby wyeliminować te utrudnienia i oprzeć się na podmiotach ułatwiających integrację?
- **Sporządzenie mapy polityki:** Jakie towary, usługi i jaką politykę zapewniają organizacje w celu zajęcia się tymi obszarami poprawy?

3. Analiza

- **Przeprowadzenie retrospektywnej i prospektywnej oceny skutków:** Jak Państwa wcześniejsze działania wpłynęły na te obszary poprawy w Państwa sytuacji? Jakie alternatywne działania mogłyby poprawić osiągnięte przez Państwa skutki w przyszłości?

- **Ustalanie norm:** Jakie międzynarodowe normy prawne i zawodowe mają bezpośrednie zastosowanie w dziedzinie Państwa działań?
- **Szukanie i analizowanie najlepszej praktyki:** Jakie praktyki najlepiej spełniają różne kryteria określone w tych normach?
- **Badanie tych praktyk i organizacji:** Techniki sięgają od zwykłej analizy informacji dostępnych publicznie po wizyty zespołów, seminaria i bardziej zaawansowane metody, takie jak wzajemna ocena, wymiana i partnerstwa w ramach uczenia się. W jaki sposób inna organizacja zastosowała te normy w projektowaniu swojej praktyki? Na jakie „kolejne kroki” należy zwrócić uwagę we wdrażaniu? Jakie czynniki wyjaśniają ich powodzenie?

4. Wdrażanie

- **Wprowadzenie ulepszeń w polityce i praktyce:** Przyjęcie nowych środków w celu zlikwidowania lub zmniejszenia różnicy między obecnymi praktykami a najlepszymi praktykami. W jaki sposób Państwa praktyki spełniają te normy, a nawet wykraczają poza nie?
- **Zgoda na uzupełniające wspólne wskaźniki, cele i poziomy odniesienia:** W jaki sposób Państwa obszary poprawy mogą się przełożyć na wspólne kryteria i pomiary, które pozwolą na ocenę wkładu Państwa pracy w ogólną integrację?
- **Sprawozdanie, przegląd i dostosowanie procesu wprowadzania punktów odniesienia:** W jaki sposób można z czasem ulepszyć ten proces w celu ciągłej poprawy Państwa wyników w tym obszarze lub w celu zajęcia się nowymi tematami?

Załącznik III

Krajowe punkty kontaktowe do spraw integracji

Austria

Austriacki Fundusz Integracyjny (Österreichischer Integrationsfonds)
Schlachthausgasse 30, 1030 Wiedeń, AUSTRIA, faks: +43 17101203591

Belgia

Gabinet wicepremiera, minister pracy i równości szans (Vice-Première ministre, ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances / Vice Eerste minister, minister van Werk en van Gelijke Kansen)

Kunstlaan 7 Avenue des Arts, 1210 Bruksela, BELGIA, faks: +32 22202067

Centrum Równych Szans i Zwalczenia Rasizmu (Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme / Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding)

Kunstlaan 138 Avenue des Arts, 1000 Bruksela, BELGIA, faks: +32 22123030

Bułgaria

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Министерство на труда и социалната политика)

Dyrekcja ds. Swobodnego Przepływu Osób, Migracji oraz Integracji
2, Triaditza Street, 1051 Sofia, BUŁGARIA, faks: +359 29873980

Cypr

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Υπουργείο Εσωτερικών) – Sekcja ds. Stosunków z UE i Stosunków Międzynarodowych

Demosthenis Severis Avenue, 1453 Nikozja, CYPR, faks: +357 228678383

Republika Czeska

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Ministerstvo vnitra České republiky) – Departament ds. Polityki Azylowej i Migracyjnej

Nad Štolou 3, poštovní schránka 21, 170 34 Praga 7, REPUBLIKA CZESKA,
faks: +420 974 833512

Dania

Ministerstwo ds. Uchodźców, Imigracji i Integracji (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration) – Dział Polityki Integracyjnej

Holbergsgade 6, 1057 Kopenhaga K, DANIA, faks: +45 33111239

Estonia

Ministerstwo Kultury (Kultuuriministeerium)

Suur-Karja 23, 15076 Tallinn, ESTONIA, faks: +372 6282200

Finlandia

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Sisäasiainministeriö)

Departament Migracji, Dział Integracji

Vuorikatu 20 A, 00023 Helsinki, FINLANDIA, P.O. Box 26, faks: +358 916042940

Francja

Ministerstwo Imigracji, Integracji, Tożsamości Narodowej i Solidarnego Rozwoju (Ministère de l'immigration, de l'intégration, de l'identité nationale et du développement solidaire)
Departament Przyjmowania, Integracji i Obywatelstwa
101, rue de Grenelle, 75323 Paryż Cedex 07, FRANCJA, faks: +33 172716825

Niemcy

Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Bundesministerium des Innern)
Dział M12 ds. Polityki Integracyjnej
Alt-Moabit 101 D, 10559 Berlin, NIEMCY, faks: +49 30186812926

Grecja

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Decentralizacji i E-administracji (Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης) – Dyrekcja Generalna ds. Polityki Migracyjnej i Integracji Społecznej, Dział Integracji Społecznej
2 Evangelistrias St., 105 63 Ateny, GRECJA, faks: +30 2103741239

Węgry

Ministerstwo Sprawiedliwości i Egzekwowania Prawa (Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium)
Departament Koordynacji W Wymiarze Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Migracji
Kossuth Lajos tér 4., 1055 Budapeszt, WĘGRY, faks: +36 14413599

Irlandia

Biuro Ministra ds. Integracji
Dún Aímhírgin, 43–49 Mespil Road, Dublin 4, IRLANDIA, faks: +353 16473119

Włochy

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Ministero dell'Interno) – Departament Wolności Obywatelskich i Imigracji – Dyrekcja Generalna ds. Imigracji i Polityki Azylowej
Palazzo Viminale, Via A. Depretis, 00184 Rzym, WŁOCHY, faks: +39 0646549751

Ministerstwo Pracy, Zdrowia i Polityk Społecznych (Ministero del Lavoro, della Salute e delle Politiche Sociali) – Dyrekcja Generalna ds. Imigracji
Via Fornovo 8, 00192 Rzym, WŁOCHY, faks: +39 0636754769

Łotwa

Ministerstwo Sprawiedliwości Republiki Łotewskiej (Latvijas Republikas Tieslietu ministrija)
Brīvības blvd. 36, Ryga, LV-1536, ŁOTWA, faks: +371 67285575

Litwa

Ministerstwo Ubezpieczeń Społecznych i Pracy (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija)
Departament Spraw Zagranicznych
A. Vivulskio Str. 11, LT-03610 Wilno, LITWA, faks: +370 52664 09

Luksemburg

Ministerstwo Rodziny i Integracji (Ministère de la famille et de l'intégration)
Luksemburska Agencja ds. Przyjmowania i Integracji (Office luxembourgeois de l'accueil et de l'intégration – OLAI)
7–9, avenue Victor Hugo, 1750 Luksemburg, LUKSEMBURG, faks: +352 24785720

Malta

Ministerstwo Rodziny i Solidarności Społecznej (Ministeru għall-Familja u Solidarjeta' Soċjali)
Palazzo Ferreria, 310 Republic Street, Valletta CMR 02, MALTA, faks: +356 25903121

Niderlandy

Ministerstwo Mieszkalnictwa, Planowania Przestrzennego i Środowiska (ministerie van VROM)
Dyrekcja Generalna ds. Mieszkalnictwa, Wspólnot i Integracji
Departament Obywatelstwa i Integracji
Rijnstraat 8, Postbus 30941, 2500 GX Haga, NIDERLANDY, faks: +31 703390618

Polska

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Pomocy i Integracji Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa, POLSKA, faks: +48 226611140

Portugalia

Prezydencja Rady Ministrów (Presidência do Conselho de Ministros)
Rua Prof. Gomes Teixeira, 1399-022 Lizbona, PORTUGALIA, faks: +351 213927860

Rumunia

Ministerstwo Administracji i Spraw Wewnętrznych (Ministerul Administrației și Internelor)
Rumuńskie Biuro Imigracyjne – Dział Integracji Społecznej
24 A Tudor Gociu Street, Bukareszt 4, RUMUNIA, faks: +40 214500479

Słowacja

Ministerstwo Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Republiki Słowackiej
(Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR)
Departament Migracji i Integracji Obcokrajowców
Špitálska 4, 816 43 Bratislava, SŁOWACJA, faks: +421 220461623

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej (Ministerstvo vnútra SR)
Biuro ds. Migracji
Pivonková 6, 812 72 Bratislava, SŁOWACJA, faks: +421 243414759

Słowenia

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Ministrstvo za notranje zadeve)
Dyrekcja ds. Migracji i Integracji
Beethovnova 3, SI-1000 Lublana, SŁOWENIA, faks: +386 14284695

Hiszpania

Ministerstwo Pracy i Imigracji (Ministerio de Trabajo e Inmigración) –
Państwowy Sekretariat ds. Imigracji i Emigracji
Dyrekcja Generalna ds. Integracji Imigrantów
C/ José Abascal, 39 -1ª Planta, 28003 Madryt, HISZPANIA, faks: +34 913637057

Szwecja

Ministerstwo Integracji i Równości Płci (Integrations- och jämställdhetsdepartementet)
Dział Integracji i Rozwoju Obszarów Miejskich
103 33 Sztokholm, SZWECJA, faks: +46 84053578

Zjednoczone Królestwo

Agencja ds. Granic – Polityka Imigracji
Whitgift Centre B Block, 9th Floor West Wing, 15 Wellesley Croydon Road,
Surrey CR9 4AR, ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO, faks: +44 2086046894

Obserwatorzy

Norwegia

Ministerstwo Pracy i Włączenia Społecznego (Arbeids- og inkluderingsdepartementet)
Departament Integracji i Różnorodności
P.O. Box 8019 Dep. 0030 Oslo, NORWEGIA, faks: +47 22240265

Krajowe strony internetowe można znaleźć na europejskiej stronie poświęconej integracji: www.integration.eu (sekcja zawierająca informacje na temat poszczególnych krajów).

Załącznik IV

Wybrana bibliografia

Niniejszy dokument opiera się na analizie źródeł wtórnych, analizie zagadnień, dokumentach końcowych oraz pisemnych i ustnych prezentacjach przedstawionych podczas seminariów specjalistycznych. Poniżej wymieniono najważniejsze prace, z których skorzystano, i które zacytowano.

„Acquisition and Loss of nationality: policies and trends in 15 European Countries”, projekt NATAC, www.aup.nl/do.php?a=show_visitor_book&isbn=9789053569498

Citizenship policies in the new Europe, projekt CPNEU, www.aup.nl/do.php?a=show_visitor_book&isbn=9789053569221&l=2

„Discrimination in the European Union”, Special Eurobarometer 263, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_en.pdf

„Diversity Toolkit for factual programmes in public service television”, European Broadcasting Commission, Szwedzka Rada ESF, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/media-toolkit_diversity_en.pdf

„Education and the Integration of Migrants”, Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Edukacji i Kultury, www.efms.uni-bamberg.de/pdf/NESEducationIntegrationMigrants.pdf

„European Conference on Active Participation of Ethnic Minority Youth in Society”, Kopenhaga, Dania, www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/10CF2C4E-CFDC-49DA-9B73-8B86C82117AF/0/european_conference_web.pdf, www.nyidanmark.dk/resources.ashx/Resources/Publikationer/Konferencer/UK/issuepaper_youthevent.pdf

„For Diversity. Against Discrimination”, Campaign document library, 2007 – Europejski Rok Równych Szans dla Wszystkich, www.stop-discrimination.info/4895.0.html

„Good practice database: Compendium: Cultural Policies and Trends in Europe”, www.culturalpolicies.net/web/intercultural-dialogue-database.php

„Handbook for local consultative bodies for foreign residents”, Rada Europy, http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=1750

„How to communicate: Strategic communication on migration and integration”, King Baudouin Foundation, www.kbs-frb.be/uploadedfiles/KBS-FRB/05_Pictures_documents_and_external_sites/09_Publications/PUB_1624_How_to_Communicate.pdf

„Integrating Immigrant Children into Schools in Europe”, sieć informacji na temat kształcenia w Europie, Eurydice, Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury, http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/045EN.pdf

„Intercultural dialogue in Europe”, Flash Eurobarometer 217, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_217_sum_en.pdf

„INVOLVE – Integration of migrants through volunteering”, Centre for European Volunteering, www.cev.be/data/File/INVOLVEReportEN.pdf

„Jobs for Immigrants (Vol. 2): Labour market integration in Belgium, France, the Netherlands, and Portugal”, OECD, www.oecd.org/els/migration/integration/jobs2

„Locating immigrant integration policy measures in the machinery of the European Commission”, Migration Policy Group, www.migpolgroup.com/projects_detail.php?id=21

„Majority Populations’ Attitudes towards Migrants and Minorities”, Europejskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii, <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Report-1.pdf>

„Media4Diversity –Taking the pulse of diversity in the media”, Internews Europe, Media Diversity Institute, IFJ, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=423&newsId=512&furtherNews=yes>

„Migration and Integration – Europe’s big challenge: What role do the media play?”, [www.miramedia.nl/media/files/Reader_WorkingGroups\(1\).pdf](http://www.miramedia.nl/media/files/Reader_WorkingGroups(1).pdf)

„Migration and Public Perception”, Biuro Doradców ds. Polityki Europejskiej Komisji Europejskiej, http://ec.europa.eu/dgs/policy_advisers/publications/docs/bepa_migration_final_09_10_006_en.pdf

„Moving Europe: EU research on migration and policy needs”, Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Badań Naukowych, ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/ssh/docs/ssh_research_migration_20090403_en.pdf

Overview of Digital Support Initiatives for/by Immigrants and Ethnic Minorities in the EU27, sprawozdanie IPTS, <http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id=1888>

„POLITIS: Building Europe with New Citizens? An Inquiry into the Civic Participation of Naturalised Citizens and Foreign Residents in 25 Countries”, www.politis-europe.uni-oldenburg.de/

„Racism and cultural diversity in European media: a review of research”, Jessika ter Wal, www.ekr.admin.ch/themen/00114/00120/00121/00122/index.html?lang=de&download=NHzLpZeg7t

„Racism, Xenophobia and the Media: Towards respect and understanding of all religions and cultures: conference report”, Prezydencja Austrii w UE i Europejskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii, http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/euromed_en.pdf

„Sharing Diversity: national approaches to intercultural dialogue in Europe”, www.interculturaldialogue.eu/web/files/14/en/Sharing_Diversity_Final_Report.pdf

„The Rainbow Paper: Intercultural Dialogue: From Practice to Policy and Back”, Platform for Intercultural Europe, www.eurocult.org/uploads/docs/886.pdf

„Thinking forward: Making the Media more Diverse and the Role of Change Agents”, www.miramedia.nl/media/files/guide_for_change_agents.pdf

„TIES: The integration of the European second generation”, www.tiesproject.eu

„What Works in Migrant Education? A Review of Evidence and Policy Options”, OECD Thematic Review on Migrant Education, [www.oalis.oecd.org/oalis/2009doc.nsf/NEWRMSFREDAT/NT00000B0A/\\$FILE/JT03259280.PDF](http://www.oalis.oecd.org/oalis/2009doc.nsf/NEWRMSFREDAT/NT00000B0A/$FILE/JT03259280.PDF)

„Where Immigrant Students Succeed: A Comparative Review of Performance and Engagement in PISA 2003”, OECD, www.oecd.org/dataoecd/2/38/36664934.pdf

„White Paper on Intercultural Dialogue: Living Together as Equals in Dignity”, Rada Europy, www.coe.int/t/dg4/intercultural/default_en.asp

Komisja Europejska

**Podręcznik integracji dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie
i wdrażanie polityki – Wydanie trzecie, kwiecień 2010**

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej

2010 — 176 str. — 17 x 24 cm

ISBN 978-92-79-13520-0

doi:10.2758/18256

Jak získat publikace EU

Publikace na prodej:

- prostřednictvím EU Bookshopu (<http://bookshop.europa.eu>);
- obraťte se přímo na některého z našich obchodních zástupců. Jejich kontaktní údaje najdete na <http://bookshop.europa.eu> nebo je získáte zasláním faxu na číslo +352 2929-42758.

Bezplatné publikace:

- prostřednictvím EU Bookshopu (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastoupeních nebo delegacích Evropské komise. Jejich kontaktní údaje najdete na <http://ec.europa.eu> nebo je získáte zasláním faxu na číslo +352 2929-42758.

Tato příručka popisuje osvědčené postupy a zkušenosti 27 členských států a dalších zemí, do nichž směřují přistěhovalci, které se týkají těchto témat: výměny informací a osvědčených postupů v Evropě, sdělovacích prostředků a integrace, zvyšování povědomí a zlepšování postavení migrujících osob, platform pro dialog, získání státní příslušnosti a praxe aktivního občanství, mladých přistěhovalců, vzdělávání a trhu práce.

Byla vytvořena v těsné spolupráci s národními kontaktními místy pro integraci a jejím cílem je podporovat vznik soudržného evropského rámce pro integraci, a to usnadněním výměny zkušeností a informací. Příručka je určena tvůrcům politiky a odborníkům v praxi na místní, regionální a vnitrostátní úrovni a na úrovni EU.

ISBN 978-92-79-13506-4

9 789279 135064